DE
MELANCHOLIA
ET
MORBIS MELANCHOLICIS.
TOMUS ALTER

Tentamina ad horum curationem complectens.

His ſaltem accumulem donis. *Virgil. Æneid. VI.*

LUTETIÆ PARISIORUM,

Apud P. GUILLELMUM CAVELIER, viâ San-Jacobæâ, ſub ſigno Lilii aurei.

M. DCC. LXV.

Cum Approbatione & Privilegio Regis.

CL. VIRO
STEPHANO-LUDOVICO
GEOFFROY,
DOCTORI MEDICO PARISIENSI,
MAGNI NOMINIS MAGNO HÆREDI,
IN AMICITIÆ À PUERITIÂ INCHOATÆ,
ET SIMUL COMMORITURÆ,
TESSERAM, PIGNUS, MONUMENTUM
ALTERAM HANC OPERIS SUI PARTEM
DICAT, VOVÈT, CONSECRAT
A. CAROLUS LORRY, D. M. P.

INDEX TITULORUM.

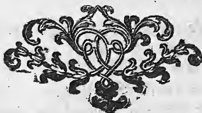
PARS PRIMA.

De curatione Melancholiæ nerveæ.

PARS ALTERA.

De Melancholiæ Humoralis curatione.

Explicit Index Titulorum.

DE MELANCHOLIA

DE CURATIONE MELANCHOLIÆ,

ET

MORBORUM MELANCHOLICORUM.

IN hunc finem tota intendebatur de naturâ atque ſymptomatibus Morborum Melancholicorum tractatio, ut ad lucem aliquam evidentiorem curatio eorumdem poſſet evehi & novo cultu adornari; hujus enim in gratiam cætera quæcumque artis Medicæ ſagax ſollicitudo inquirit peraguntur, atque in hanc unam collineant.

Omne igitur illud quod de morborum horumce diviſione, de diversâ prorsùs utriuſque Melancholiæ naturâ demonſtratum confidimus, in memoriam iterùm revocare videtur inutile. Prima pars operis, alterius quaſi filo regit veſtigia, nec in præcipuis curationum adhibendarum differentiis, alia diviſio admittenda, quam quæ ipſos à ſe invicem morbos diſtinguit atque diſcriminat. Hinc de nerveâ primùm Melancholiâ, poſteà de

eâ quæ ab humorum vitio pendet agentes, tùm illa quæ antiqui circa utriusque morbi sanationem instituêre, tùm ea quæ recentiorum addidit observatio atque sedulitas, quantùm nostra patietur mediocritas, exequemur.

Primâ ergò curationis nostræ parte, ea perpendemus, quibus sensuum atque motuum abnormis aut immodica mobilitas aut demùm exquisita nimis vellicati organi sensilitas, possit regi, temperari, compesci. Posteriore verò, media illa prosequemur, quibus ater hostilis humor aut in ipsâ suâ origine porsùs amandari queat, aut adultior atque invalescens debellari.

In utrâque verò is erit tractationis ordo. Ipso in limine, impendentis morbi causæ arcendæ, avertendæ, debellandæ sunt; arte efficaci tollenda conditio illa corporis, ad morbum prono impetu deferens; ut ipse morbus, antequam emicet & irrumpat, prævertatur, &, ut cum Galeno loquar, in ipso exortu suffocetur. Indè verò, magis sedulos adhuc & majori remediorum apparatu instructos, morbus ipse totâ suâ ferociâ desæviens, reposcet. Sua cuique gradui aptanda erit curatio. Quibus expositis quid sibi peculiare vindicent symptomata, supererit expendendum.

PARS PRIMA.

De curatione Melancholiæ nerveæ.

DE nerveâ Melancholiâ id tantùm concedi postulamus, eam duplicem esse distinguendam. Alteram in quâ motuum atque sensuum organa, in eo tantummodo peccant atque vitiantur, quatenùs ab incurrentium objectorum impulsu, ita percelluntur, ut indè vividiùs quàm ipsa naturæ temperata conditio postulat, sentiant aut moveantur. Alteram verò, in quâ motus ille atque sensus ita vitiatus est, ut non tantùm ultra nativum tonum evehantur organa, sed etiam extra ordinem naturæ, absurdis aut motu aut sensu, impulsa ferantur & abripiantur.

Quæ quidem ultima Melancholiæ nerveæ species & minùs simplex, & magis morbi nomine digna est priore hujus morbi genere : eaque ut alibi fusè expositum est, non solùm à causis multùm inter se diversis pendet, sed etiam ab interno fomite originem ducere potest, ac sub Spasmi nomine & ab antiquis omnibus, & ab Arabibus, præcipuèque Avicennâ (*a*), tractata est. Prior verò infirmitatem potiùs quàm morbum constituit, & eam inducit miserrimam corporis conditionem, quâ illabentibus undequaque insidiis patet & obsequitur. Recentioribus sub nomine mobilitatis atque sensilitatis post Sydenhamum cognita

(*a*) Fen. 2. Tract. I. Cap. V.

eſt, à vetuſtioribus verò Medicis ſæpè ſub debilitatis atque imbecillitatis ἀσθενείας deſcripta fuit, ſed nec luculenter, nec eâ quâ cætera ſolebant expiſcari naturæ veſtigia, attentione.

Hæc verò, ut in priore hujus operis parte ſatis probatum confidimus, cæterarum omnium Melancholicarum ægritudinum quaſi parens eſt atque ſcaturigo; aliis ſæpiùs viam ſternit, niſi præ violentiâ cauſarum diſtractæ atque divulſæ machinæ fibræ in ipſo ſuo tono ſtatìm pervertantur atque peſſumdentur.

Ut ergò à ſimplicioribus ad magis compoſita prono itinere devehamur, prima nobis cura eſſe debet in emendandâ, ſi fieri poſſit, ipsâ corporis diſpoſitione, quæ faciat in Melancholiam nerveam pronos atque proclives.

CAPUT PRIMUM.

De curatione conſtitutionis quæ reddat pronos in nerveam Melancholiam.

Constitutio illa, nihil aliud ſupponit in corporis Rudimentis præter tenuitatem ſummam, quâ tenſionis ad exequendas functiones requiſitæ pars major ad ſingulam quamque particulam pertinere debet, cùm illæ ipsâ ſuâ tenuitate, minorem cauſis impellentibus ſuperficiem reſiſtentem offerant, adeóque facilius ab iis, è nativo ſtatu dejiciantur, atque deturbentur. Hinc quò per ſe tenuior eſt quæque fibrilla, eò etiam ad tenſio-

nem, atque effectum tensionis, rupturam scilicet, esse debet maximè proclivis. Nisi tamen aut alluentis liquidi præsentia tensioni nativæ obstet, aut deficientibus viribus, deficiat ipsa etiam tensio. Utriusque porrò conditionis exempla reperire est; prioris, in aquosâ colluvie, posterioris verò in iis qui per hæmorrhagias debilitati fuere, etsi ante ipsam hæmorrhagiam tenuibus fibris fuerint donati.

Verùm si duo illi casus tollantur, qui per se tenuitatem fibræ comitari non tenentur, sed ei superaccidere aliquandò possunt; quò fibra tenuior est, eò & tensionis magis obtinet, undè etiam & rupturæ periculum majus incurrit. Adeoque qui debilis atque delicatæ constitutionis sunt homines, ii omnibus morbis ab erethismo pendentibus, atque tensionem inducentibus, quales sunt inflammatorii, maximè vexantur, vel minimâ de causâ. Et cùm in iis faciliùs rumpatur vasorum textura, purulentiam etiam admittunt illi faciliùs; undè ex illâ præcipuè hominum classe, formatur infelix Phtisicorum soboles, quibus miserrimo hæreditatis jure rumpuntur vasa pulmonum, ruptaque ulcerantur. Cùm porrò acuti omnes morbi, plus minùsve ad inflammationem referantur, nihil mirum est, si iidem acutis ægritudinibus conflictentur frequentiùs atque leviori de causâ. Nec minùs intelligitur cur etiam reconvalescant faciliùs ex summi Hippocratis sententiâ; levior enim causa, majorem medicamentorum actionem admittit, majoremque naturæ actuosæ efficaciam. Si verò in tensione illâ, atque sensilitate præter modum auctâ, tota unicè

consistat corporis vitiati conditio, morbum adesse vix propriè dici potest; nullam enim aut in functionibus læsionem, aut in excretis mutationem supponit illa, quam tamen inducere prompta est, sed si absit causa lædens, omnia ex ordine peraguntur. An ergò curationi subjicienda est? An Medicæ artis sedulitatem non eludit? Mutari certè & in meliùs converti posse ipsam temperiem innatam mox probabimus illi qui non satis adverterit, quantùm sæpè robur infirmis accedat, quàm facili habitu sensus occallescant. Verùm debilitas illa alia nativa est, alia infortunio contracta atque acquisita. Hæc causis depulsis vincitur, illa mutato nativo fibrarum tono emendatur. Utramque distinctis articulis pertractare ordo ipse postulat.

ARTICULUS PRIMUS.

De curatione debilitatis atque tensionis nativæ.

Sub intemperiei nativæ nomine, non solùm eam intelligendam postulamus, quæ à parentibus ad nepotes trânsmissa, progeniem infirmam ab ortu infirmo efficit, & in quâ debiles creantur debilibus; sed eam etiam quæ pravâ corporis institutione efformata, in habitum trahitur à primis annis infantiæ. Perindè enim est, sive corpus infirmum per se fuerit, sive perversæ educationi debeat acceptam debilitatem. Utrique eadem medela competit, nisi quòd ea quæ

vitio adminiſtrationis contracta eſt, faciliùs corrigatur, quàm ea quæ cum primævo ſtamine nata eſt. Naturâ enim repugnante ars parum proficit.

Quod autem agendum indicatur in illâ corporis conſtitutione, eſt ut ſimul robur fibris accedat, recedatque tenſio illa quâ rupturam minitabantur. Utrumque ab aucto robore pendere ſatìs apparebit, ſi quid ſit robur ſatìs intellexerimus.

Robur verò nihil aliud ſignificat, niſi vim illam quâ cohærent partes inter ſe mutuò, ita ut ſi fortiùs premantur, ſeparationi ſuæ magis reſiſtant; hinc etiam ſi tendantur magis fibræ robuſtæ, minores tenſionis effectus exerent, tùm quia cauſis impellentibus minùs cedunt, tùm quia nunquam majores ſunt effectus tenſionis, quàm cum mox rumpenda eſt fibra. Igitur licèt robuſtior fibra denſior atque ſtrictior ſit, tamen minùs tenſa jure pronuntiari poteſt, quod, ut ratio ſuadet, ſic experientiæ teſſerâ in priore Operis noſtri Parte comprobatum confidimus.

Robur porrò illud an ab artis auxilio debilioribus fibris conciliari poſſit, prima quæſtio ſe ſe offert enodanda. Cui quidem reſpondere non dubitabimus rem ſic fieri poſſe, quam reverâ quotidiano uſu factam vel maximè barbararum gentium teſtimoniis confirmatur.

Et certè naturæ opus eſt nullâ arte imitabile, quo tenuiſſima ſive vegetantium, ſive animantium ſtamina in immanem, à tenerrimis exordiis, molem augentur atque concreſcunt, dum roborantur ſimul & non minus firmitate quàm longitudine creſcunt, datâ tamen hac inconcuſsâ lege,

ut ubi ad præscriptum à nunquam violandâ naturâ apicem pervenere, tunc nutritionem respuant, eâque obruantur, nedùm augescendo invaleant; undè ab ipso fonte qui ipsis vigorem infundebat accedit rigiditas, induratio, decrementum, atque demum mors ineluctabilis. Stupendum certè miraculum, si non quotidiano usu minùs attendentibus vilesceret. Verùm animis ad meditationem natis non minùs admiratione digna est, quàm generatio cujus ope rediviva ex suis seminibus resurgunt corpora perpetuâ successione, illa prodigialis accretio, quâ glans querna, terræ commissa in immanem arborem extollitur, quæ cùm cacumine cœlos attingat, radice tendit ad tartara. Illa tamen annis labentibus, elanguescere debet, & prorsùs emori, non minùs quàm homuncio ille, qui brevi ævo, ad summa nititur, & majora molitur quàm quæ ipsi sperare permittit brevì delenda corporis tenuissimi fabrica.

Parùm, hercle, in naturæ observatione saperet, qui id arti tribuere ausus, quod sibimetipsi natura denegavit, sponderet homini robur Elephantinum, aut Colosseam molem. Naturæ tantùm imitatrix imperfecta, sine illius adminiculo ars vacillat. Verùm nec impium nec temerarium videtur spondere illud, posse naturæ imitatione, imo & desumptis ab ejus ubere venâ auxiliis, robur nativum ad aliquam mediocritatem intendi, ut quotidianâ imprudentiâ labefactatum, in pristinam restituitur integritatem. Quod verò artis promissa non vana sint, nec contemptu prosequenda, tùm ratio, tùm experientia suffragantur.

Ratio quidem facilè demonstrat non denegatum esse mortalibus, naturæ mechanismum, aut arte promovere, aut imitando assequi. In roborandis enim corporis partibus, legitimo utitur natura sanguinis per minima diversorum ordinum vascula circuitu, cujus impulsu perpetuò renovato, ros ille nutritius subtilissimus qui ab utero materno ad ultimam usque senectæ metam corpus undequâque perluit, in ipsâ naturæ officinâ ad exquisitissimam tenuitatem deductus, ultimis vasorum penicillis, præ insigni staminum debilitate ferè diffluentibus applicatur, apprimitur. Hac applicatione, stamina mollitie mucosâ in utero materno ferè diffluentia evolvit primùm, dein solidiora efficit, & demùm indurat, ad osseam usque duritiem.

Si ergò victu rectè & ex præscripto artis instituto, ingens ad rorem illum informandum materies sanguini suppeditetur, si auctis sensim vasorum ictibus fortiùs applicetur illa, & in altiora vasorum penetralia quasi impellatur; nonne inde robur augeri fibrarum auctâ ipsarum nutritione æquum est? Modò sibi provideat ars, ne nimis officiosâ sedulitate præscriptos transcendat limites, obruatque quod ipsi roborandum erat; ne impetu nimio vascula tenuiora, organicamque mucaginem rumpat, aut præposteris viribus, dum maturare robur satagit, infringat proportionem ad totius æquilibrium necessariam. Undè sæpè in ancipiti versari videbitur qui hanc sibi operam insumpserit, summâque indigere illâ prudentiâ quæ artem efficit. Hinc aut ars præpostera, aut ipsa etiam devia natura, tot producit

tophos, tumores inorganicos, concrementa; modò cornuum, modò pilorum, modò osseatum massarum specie, quibus Historiæ Medicæ scatent.

Nec minùs artis efficaciam experientia demonstrat. Quod enim sæpiùs aut casus, aut industria Barbarorum effecit, quidni perpetuum ab arte fieri possit? In eo si quidem ars reponitur, ut exemplo viam monstrante è singularibus collectis, universalia præcepta extundat. Porrò quis negare ausit, sæpè partus septimestres, infantes imbelles atque delicatulos, in robustos atque torosos milites evasisse, impunè comessationibus, præposteræ veneri, & omnibus vitæ perditæ deliciis, animas projicientes. Cùm contrà qui nativo gaudere robore videbantur, pravâ morum institutione, imbecillitatem atque infirmitatem corpori induxere. Id porrò adeò quotidianum est, ut longiori tractatione differere de rebus adeò cognitis, vanam ludere operam videretur.

Quâ igitur ratione possit natura, sapientibus ex ejus penu desumptis adjuta institutis, vires debilitati conciliare, ante omnia operæ pretium est statuere: pro demonstrato enim habemus, eum qui fibrarum nativæ debilitati præsens auxilium tulerit, nerveæ etiam Melancholiæ radicem præcidere posse.

Cùm porrò Reipublicæ summè intersit, ut qui aliquando firmissimum robur atque præsidium illi præstare debent, sufficiant oneri ferendo quod ab ipsis suo jure patria reposcit, antiquissimum fuit sapientium gentium institutum, ut rectâ edu-

catione corporis atque animi, assuescerent à teneris pueri, & labores tolerare, & firmare corpus adversùs rerum externarum insultus, quos spernere, atque pro nihilo habere debet, patriæ strenuus auxiliator.

Pro axiomate igitur ante omnia ponendum est, quòd robur fibræ in eâ proprietate totum consistat, ut ab impellentibus quibuscumque causis minus è nativo statu dejiciatur illa, adeòque multò minùs rupturæ periculum incurrat quàm aliæ quæcumque debiliores. Huc ergo ars tendere debet, & in illud tota conniti, ut cuivis impetui fibra assuefiat, & quasi immota adversùs illum præstet, quod ex principiis in priore parte positis assequemur, si sensim fibra ab uno ad aliud extremorum cautè deducta fuerit, ut à vehementissimo frigore ad æstum maximum, à tepidâ lavatione ad glaciem, ut antiquitùs factum in balneis atque palæstris legimus, si ferculorum atque ciborum ipsa diversitas, doceat nunc famem pati, nunc vires reparare, etiam minus ad salubritatis stateram comparatis eduliis. Fit enim inde, si cautelæ alibi proponendæ observentur, assuefactio quædam quâ ob minorem familiaremque stimulum, tendantur minus, minus moveantur fibræ, adeòque minus divulsionis periculum incurrant.

Non ergò in turpi veterno aut otio languente robur expectandum est, non in ancipitis circuitûs morâ, nec in præcipiti semper ejus furore, sed nunc circuitus major in intima usque penetralia corporis, partes insinuare debet nutritias, nunc ibi hærentes atque hæsitantes applicare,

quietis succedaneæ officium est. Ea non iners; non otio torpens, sed moderato artificiosa motu partes nutritias versat huc & illuc, sibi aptat & quasi ad corporis normam effingit atque delineat. Et ut optima parens natura vigiliæ atque somni vices distinxit, in usum corporis, atque alternam renovationem atque reparationem, sic ars, vitæ variabilis exercitio, robur addit, atque perficit opus à naturâ inchoatum. Scilicet id præcepit primùm, homini peccati reo, atque pœnæ addicto, ipse naturæ summus procreator atque reparator Deus.

Id verò in ipsis heroïcorum temporum incunabulis ferunt plurimum formandis heroïbus contulisse, qui labores supra vulgarium hominum robur, videntur magno vulgi admirabundi stupore exantlasse. Sic Achillem instituit Chiron, quem celeritate pedum, vi atque magnitudine corporis sese ipsum jactantem nobis depinxit Homerus; dum alibi pugilatu, palæstræ exercitiis, umbratilibus certaminibus, sphæristeriis se se exercentes, inter armorum moras, morum descriptor veracissimus, nobis fingit Reges atque milites. Nec puellas minùs ex Alcinoi familiâ in pilæ & sphæræ exercitiis exercitatas, & in ipso maris littore contendentes, memorat.

Nec in fabulosis tantùm vetustiorum Poetarum monumentis exercitiorum illorum injecta mentio. Nonne Jacob ad luctam ab Angelo provocatur, in quâ vetustissimum patriarcham hujus institutionis eruditum reperimus.

Jam verò si ex minus cognitis istis temporibus ad certiora historicorum monumenta nos

convertamus, Socraticis (*a*) temporibus, palæſtras gymnaſiaque quaſi adultam artem & maximè ſeveris fundatam apud Græcos reperimus præceptis. Antiquioribus Perſis, jam prædicatam, educandi liberos ad corporis robur adaugendum, methodum, Xenophonte teſte, legimus. In eâ nullus cibus eſt qui non labore quæſitus, & ipsâ ſuâ ſimplicitate repudiandus, niſi fame vindice. Nullus ſomnus quem non vigiliæ compenſaverint (*b*), nec calor niſi poſt algorem; undè per omnia impreſſionum extrema deductum corpus, iis omnibus aſſuefiebat viciſſitudinibus quas tolerare, humanæ naturæ conditio imperat. Sic porrò ex alibi poſitis principiis, increſcebat corporis vigor, quo quidem aucto & incrementa capiente, non ſolùm vigebat laborum tolerantia, ſed animi etiam fortitudo ampliabatur, cùm pleraſque ille mutuetur à corpore ideas, quæ illud induratum, minùs afficientes, minùs etiam animum afficere neceſſe eſt.

Hæc eſt illa adeò apud antiquos decantata Gymnaſtice, quæ primævâ ſuî inſtitutione in illud unum intendebatur, ut robur nativum aut adaugeretur, aut ſervaretur, cùm apud illos tanti æſtimaretur corporis fortitudo, quam aiebant animi firmitatem præſagire, ut nullâ aliâ de re jactabundos magis reperias heroas, quàm de corporis magnitudine atque præcellentiâ.

Verùm illa poſteà ad uſus alios detorta, licèt perversâ hominum conditione quâ omnia pejorantur, infamis à Platone & Hippocrate habita

(*a*) Plato. Dialog. ἐρασταί. de republicâ paſſim.
(*b*) Cyropæd. Lib. 1.

fuerit, in eo laudata ſemper & uſurpata quòd roborandis adoleſcentibus, à pueritiâ egreſſis, plurimùm profuerit. Undè etiam apud nos Gymnaſiorum nomen ad ea loca ſervatum eſt, in quibus juvenes ad litteras & virtutem informantur.

His in locis ſub ſeverâ Gymnaſiarchæ diſciplinâ, ſub inſtitutione Pædotribæ hujus artis profeſſoris (*a*), curſu, luctando, haſtâ, diſco, pugillatu, pilâ ſaliendo ſeſe exercebant, & niſi ante ſolem exorientem adfuiſſent, præfecto Gymnaſii haud mediocres pœnas pendebant. Hic erat Hippodromos, in quo deſultorios equos conſcendebant, omniaque generatim agebant corporis exercitia, quibus fiebat ut toroſi, fortes, mole craſſi, pinguedine parcâ evaderent, quales videmus Herculis illas antiquas ſtatuas, quæ hodiè adhucdum pictoribus externæ Anatomiæ ediſcendæ tantâ cum admiratione inſerviunt. Triplex autem erat Gymnaſtices inſtitutum. Primum ut ſanitas aut juvenilis nec ſatis adhuc firma roboraretur, aut adultorum infirmata reſtitueretur. Alterum ut bellicis exercitiis aptiores & agiliores evaderent, Platoni de Republicâ agenti, præcipuè commendatum. Tertium verò ut palma in certaminibus Gymnaſticis reportaretur, qui quidem ultimus ſeſe exercendi ſcopus, jure à Philoſophis exploſus & Medicis, præcipuè verò Hippocrate reprehenſus, in id tantùm collineabat, ut cives niſi ad ludicra inutiles, mole inutili præſtarent & robore invicto. Undè nulla ratio eſt cur quis ſudet & algeat, multa faciat feratque, venere & vino abſtineat, illa re-

(*a*) Plaut. *Bacchides*.

pudiet edulia, his ad ſtateram utatur, officiaque ſpernat civilia, quibus adaugendis & promovendis homo natus eſt. Unde athletæ ſic dicti, jure meritoque inter adultioris Græciæ mala numerati ab Ariſtophane fuere, à vulgo etiam poſteà contempti, imò eorum etiam nomen in opprobrium verſum eſt, & meritò hujus inſtitutorem diætæ athleticæ Herodicum, cum Platone atque Hippocrate, imò & Galeno reprehendemus.

Præteréà verò fatendum eſt quòd qui unius tantum generis exercitium callebat, aliis ineptior ipsâ muſculorum roboratione inæquali evaderet, quod ad univerſi corporis roborationem minus conducit. Unde ingenui adoleſcentes quinque exercitiorum generibus æqualiter exercebantur. Hinc nomen illud πένταθλοι factum, iis qui non primas in quovis generis certamine reportarent, ſed ſecundas in omnibus agerent cum laude.

A noſtro prorsùs inſtituto alienum foret longius in hoc palæſtræ athleticæ genere inſudare, ſed genus utile tantùm proſequemur in illud deſtinatum, ut debiliora corpora roborarentur, quod quandam corporis educationem conſtituebat omnibus ingenuis communem apud Græcos imò & temporibus poſterioribus, teſte Plutarcho, apud Romanos, apud quos ita invaluit, ut non niſi fatiſcentis Imperii Romani ruinis obrutum fuerit, locum ejus invadente barbarâ atque militari inſtitutione, cui demùm ſucceſſit per univerſam Europam, mollis & inaſſueta malo, liberorum educatio.

Rurſus verò ſalutaris illa, & patriæ utilis palæſtræ exercitatio, in duplicem accommodabatur

finem, militarem unum, undè militaris diæta quam commendat Plato. Verùm homines qui huic se debebant, bellicum institutum ante oculos sibi objiciebant, quos vigilum canum more, ut ait idem Philosophus, somnum spernere, famem, sitim tolerare, parcimoniâ atque duritiâ vivendi normam, ut cum Plauto loquar, addiscere æquum erat. Ingens porrò varietas exercitiorum commendabatur iis qui militiæ gratiâ instituebantur & laboribus firmabantur multò magis vehementibus & assiduis, & ad extrema maximè opposita, eodem palæstræ instituto, per methodum magistri deducebantur. Inde scilicet non solùm corpus robustum, sed ad toleranda quæque firmius, mente simul firmitatem eamdem sortiente, reddebatur, teste Solone apud Lucianum.

Alter verò Medicus erat & secundùm Artis præcepta concinnatus, in eo constituebatur. Ephebis à pueritiâ primâ egressis, imò & puellis apud Græcos, seorsìm à pueris, quin & apud Lacædemonios promiscuè, sine ullo castitatis damno, methodus præscribebatur, quâ salubriter degere possent, corporis infirmitatem vincere, robur conciliare. Scilicet adventante aurorâ sub ipsum solis exortum, cùm nondum aëris calor invaluerat, ne vires citò diffluerent, turgidis, nutritiâ benè coctâ hesternâ materie, vasis, ut feliciùs applicaretur illa, comitibus præceptoribus ex servorum ordine ut plurimùm, vel propinquis quos ἐράσαι dicebant, ad Gymnasium deducebantur. Ibi Artis opus erat, genus exercitii gradumque cuique accommodare, hos vexare luctâ, pugilatu, hos cursibus conficere, graciles

contrà

contrà lentè & tardè ad gradus exercitationis majores progredi jubebant. Uberiùs infirmos antè & post exercitationes ceromate ungebant, spargebant pulvere, imò & ceromata seu olea medicata ad partes roborandas adhibebant. Frictio in gracilibus lenta & mollis, strigilisque minor usus erat.

De varietate autem harum illarumve exercitationum, quæ ad has illasve partes roborandas, atque ad justum robur & volumen deducendas adhibebantur, id medici, seu potiùs pædotribæ arti debebatur. Sic his lectio alta, clara, his lucta, his sphæra, his halteres, saltus, cursus, præscripta leguntur. His appendi per brachia funibus, sicque moveri, salutare judicabatur. Quæ omnia non solùm ad robur, sed ad rectitudinem conciliandam conferebant, agilitatem & musculorum positionem rectam efficiebant. Volutari sæpiùs alii uncti oleo in arenâ jubebantur. His equi conscensus præscribebatur, illis interdicebatur. Legimus apud Suetonium, Germanicum Tiberii imperatoris nepotem, gracilitate crurum laborantem, sanatum fuisse equitationis beneficio. Hinc jejunus equos conscendere jussus. Sed alii mulus, alii equus gradarius, asturco, succussatarius imperabatur. Ut autem jejuniis juncta exercitatio, corporis obesitatem in Nicomacho Smyrnæo sustulit, sic reficiendis gracilibus adhibitâ exercitatione levi, juncta quies longior. Gestatio in lecticâ, carrucâ, carpentis, in lecto pensili seu scimpodio, extenuatis & marcidis, concedebatur, aliaque agitationis mollioris genera quæ referre longum foret. Posteà verò navigatio præscripta, quæ tempore Plinii à Româ in Ægyptum

ad præcavendam phtisim pulmonalem celebrata fuit, non quòd ullum, notante eodem ſperarent aëris beneficium, ſed ipſo itineris motu ſanitatem reſtituente. Demùm cùm per gradus ad equitationem perveniſſent, ad majora exercitia capeſcenda brevì apti evaſerant.

Optimâ quidem methodo omnia hæc concinnabantur, ſed eâ ſedulitate atque ſeveritate quæ præceptis fidem derogaret, quandoquidem nihil adeò universè verùm, ut non aliquid demere debeat peculiaris unicuique ſanitas. Hinc factum ut mediocris ingenii homines pretium minutis præceptis adderent, imò fraudem pompoſis ſtrophis obvelarent. Certè & ad firmanda corpora, & ad militarem inſtitutionem laudanda magis forſan priſcorum educatio Romanorum ruſtica, in campo Martio, qui ad Tiberim idcircò adjacebat, ut & natationi & balneo exercitati juvenes uti poſſent, quam nimis ad normam librata Græcorum diligentia. Quo factum eſt ut ipſe ſummus laudator Gymnaſtices Galenus, non unâ vice in pædotribas invehatur, qui quam ſuam fecerant artem, mille præjudicatis dehoneſtaverant opinionibus, univerſalia nimiùm præcepta ponentes; quod vitium artis ſalutiferæ Miniſtris minùs eruditis familiare eſt.

Nec minùs apud Europæos, licèt alia cogitantes, videmus quanta interſit differentia inter inceſſum & fortitudinem juvenum, qui eo exercitii vehementiſſimo genere utuntur, quod Veteres Oplomachiam, Schiamachiam vocavêre, nos *tirer des armes* vernaculâ locutione diximus. Qui ſcilicèt huic vehementiùs indulgent, & agiliores

& firmorum laterum præ cæteris agnoſcuntur, ut contrà nimia equitatio latos humeros, abdomen prominulum, ut plurimùm efficit. Generatìm verò ſæpiùs evenit ut quos ad militiæ munia capeſcenda graciles miſimus, toroſos atque rotundos reperiamus reduces, uſque adeò exercitii vis extenditur ad corroboranda corpora. Robur porrò ut minùs graciles, ſic minùs tenſas, aut ſaltem minùs peſſimis nimiæ tenſionis effectibus obnoxias fibras præſtat ex mechaniſmo ſuperiùs allato.

Patet inde quibus circumſcribatur limitibus Celſi conſilium, ad graciles fibras, tenſaſque ac delicatas, in virilem fortitudinem evehendas.

Scilicet qui ſuæ ſpontis eſt, inquit, & ſanus haberi poteſt, nullis ſe legibus obligare debet. In id Autori clariſſimo aſſentiemur, ſed gracilis ſenſìm ita in exceſſus ferri poteſt qui vel minimè tolerabiles dici potuiſſent, ſi aliquos in eis capeſcendis gradus ſervaverit. Si contrà, omiſſo medio, ab uno in oppoſitum ſe quaſi impetu ferat, rupturæ periculum vix evaſerit, aut ſaltem ejus quæ periculum rupturæ ſequitur, infirmitatis. Undè ergo penitùs à ſcopo aberrabit. Hinc rectè Sanctorius de hoc Celſi conſilio, periculoſum pronuntiat, non quòd rationi aut naturæ rerum repugnet; ſed quòd paucis omninò conceſſum ſit, auream illam mediocritatem tenere, quæ, dum hinc atque illinc vagamur, ſæpiùs excidit.

Si autem periculoſum eſt conſilium illud omnibus, vix ſine ſummâ prudentiâ applicari poſſe videtur debilibus, fibrâ tenui & facilè rumpendâ donatis, cùm extrema, exceſſum conſtituere nata, ſeſe in illis quaſi tangant, cùm damnum vix reſar-

ciendum, jactura vix reparabilis ſit, adeòque plus cautelæ nutritio atque roboratio infirmorum poſtulet, quàm ſimplex, in ſano atque robuſto, ſanitatis conſervatio.

Hinc igitur, quamvis Hippocrates, quamvis Sanctorius ipſe eamdem concluſionem, licèt aliam experiundi viam ingreſſus, deducens, aliquod exceſſui in potu & cibo, ſi rarò tantùm accidat pretium videatur tribuiſſe; gracilibus roborandis, ſummè ſedulam & attentam præſcribemus vivendi normam. Graviter enim delicta quævis ſentiunt infirmiores, teſte eodem Celſo.

Indè ergo principium ordiemur, ut ſemper proportione reſpondeat viribus, materia nutrimenti. Cùm porrò Veteres aliam fortem & validam admiſerint, aliam imbecillem & quæ facilis concoctui citò diffletur, tertiam verò medii generis inter utramque poſitam, tum facilitate ad concoctionem, tum firmitate ad nutriendum, tantùm aliam ſuperantem, quantùm ab aliâ ſuperatur, rem ita inſtruemus, ut fortiſſimis fortiſſima, imbecillima imbecillimis tribuantur; ſic videmus Naturam cujus veſtigiis immorari noſtri eſt officii, lac infantibus paraſſe quo ſine offensâ nutriantur. Sic ipſe Medicinæ parens in morbis acutis robori nutrimenta aptat. Imbecillima autem ſunt poſt liquida nutrimenta & debilitatis corporibus accommodata, ne Naturam gravent, imò ne illam obruant, corpora illa quæ à Naturâ mutuata, Ars efficit molliora & nutritioni propiora.

Talia ſunt farinacea, fermentatione, coctione bene præparata, ita ut rudem atque craſſam molem, ſalivali menſtruo ſolventi vix cedentem

amiſerint. Talia ſunt etiam ſucci ſaponacei fructuum, ſeu ſimplices, ſeu quos à fermentatione liberos reddidit aquæ ablatio, vel additio muci oleo ita imbuti, ut jam oleoſa pars emineat, quale eſt ſaccharum. Huc etiam referuntur olera molliſſima, carnes animalium bene exercitatorum, ſanorum, juniorum, ut ſunt pulli gallinacei, perdices, cuniculi, ſi vetulorum carnes prohibeantur; piſces ſaxatiles de quorum ætate atque delectu nihil dicendum habemus.

Poſteà gracilibus præcipuè convenit potus ex aquâ, ſi ei addatur vini pauculum generoſi, benè fermentati, minùs aceſcentis. Illud præferendum eſt ad emendandam fibræ gracilem tenuitatem quod partibus oleoſis abundet, cum paucâ terrâ ita remixtis ut aliquid ſtyptici remaneat, undè adunentur & quaſi ad ſe invicem apprimantur conſtitutiva fibrarum elementa. Exulare juſſèrim muſtorum illa omnia genera quæ fermentatione ſuppreſsâ turgida, ſi illicò aëris acceſſus concedatur, ſpumantem pateram coronant, nareſque & oculos ſcintillulis exultantibus ſummè odoratis feriunt. Parùm enim nutriunt ſolvuntque tenui ſaponis nexu humores; & cùm ſummam inducant rarefactionem, rupturæ periculum fibris conciliant, vaſiſque præſertim pulmonalibus. Corpus ergò enervant, fibras non nutriunt, ſed reſolvunt. Hinc Silenum aſelli tardè gradientis dorſo ſubvectum, molli adipe diffluentem, pingunt Poëtæ, nefaſque eſſet vel pictoribus Libero barbam appingere.

Ea verò ita exhibenda ſunt ut probè à ventriculo accepta, in ſanguinem pedetentìm immiſſa,

turbas nullas excitent. Debilitati proprium eſt, adeòque gracilitati ſummæ atque fibrarum tenuitati ut vel leviſſima cauſa mobilitatem illarum intendat, adeòque aliquid erethiſmi concitet. Hinc familiare eſt debilibus ut à cibo pulſus augeatur, rubeſcant genæ, & ſi ad extremum debilitatis deventum ſit, vel obruatur cibis ventriculus, aut ſi acriores cibi fuerint, febris quædam erumpat, quæ præcipiti motu aucto, nutritioni obſtat, viresque incaſſum conſumit; hæc ſi non emicet, ſæpè frigus acerrimum enaſcitur. Hinc illa eſto regula in cibandis debilibus, ne quis ab alimentorum hauſtu ſentiatur, ſive caloris, ſive frigoris ſenſus.

Sæpiùs verò, an rariùs, dandi ſint cibi debilibus roborandis, multi dubitant. Hippocrates conſuetudinis, ſeu habitûs vitæ rationem habendam voluit. Sed cuinam præmia dabis conſuetudini? Cùm ſæpiùs alendos voluit infantes Hippocrates, ſequendam ſancivit gracilibus regulam. Parvâ ſimul copiâ infundit in venas chylum Natura, ne obruatur novâ materie, ferendoque oneri impar concoctioni non ſufficiat tum vaſorum actio, tum ſanguis ipſe cujus officium eſt ut paulatìm intra ſuam voraginem acceptas chyli partes, miſcendo, alterando, quaquaversùm ferendo, immutet, colore donet, & conſiſtentiâ nativâ. Hinc quò pauciorem accipiet, eò feliciorem ad exitum perducet opus. Sæpiùs ergo, ſed parciùs alendi ſunt graciles.

Nec tamen ita rem intelligi velim ut quaſi perpetuo novoque ingluviei generi debilior Natura indulgeat. Limites præbebit ipſa obſervatio quæ docet ſeptem poſt horas vix aliquid non mu-

tati intra ſanguinem ſupereſſe. Præſcribit ſic agendum eſſe, nutricum lac, quod à jejunio ſeptem horarum jam vix aliquid retinet, quod alimenti naturam ſapiat. His fretus obſervationibus, infantibus quater in die, ut apud Gallos & ferè omnes Europæos moris eſt, cibum conceſſerim, ſed molliorem illum ſimul & tenuiorem, ſi præſertim graciles ſint. Rectè etiam inſtitutum eſt, ut levius ſit jentaculum, quantum interpellat inani ventre ad uſque meridiem durare, leviſſimum ſit pomeridianis horis deguſtatorium, prandium plenius, cœna levis, niſi patrius mos cœnam pleniorem, prandium leve ſuaſerit. Sit autem baſis ſemper, panis bellè fermentatione ſubactus, rectè coctus, addantur levia olera, fructus horæi, nec niſi increſcenti ætati carnes, quæ nimis citò putreſcunt atque diffluunt, concedantur. Quæ verò incommoda à farinoſis non fermentatis in infantes redundare ſoleant, hîc loci non eſt enumerare. Vide doctè de iis differentem Swietenum articulo fibræ debilis & laxæ. Sic ſumptus cibus & facilè concoquitur, & aſſiduâ reparatione, vires non ſolùm ſuſtentat, ſed & auget, & proficit ad eſſentiam, robur & incrementum, ut verbis Hippocraticis utar. Alimentum verò in rorem nutritium mutatum ſemel, jam appulit ad molles illas fibrillas, quæ tenuitate ſuâ nihil niſi mucum exprimunt, mucum *organiſatum*, ut phyſicè pluſquàm latinè loquar, ſæpè exquiſitâ ſenſilitate donatum. Hîc verò quaſi intruſio & applicatio peragitur ope circuitûs ſanguinis & vis illius tonicæ prementis, trudentis, attrahentis per univerſam corporis molem diffuſæ, quæ quo-

niam variabilis eſt, licèt abſit nunquàm, hujus vices dirigunt, nunc ſomnus, & vigilia alternis totam vitam occupantes, nunc diſcriminata quietis atque exercitii tempora.

Somno quidem dirigendo multa utilia præcepta reliquêre Veteres, qui poſt Hippocratem putaverunt favere potiſſimùm illum concoctioni dum calorem intrò revocaret, exteriora verò frigeſcerent. Quanquam Hippocrates omnia æquè frigeſcere in ſomno diſtinctè pronuntiaverit. Et universìm concoctricem facultatem Galenus (*a*) ſomno adſcribit. Scilicèt corpus animale mechanicâ vegetantium lege gubernatur ſomni tempore, & ut animam ſeorsìm tunc à corpore vitam exercere pronuntiavit Hippocrates, ita corpus ſeorsìm ab animâ vitam agit. Hinc ſomnum nimium colliquefacere humores aſſerit Medicinæ parens. Quamvis verò colliqueſcentia illa primo intuitu ad vigilias quæ actione intenſiori plus in fluida exercent imperii, potiùs referenda videatur, ſenſus Hippocraticus is eſt, per ſomnum majorem & æquabilem vigere concoctionem; porrò concoctio ultrà terminum producta, jam actionem exerit inutilem ubi actione non opus eſt. Indè tabeſcentia & colliquefactio. Ut autem quid de ſomni utilitate & ejus ad corpus debile roborandum adminiſtratione cenſendum ſit ſentiatur, pauca liceat obſervatione demonſtrata præfari.

Crediderat obſervationi fidens Sanctorius nunquam ſine grato animi ſenſu à Medicis appellandus, ſomno maximam fieri perſpirationem, adeòque conſumptionem humidi, quod dum ſu-

(*a*) Comment. in 5. lib. Epid.

perfluum foret, bonis machinæ rebus, femper effluere neceffe eft; fed protractiore fomno, utilia etiam deterebantur. In quo quidem à Galeno (a) & Veteribus diffentiebat, qui fomnum humectare fpiritumque & effluvia cohibere natum, affeveravêre. Reftituit Antiquis fidem Gorterus qui minùs perfpirare per fomnum corpora demonftravit, indèque errorem inductum Sanctorio probavit, quòd duabus à fomno horis maximum fiat & quafi torrentis ad inftar perfpirabilis humoris effluvium. Res ab illo ad ufque demonftrationem deducta. Sed huic infiftere hujus loci non eft. Nos idem cum cl. Viro fentimus, ingens effe poft fomnum liquidi perfpirabilis tenuioris effluvium, per foporem cohibiti. Rem & ftatera feptemtrionalis probat & experientia. Hinc graviores à fomno, exactis tantummodò duabus horis fumus leviores. Hinc ingens urinæ vis exilit, fi frigore ambientis atmofphæræ cohibeatur illa perfpiratio. Somno verò ut omnia laxata funt, nec jam aguntur fibræ fenfiles à fopitis fenfibus, indèque oriundis animi affectibus; omnia vel minima vafcula hiant, fitque per anguftiffimos meatus tranfitus humorum, atque circulatio facilior, plenior, quâ veluti intumefcant dormientium corpora, fomnoque turgefcant. Verùm etiam hæret in vafculis illis humor & deficiente vigilantium tono non agitur, feu reftitat, à vigiliæ & exercitii vi excitandus. Undè etiam aliquod exercitii genus, quafi fponte efficit Natura, dum ofcitationibus, pandiculationibus, mufculos evigilantium agitat, quo ufque æquilibris tonus redierit, ruborque faciei

(a) Comm. 2. in lib. de ratione victûs in acutis. cap. 55.

plenioris & quasi inflatæ qui in somno emicat, fuerit discussus. Nec minùs intelliguntur quæ intercedunt differentiæ inter pacatum placidumque soporem, & inter somnolentiam illam turbulentam atque agitatam insomniis. Plenariam enim & commodam relaxationem sopitorum sensuum supponit ille, hæc verò tumultum designat à sensibus internis commotum atque concitatum, dimidiam ergo quietem atque relaxationem.

Quid ex his somni primariis effectibus ad roborationem corporis concludamus, facile erit deducere. Somno enim omnia dum laxantur, partes sanguinis ad se invicem magis adduci necesse est, hinc sequitur coadunari magis illas quæ nutritiæ sunt. Tum verò hiant tenuissima vasa, hinc in illa delabitur ros nutritius. Sed ipsâ vasorum laxitate, & vi vitæ deficiente minùs applicantur, minùs ab heterogeneis depurantur, adeòque quæ fit per somnum nutritio, laxa est, mollis, infirma.

Redeunte verò vigiliâ, stringitur universum corpus per tonicam actionem, exprimuntur vasa tenuissima, exhalat per vim perspirationis ingentem, quidquid erat humidius. Hinc apprimitur, intruditur gluten nutritium; & dum tenuia quæque exhalant & exprimuntur, fit nutritio firmior. Omnia igitur quæ de dirigendo somno dari possunt præcepta, ab hisce physicis mutationibus pendent.

Videtur fœtus in utero animalis instar dormientis vivere. Hîc progressum ingentem Natura expetit, nil firmi postulat. Nascenti vigilia primùm cognoscitur, quâ firmior evadat nutritio,

ſed quo tempore maximum ſit incrementum, viget etiam ſummoperè ſomnus. Sensìm plus actioni datur, minus ſomno conceditur, plus etiam augeſcit firmitas. Hinc quæ nimioperè ſomno indulgent fœminæ, aliquando diffluunt adipe & ab eo perpetuam nanciſcuntur laxitatem, ſed ſemper debiles remanent & fibrarum tenuium. Undè adeò frequens mulierculis hæmorrhagiarum periculum. Licèt ergo uberiorem faciat nutritionem ſomnus, ſuperfluumque cogat intra corpus exundare, debiles, infirmoſque homines relinquet; quos aliqua tamen laxitas à melancholicis nerveis diſtinguit & diſcriminat.

Vigiliæ contrà ſi ultra modum protrahantur omnia contraria efficient. Robori quidem ſi moderatæ ſint, favent, ſed exſiccant; macilentiam, tenſionem ipſo habitu contractam efficiunt, undè alter ſtatus alteri medelam præbet, ex ipſius Naturæ inſtituto.

Pueris ergo gracilibus præſertim ac tenuibus, plus ſomni quàm adultis concedi debet, cùm alantur ad incrementum præcipuè. Hic poſteà ſensìm minuendus eſt, ubi corpus increſcendi metas attingit; tunc plus de firmitate corporis cogitandum eſt, minùs de incremento. Naturæ ſcilicet obſequioſi qui ſomni facultatem eò majorem animalibus omnibus dedit, quò ſunt origini propiora.

Nec tamen ii ſumus, qui indulgendum cenſeamus conſuetudini illi quæ apud anus invaluit, ut per duodecim aut tredecim horas integras ſomnum largiorem puerulis concedamus; nihil enim magis effœminat, laxioremque nutritionem præ-

bendo, obesitati quidem totius molis corporeæ favet, sed simul roborationi obstat, cùm partes nimioperè alluendo separet.

Patet indè plus esse exercitatis somni concedendum, minùs verò otiosis; cibum aliquâ sui parte somni vices rependere; diætâ utentibus tenuiori plus esse somni concedendum. Sicque alterum alteri, aliquando posse supplere. Adipem augeri somno simul & flacciditatem; tensionem contrà, macilentiam atque robur à vigiliis induci.

Nec minoris pretii apud Antiquos in gymnasiis, & præsertim in athleticâ disciplinâ fuit, ratio somni ad cibos atque exercitium. Hinc videntur labores & exercitationes dissitis à cibo horis institutæ, eo scilicet consilio, Galeno teste, ut eorum ope excrementa quæ in ultimis angustiis hærebant, discuterentur. Credebant verò quòd si exercitiis vehementibus indulgere fuisset animus ventriculo adhuc cibis repleto; periculum foret ne cruda nimiâ celeritate intra corporis adyta penetrarent, undè & nausea primùm nasceretur, & posteà vertigo, tum artuum lassatio, somni inquietudo, bilis atque salivæ in conditionem crudam mutatio. Hinc à cibo & frictiones & cursus atque luctam damnabant, quietem atque somnum post alimenta, præsertim senibus præscribebant; ut videmus Nestori familiare, quod justum seni ait Homerus. Imò exercitium inter & cibum, balnea locabant, ita ut à labore balneum, à balneo cibus adhiberetur. Nec quæ tempora animalibus ad somnum concessit Natura ipsis prætervisa sunt. Serò maturè cœna instruebatur, indè defatigatis per diurnos labores, juventutis artubus placidus sopor

concedebatur, cùm tenebræ per terram diffuſæ, eſſe à laboribus vacandum præſcribebant. Illo verò præcipuè tempore, & aer externus vaporibus inquinatur, & perſpiratio minùs facilis eſt. At ſub ipsâ aurorâ, reſtitutâ corporis alacritate ſol novus, ad novos labores revocabat, & protinùs inſtaurabatur juvenilis inſtitutio, cujus inſtituti ſi rationem non redderet expoſita de Perſpiratione Doctrina, ſectandam tamen ſuaderet ruſticorum experientia, quos alacres, agiles atque ſanos, ad extremam uſque ſenectam ideò videmus vigere invidendâ divitioribus ſanitate, quia minùs à naturæ præceptis aberrant, quæ ipſis ſacra facit operum agriculturæ neceſſitas.

Ab hiſce cauſis primò manè in Gymnaſia & palæſtras, & ſub ipſius auroræ diluculo, juvenes, quorum robori inſudandum erat præcipuè intrabant;cum viris,iiſque qui jam firmum robur adepti erant ſolis, ſerotina concederetur exercitatio. At ephebi antequam progrederentur ultra, in apodyterio exuebantur, nudique artus frictione erigebantur ad actionem. Tum pulvere & oleo uncti, ut ſimul fibris flexilitas & robur induceretur, & vires intra continerentur, variis exercitationum generibus fatigati ſtrigili rursùs atque frictione extergebantur, unde κόνις ἄλος naſcebatur. Poſtquàm verò multiplex exercitiorum genus exanthlaverant ad ſalutarem uſque defatigationem, ut fibris flexilitas ſimul ſervaretur, nec aliquid detrimenti robur acciperet, balnea inde ſubibant.

Verùm non per balnea lavatio illa ſimplex & inerudita, qualis apud nos in uſu eſt, intelligitur. Ars erat balneatoris & alyptæ, ipſos

pro vario virium gradu, primò in vaporarium, deindè in tepidarium, caldariumve diu vel parùm detinere. Posteà per varios caloris gradus in frigidarium, aut piscinam natatoriam deducti, unicâ die, unico antemeridiano tempore qui juvenes erant roborandi, omnia per extrema quæ corpus pati possit, cum prudentiâ devolvebantur. Tùm rursùs uncti, fricati robur accipiebant atque simul famem quâ spernere cibum vilem non fas erat. Hic cibus ut Spartanorum olus atrum, meliori Spartæ tempore juventuti semper parcus & ad mensuram concedebatur. Qui cibus cùm regi cuidam minùs acceptus videretur, sciscitareturque à Spartano, quì id fieret ut eo Spartani delectarentur, responsum fuit, labore Spartano priùs parandam fuisse famem, docente Plutarcho in libro de institutis Laconicorum. Reliqua diei pars aut civilibus officiis, aut studiis austerioribus, aut deambulationibus dedita, cœnâ excipiebatur, post eam somno licebat indulgere, parco illi & non mollibus provocato culcitris, sed sæpè si roboris ratio habebatur, sub dio, & instratis pellibus animalium, ut frequenter apud Homerum & antiquos videre est.

Quantùm omnia hæc ad rationis normam fuerint instituta investiganti, satis erit ad doctrinam de perspiratione attendere, quam primus instituit Sanctorius, auxere & emendavere, Dodartius, Keillius, Gorterus.

Ex his porrò constat, quanti sit pretii, tenuissimam excrementorum partem, quæ formâ insensili avolat, intra sanguinem non hærere. Hæc

post somnum potissimùm cocta atque præparata, duobus solet horis post primam evigilationem quasi torrentis impetu abripi. Verùm post illud semel exactum tempus, qui nimis perspirant debiliores sunt, ipso sic docente Hippocrate. Undè vasorum strictura, humorumque tunc temporis utilium retentio ad robur confert; quod cùm experientia Veteres edocuisset, nil mirum si frigori semper alternæ vices cum sudatione, in palæstris, balneis atque gymnasiis veterum concessæ fuerint; nec ullus fuit qui à tepidario atque vaporario in frigidarium non immergeretur. Hinc in veteribus illis exercitiorum atque balneorum vicissitudinibus, quum scilicèt ungerentur, pulvere inspergerentur, fricarentur dein & strigili quasi verrerentur, dein abluerentur frigidâ, febris quædam intermittens excitabantur, cujus frigoris atque caloris vicissitudinibus, roborari corpus experientiæ est. Id autem frigori tributum vel apud maximè barbaras gentes, probat institutum illud quo sese jactant recèns natos sævo gelu & undis durasse. Imò & hodiè apud Moscovitas moris est, ut calidissima balnea subeant, dein se in nive nudos vel puellos adhuc provolvant, roboris se inde multùm nancisci experti, quo & frigora & æstum possint impunè perferre. Quid quòd in calidioribus Americæ locis ad sudores compescendos vernice quasi cutem obducant, ne nimio sudore labascat natura, rem imitante in insectis Reaumurio. Usque adeò omnibus experientia demonstravit, nimium humorum de corpore exitum non vacare debilitationis periculo.

Videmus tamen apud Græcos atque Romanos, exercitia illa primæ ætati non concessa, sed infantuli nondùm ære lavabantur, quòd Physices principiis consonum putamus. Cùm enim rapido incremento corpus eget, vix de roboratione licet somniari, quin periculum incurramus proceritati corporis nocendi, adeòque partium evolutioni. Hinc nondùm publicis balneis lavabantur ante pubertatem pueri, quanquam etiam puberes, sæpè sub puerorum nomine designatos repperias.

Superest ut de usu veneris dicamus ad quam ipsum corporis robur, primâ nitentes juventâ allicit ita potentibus stimulis, ut negatâ sæpè tùm corpus, tùm mens ipsa conflagret & penitùs pervertatur.

Robustis quidem præcepta tantùm tùm physice tùm præsertim ethice suppeditat quibus discant, animo imperitare, corporisque impetum frænare. Sed sæpè eadem flamma gracilium & delicatorum medullas consumit, quos prorsùs à venere arcendos, si corroborare cupis, me saltem judice, suadet experientia è Physicis desumpta, tùm etiam quòd in talibus abstinere omninò, quàm moderari facilius sit.

Nihil enim tanto corporis dispendio, perditur ac semen, præsertim si immaturum atque crudum adhuc in juvenili ætate, aut perverso consilio, aut ipso intinctæ libidine mentis fervore, nixibus violentis ex corpore effundatur. Brevis enim Epilepsia quæ comitatur coitum nervos offendit, vellicat, irritat, imò & rumpere potest fibrillas immani distensione ita actas, ut nec mens, nec vultus

vultus idem remaneat in Venere abutentibus. Nec verò minima pars mali in eo consistit, quòd seminalis liquor roborandis atque nutriendis partibus magnam symbolum conferat, & vim in fibras evidenter cardiacam exerat. Sciunt enim omnes in ejus aut præsentiâ, aut absentiâ totam consistere, quæ viros inter atque Eunuchos intercedit differentiam; quorum hi fœmineam videntur induisse gracilitatem, virile robur deposuisse. Si ergò à fœmineo contuitu atque contubernio juvenes prohibeantur, duplex indè orietur utilitas, & quòd pretiosus liquor corpori roborando servabitur, & quòd ingens animi affectuum campus præcidetur, urit enim & incendit animum videndo fœmina, nec patitur meminisse, aut legum aut præceptorum quæ severa ipsis imponit disciplina.

Nunc verò an corpori roborando fibrisque ad se invicem adducendis aliquid conferre possint animi affectus, nova exoritur quæstio. Nec ambigua erit ejus solutio. Scilicet non dubium est quin cùm præcipui corporis motus ab affectâ mente pendeant, vivaces illi & efficaces, qui circuitum sanguinis augent, qui musculis actionem repetitam impertiunt, spirituumque fluxum adaugent, nutritioni etiam conducere apti sint. In hoc quidem statuendo, dogmata Sanctorii sequemur qui duplicem affectuum animi classem recenset, quorum altera perspirationem supprimit, altera verò contrà eam adauget & intendit. Hi sunt actuosi omnes, qui robur videntur pro tempore conciliare, & qui dum tensioni favent, ei etiam perferendæ pares homines efficiunt, non

quidem per inutile illud perſpirationis incrementum, ſed quòd augmentum illius vacuationis, roboris ſit ſignum non dubium. Verùm hîc diſtinctio ingens adhibenda. Si quidem omne vehementiſſimum atque ſubitum, fibras potiùs deſtruere aptum eſt quàm inſtaurare. Sed ſi intrà leges rationis animus afficiatur, variaſque experiatur pathematum vices, certè aliquid indè nutritionis fœlicitati accedet, tùm & ipſa exceſſuum aſſuetudo, fibras minùs commovendas efficiet. Hinc nullibi robuſtiores reperiuntur populi quàm in locis quos importuna bellorum exercet frequentia, ubi diſcunt à pueritiâ, & mortem & prælіorum diſcrimina non exhorrere. Hinc animi atque corporis fortitudo ſæpiùs concurrunt, debilitaſque paventes ac poplitibus ſuccidentes facit. Fiduciam ſuî nobilem ac fortem, incutit animus virium corporis conſcius, qui brevì docet & aperta ſpernere pericula, & vitæ diſpendio benè credat emi, quo tendunt animoſi, honorem. Quæ quidem obſervata jamdudùm Hippocratis auctoritate confirmata fuere. Hic dùm Europæ atque Aſiæ incolas à ſe invicem diſcriminat, otium imbelle Aſiaticorum ſub Regio jugo degentium tanquàm infirmitatis cauſam habet, robur verò Europæis indè inſpiratum putat, quòd rerum publicarum tumultu, neceſſariò ad fortitudinem exſtimularentur. *Lib. de aëre, locis & aquis.*

Patet indè quòd etſi animi tranquillitas corporis nutritioni faveat aliquatenùs, tamen ei altius cunei in morem agendæ neceſſarium ſit animi affectus concurrere. Hinc ut otium animi atque corporis pinguedine mulieres cogit diffluere, to-

rositas contrà, animi atque corporis exercitiis adaugetur. Mollities in illis aquosâ nutritione diffluit, in his impactum altè materiei nutrientis robur cum ejusdem densitate concurrit.

Forsan verò adhibendis externis illis & quasi ab arte, prout à recentibus tractatur, remotis auxiliis diutiùs insistere videbimur; quid roborandis debilibus ipsa nobis suppeditet diæteticè, quid è materiâ Medicâ desumpta subsidia prosint quærentibus, ea tamen & minoris esse ponderis & utilitatis minoris quàm quivis sibi posset fingere, demonstratu facile est.

Dentur ne alimenta quæ intrà corpus admissa non modò nutritionem, sed etiam robur possint inducere, in hoc prima versatur quæstio. Quis dubitat enim si talia dentur, ea intùs adhibenda esse? Si porrò per robur, activitatem transitoriam intelligimus, certè facile est reperire alimenta quæ partibus acribus volatilibus, cordis motum exstimulent, actionem nervorum intendant, adeòque vires videantur non solùm exhaustas resarcire, sed etiam amplificare. Sed si requiratur substantia quævis quæ plus aliâ robur innatum & quasi nutritionem fibris impertiat majorem; ea ex classe alimentorum concoctu maximè facilium quærenda est, & ex eo materiæ nutrientis genere quod citiùs à visceribus concoquatur, chylum facilem & perfectiorem præbeat. Vix enim prodest quid ingeratur, sed quid concoquatur. Undè nulla dari alimenta concludimus quæ eo virtutis genere donentur. In quâ quidem nostrâ sententiâ, non negabimus nos à præceptoribus nostris differre; sed jure & merito ut ex

ipsâ rerum naturâ facilè probandum confidimus.

Adſtringentia & acido auſtera ad hunc uſum invocari volunt multi; & ipſe videtur aliquam ad roborandum iis facultatem tribuiſſe magnus Boerhaavius. Hinc vina auſtera debilioribus commendat. Conſilium illud in hoc nititur quòd laxitatem fibræ, ſimul cum debilitate ejuſdem vult coincidere. Nos porrò laxitatem aliquandò cum debilitate concurrere non negabimus. Complexio illa laxitatis cum debilitate, cachecticos vexat, & in iis reperitur qui molli adipe diffluunt & ſaginâ obruuntur. Sed ita complicantur & componuntur affectus illi, ut alterius effectus, effectibus alterius directè opponantur ſibique invicem quaſi medeantur. Hinc adſtringentia quæ admixto fibris terreo principio eas etiam jam vitali actione deſtitutas in corium immutant, ſi fibræ debili jungantur, aliquatenùs roborare poſſunt; ſed nutritioni obſtant, obſtant etiam activitati.

Quòd autem de acido-auſteris atque aſtringentibus dicimus, idem etiam de ſpirituoſis intelligendum, quæ non ſolùm agunt ſolida ad ſe invicem adducendo, qualis eſt adſtringentium actio, ſed etiam experimento Helmontiano, tenerrima liquida coagulant, adeòque crudam & immaturam duritiem, plaſticæ & proportionali tenacitati ſubſtituunt. Ea enim omnia fibrarum partes ad ſe quidem adducunt, ſed ne rori nutritio pateant illæ ſimul efficiunt; adeòque nutritionis progreſſus, aut tardant, aut impediunt redduntque fibras duriores quidem, ſed ſimul

frangi faciles, & flexilitate prorsùs destitutas.

Ars est mercatilis, catellis brevem staturam conciliare, dum recens natos frequenter spiritu vini abluunt, illosque eo ingurgitant. Tollitur fibris eorum flexilitas, hinc impeditâ nutritione tendinibus cartilago, musculis moles fibrosa, corium pelli, substituitur. Non crescunt illi, sed nec agunt, & rigiditas senilis, quæ robori ferè eâdem ratione opponitur atque debilitas infantilis, miseris ante diem incumbit. Hinc rugæ corium dehonestant. Quo factum, ut jam eo monstrorum pusillo genere minùs delectentur mulieres.

Patet indè quàm parùm adstringentia illa robori inducendo apta sint, adeòque ab hac nostrâ methodo quantòpere ableganda sint.

Nec majorem fidem adhibendam senties illis quæ nutrientium titulo maximè nec injuriâ quidem, gaudent; viscosis, mucilagineis, gummosis. Hæc si benè digerantur, optimè nutriunt, sed & vires rusticorum & latera exercitata exigunt, ut eorum tenacitas infringatur. Sin minùs indivulsa intrà debilem ventriculum hæsitant, tuncque excrementa cumulare nata sunt. Adeòque debilibus interdicuntur.

Galenus quidem lac debilibus præscribebat, sed quod in acquisitâ debilitate debellandâ plurimùm præstat, in nativâ parum prodest; cùm concoctione tantùm plus minusve facili præstet alio alimento, nec alias vires præter nutritias exerceat.

Nec nos credimus à lectoribus, veniam postulaturos, si parùm de cardiacis illis adeò de-

cantatis & elixiriis, essentiis vitalibus à quibus sibi spondebat immortalitatem Paracelsus parùm insistamus. Eorum enim brevis effectus citò defervescit, debilitatemque viribus adscititiis succedaneam relinquunt illa rarefacere nata, & artificiali calore corrugare.

Analeptica verò quæ vires exhaustas reparant, & instaurant citâ & facili nutritione, hìc etiam vix locum habent; cùm ad robur inducendum non tantùm facilè applicabilia requirantur, sed etiam quæ fortiter intùs appressa, fortiter etiam fibræ immorentur. Quod à methodo plus pendet applicandi, quàm ab applicatâ materie.

Si aliquid ergo ab ipsâ materie nutritionis emolumenti repetendum est; ab ejus varietate potiùs quàm à determinatâ qualitate repetendum est illud. Varietas aliquem secum stimulum importat, quæ languentis stomachi vires possit exstimulare, vasorumque actionem intendere. Hujus autem præcepti extensionem sic accipi velim. Ut non ultra rationis limites extendatur ille diversitatis ambitus, nec acris aut erodens materies, aut glutinosa & indomita sub varietatis titulo apponatur. Sed ex illo genere sumatur quod viribus ventriculi cedat, & vasorum & exercitationis expensis, additione respondeat.

Alteram per externa medicamenta roborandi methodum videntur apud Veteres adhibuisse Pædotribæ. Illâ scilicet non solùm frigus gelidæ aquæ inducebant post calores aquæ humidos ut fibras stringerent ac corroborarent, non solùm natationem in frigidâ, post moram in vaporario atque caldario adhibebant, sed etiam frictiones

validas cum oleis aromaticis fragrantibusque validissimis, quibus insinuatis intra poros absorbentes jam patulos à vapore humido & hiantes, robur infunderetur. Talia erant ceromata pretiosa de quibus Athenæus (*a*) mentionem facit, ut sunt crocinum, amaracinum, telinum, irinum & recentioribus rosaceum. Alii alyptæ aquam oleo addebant ad hunc finem, teste Aristotele (*b*). Tum verò ceroma cum pulvere addito fiebat, indèque cùm evaderet athleta robustior, ingentium virium argumentum erat, si quis Ἀκόνιτις, sine pulvere, palmâm sibi prætendebat. Alii calidas infundebant membris arenas, sulphureas sæpè & minerales, teste Luciano (*c*). Tantæ molis erat robur servare atque adaugere. Hinc brevì acta usque ad superstitionem roboris adaugendi cupido, derasum etiam ex athletarum corporibus pulverem inter remedia locavit sub nomine Κονίσαλε, sive Πάτε; docentibus sic Dioscoride (*d*), Plinio (*e*), Galeno (*f*). Quod unguentum quàm parùm ad robur nativum adaugendum conferre possit, ex præcedentibus demonstrare facile est. Quòd verò aliquid ceromata illa ad vires adaugendas conducerent, indè pendebat, quòd frictio multiplex concomitaretur illorum usum. Frictionis verò ex ipso Hippocrate (g) facultas in corpore multiplex est. Prima scilicet alimentum ad vasa, alternâ vacuatione adducere, adductum verò intùs intrudere. Sed ita constituta

(*a*) Deipnosoph. 5. (*b*) Probl. 5.
(*c*) Dialogo Περὶ γυμνασίων. (*d*) Lib. I. cap. 3.
(*e*) Lib. XIV. cap. 8. (*f*) Meth. med. lib. 8.
(g) De Nat. humanâ. De Aliment. De Victu in acut.

est ingenii humani fragilitas, ut raris pretium ingens addatur atque compositis. Nec negandum est, quòd cùm huic alyptarum arti lucrum appositum fuerit, quo fieret illud majus, multa fuisse vana addita, quibus momentum & pondus arti conciliaretur. Hinc tot inventa, ut videtur, frictionum genera, mollis, transversa, poppysmus, &c.

Britannis mos est qui nerveâ debilitate plurimùm inter Europæos laborant, ut dum calida lavacra respuunt, frigidâ & gelidâ quidem ament per medium hyemis frigus innatare, sùsdèque immergi, perfundi. Imò & infantes delicatulos, languore laborantes, febre tabificâ pænè confectos hac ratione in pristinam non solùm sanitatem, sed etiam ad ingens roboris incrementum pervenisse vidi. Antiquum est gelidâ perfundi, & videtur mos ille, ut apud veteres Italos, Virgilio ita docente, sic referente Tacito apud Germanos obtinuisse. Scilicet quo magis aliæ vilescunt artes, eò major viribus corporeis honos additur. In illis enim sua sibi jura reperiunt Barbari, nec ullum apud ipsos in bello artificium est, sed impetus, quo viribus editior alios cædit, ut in grege taurus. Hinc corpori robusto, non solùm decus manet, sed securitas etiam ab eo propria pendet, ubi res omnes dextrâ vindice administrantur. Sed Medicæ Artis fuit, quòd Augusti Cæsaris tempore, roborantium & sanitati consulentium nomine, frigida balnea cæteris remotis Musa Antonius suaserat, dum gelidâ mergerentur undâ per frigus medium. Qui usus ad usque Plinii tempora invaluerat. Hic enim tremulos viros consulares, ex ejus-

modi balneis recèns egressos irridet, quasi moris & consuetudinis victimas.

Videntur ergo Angli ultimam tantùm theoriæ quæ Antiquos in balneorum usu dirigebat partem admittere, quâ scilicet laxatæ à calidiore balneo fibræ rursus roborantur, atque, ut Veterum more loquar, condensantur per admissum gelidæ aquæ frigus. Sic eo privantur beneficio quod alterna caloris atque frigoris vicissitudo debet inferre, febrium intermittentium more. Ab hac alternâ actione fit ut hinc patula hient nutritioni vascula, illinc verò admissa materies fortiter apprimatur. Attamen non negandum est ingens accedere fibris à balnei frigidioris impressione robur, si cautè atque consultò admittatur. Robore enim aucto textum cellularem arctant illa, adipem consumunt. Hinc qui iis indulgent assiduò, robustiores primùm, dein etiam macilentiores redduntur, docentibus sic Cheynæo, Russellio, aliisque observatoribus Anglis.

Jam pridem evanuêre ex hominum memoriâ deliciæ illæ balneorum, quas Antiqui tum ad commoditatem, tum ad luxum invenerant. Vix Eruditi consentiunt de modo intelligendi famosa illa nomina, balnea pensilia, quæ tardè admodùm admisit Romana severitas, concamerata sudatio, tepidarium, frigidarium, labrum, Oceanus, Piscina; circa quorum structuram Architecti antiqui Vitruvius aliique ut & circa horum aspectus requirendos, & spatia occupanda tam multa dixêre, ut non solùm in iis exstruendis voluptati atque deliciis servitum, sed etiam de sanitate cogitatum videatur. Remanet theoria, quæ

ab ipsâ petita Naturâ forsan aliquando reviviscet; adhuc enim aliqua ejus vestigia reperiuntur apud Orientales populos, Græcæ illius Asiæ incolas, quos & aëris æstus & recepta apud illos Relligio frequentibus lavacris reddit obnoxios.

Ut autem omnia superiùs dicta contrahantur, probatum confidimus roborationem imbecillitatis nativæ à rectâ atque forti materiæ nutritivæ applicatione pendere; ad quam requiritur proportionalis viribus corporis nutriendi materies, nec defectu, nec excessu peccans. Augetur verò applicatio illa fortiori exercitio, si eo præsertim tempore adhibeatur quo materies jam concocta, applicationi prompta est. Apti temporis indicium præbet, excretorum maturatio. Tum verò laxanda est huic excipiendæ fibrarum compages, atque dein eo peracto quasi subitò stringenda. Nec minùs evincitur parum fidei adhibendum esse cujusvis generis medicamentis, quantumcumque roborantium titulo insigniantur. Nec verò præmaturè est de robore cogitandum, antequàm ad incrementi apicem corpus pervenerit, cum eò minùs fibræ incremento cedant, quò robustiores sint & ad resistendum aptiores, methodum Antiquorum imitati, qui pueros nondum primam egressos pueritiam, vix ad lavacra admittebant. Prætereà dum alternam frigoris atque caloris in balneo activitatem prædicamus, eam evidenter ream facimus parentum malè sedulorum curam, qui ventos, aërem, gelu exosi, iis exponere pueros timent, cùm ex receptâ theoriâ imbecillimos efficere debeant. Nec minùs in artem peccant qui uni alimentorum ge-

neri ita misellos assuefaciunt, ut ab insolito vellicatu nullum nanciscatur robur ventriculus, nullum sentiat stimulum Natura. Sed ut illorum stulta est sedulitas, sic eorum imprudens est negligentia, qui nullâ tenellæ adhibitâ machinæ ratione, omnem curam respuunt, sed exempli gratiâ, famem ingentem ingurgitatione sedant, immania exercitia, omnimodâ quiete excipiunt.

Accidit sæpè pueris, quibus nimia cibi copia intruditur, nec firmatur exercitio corpus, ut immane brevi temporis spatio, illo quo ad pubertatem properant, fiat corporis augmentum. Hos ita debiles fieri necesse est, ut pauci tabem evadant brevìque plures moriantur. Nec mirum si dum osseam compagem mollior subit materies, graventur præposterâ ejus ubertate fibræ quæ contextum tenerrimum obtinent. Hinc non nutriuntur, elongantur tamen & à se invicem contactuum puncta recedunt, undè semper præsens rupturæ periculum illis imminet. Adde quòd rarò sine acescentis per læsam concoctionem materiæ penu tale incrementum accedat. His exercitium lene, frictiones præsertim ad spinam dorsi, quâ musculi plures, ligamenta numerosa pererrant, diæta sicca, frigidiora lavacra cum cautelâ adhibita conducere debent, imò & quatenùs in præcipiti vitium est, aromatica, vellicantia, stimulantia à rupturæ periculo vindicata, prosunt.

ARTICULUS SECUNDUS.

De curatione Debilitatis nerveæ acquisitæ.

Plurimæ sunt causæ quibus innatæ vires franguntur atque debilitantur, arte posteà vix reparabiles. Hæc verò contracta infortunio calamitas, jam ex ordine Naturæ efformata dici non potest, aut inter intemperies naturales numerari. Constituit verò illa nerveæ Melancholiæ exordium atque fundamentum, tensionemque, ut prior de quâ egimus præternaturalem supponit; adeòque & rupturæ metum importat aliquem, nisi vasorum vis resistat, eique materiæ innato robore obsistat.

Ut autem debilitas acquisita elementum est primarium nerveæ Melancholiæ simplicis, ita in eâ præsertim reperitur quæ à vitiato partium sensui atque motui dicatarum tono, pendet. Quanquam in hac postremâ agat inæqualiùs, & nunquam ubique & in corpore universo simul eumdem exerceat impetum.

Differt ergo aliquatenùs debilitas nativa ab acquisitâ; scilicèt debilitas quæ à Naturâ pendet, semper materiæ imbecillitatem supponit, rupturæque metum, ex ipsâ necessitate intentat. Acquisita verò non semper idem minatur periculum; sed ad hanc constituendam sufficit tensilitas atque vibratilitas prætermodùm aucta, quæ facilior est quidem in gracilibus. Sed etiam ab

ingenti causâ poteſt in robuſtioribus reperiri. Prior delicatis atque debilibus fibrarum ſtaminibus propria eſt. Alteram vel in medio vitæ robuſtioris curriculo circumſtantia plura invehunt.

Vibratilitatis enim hujus tot cauſæ ſunt, quot occurrunt quæ poſſint habitum tenſionis inducere, de quibus cùm in primâ hujus Operis Parte abundè dixerimus, hîc iis iterùm inſiſtere vana foret opera. Prima fuit fibræ ipſius gracilitas, altera tenſionis habitus acquiſitus, ab æſtu aut intenſiore, aut nimiùm obſtinato, ab acri gelu, ab alimentis aromaticis, acribus, oleoſis, potuum ſpirituoſorum abuſu. Maximam hîc contulêre ſymbolam affectus animi quicumque, ita protracti, ut hominem perpetuò divexent, & à cæteris omnibus alienum in ſe quaſi vertant; aliaque millena, quæ cùm tenſionem addant, obſtentque nutritioni, non gracilitatem ipſam fibræ producunt, ſed gracilitatis effectus. Imò una eſt ſola quæ veram poſſit debilitatem atque gracilitatem inducere, ſimulque fibræ robuſtioris craſſitiem deterere, & ei tenuitatem conciliare; ea eſt acris intùs enata materies, ſtamina mucoſa in ipsâ ſuâ ſubſtantiâ deſtruens unionemque terreæ fibrarum partis, cum glutine adjuncto diſrumpens. Talis eſt ea quæ ſcorbuticos, phthiſicos, tabo venereo diffluentes invadit.

Ea autem cauſarum harumce agendi norma eſt, ut dum primâ ſuî impreſſione corpus impetunt, ipſum quidem ſubvertant, & ſuſdèque præceps agant. Has ſi primo in limine adorientes fugare licuerit, priſtinam incolumitatem reſtitues, & quaſi pacatâ procellâ ſerenam reduces tranquil-

litatem. Verùm si quâdam obstinatæ pervicaciâ sese induruerint, tum vix profuerit ipsas sustulisse. Durabilem enim corpori labem inussere, memoremque suî notam impressere altiùs, quam corpus læsum servat, servabitque, donec per excessus oppositos, læsæ atque prostratæ res, ad mediocritatem illam auream, quæ sanitatem constituit, reducantur.

Causis igitur vibratilitatis nimiæ removendis, primùm insudare debet Medicus, curam nerveæ debilitatis suscipiens, antequam de partium roborandarum arte cogitet. Robur enim illud, sola sibi relicta, si fuerit vitii expers, & alieno libera contagio, efficiet Natura. Causæ verò, per mutationes oppositas tolluntur. At in iis etiam emendandis opus est prudentiâ non vulgari, cùm jam alibi probatum sit, omne nimium, omne subitum, omne insolitum etiam in melius, ipso autore Hippocrate, non carere periculo. Scilicet ab alio dum in alium excessum deducuntur fibræ, titubat atque vacillat earum tonus; sed resurgit acrior, dum à naturali mediocritate removetur, & sub insolito sensu, acutiores vibrationes efficit, dum non ipsâ assuetudine ille mitigatur & hebescit.

Per gradus igitur sibi succedaneos mutanda in melius consuetudo. Rumperentur fibræ quæ ab æstu immodico in hybernum frigus præcipites ruerent, nec sensilitate solùm suas hîc agente partes, sed etiam ipsâ rupturam faciente, rarefactione, cujus leges & historiam ad Naturæ exemplar adumbravit Boerhaavius. Si quotidiano potui assueti, meliora docti, sine ullo intermedio sensu, ab illo cessare velint; tremere illos, ac vix gressu

firmo incedere valentes videas. Plethoram atque convulſiones enormes ſæpè nervis vividè titillatis intulit intermiſſa ſubitò Venus. Scilicet repugnat Naturæ,per extrema quodam impetu corripi, quæ ſemper gradus affectat, & per eos deducta, vel vehementiſſimorum effectuum ſuſtentandorum idonea eſt.

Quos igitur Africæ ardentis ſol acrior peruſſit, hos non ad gelidos ſeptentriones ablegare velis. Modum ipſa impoſuit Natura, quæ dum infinitis regionibus, utramque temperiem à ſe invicem diſtare voluit, edocuit ſatìs per moderata tantùm poſſe ad extrema perveniri. Quæ etiam ab æſtuantis æſtatis fervoribus, ad glaciem hybernam per autumnalem nos aſſuefacit teporem, nec minùs nos à torpore hyemali, ad æſtuoſi canis rabiem per vernam moderationem deducit.

Cùm verò aëris inclementia tantùm in inducendâ debilitate nerveâ conducat, ſatìs intelligitur quàm multa poſſit in debilitate nerveâ acquiſitâ perſanandâ, ſolum vertere, & ab æſtu atque frigore in temperatas regiones pervenire.

Omnibus nervorum morbis præcipuè patent, qui aridiora loca ſimul & æſtuoſa incolunt, quia ſiccitas & ariditas fibræ etſi forſan minùs gracilem reddat, tenſiorem tamen efficit, adeòque magis vibratilem. Hinc oritur debilitatis nerveæ acquiſitæ genus, quòd ad omnes externas impreſſiones capeſcendas magìs promptos reddat & habiles. Debilitas verò illa in eos præcipuè decumbit, quos veſana lucri fames, deteſtataque hominibus inopia, quaſi exules ad calidiora Maris rubri littora, Arabiæ arenas, aut Americæ æſtum

abducit ſub curru nimiùm propinqui ſolis. Hos porrò vix aliud in priſtinam reſtituit integritatem, quam citò à causâ mali recedere, & magis puro ſeſe committere aëri. Si tamen arti ſalutiferæ dociles, humectantem victum ſedulò & ſuperſtitiosè colant, ſi negent ſpirituoſis ſeſe proluere, ſi cibos ex animalibus petitos & formident & fugiant, tunc loci inclementiam ſuperabunt, & quod denſitati ſucci nutritii addit aëris percoquentis æſtus, cedet contrà in robur.

Extrema utut inter ſe adverſis pugnantia frontibus, uniuntur in eo quòd noceant. Hinc ſummum frigus nervos etiam vellicat, ſed cùm ab eo tutos atque tectos ſeſe continere ipſa ejus penetrabilis ſævities ſuadeat, & pororum adſtrictorum conſtipatio robori aliquatenùs conducat; fatendum eſt vix nerveâ debilitate laborare Septentrionales populos, ſi non amaverint duritiem cœli potibus ſpirituoſis temperare, quod vitium à populis politioribus, in barbaros deductum, meliùs in eos imperium exercuiſſe, quàm aut Artes, aut virtutum exempla ad illos delata, ſi viatoribus fides adhiberi debet, audimus.

Non loci nebuloſæ humiditati, non aëris ſpiſſitudini, quæ vix aliquam obtinere poteſt efficaciam, adſcribendum eſt, quòd in temperatâ Angliâ, cultuque & habitu locorum amœnâ fœcunditate celebri, adeò graſſentur nervorum morbi quatenùs aut intenditur, aut pervertitur partis ſentientis atque mobilis activitas. Vix etiam admitti pro causâ poſſe videntur Minerarum halitus, aut alia cujuſvis generis effluvia. Sed in ipſo Hiſtoriæ Naturalis limine conſtitutos pudere

pudere non decet, si multa nos ignorare fateamur, quæ posteris vel fors afferet, vel deteget industria. Generatìm verò aëra, aquas, affectus animi, spes varias, & ut in commercio sæpè incertas, mores patrios incusare fas est, spirituosique potûs abusum, imò & institutionem à puerili ætate, quibus causis fit, ut Scientiarum atque Litterarum cultores, primo intuitu libri non difficilè dijudicent, an ab Anglo, an ab Italo, an à Gallo opus lectioni subjectum prodierit? Nec minùs incessus ipse, faciei lineamenta, gestus, patriam viri produnt, quò minùs miremur, si aliqua inter ipsos indigenas morbos intercedat differentia.

Omnibus his mutare solum convenit, & nisi radicibus altis nervea debilitas insederit, rarò aliâ opus est methodo. Memini me ab amico Londinensi, per Litteras enixè rogatum, ut virum ingenio & doctrinâ præclarum, quem debilitate nerveâ laborantem Parisios migrare suaserat, quantociùs inviserem, remediaque, si quibus opus foret, administrarem sedulò. Adventanti adfui, nec sine stupore, omninò persanatum inveni; quod nuperrimè etiam repetito exemplo vidi, quanquam per anni integri curriculum tentata fuissent in aëre Britanno remedia. Tam parva tamen est locorum distantia, ut paucorum dierum intervallo iter perficiatur. Id tamen de omnibus non æquè verum est, pro variâ scilicèt mali veterascentis, aut recentioris vehementiâ.

Est & alia forsan ab aëre pendens debilitas nervea, quæ etiam ad animi affectus referri possit, junioribus familiaris præsertim Alpium inco-

lis. Hæc patriæ derelictæ summum injicit desiderium, nostalgiam, *Pothopatridalgiam* Græco nomine dicunt. Sordescunt omnia in præsenti vitæ conditione, omnia fastidiuntur vel exoptanda maximè (*a*). Unam sibi fingunt felicitatem si loca amata revisant, & sæpè morbus ille invitâ arte, frustaneisque auxiliis in febrem lentam nerveam abit, nisi ociùs patriæ miseri reddantur, quibus ipse aër semel haustus, quasi vires afflare videtur. Vidi sic delicatam mulierem, quæ ad inferioris Germaniæ littora, marito nupta, immani convulsionum genere ibi torquebatur, quas illicò tolleret vel in ipsis Galliæ finibus aër patrius. Ter marito devota, idem tentavit iter, ter convulsionibus horrendis vexata, tandem necessitati cessit, & Galliæ reddita, sana nunc atque incolumis vivit.

Nec certè aliis in morbis qui ipsam viscerum depascerentur substantiam, aliqua unquam fuit aëris patrii efficacia. Nam mechanico vitio mechanica ferenda sunt præsidia; quòd verò hunc aërem in ulcere pulmonum aliqui commendaverint, id à minùs perspectâ rei naturâ factum. Vitium enim in substantiâ partium positum emendare nemo potest, sed ut Fernelii nostri verbis utar, illius est recreare qui creavit.

(*a*) Nonne vides etiam cœli novitate & aquarum
Tentari, procul à patriâ quicumque domoque
Adveniunt? Ideò quia longè discrepat aër;
Nam quid Britannum cœlum differre putamus,
Et quod in Ægypto est, quâ mundi claudicat axis,
Quidve quod in Ponto est differre à Gadibus, atque
Usque ad nigra virum percoctaque sæcla calore.
Lucret. VI.

Forſitan ſæpiùs ad debilitatem nerveam efformandam, cum aëris vitio concurrit, alimentorum titulo exhibita moles, quæ nedum reparet & inſtauret, deſtruit; ſive eâ copiâ ingerantur cibi, quam vires edomare non valeant, undè redundat excrementis omne vaſculoſum ſyſtema, ſive peccent illi acrimoniâ quæ rodat aut vellicet tenuiſſima nutrienda ſtamina. Copiam minuere, tollere qualitates nocivas, Artis officium eſt. Imò aliquatenùs eo peccandum eſt exceſſu, qui directâ fronte pugnet cum eo per quod vitium ſtetit, donec mutatâ humorum craſi, omnia ad mediocritatem pervenerint. Raò verò ad hanc indicationem ſi ſimplex ſit, eâ feſtinatione opus eſt quæ Naturæ vim inferat; vixque ejus leges noſſe videntur, qui eam ſublevandi nomine, debilitate nerveâ laborantes catharticis ægrotos vexant, ſudoriferis diffluere cogunt. Vires enim frangi, tolli utiliora, firmari contra malam diatheſim præpoſterâ medicatione neceſſe eſt.

Ea verò quæ dum ſtimulo vellicante fibras acuunt, ſimul venas inflant, ea non ſtatim & præcipitantiùs ſapientis fas eſt deſerere, cùm præceps à nimio tono in atoniam tranſitus, peſſimam debilitatem fibris inducat, convulſivam illam malorumque ingentium procreatricem. Simile, ſed aliâ de causâ, iis incumbit periculum, qui ſtatim conſueta exercitia omiſſo medio intermittunt; qui à vacuationibus conſuetis ceſſant, qui ſtringunt, aut pravo conſilio repercutiunt hæmorrhoidas. Horum aliis plethora diſtendens, vaſa & implet, imò & rumpit; aliis acre repercuſſum partes vellicat, rodit & prorsùs deſtruit.

Iis verò minimum erit malum, si solâ debilitate nerveâ laboraverint.

Nec Venus ipsa, si fieri sine scelere possit, non est nisi sensìm ableganda. Quodcumque enim leges prohibuêre subito rescindendum esse, summo etiam corporis damno, suadet Philosophia moralis, quam summo cultu ante omnia prosequi debent Medici. Semen retentum, nervi ab eo vellicati, & ipsam mentem remordentes, plethoram, irritationem accire, convulsiones concitare apta sunt instrumenta. Nimis etiam sapere aliquando periculosum. Verùm ubi servatâ apprimè mensurâ, de iis omnibus excessibus plenariam reportaverunt mens & corpus victoriam, ita ut exercitio victa fuerit plethora, deliniente victu mitificata acredo, tunc brevì ipse morbus fugabitur sine ullo alio medicaminis extraneo auxilio.

Quæri hîc solet detur ne una & describenda victûs ratio, quæ Melancholiâ nerveâ laborantibus uniformiter competat. Certum porrò est omnes eas substantias quæ illam à naturâ partium temperaturam & miscelam nactæ sunt, ut nullam secum acredinem intra humores devehant, sed dulces gustu atque facultate, ut verbis Hippocraticis utar, aquæ indolem servant, eique eam tenacitatem conciliant quâ possint humoribus intimiùs uniri, posse tensionem, ariditatem præsentem emendare, simulque parte nutritiâ laxante, fovere, demulcere, enutrire. Hinc iis fibra tensa & gracilis mirè delectatur. Hinc etiam omnium acutarum ægritudinum, in quibus tensio summa est, victus debet esse humectans. Verùm

non ita rem intelligi velim atque accipi, quasi quod inflammatoriæ diathesi convenit regimen, nostræ etiam infirmitati competeret. Sunt certi fines extra quos rectum consistere non potest. Nimia enim aqua dum enerves reddit atque imbecillos, periculum quidem rupturæ tollit, sed atoniam inducere potest, imò spasmos invehit, præcipuè quâ præcipua fit sanguinearum partium miscela, in pulmonibus scilicèt, arctatis & conspirantibus in aqueum vappidumque chylum sensilibus fibris. Quem spasmum norunt probè qui aliquandò per venas canis apertas ingentem aquæ vim injecêre.

Verùm in hac nostrâ debilitate, nisi vitæ viribus apprimè accommodatum sit regimen, & pro earum ratione sit contrà aut debilius aut fortius, utrimque periculum instat; nam debilior victus parùm nutrit, adeòque destruit vires nedum reficiat; si verò validius sit, gravat, non nutrit. Hinc humectans quidem regimen præscribemus alienum à spirituosis, acribus, aromaticis, piperatis, fumo & sale induratis cibis, sed eâ proportione quæ viribus conveniat. Et Hippocratis asseclæ deterius paulò, si ipsum consuetudo sacrum effecerit, meliori quidem, sed inassueto præferemus. Aut saltem si aliquid mutandum incubuerit, sensìm sine sensu ab alio in aliud delabemur.

Est tamen in ciborum delectu aliquod varietati pretium à Celso jam olim annotatum, & cui hìc insistere eò operæ pretium magis est, quò plus aliqui eidem in perpetuum usum alimento, pretii dederunt. Sed si illud annotemus, quod expe-

rientia conftans demonftravit, Naturam & in alimentorum concoctione, & in aliâ quacumque functione femper agere per ftimulum admiffum, certè rationi par eft, multo plus illam exftimulari, per infueta cum moderatione admiffa, quàm per uniformem fubftantiam, quæ ei brevì ita familiaris evadit, ut vix fentiatur. Hinc Hippocrates obfervatione afferuit quod experimentis Sanctorius fancivit, aliquod etiam emolumentum ab exceffu levi in machinam redundare. Sed in hifce confiliis largiendis fummâ opus eft prudentiâ, ne in peffima quæque proni homines frænis remotis abripiantur; iifque ita fuadenda eft varietas, ut intelligant effe etiam in moderatione gradus, in varietate limites, per quos exfpatiari licitum fit, fed quos tranfgredi nefas. Novum verò varietati illi prædicandæ pretium addit, quòd femper atonia fpafmum fequatur, penè ejus veftigia premens, eò notabilior illa quò fpafmus vehementior. Hinc ftimulo mediocri arrectas fuftentare fibras, nec pati ut fegnes quafi indormiant, Medici prævidentis officium eft.

Habenda prætereà ratio eft ætatis in præfcribendo regimine, junioribus enim plura conceffferis. Attendendum fexui, nam minùs edaces funt & magìs plethoricæ mulieres; nec fas eft effe negligentes loci & tempeftatis, cùm humectantia requirant, & tempeftas æftiva & regio calida. Affuetis horis demùm ferviendum eft. Nam ut notat Hippocrates (*de prifcâ Medicinâ*), fi quis prandere confuetus, non prandeat, illicò nafcuntur & ventriculi labor & naufea, & vertigo tenebricofa, quæ non afficiat illos, quos jejuno

ventre ſolitos diem durare cœna tantùm reficit. Si quis inaſſuetus prandeat, plethoram illicò ſentit ei prorsùs peculiarem.

Sed, ut jam diximus, præcipua adhibendi cibi proportio à laboribus & exercitiis pendet, ad quam & ſomni & vigiliarum ratio refertur. Somnus enim torpori atque otio, vigilia verò exercitio atque labori rectè conferuntur, laxat humectatque ſomnus, areſaciunt contrà & tenſionem accerſcunt vigiliæ.

Methodo igitur ſex rés non naturales adminiſtrandi legitimâ atque convenienti potiùs quàm medicamento cuivis, vel ſpecioſiſſimis inſignito titulis, debebitur ea quæ adverſari debilitati imminenti poſſit cautela, aut jam natæ profligandæ apta Medicina. Nec tamen ubi jam ad ſummum pervenêre gradum nocentes cauſæ, excluduntur medicamenta quæ nocivum ſtatum prorsùs immutare valent. Tenſionem præternaturalem ab æſtivo fervore natam acida, laxantia, demulcentia qualia ſuppeditat ipſa medicatrix Natura in fructibus horæis maturis, tollent penitùs. Necnon juvabunt balnea, aquæ potus ſimplex. Plethoram præſentem ſolvet venæ-ſectio, recidivam cavebit exercitium, acria dulcibus involventur, ſalina aqueis, oleoſa ſaponaceis, de quibus omnibus Autores videre eſt, qui de methodo medendi ſcripſerunt. Cùm ea ſit indicatio morboſæ debilitatis, ut per cauſas vincatur atque tollatur.

Quid jam de animi affectibus agamus, qui cùm ad motus machinæ regendos, exſuſcitandos aut compeſcendos, maximum obtineant imperium, ita eum ſuſdèque funditùs vertere poſ-

ſunt, & penitùs concutere, ut pro maximâ atque frequentiſſimâ debilitatis nerveæ acquiſitæ causâ, jure & meritò habeantur. Hos luctantes atque frementes regere, iis ita imperitare ut ſerviant, non tantùm ad animi placidam felicitatem maximi momenti eſt, ſed etiam neceſſarium eſt ad ſartam, tectamque ſervandam corporis ſalubritatem.

Ut enim Melancholia nihil aliud eſt præter animi affectum, nullâ ab externâ causâ repetendum, aut ſaltem nullâ cauſæ nexum proportione, ſatis animo comprehenditur quantùm ad eam concitandam ea valeat perverſa mentis conſuetudo, quâ vel expaveſcit, vel deſperat, vel angitur, vel mille modis cruciatur, ut quiſque vel in ſe ipſo experiri poteſt, facultatem affectu concitari, ita ut ira iracundum, metus repetitus meticuloſum efficiat. Hinc illa quæ puerorum animis mollitiem inducat, educatio inſtituta, affigit humi divinæ auræ particulam, & fœminarum in morem laſcivientis imaginationis chimæris ſubmittit. Contra emenſa atque ſpreta plurièṡ pericula animo virile robur conciliant. Hinc ſæpè verſæ in fugam atque terrore correptæ, innumeræ populorum minùs exercitatorum acies, à paucis veteranis & ardore virili incenſis militibus. Hinc ipſe animus prudenter excitatus ad arma, victoriam felicem peperit, Tyrtœus ſic mares animos ad Martia bella exacuiſſe dicitur. Maxima certè pars curationis quam ſibi debilitas nervea vindicat, indè repetenda dici poteſt, ut leges quibus aſſueſcere poſſint & quaſi manſueſcere affectus animi ſtudioſè perpendamus.

Dicitur Demosthenes coram iracundis maris fluctibus concionari solitus, ut disceret indè varios auræ popularis fluctus spernere, & tumultum contradicentium acquisitâ firmitate contemperare. Nec mirum, cùm dicendi facundiâ celeberrimi Oratores fateantur se, si aliquot mensibus ab eo certaminis genere destiterint, coram Senatu & populo primùm dicentes tremore percelli, quem posteà ipse orationis æstus valeat superare. Incipiente belli fragore milites concutiuntur toti & pallescunt, qui posteà ei assueti inter explosa bellica tormenta indormiunt, & somnum proflant toto pectore. Ex his satis apparet quantùm indurari, ut ita dicam, possit natura, cùm quæ ei insueta & insolita erant, sensìm in familiaritatem vertuntur; nisi illa ita animum perculerint, ut dum totam mentem occupant, susdèque machinam agant, ut in prioris hujusce Operis parte, abundè distinctum confidimus.

Verùm ex illis principiis ingens curationis nascitur fons in nerveâ debilitate, quatenùs ita regitur corpus ut sensìm assuefactum, vel vehementissima quæque sine periculosâ tensione perferat, quæ quidem facultas maximi est pretii non in sanandâ solùm, sed & in roborandâ nerveâ compage.

Multas videre est fœminas ita prætermodùm debiles, ut ad minimum fragorem convellantur. Harum unam, aliis animo minùs impotentem sic sanatam vidi, dum tympanorum pulsantium fragorem è longinquo ad se propiùs sensìm accedere jussit, ibique vehementissimè pulsare. Sensìm enim minùs atque minùs afficiebatur, ita ut ipsa

pulsare tympanum jam non recusaret. Vicit altera innatum ut saltem ipsa credebat horrorem, cùm subitò in horridum objectum semet præcipitem dedit; aliâ prorsùs methodo, nec periculo vacante. Multis ipsâ ratione duce, præjudicia victa sunt. Et in omnibus hisce malum maximum est hostili impulsui cedere, nec sese superiorem vanis terroribus credere, qui nisi parent imperant, & quos quo temporis puncto despexeris, vicisti. Ipsa etiam autoritas publica, legum armata præsidio, salutarique terrore animos imbuens, medicinalem hîc opem potest afferre, vetans ne vicinæ debilitatis contagia possint serpere. Hæc agit graviore inflicto metu infamiæ fugiendæ quâ mentes implet, ne cedant illæ præposteræ sibimet ipsis nocendi libertati. Certè hac methodo ingruentes debilitatis nerveæ causas superaveris, si non corpus & mentem omninò edomuerint, undè non solùm vincendo malo, sed & roborationi fibram quæ nobis nunc expendenda incumbit, ampla præbetur materies.

Debilitatem nativam fibrarum sensui atque motui dicatarum, non aliâ ratione destrui posse vidimus, quàm si materies alimenti debitâ copiâ ad illas accesserit, applicetur vi debitâ, libero circuitu humorum alluentium fingatur atque depuretur. Debilitati acquisitæ eædem leges competunt. Sed præptereà debilitati huic nostræ, causâ devictâ atque cessante superest, aut tonus nimius atque vibratio perseverans, aut illo penitùs devicto atonia.

Ambo illi unius spasmi effectus licèt omninò inter se abludant, imò & directè opponan-

tur, robur addi fibris æquè poſtulant. Tenſio enim in priori caſu à ſolâ debilitate diſtractæ fibræ pendet, in poſteriori verò atona eadem fatiſcit & collabitur. In utroque naturæ vis labaſcit, ergo ab externis auxilia petenda ſunt. Præſidia autem illa vel medicamenta ſunt, vel in eo conſiſtunt, ut vires corporis in alium objectum, aut in varias ſenſationes ita dirigantur, ut deſueſcat jam corpus patere cauſis quæ vibrationem effecêre; adeòque fibræ aliam eamque moderatam concipientes impreſſionem, primam nocivamque illam perdant prorsùs & deleant. De medicamentis huc conducentibus agemus poſteà. Nunc de poſteriori methodo quæ multò potentior eſt, ante aliam tractandum.

Vocatur methodus illa nomine ab ipsâ rei eſſentiâ mutuato, diſtractio atque diverſio, quia divertitur pars ſentiens, atque avocatur ab importuno mali ſenſu.

Ut verò intelligatur quantùm in perſanandâ acquiſitâ debilitate nerveæ fibræ, valeat diſtractio ad objectâ quæ ab afficiente causâ diverſa ſint, attendendum eſt ad eos qui impreſſiones in partibus ſentientibus natas ſequuntur phyſicos effectus. Rigeſcit quaſi pars & erethiſmo conſtricta, in vibrationes eò citiores & vehementiores abit, quò cauſa concutiens fortior eſt & pars ipſa magis eximio ſenſu donata. Vibrationes autem illæ licèt in affectam partem primariò agant, poſteà verò in illas quæ communione quâdam illi junguntur, eximiùs reſiliant, tamen ita per omne ſenſitivum corpus diffunduntur, ut Hippocrate ſic notante, debiliores omnes ſenſationes

vividâ præsente sensatione obscurentur, quasi loco cedant & ad omnia corporis loca undequaque referantur.

Revelluntur quodam modo sensationes omnes in objectum unum, undè debilitas cæterarum functionum & nervorum impotentia nascitur tum ab erethismo, tum à stupore indè orto. Si porrò huc arte pervenire potueris, ut removeatur sensus ille totam machinam obtundens simul & infirmans, causam debilitatis sustuleris omninò, imò & dum varietati novæ sensationis attendit Natura, novoque percellitur impetu, nixus novos exerit, undè robur nascatur. Id autem duplici tantùm ratione obtineri posse, ipsa rei demonstrat meditatio.

Prima sensum acutum aut perpetuâ anxietate intolerandum tollendi methodus est, si sensui illi alter aut vehementior, aut saltem efficaciâ æqualis opponatur, quod ut in affectibus animi aliquandò possibile est, ita in omnibus aliis casibus periculosum. Discrimen enim præsens alio discrimine æquè metuendo tollas; tum verò etiam alternæ illæ vices nimioperè fibrarum tonum distrahunt, rupturæ metum inducunt, æquilibrium circuituum ad vitam necessariò concurrentium ita prorsùs concutiunt, ut in immodicis illis excessibus sese excipientibus mutuò, interemptos fuisse homines, vix refellendæ testentur historiæ Policratæ, Philippidis, Diagoræ & aliorum.

Altera verò est, si uniformi atque constanter crucianti apponatur moderatorum sensuum perpetuò variata diversitas. Utut enim levis sit ad illa attentio, cùm renovetur illa perpetuò, atque

ſibi continuò ſuccedat, ſensìm de tenſione detrahit unicâ, & novo ſenſu ſentientem partem divertit, dum in alia atque alia arrigit. Hinc eſt quòd varietatem in cibo, in victu, in aëre, in exercitiis, demùm in omni vitæ genere Medici commendaverint. Hinc in roborandâ debilitate nerveâ tantùm boni præſtant itinera ſanitatis ratione ſuſcepta, quæ varia gymnaſiorum exercitia apud Antiquos adeò famoſa apud nos indiligentes, & de ſanitate tum noſtrâ tum alienâ minùs ſedulos, ſupplevêre.

Vix enim apud veteres Medicos de itineribus ſanitatis causâ ſuſceptis, mentio unquam injicitur. Imò ſi unquam aliquid ab itineribus commodi acceptum fuit, illud non in ipſius viæ ſucceſſum aut diſtractionem refundebant. Verùm ſi apud Romanos, Plinio atque Galeno teſte, Phtiſici in Ægyptum atque ad Tabias ablegarentur, ibique ad priſtinam revocarentur ſanitatis incolumitatem, id virtuti innatæ aëris atque ſulphurearum quas aut terra Ægypti, Nilo fœcundata, profundit, aut bitumine ſcatens Neapolitana regio remiſcet cum atmoſphærâ,acceptum credebat Galenus, cùm ſuffumigii inſtar aër ille balſamicus pulmonum ſubiret veſiculas. Navigationi enim quod tribuit Plinius, videtur potiùs feciſſe ut Medicorum inſtituta vituperaret, quàm ex aliquâ Naturæ obſervatione. Undè verò altum illud de itineribus ſanitatis causâ ſuſcipiendis apud Veteres ſilentium ? Plures certè ad problema illud enodandum cauſæ concurrunt. 1°. Prævertebat debilitatem illam maturus gymnaſiorum uſus. 2°. Idem uſus imminentem ſanabat.

3°. Verò ut multò magis vigebat apud ipsos amor patriæ, ita eam deseruisse piaculum; & prætereà vix diffundebantur præterquàm ad vicinas gentes commercia. Hinc dum quatuor hospitum, sive viatorum classes, hospitio dignos recenset Plato, eos præcipuâ attentione dignas animadvertit, qui morum atque legum observandarum gratiâ peregrinarentur. Altè de illis silet qui sanitatis corroborandæ causâ itinera susciperent. Undè apud Antiquos videtur plus Philosophiæ promovendæ causâ, quàm sanitatis restituendæ, à patriæ finibus viros illustres exulasse. Ut autem luculentiùs pateat, quantam spem in roborando animo atque corpore gymnasticæ darent, eaque sibi indè promitterent, quæ nos itineribus vitâque militari acquirenda concupiscimus, & vix tamen attingimus, liceat hîc ex Luciano (*Dialog. Anacharsis sive de gymnasiis*), breviter excerpere, quæ ridenti varias artuum posituras aut pancratio aut luctâ sese exercentium, Anacharsi Scythæ sapientissimus Solon exponit : « Non » enim, inquit, aut corona quam pauci consequuntur, aut honoris studium quod quidem posito certamine plurimos exstimulat, præcipua » fuit horum instituendorum causa. Ubi scilicèt » primæ ætatis cura matribus atque nutricibus » concredita est, tunc pudor, & robur, & metus » innascuntur, tuncque primùm facto jam satis » firmo corpore, exemplo ab agricolis mutuato, » qui tantummodò eas dirigunt plantas quibus » jam truncus aliquid validitatis habet, ut rectæ » fortesque crescant, animi corporisque exercitationibus firmamus. Variis illis quidem quibus

» omnes corporis artus ſuum cuique nanciſcuntur (ἀκμὴν) faſtigium. »

« Δυσπαθέστερα γὰρ καὶ καρτερώτερα τα σώματα γιγνόνται αὐτοῖς διαπονούμενα. Vides enim quales futuros » armatos neceſſe ſit qui nudi etiam metum hoſtibus injiciant, qui non pigram carnis albamque » molem λυσάρκιαν ἄργον, καὶ λευκὴν ἀσάρκιαν οἷα γυναικῶν » σώματα ὑπὸ σκιᾷ μεμαρασμένα, τρεμόντα, ἀθμαινόντα, » laboribus non ferendis obtrudant. Simul verò » pergit idem Solon : Firmatur talibus exercitiis » animus, ut jam pericula prætervideantur, naſcatur intima ſuî fiducia, nec illi ad ſanguinis aſpectum turbantur. »

Legi certè Medicis meretur integra Solonis apud Lucianum Tractatio, qui eò uſque ad animum corroborandum progreditur, ut putet non inutile eſſe ſpectaculum quo feræ imò & bellicæ aves inter ſe certantes oculis exponuntur, cùm incendat illud animos ad rem ſi ſeſe dederit occaſio, ſtrenuè gerendam. Nec certè ad edomandam illam animi imbecillitatem quâ fugimus quæcumque aliquam ſecum periculi ideam important, aliquid magis confert, quàm à teneris imbui atque aſſuefieri, ſi cum corporis exercitiis mentem ſimul grandiorem effecerit Philoſophiæ illud ſtudium, quo exacuitur & amor patriæ, & parentum caritas, & ſtimulus ille qui tacitos remordet, nos non in privatam utilitatem, ſed in publica commoda natos eſſe. Notat ſic Vegetius de Re militari, plures à debilitate ſanatos fuiſſe per bellicos labores, quàm Medicorum auxilio.

Mos verò apud barbaras gentes, Turcas, Perſas, Arabas hodie dum adhuc viget, ut in balneis

adsint ministri qui artus fortiter distrahant, percutiant, fricent, & contundant pastæ ad instar subigendæ, variisque torqueant posituris, quam sine dubio consuetudinem à parentibus olim artium politiorum cultoribus traxêre. Cùm enim indè se & validiores, & exercitiis magis aptos exire experti sint, morem antiquum tenuit gens bello dedita & inter maximas virtutes corporis fortitudinem reponens. Apud nos verò si patriæ fines linquere, peregrinosque lustrare non siverit mediocris vitæ conditio, omnia exercitiorum genera ad meras deambulationes sive equitando, seu pedestri incessu, vel demùm lecticis pensilibus, terminantur; avitæ scilicèt fortitudinis obliti laborum intolerantes, luxu diffluentes, omnibus Physices legibus obsecundasse nos credimus, si quotidianum cibum quotidiano rependerimus exercitio. Hoc Hippocratico axiomati innixi; (*De victûs ratione sanorum lib.* 1°.), « cibi labo-» resque adversas potestates habent, dum labo-» res nati sunt consumere superflua, cibi verò » & potus vacuata replere ». Hanc certè proportionem servare ad salubritatem corporis necesse est. Sed ad hujus firmitatem adaugendam atque robur resarciendum, utile est & paulò plenioribus cibis uti, & laboribus sese dedere fortioribus; non ita tamen ut aut athleticam ingluviem imitari velimus, aut à civilibus officiis homines laborum inutilium farragine velimus avocare. Verùm ubi eò debilitatis pervenerit quis, ut jam in morbum vertatur, tunc nostra tota in eo vertitur hygiene ut itinera sanitatis causâ instituantur. Parvulum certè remedium, quod progressibus potiùs

potiùs mali obſtet, quàm illum arceat penitùs, & validum afflet robur partibus ut vehementiora Veterum exercitia.

Quæ ſit deambulationi hora aptiſſima quæritur. Optima eſt ex uniformi Sanctorii, Gorteri, Keillii, Dodartii doctrinâ, quæ quinque poſt pleniorem paſtum horas ſequitur. Quo ſcilicèt tempore tenuiora excrementa per inſenſilem perſpirationem avolantia jam eum tenuitatis gradum adepta ſunt, quo nihil niſi impetum exitûs moliuntur, adeòque & ipſa nutritia materies fortiùs applicari ſe ſinit. Sed quanquam multa de deambulatione Veteres, & ſalubri corporis motu dixerint, non ea tamen ſub laborum (πόνων) nomine comprehendi poteſt.

Itinera verò ad roborandum corpus multò plus valent, nec unico tantùm nomine conducunt. Primùm quidem ingenti cœli atque locorum varietate animum occupant atque diſtinent, undè ab effectibus ἀθυμίας avocant. Poſteà verò firmant etiam animum, dum non ſine levi ſaltem diſcrimine peraguntur. Tum variata ſemper corporis ſuccuſſio perpetuaque agitatio, nunc volutans, nunc quatiens, nunc varias æquilibrii formas corpori inducens, unico inhærere tono fibras impedit, firmat adeò & materiæ nutritiæ fortiùs applicandæ, altiùs inſinuandæ accommodatas reddit. Nullum enim eſt iter quod non ex quovis horum motuum genere confletur.

Alia ſunt etiam commoda quæ ex itineribus pendent; victus nunquam uniformis, ſæpiùs ut properantibus ſobrius imò durus. Tum & renovati ſemper aëris beneficia non minima ſunt,

cùm præcipuè campestris ille nunc inter clivos atque colles spiretur, nunc in imis convallibus magis densus atque elasticus affletur.

Quantùm enim ad resarciendas atque reparandas vires valeat atmosphæra novis perpetuò fœta vivificis partibus, constans docet observatio; sive lateat in aëre vitalis aura, spiritus ipsos reficiens, sive ipse magis elasticus altiùs insinuet sese, & ipsarum solidarum partium structuram, quasi pars elementaris subeat. Nemo est qui non se & leviorem & alacriorem in aëre agresti sentiat, graviorem contrà in fumosis urbibus in quibus congesta simul animalia aërem corrumpunt, & respirationi inhabilem reddunt, undè ruri meliùs & pleniùs explicantur pulmones, circuitus facilior, & ipsa uberior inutilium perspiratio. Hinc robustiùs educantur infantes in agrestibus locis, quàm in urbe. Hinc rustica progenies urbanis torositate corporis adeò differt. Non mirum ergo si ad infantilem præcavendam debilitatem, corrigendamque illam quæ à paternâ pendet infirmitate, nutrices esse ruri eligendas, ruri ablegandas, victuque rustico alendas, imò & firmandas laboribus, omnes Medici conclament; ut aëris, ventorum, victûs benè concocti beneficio, staminum primigeniorum infirmitas emendetur. Quibus quidem emolumentis fruuntur, qui à loco in locum devecti, cœlum simul & animum immutant.

Patet indè sua etiam ob valetudinem viatoribus servanda esse præcepta. Si enim robusto & exercitato iter suscipiendnm sit & in rhedâ pensili exequatur ille exercitium itineris, genus est

otii quoddam, si ad vitam præteritam conferatur. Contrà labor ingens exurgit debili, inassueto, fœminæ, qui totam penitùs machinam commutet, ita ut rarum non sit admodùm ephemeram febrem indè nasci, quiete solâ, ut Hippocrates monet, reparabilem. Ut autem ars in exercitio semper corporis vires intuetur, mollique cunarum agitatione infantes exercet, luctâ atque pancratio, aut pugilatu cursuve adultos, sic celeritatem, delectum vehiculorum, victûs moderationem, ætati, sexui, familiaritati vel consuetudini horum exercitiorum confert atque comparat. Stragulis incumbere ad exercitium Phtisicos volebat Galenus, indè lentâ agitatione succedit navigatio in fluminum alveo placido atque leniter decurrente, posteà in mari. Debiliores hisce lenibus agitationibus discunt posteà per strata viarum carpentis lecticisque lento passu vehi, posteà abripiuntur curruum velocitate. Si vires auctæ indè fuerint, progrediuntur ad optimam illam equitationis exercitationem, quò brevì apti fiunt ventos cursu prævertere & ad omnium motuum genera sese firmos præstare. Nulla certè alia methodus tam celeriter, tam funditùs corpus immutat, saltem ex iis quæ nunc in usu sunt. Argumentum insignis illius mutationis præbet quæ adeò stomachum subvertit minùs assuetorum, navigatio, undè concludere licet quòd etsi minùs violenta sit quæ in cæteris corporis organis inducitur mutatio, non minores forsan obtinet effectus, quibus vacuantur excrementa, tenuatur verò magis & firmiùs applicatur materies nutritia. Nonne ubi

insuetus equum ascendit, ipsi ab equo descendenti omnes tremere videas artus corporis, & dolore ad ossa usque gravi membra quasi rumpi. Ingens certè inductæ mutationis in hærentiâ liquidi demonstratio.

Ipsa verò locorum varietas, oscillationes etiam varias pro aspectu cœli vario inducit, ipse victus languentes fibras exstimulat non idem à mane ad vesperam, nec forsan aliud est pretium, in patrio illo atque natali aëre ad suscitandas vires exhaustas adeò celebrato, quàm quod quæritur hinc ex animi consolatione, quæ à propinquis carioribus quæritur, illinc ex mutatione victûs, qui fibris ab earum origine magis familiaris, earum oscillationi magis concors est.

Certè si experimenta & observationes consulueris, consentit omninò cùm hucusque adhibitis rationibus experientia. Quotiescumque enim suadentur, debilitatis loginqua itinera, si nullum adsit in interiori viscerum substantiâ ipsam exedens vitium, quod emendare nemo potest; rarum est indè non solummodò sanatum non redire viatorem, sed & robustiorem etiam & jam spernendis periculis idoneum.

Unus nobis ante alios testis aderit, Naturæ sanctissimus mystes Sydenhamus, qui tam multa de equitationis efficaciâ scripsit, ut aliquid præceptis ejus addi posse desperandum sit, cui omnes suffragantur Britanni, gens ad observationem nata, & quæ itinera tum ad patriæ emolumentum, tum ad sanitatis restitutionem adeò sectatur.

Præcipuus certè videtur in debilitatis nerveæ curatione pendere ſucceſſus à rectâ rerum non-naturalium adminiſtratione, ſine quibus vix ultrà progredi conceditur. Quæcumque enim fuerit causa quæ illam intulerit, facultatem potiùs corporis læſit, quàm functionem; undè non in violentâ medicamentorum actione præſidium illi quærendum eſt, ſed in illis à quibus orta eſt læſio, moderandis atque regendis.

Verumtamen datis medicamentis ſæpiùs evenit ut vel protinùs pro debilitate nerveâ robur atque alacritas ſuccedant, aliquando ſensìm ſine ſenſu quaſi robur inſinuetur. Quod protinùs exarſit, promptè reſtinguitur; quod verò firmiùs ſeſe inſinuavit, verè durabile eſt. Prima palliativa medicamenta & ſunt & dicuntur, altera verò ipſum robur perditum videntur reddere, partibus additis molem fibrarum ad ſe adducentibus.

Primam claſſem conſtituent ea quæ ſtimulo leni in fibras agunt, eiſque tenſionem conciliant uniformem, prorsùs adverſam irregulari & abnormi; ea agunt eâdem ratione quâ febris, quæ ſpaſmis prorsùs adverſatur, quatenùs univerſalem inducit erethiſmum. Alteram verò conſtituunt quæ fibras indurant, ad ſeſe invicem approximant, & mortuorum etiam animalium coria, novâ firmiorique texturâ donant. Præthereà verò hîc etiam numerari debent quæ magnam materiæ nutritiæ vim ad fibras debiliores important, ſine ingenti virium concoctricium expensâ, qualia ſunt quæ inſtaurantia, reparantia, cardiaca, nutrientia vocantur.

Inter præcipua prioris classis auxilia vinum recensetur, fermentatione sive ex uvis, sixe ex fructibus, sive etiam ex Cerere elicitum. Illud verò inter potus à Naturâ concessos recensetur, nec immeritò, cùm ita nati sint homines, ut in secundâ valetudine adversæ præsidia consumant. Sed verè medicamenti titulo debet gaudere.

Hujus autem omnis actio in tono fibrarum aucto, & rarefactione liquidis inductâ consistit. Hi autem effectus ubi aliquod temporis spatium expleverint, desinunt in atoniam & relaxationem, quam & assiduus potorum tremor & ipsa crurum vacillatio satis indicant.

Verumtamen fatendum est, laxatis atque distractis præ summâ defatigatione fibris ingens ab ipso subsidium vel antiquissimis temporibus fuisse quæsitum, Homero teste. Si enim ad sinceræ moderationis leges sumatur, nec ultrà progredi sinat libido perversa, non tantùm quatenùs spiritu fœtum agit, sed etiam parte extractivâ elaboratissimâ, oleoque tenuissimo dives, in ultimos vasorum mæandros insinuat sese, roborantesque particulas materiæ nutritiæ miscet & adjungit. Nec nocuerit tunc fibrillas leni stimulo ad actionem exsuscitasse, quo & vasa alacriùs nutritionem accipiant, & sibi arctiùs apprimant. Hinc in generoso vino duplicem effectum admittere fas erit. Debilitatis nerveæ palliativum alterum, alterum etiam verè sanativum. Primum à spirituosâ atque mobili parte pendentem. Secundum verò ab extractivâ nutritiâ verè corroborantem. Præstereà verò in pluribus vinis adest terrea pars reverâ strin-

gens, quâ fibræ vaſorum ad ſe in intimiorem unionem adducuntur. Hæc diſtractis à vehementi tenſione fibris novas vires addit. Nec tamen remedium illud omnibus æquè competit. Nocet fibris à Naturâ gracilibus, inſidias ſtruit ægris qui ab affectu animi laborant. Sed ſaltem dulce lenimen fatigatis præ nimiâ diſtractione fibris affert. Undè omnibus ferè debilitate nerveâ laborantibus & Melancholicis vinum in pretio eſt, & non rarò videmus vel maximè delicatas mulieres eo ſe ingurgitare, undè ebrioſæ fiunt, & dulcis veneni inſidiis tandem jugulantur; quod non ſemel accidiſſe omnes uno ore Medici fatebuntur. Vinum verò poſt aliquod tempus debilius reperitur; jam ſtimulo aſſuetæ fibræ, illud minùs ſentiunt, undè ad liquores mero ſpiritu conſtantes miſeri progrediuntur, ſanitatem imò & vitam levi tranſitorioque levamine paſciſcentes.

Aſtringentia terrea ſecundam hujuſce curationis paginam implent. Medicamenta quidem hæc in curandâ debilitate nativâ prorsùs exulare juſſimus, cùm in illo caſu fibris ſolâ ciborum adminiſtratione, atque ad labores collatione, robur deficiens quærendum eſſet, nocerentque huic operi, quæ fibras arctando, materiem intùs adigi & retineri prohiberent. Sed cùm ſæpè debilitas acquiſita à fibrarum diſtractione repetenda ſit, pendeat etiam aliquandò ab atoniâ, certè ingenti ſucceſſu poſſunt in noſtrâ debilitate in uſum revocari, modò ſtomachum atque inteſtina ſuperare poſſint; quod fiet, ſi non deligantur illa ex craſſiorum genere, quæ ideò terrea ſunt, quia

conflantur ex principiis rudibus & nondum tenuatis, seu, ut cum Veteribus loquar, crassarum partium.

Tenuatam autem terram, nec tamen ſtipticâ vi destitutam, in iis reperire est ſubſtantiis, quæ à calidioribus locis ut plurimùm advectæ cardiacam ſimul atque roborantem vim, hinc oleo copioſo debent acceptam, illinc verò adſtringentem, terreæ parti quæ ab ipſo oleo defenditur, quominùs cum ſale unionem contrahat. Reperitur etiam facultas eadem in eo corporum genere, quæ cùm excitato fervore, in acido ſoluta fuerint, ſummam tenuitatem adipiſcuntur, eamque ab eo per artem præcipitata retinent. Ea omnia ſi moderatè ſumantur, aliquatenùs fibras nerveas corrugant, nec ullam fluidis coagulationem indunt. Quæ quidem cùm eodem virtutis genere polleant, gradu tantùm atque admixtis inter ſe diſcrepant.

Inter indigenas plantas, in remiſſiore gradu ſtringenti virtute donantur, omnes quas vulgò vulnerarias, quaſi labiis vulnerum adſtringendis utiles, vocant. Bugula, Sanicula, Virga aurea, Poligonatum, Brunella, Pyrola, Conſolida arvenſis, Bellis, aliæque plures quibus Autorum Scripta implentur, radices Helenii, Anacampſerotis, Lapathi, Rapontici, &c. quas hîc enumerare non ſatagemus. Modò enim de indicatione conſtet, de nominibus plantarum recenſendis parùm curabimus. Plus valent niſi ſæpè eas aromatica pars ſupereminens periculoſas reddat, eæ quæ aromaticæ ſunt, ut ſunt flores Tiliæ, Chamæmeli, folia Menthæ, Menthaſtri, Salviæ, Abſynthii,

Meliſſæ, &c. Imò ſi rem altiùs inquiramus, forſan non alio titulo agunt, eä quæ dicuntur antiſpaſmodica, niſi quòd dum levi, homotonoque ſtimulo fibras exſtimulant, roboranti etiam atque adſtringente virtute donantur, quâ illas & ſtrictiores ſimul & firmiores reddunt; ſunt certè omnia illa, ut viſcus quernus, non levi amarore, ſimul cum adſtringenti terreo ſapore prædita. Verùm de his alibi dicemus.

Eminent verò roborante ſimul atque leviter adſtringente vi, gummi plura aut reſinoſa apud Indos quæſita, tenuiſſimis prædita partibus quas aromatico grato ſapore & odore teſtantur. Talia ſunt Maſtiche, Olibanum, Succus Catechu, Terra Japonica dictum, Hypociſtis, Myrrha, Balſama nativa, aliaque hujuſmodi quæ ſtringunt atque roborant diſtractas aut æſtu, aut labore nimio, aut gravante cacochymiæ pondere, fibrillas, adeòque quæ non in omni affectione nerveâ competunt; ſed tamen aliquandò reſarciendæ debilitati nerveæ conferre poſſunt.

Inter mineralia verò non pauca titulo medicamentorum jactantur, quaſi debilitatem nerveam in integrum reſtituere queant, ſine ullo alio titulo, quàm quæ ſuppeditavit inter labores chymicos natus enthuſiaſmus.

Dubium eſt an quæ eo inter mineralia titulo gaudent, primas poſſint vias ſuperare. Nullam ſaltem ſervant, nec in ſalibus, nec in oleis, imò nec in ipsâ terrâ à mineralibus elicitâ cùm corporibus animalibus analogiam. Salia ſtimulant & aperiunt, immutata verò ex corpore exeunt. Mineralia olea inflammant, ſi quæ ſunt in hoc

regno quæ ad vegetabilia non referantur. Originem pleraque vegetabilem ſentiunt, qualia ex ſuccino & bituminibus operoſa ars educit. Terra verò, licèt ſimplicior & ad vegetale principium accedens, notam habet hucuſque indelebilem, quâ fit ut addito phlogiſto metalli formam depoſitam induat, nec in officinâ naturali niſi poſt multas tenuantis cauſæ operationes in animalem vertitur. Antihectica igitur Poterii, facultates illæ quæ ab Autoribus plurimis Antimonio tribuuntur, ut ab ejus uſu corpora evadant robuſtiora, totidem nobis figmenta videbuntur, donec teſſeram iis experientia contulerit quam ratio concedere non poteſt. Adeòque ne vanam videamur operam ludere in iis quæ nullum poſſunt ægrotantibus ſubſidium afferre, de unico tantùm loquemur, quem ſua commendat virtus quâ videtur cum nerveâ debilitate adversâ fronte pugnare.

Ferrum apud Chymicos Martis nomine inſignitum, inter omnia metalla maximæ in ſocietate humanâ utilitatis & ad uſus vitæ maximè comparatum, undequaque per univerſum telluris ambitum diffunditur. Nec neceſſarium eſt ut exquiratur illud, intimiora terræ viſcera perfodere, ſæpè ipſam ejus ſuperficiem occupat, ſuoque colore, ſaporeque agnoſci ſe ſinit. Nulla eſt tellus quæ ferrum chymicè tractata ſuppeditare non poſſit; imò & intra vegetabilium vaſa tenuiſſima, tenuior ſerpit ferrea pars, nec minimam confert, in eorum exaltandis coloribus iiſque variandis ſymbolum. Nunc enim cum acido viridеſcit, nunc cum terrâ flaveſcit ochri ſpecie, nunc cum phlogiſti quadam parte cæruleum ap-

paret ferrum, nigrescit si semi solutum pendet in fluido, rubescit cum oleis remixtum, & quos in Naturæ officinâ colores ferrum, fucatis corporibus, videtur inducere, Ars Naturæ imitatrix æmulatur, ne quid aut ad utilitatem, aut ad luxum huic metallo desit.

Nec corporibus animalibus extraneum dici potest; cùm nulli sint animalium cineres ex quibus non extrahatur, cùm sanguis eorum adeò ferro scateat, ut in cæruleum Borussicum totum prorsùs ferreum Arte vertatur. Imò observata Recentiorum docent, quòd quò robustius est animal, eò plus partibus rubris scateat ejus sanguis. Quò verò rubedine intensiori enitescit, eò plus etiam ferri ex eo extrahitur; ita ut Naturæ sagacissimus Mysta Hallerus rubedinem sanguinis ferro prorsùs adscribere videatur, mulieresque ideò cachecticas pronuntiet, quia vix aliquid ferri intra eorum cruorem rubedine destitutum reperiatur.

Verùm non fluida solùm animalium, ferreum aliquid habent, solidis adhæret illud, ut facilè evincere possis ex eorum combustione. Forsan in glutinis nutritii conflatione aliquid confert. Altè saltem ad illud usque Naturæ penetrale insinuat sese metallum penetrabile, undè apparet esse illius in debilitate nerveâ curandâ non minimum momentum, cùm minùs in debilibus, magis in robustis reperiatur.

Et certè adeò diversus est status in quo ferrum reperitur variis in quibus invenitur locis, ut jure meritòque pro universali habeatur actote, inter Naturæ principia ponendum atque sa-

crandum. Nunc phlogisto seu subtilissimâ illa inflammabili parte donatum, quâ metalla omnia formam atque dotes accipiunt, sese fulgens prodit, nunc rigidum, nunc elasticum. Cùm aliis corporibus proprietates novas impertiat, novas etiam ab iis mutuatur. Nunc ochræ nomine vix aliquid habet metallici. Nunc etiam aëri subtilissimo remixtum spiritûs ad instar nares ferit, in aliquibus aquis mineralibus, quod quidem volatile à ferri subtilissimis particulis pendere eò plus crediderim, quòd vini partes etiam eâdem volatilitate donet, partesque ab eo aërias explicet, & in apertum aëra cum impetu trudat. Hinc cum acido quocumque, vitriolum, tartarus martialis evadit, cum phlogisto chalybs, cum aquâ, salis ad instar solutum liquor evadit, solius olei crassioris consortium respuens saltem contactum fugiens, tot rubiginis formas fingit, quot ipsi matrices offeruntur. Quid quòd ipsi soli id competat, quòd quasi analysi chymicæ pateat, merumque oleum aliquandò ab ipso eliciatur, testibus in hac rerum expositione clarissimis Stahlio, Geoffræo, Lemeryoque filio, qui posterior in Actis Parisiensibus circa hujus naturam atque proprietates maximam lucem indefessis laboribus attulit.

Ex his constat, duplici potissimùm partium genere ferrum constare, quarum aliæ merè terreæ sunt, terrâ evidenter vitrescibili constantes, quæque forsan aliquâ vitriolicâ particulâ contextæ, stringunt vasa fibrasque quibus applicantur, aliæ verò sulphureâ, sive etiam mavis, oleosâ parte conflatæ sunt, undè etiam calefacto ferro aliquis odor bronchia exasperans accedit: hæ

verò roborantes sunt & tonicæ, videnturque ad sanguinis structuram conferre, & ipsi quasi animam quandam afflare. Indè fit ut si à nimiâ strictura, indèque nascendâ irritatione possit immune servari ferrum, nulla in rerum naturâ magis roborans, magis debilitati adversa inveniri possit substantia.

Multæ tamen sunt causæ, quæ prohibent quominùs debilitati nerveæ ferrum conducat. Gracilitati fibrarum vix prodesse potest, quatenùs dum illas accurtat, tensioni nocet, humorem exedentem pejorat nedum corrigat, tensionem auget; adeòque plus inducit de metu rupturæ, quàm veri atque solidi roboris conciliat, undè adeò Phtisicis nocere annotatur. Sed iis summoperè conducit, qui à circulationis defectu materiâ defraudantur nutritiâ, quales sunt illi quibus debilitati jungitur cachexia, quòd adeò frequenter junioribus fæminis nondum aut malè menstruatis accidit, iisque quibus spasmus ex ipso atoniæ sinu nascitur, quod esse frequentissimum & quâ ratione, alibi satis evictum in priore hujus parte confidimus. In sylvam ligna non insaniùs feramus, quàm si de seligendis ejus præparatis, de administrandi ferrum methodo longiùs loquamur. Cùm tota practicorum Medicorum cohors de eâ re adeò fusè egerit; variæque ejus præparationes à variis variè accipiantur.

Tot porrò atque tam variis de causis debilitas illa nervea intra corpus humanum nascitur, ut satis indè pateat quòd admittenda medicamina causis responsare debeant; nec minùs indè Sapienti concludere licebit ipsam debilitatem illam,

si seorsìm à causis sumatur, esse præsertim rectâ sex rerum non-naturalium administratione persanandam, in quo quidem præceptoribus nostris veteribus Medicis atque Philosophis, esse nos multò inferiores ultrò confitebimur; imò abjicienda est spes ut illos unquam æquare possimus. Quanquam ingentes indè fructus omnis uno ore Antiquitas expectandos censuerit, & ipse Lucianus, dum Anacharsim Scytham atque Solonem de gymnasticâ colloquentes inducit, priorem solis impatientem ad umbram confugisse notat, alterum verò de ejus effectibus ne minimùm quidem aut anxium, aut sollicitum pingit. Superest ut aliquid ultrà dicamus de variarum partium debilitate peculiari, quatenùs ad inducendam Melancholiam minùs quidem impenditur universali de quâ egimus, sed tamen & in procreando malo conferre potest, & in eo curando plurimi etiam momenti esse debet.

APPENDIX.

De Debilitatis nerveæ in variis partibus delitescentis curatione.

Ex assiduâ legum quibus animalium natura regitur meditatione, reparationem atque robur à collatis ad alimenta corporis viribus, pendere deduxerat Hippocrates, undè axiomata illa nata, quibus omnem hygienem vir sagacissimus superstruit (*a*) : « Qui comedit, sanus vivere non potest nisi laboret »; vel breviùs ad Græcorum facundiam accommodatè; ἄσκησις ὑγίης, ἀκορίη τροφῆς, ἀοκνίη πόνων. Hoc fundamento tota Artis gymnasticæ Medicinalis theoria nititur, cui rectè & ad leges artis moderatæ tantùm fiduciæ tribuerunt, ut eâ solâ tum ad conservanda in statu sano corpora, tum ad ea roboranda veteres Græci atque Romani usi fuerint.

Assuetudo verò laborum, dictante sic eodem Principe Medicinæ (*b*), robur est & ipsa quoddam. Ecquid enim aliud est robustum esse, quàm ea firmiter ferre, quibus imbecilliores commoventur atque conturbantur? Et indè otiandi consuetudinem perniciosam Celsus (*c*) pronuntiat, quia potest incidere laboris necessitas. Verùm si omnia æquè omnibus competerent, jam deesset artificium, sed præscriptos uniuscujusque

(*a*) Lib. I. de Diætâ. (*b*) 2. Aphor. 49. 50.
(*c*) Lib. I. cap. 3.

instrumenti facultatibus limites non transgredi, sed in illis ita immorari, ut suum cuique tribuatur, id artem constituit. Undè in gymnastice duplex præceptorum genus distinguendum est. Alia enim universalia sunt, & ad omnes casus æquè pertinent, nec ullam deprecantur exceptionem. Alia aliquos tantùm casus comprehendunt; extra quos jam nullius sunt utilitatis.

De prioribus jam anteà actum, quæ cùm artis fundamentum constituant, invariabilia sunt, ad omnia exercitiorum genera æquè accommodantur, sive ad unius partis emolumentum, sive in corporis totius commoda instituuntur; & ad omnes æquè populos, variaque regionum discrimina debent pertinere.

Sic qui sani & juvenes exercebantur (*a*), non ii priùs addicebantur palestræ quàm ubi è lotii inspectione concoctio alimentorum facta judicabatur (*b*). Monuerat enim Galenus (*c*) quòd quemadmodùm ad sanitatem conducit ante cibum peracta exercitatio, ita quivis motus post cibum perniciosus foret. Scilicèt cruda ab exercitio validiùs apprimi, atque in carnes potentiùs attrahi pronuntiat. Tum verò depositis, si fieri posset, crassioribus excrementis, sese exuebant in apodyterio, leviter perfricabantur ad artuum flexibilitatem atque agilitatem adaugendam, ungebantur oleo dulci, manibus undequaque prementibus, artificioso sæpè poppysmo. Ab unctione varia suadebatur pro varietate temperiei exercitatio, aquâ post levem quietem strigilibus, vel

(*a*) V. Aetium, Lib. I. serm. 3. cap. 2.
(*b*) Cels. Lib. I. cap. 2. (*c*) Lib. de εὐχυμίας.

asperioribus

asperioribus pannis strigmenta à corpore eradebant, rursùsque aliquandò frictione ἀποθεραπευτικῇ utebantur, nunc ad solem, nunc ad ignem lucidum, indèque ad balneorum varia stadia deferebantur, omnia demùm per cibum terminari solitum erat.

A tardioribus verò & remissioribus motibus incipientes ad vehementiores sensìm devehebantur, rationem semper non utilitatis solùm, sed & consuetudinis habentes, prudentissimo certè si ad leges Physices alibi pleniùs elucidatas attendas, instituto.

Per aprica verò loca (*a*), aperta sub dio, ventis salubribus perflata, in antiquiori & rudiori palæstrâ ad ripas fluminum ludos hosce instituebant; ambulationis, cursûs, pugilatûs, pancratii, vices seligebant. De iis jam satìs ad finem propositum disseruimus, & si ampliori disquisitione opus fuerit, omnium Autorum loco, filum regat unus luculentissimus de Re gymnasticâ Autor Hieronymus Mercurialis.

Genera verò ipsa exercitationum varia potissimùm ideò selecta fuêre, ut si quæ pars singulari debilitate laboraret, ipsi apponeretur Medicina; sicque melancholicæ intemperiei fugandæ necessarium, inter omnes partes servaretur æquilibrium, seu potiùs, ut magis ad Naturæ normam loquamur, mutuus & reciprocus variarum in semet nitentium partium antagonismus.

Huc igitur methodum Antiquorum exponentibus, tres præcipuè exercitationis species ab iis

(*a*) Cels. Lib. I. cap. 7.

commendatæ, notandæ ſunt (*a*). Παρασκευαστικὴ altera, ſeu præparatoria meatus cogendi atque obſtipandi, ne robur inter labores diffflueret, vires habuit. Frictione molli, oleo, pulveris aſperſione conſtabat. Altera, exercitatio ſimpliciter vocabatur. Tertia, ſeu ἀποθεραπευτικὴ, laboribus exuſta emollire, fracta reſarcire, relaxando inſtrumenta, purgare nata erat, quo ſenſu balneum poſt exercitationes admiſſum ἀποθεραπεύτικον dici poterat. Patet ex his in ſolâ exercitatione propriè dictâ, differentias inveniri poſſe.

Hinc ſaltatio, cùm brachiorum geſticulatione apud Hippocratem (*b*) χειρονόμιας nomine ad carnes ſursùm attrahendas, id eſt, ad brachia roboranda adhibitam legimus; quo nomine Cubiſtica dicta apud Veteres commendatur. In genere Aretæus (*c*) ſaltationem trementibus atque vertiginoſis commendat. Ea verò utut apud Romanos infamis, teſte Tullio, videtur ad ſanitatem adhibita, ſi non harmonica illa, ὀρχήσιναι dicebant, ut laſciviæ ſignum, adminiſtraretur.

Pilâ, folliculo luſorio citatam alvum atque inteſtina debilia firmari, autor eſt Celſus; ſed id præſtare æqualiter videtur quodcumque exercitium, quod ad ſudorem, aut ſaltem perſpirationis uberioris beneficia diſponens, acres diſtillationes ab inteſtinis avertit, adeòque ſolidiorem præſtat nutritionem. Sed iis præſertim exercitiis firmantur latera, dorſum, brachia, nec lumbi minùs. Ii enim quaſi centrum fiunt quo tota arri-

(*a*) Gal. de ſanitate tuendâ, Lib. II. c. 3.
(*b*) De Diætâ. = Juvenal. Sat. VI.
(*c*) Lib. I. Curat. Chronic. Lib. II. & V.

gitur, & fixa ſtat & reſiſtens machina. Quo præſertim exercitii genere delectatum ferunt Auguſtum, teſte Suetonio in ejus Vitâ, cap. 8. Ad caput verò firmandum eadem Celſus videtur ſuaſiſſe.

Lucta verò, ſive recta fuerit illa, ſive pancratium, (*a*) ſive volutatoria ſuam ſervat laudem. Sed rectam præcipuè ad caput roborandum Cælius Aurelianus commendavit, ſtomachum firmare, animamque præſertim ab aſthmatis minis liberare (*b*), extenſam magis reddere & ampliorem, idem Autor eſt. In quo quidem ei lubenter aſſenſerim, cùm fixum illa diaphragma coſtaſque erectas exigat, ita ut novum toti corpori laboranti fulcrum fiat atque centrum immobile. Et vehemens illud exercitationis genus à Galeno per hyemem tantùm commendatum eò magis ad nos pertinet, quòd illum Theodorus Priſcianus ad Melancholiam fugandam imperet (*c*); quâ voce nerveam certè intelligendam eſſe Melancholiam patet, cùm denſo atque ſpiſſo Melancholiæ humoralis tenori, nocere apprimè nata ſit. Sed de his omnibus rectè diſſerentem Anthyllum (*d*) præ aliis lege, & præcepta firmantem experimentorum teſſerâ.

Ab hiſce vehementibus ad moderata quæque progredi fas ſit. Curſus ſæpè in ſplenis vitio commendabatur, teſte Aetio. Rectum, obliquum, remiſſum, vehementem pro re natâ variè ſuadebant Veteres, & aliquid ibi rei præjudicatæ latere,

(*a*) Lib. I. Chronic. cap. 1.
(*b*) Lib. III. Chronic. cap. 2. (*c*) Lib. II. cap. 2.
(*d*) Oribaſ. Collect. Lib. VI. cap. 32.

ſubodorari licet, cùm rectum Aretæus in vertiginis curatione commendet, damnet in transverſas partes actum. Quid quòd eum Celſus in thoracis & pulmonum debilitate laudare non dubitat (*a*). Spaſmum cynicum tollere credunt Veteres, & in colicis doloribus quæ ſæpiùs ſpaſmodæi ſunt, curſus præſcribi voluit Cælius Aurelianus. Si curſus nimiùm fatigat, deambulatione ſolâ utebantur. Ab eâ capite infirmos juvari ſcribit Caſſius Iatroſophiſta. Sed ad robur conciliandum parùm valet illa; niſi compoſita ſit ut illa eſt apud Suetonium (*b*) prædicata Auguſti deambulatio, quâ in extremis ſpatiis ſubſultìm decurrebat quaſi ſic infirmitati coxendicum, femoris & crurum mederetur; quæ methodus per ſaltus, poſituras corporis, halteres medicandi Boerhaavio non incognita fuit, & eam à quibuſdam ejuſdem diſcipulis uſurpatam non ſine aliquâ accepti indè beneficii laude nuper ipſi vidimus. Hinc quibuſdam ad roborandos infirmiores lumbos, fodere, pavimentum ceratum incerare & fricare, ſtare per aliquot horas erectum, ſpiritum cohibere, pondera ſublevare, diſco cedentem aëra petere, ligna cuneis incidere, ſerrâ dividere, nunc motui brachiorum, nunc crurum muſculis roborandis, nunc dilatandæ arctioris thoracis anguſtiæ contulit; de quorum omnium exercitiorum facultatibus conſulendus eſt antè alios Mercurialis (*c*). Voce clarâ per aliquot horas legere atque declamare, Celſo judice, iis qui caput habebant infirmum ſuadebatur, &

(*a*) Lib. III. cap. 25. (*b*) Vita Auguſti, cap. 83.
(*c*) De Re gymn. Lib. V. cap. 6.

certè cùm nulla exercitatio adeò fauces eluat, purget, emungat, ſalivaleſque ductus vacuet ſuperfluo pituitæ redundantis gravamine, capiti oppreſſo mederi illa debet. Verùm quantùm, ſi moderatè ſumatur illa, thoracis capacitatem augeat, adeòque pulmones & ab infarctibus & ab infirmitate ſublevet, teſtes appello Oratores quoſcumque, quos ipſa ad loquendum habiliores & firmiores facit aſſuetudo. Cæterùm verò exercitationis illius non ſine labore ſumptæ pretium ingens fuit apud Antiquos.

Nec verò dum Veterum luſtramus attentè veſtigia, ea nobis mens eſt ut quaſi aſſentatores dum annos numeramus, vetuſtati nos in ſervitutem redigamus. Hinc inutile eſt altiùs inquirere quid ſit ἀκροχειριζέσθαι Hippocrati, ἐκπλεθρίζειν Galeno, & cætera multa quæ ad mores noſtros non pertinent. Satis ſit ſi ex his illud deduxerimus, hac eos fuiſſe in opinione quòd muſculos ad partem quamcumque directos ſi ita exercueris, ut moderatus eorum labor in aſſuetudinem vertatur, certò certiùs roboraveris. Quod quidem ex nòtis circulationis legibus, experientiâ ſuffragante, deducitur. Ut in eo niſi forſan nimiâ ſedulitate nullatenùs peccaſſe Veteres confiteri neceſſe ſit.

Nunc ad varias partes roborandas quæ ſit Recentiorum methodus, paucis exequamur.

Si aliquam in infantiâ partem pravis malè fulciri ligamentis deprehendamus, idque non ab aliquo pendere aut lymphæ aut ſanguinis, quod ſibi medicationem ſingularem expetat, vitio animadvertamus, ſed à ſolâ debilitate repetendum; tunc ad noſtram qualemcumque gymnaſticen

confugimus. Solemne eſt, ut ſaltationis ſic dictæ præceptoribus tradamus illos, nec immeritò. Hi enim aſſiduâ atque repetitâ muſculorum poſiturâ, robur aliquod partibus defectum minitantibus addunt, celantque quod emendare non poſſunt. Nec in hac exercitatione, quidquid ſit, hiſtrionium eſt. Vidi ipſe puellulam, cui jam flecti cœperat hinc indè dorſi ſpina, ſcapulæque inæqualiter locari, ſolâ muſculorum poſiturâ, aſſiduâ & quotidianâ ſanatam, dum per bihorium quotidiè cum præceptore in hac poſiturâ, ad uſque animi deliquium inſudaret. Alium novi gentis nobiliſſimæ hæredem unicum, quem innata debilitas ſine ullo oſſium aut ligamentorum vitio præter debilitatem, ſubitò diſtorſerat, eo pariter artificio brevì reſtitutum. Quod quidem cùm in ſumma commoda poſſit inſtitui ſatis intelligere ſinit, quantùm aliquandò malâ operâ perverti poſſit, adeòque quantùm interſit Medicinæ, ut qui talia ſuſcipiunt miniſteria, aut muſculorum actionem ſimultaneam arte Winſlowianâ expenderint, aut ſaltem intelligentibus ſe dociles præbeant; ſed hæc ad Orthopædiam potiùs quàm Pathologiam pertinent, quanquam fatendum ſit nullum alium in Orthopædiâ ſcopum intuitum fuiſſe, prærer corporis robur & ornamentum.

Nec tamen mihi temperare poſſum quin hîc ad corroborandos artus, præſertim inferiores, quanta ſit artis gladiatoriæ efficacia, obiter perſtringam. Totâ enim vitâ ii qui ſeſe in eâ exercuerint, firmitate notantur. Nec tamen ſine aliquo thoracis atque pulmonum damno, cùm violenti quos illi patiuntur, concuſſus artis ſedulitate

non directi, hæmoptyses accersant, inducantque phtisicam dispositionem.

Generatim verò in infirmitate partis cujuscumque persanandâ ea lex esto, ut plus in eâ quàm roborandam instituis parte, sanguinis atque omnium fluidorum appellat, quàm in aliâ quacumque, dato æquali tempore, plus apprimantur illa, plus etiam effluant. Sic dextra manus in plerisque hominibus per assiduum musculorum motum fortior fit sinistrâ minùs exercitatâ. Quæ differentia in iis qui eâ ad venatum, pilam, labores vehementer utuntur, vulgò enormis est vel ad ipsum aspectum.

Verùm quæ hucusque dicta sunt, juvenilem ætatem tantummodò spectant. Ubi enim corpore firmato atque adulto, pars aliqua debilis superest, eam vix ad robur exquisitum perducere speraveris, cùm sine ingenti aliarum dispendio, vires ipsi applicare arduum sit. At effectus mali præcavere, robur arte saltem mediocriter adaugere Medicis concessum est, nec quia Glyconis invicti membra desperes, ideò nolis chiragrâ corpus non prohibere, est enim quoddam prodire tenùs, si ultrà non datur.

Vidimus jam à Veteribus deambulationem in capite infirmis maximi habitam fuisse momenti. Hoc genus exercitationis simplex servandæ potiùs quàm adaugendæ sanitati conducit, si coctione peractâ, maximæ perspirationis horâ instituatur. Tunc enim eliminatur quodcumque vasa gravaret; nec violentâ vi tamen abigitur aut extunditur, sed quatenùs vitæ actioni stimulus levis additur. Hinc coctiones ritè subeunt, statoque ordine secretiones novis humoribus nitentem locum

relinquunt. Sarta tectaque servatur sanitas quam; si non minuas, adaugebis. Quo tantùm nomine confert ad robur assidua deambulatio. Verùm si celer illa sit, inter labores recensetur, adeòque infirmatis corporibus non adeò semper conveniens. Hinc inventa gestatio, de quâ quidem jam egimus ubi de universali debilitate actum, adeòque ne dicta repetere videamur, ad roboranda debiliora vasa pulmonum quantùm possit equitatio, ex Sydenhamo Naturæ illo mystâ adeò casto, adeò sincero, paucis notabimus.

Perspirationem ab equitatione prætermodùm augeri, gravissimus Autor experimentis Sanctorius demonstravit. Cùm autem augmentum illud sine virium dispendio fiat, indè nihil demi Naturæ, addi verò coctionibus, planum est. Hinc boni succi alimenta si ingerantur & viribus proportionalia, machinam firmari, roborari, nutriri necesse est. Hinc olim Germanico tenuiorum crurum principi artui infimos incrassavit equitatio. Hinc quotidianum est illos videre qui equo assiduè insident, crassius corporis volumen adipisci. Quæ omnia phtisi è directo adversantur.

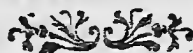
Adde hîc succussus perpetuos quibus ipse cæteris omnibus intactis, agitatur continuò pulmo, & ratione fretus ad ea quæ Sydenhami demonstravit experientia sancienda accedes, dum ille assiduâ & ferè perpetuâ equitatione Phtisicos ferè conclamatos ad sanitatem revocabat.

Nec tamen in Phtisicis aut saltem summâ pulmonum debilitate laborantibus, videntur Veteres equitationis vim admisisse; navigationem præsertim commendavit Plinius, quæ forsan plus

equitatione, inassueta corpora concutit; sed stomacho idem ac coxis equitationem dedicaverat (*a*). Celsus alvo fluenti propriam pronuntiat; sed thoraci inimicam plerique putabant. In quo ipsorum autoritati refragari æquum est, manus dantes, observationibus Hippocratis Anglici quas nulla unquam refellet experientia.

Nunc superest ut ab hac nostrâ Tractatione concludamus, parvum esse in debilitate partium medicamentis locum; cùm non liceat uni laboranti aliorum noxâ viscerum succurrere. In debilitate verò universali causas esse præsertim edomandas; nunc auxilia è Physicis esse petenda, nunc etiam menti imperitandum, affectuique grassanti firma vincla esse injicienda, & semper in rebus non-naturalibus dirigendis ita esse agendum, ut omnia in unum consentiant atque conjurent. Eam verò esse consuetudinis habendam rationem, ut à pravis, imò pessimis, sensìm sine sensu progrediamur, ne dum roborare fibras ex industriâ satagimus, eas divellere utque rumpere jure videamur. Simul verò indè respondere facile erit ad quæsita? An detur verè aliquod ex naturalibus corporibus, quod roborans dici possit? An infirmitas subitâ medicatione possit expelli? Simulque elementa habebimus apta quæ nos deducant ad ipsam morbi nostri curationem ad quam nunc nostra sese vertit Tractatio.

(*a*) Lib. XXVIII. cap. 4.

CAPUT II.

De curatione ipsius Melancholiæ nerveæ.

In nervosâ debilitate, de quâ modò egimus, omnia jam ad Melancholiam prona atque in eam declivia spontè ferebantur, nondùm tamen morbus aderat. Si porrò ipsum instantem atque imminentem non occupaveris, invalescet proxima illa ad eum dispositio, brevìque non obscuris invadet affectio formidanda indiciis, urgentioraque postulabit subsidia, quibus in administrandis memorem requiremus animum, divisionis quam circa Melancholiam instituendam credidimus. Alia scilicet simplicior in acuto prætermodùm fibrarum naturali tono, tota reponitur. Alia verò composita magis, perversam earumdem actionem supponit, adeòque ut prior enormiter auctos tantummodò sensilitatis atque mobilitatis, seu intensiores effectus supponit, posterior contrà abnormes eosdem, inconditos & irregulares, prorsùsque à nativo ordine alienos in apertum prodit.

Ut autem omnis curatio in eo consistit ut hinc causæ tollantur, illinc mitigentur effectus; duplex hîc curationis scopus sese meditantibus necessariò offert. Alter est ut causis obviàm eatur, quæ vera, legitima atque sola curatio est; altera verò ut minitantes compescantur effectus, eorumque impetus retundatur, quæ palliativam,

five mitigatoriam mali ſanationem conſtituit.

Cùm autem utrumque Melancholiæ nerveæ genus cauſis ut plurimùm conſentiat, nec niſi quatenùs diversè applicantur illæ, ut in priori Parte diximus, diſcrepet, atque diſtinguatur, eodem articulo Melancholiam utramque exequemur. Proximè ſequente expendemus medicamenta illa quæ compeſcendis Melancholiæ nerveæ effectibus aliquatenùs conferunt. Tertiò demùm conſenſum atque impedimenta quæ ex ipsâ morbi naturâ, auxiliis adhibendis inſurgunt, ſedulo ſubjiciemus examini.

ARTICULUS PRIMUS.

De curatione cauſarum Melancholiæ nervoſæ.

Causa proxima morbum ipſum conſtituit. Hinc ſymptomatum omnium fons atque principium, ipſis invaleſcentibus invaleſcit, fugatis atque diſſipatis pariter evanuiſſe judicatur. Ubi ergò de cauſis tollendis agimus, ad remotas tantùm attentionem omnem convertimus. Quid enim eſt aliud cauſam proximam adoriri, quàm morbum ipſum debellare? Nec morbus profligari poteſt, quin & cauſa ejus proxima & effectus illius primarii prorsùs profligentur.

Remotæ verò cauſæ duplici ſub aſpectu inveſtigari ſe poſtulant, vel quatenùs morbum inferunt, ſuntque effectibus elicitis proportionales; vel quatenùs habitum inducunt infirmitatis. Quo

ſub aſpectu præcedentis Capituli materiem præbuere. Sunt enim illæ ſi nativam gracilitatem atque ſenſilitatem à parentibus in liberos traducem excipias, ex ſex rebus non-naturalibus deſumptæ, quibus debilitatem melancholicam ſeu habitum melancholicum inducentibus, qua ratione mederi poſſis, præcedentes paginæ enodarunt. Has autem ita ſubitâ vi ingruentes ut ipſo ſuo impetu morbum faciant, quâ ratione poſſis arcere id nunc operæ pretium eſt ſcrutari; ſivè totum corpus æqualiter concutiant, adeòque tonum undequâque æqualiter intendant, ſive hanc illamve partem occupent, adeòque abnormi erethiſmo inconcinnè & irregulariter diſtrahant hinc indè.

Aëris atque regionum influxui medendi una ſola methodus eſt, fuga, quæ certò morbum ſi non veteraſcendo invaluerit, tollit. Si verò non conceditur illa, paucum & vix alicujus momenti evadit quod ars in aëre emendando poteſt. Aridiori & æſtuanti corrigendo, prodeſt ruſticum aërem, opacum, umbrâ & perſpiratione vegetantium ſalubrem ad fluminum ripas, ad ſylvarum viciniam ſelegiſſe. Tum deambulatio matutina, quo tempore flores rore ſpirituoſo madent & atmoſphæra puriori vegetantium halitu ſcatet, multùm humectandis fibris confert. Serò multis profuit ubi jam calor miteſcit, lento fluminis alveo navigare, quo tempore qui vapor erectus in aëra per ſolis fervorem fuerat, rursùs denſatus frigore decidit in campos. Cameras verò & interiora ædium humidiora ſervare facilius eſt. Agricolæ quibus nulla in luxu atque deliciis eruditio eſt.

ſibi frigus opacum & humidius parant inſtratis frondibus atque floribus recentioribus,ex eo præſertim fruticum genere qui multùm perſpirant, ſi præciſus eorum caudex in aquâ ſervetur immerſus. Talia ſunt Salix, Sambucus, Ebulus, Nymphæa, aliæque plantæ quæ aquæ præſentiam vel ipſo ad tactum frigoris ſenſu teſtantur. Ditioribus, per varios arte multiplici fabrefactos canales, vel in profundiora ædium adyta aqua introducitur, aër ex umbraculis & boreali aſpectu ducitur, undè gratior aura temperat & canis rabiem aſperrimam & momenta leonis. In quo ſalutari luxu Orientales aliis populis ſemper præcelluêre.

At illius effectibus, debilitati melancholicæ inducendæ natis, rarefactioni ſcilicèt atque exſiccationi, medetur antè alia omnia victus ille quem æſtate furente commendavit Hippocrates, humidus, ex vegetalibus illis conflatus quæ plurimum laticem aqueum intrà ſanguinem infundant, eumque ibi detineant. Ab acri ſtimulo quocumque abſtinendum. Acida, denſantia, ſtyptica, hinc roborandis apta fibris, illinc liquores cogentia, victûs hujus partem maximam conſtituunt.

Nec verò minima eſt cauſa Melancholiæ nerveæ utriuſque, error in victu; ſed eum ſua tollunt contraria, ita prudenter adminiſtrata, ut non ab uno ad alium feramur exceſſum, ſed prudenter etiam ad meliora nitamur. Memores, nos illius eſſe naturæ imitatores quæ nihil operatur, niſi concinnè, niſi per gradus aptè diſpoſitos; tum etiam fragili humanitati nihil eſſe conceſſum,

quod violentiam sentiat, sed hæc blandiori obsequio, culturæque patienti ad omnia quævis discit mansuescere.

In genere iis omnibus quos nimia tensio vexat, & rupturæ atque erethismi periculum minatur, interdici velim vinum atque vinosa spirituosa; aqua iis simplex atque purior concedatur, non minerali contaminata contagio aut salibus fœta seleniticis, cretaceis, sed cursu per molles arenas silicesque exercita, sed solaribus radiis defæcata, nec odore fœtenti gravis, nec colore quocumque deformis. Verùm lex illa ad eos non pertinet quos vexat Melancholia à vitiato partium tono spasmodica. Sæpè enim multum secum importat atoniæ, cui multis in casibus à vino medicina quæritur. Hujus nobis exempla præbent, quos summi & vi humanâ majores in Melancholiam devexêre exanthlati aut animi, aut corporis labores, & qui à summâ defatigatione in spasmum incidêre. Hos enim & diæta reficiens juvat, & medicamenta cardiaca modò ex eo genere sumantur, quæ per se stimulum fibris ad vibrationem dispositis non inferant. Priorem constituant, cibi eupepti, seu faciles concoctioni, & nullum ferè à ventriculi viribus laborem requirentes. Talia sunt extracta è carnibus mollioribus, jusculа, gelatinæ, ova recentia, sorbilia, carnes teneræ juniorum animalium, pisces saxatiles, gelatinæ fructuum saccharo conditæ, aliaque multa quibus Autores uberrimè replentur. Posteriora medicamenta ea sunt, quæ oleum tenue quidem concludunt in se, sed mucilagine involutum, nec salina obtinent spicula, quæ saltem emineant; ut

ſunt vina generoſa omnia, aromatica plurima, ut crocus, camphorâ ſcatentes plantæ, de quibus alibi fuſiùs dicendi locus ſeſe dabit.

Eadem curatio competit iis quos nimia exhauſit aut ſeri, aut bilis, aut ſanguinis vacuatio. Quorum prætereà dum curatio inſtituenda eſt per cauſas, intereà damna reparantur per analeptica. Sed contrà frequentiſſima eſt nerveæ Melancholiæ cauſa, liquidi intùs retenti noxa. Illicò aperienda eſt lata patenſque via, per quam exeat humor exitum affectans. Hîc ars eſt Hippocratica humorem per loca convenientia educere. Huc hirudines, fonticuli, ſetacea, veſicantia aut rubefacientia pro re natâ apponuntur, quæ maximam curationis partem conſtituunt, in eâ Melancholiæ ſpecie quæ à cauſis ſingularibus, aut in unam partem agentibus pendet omninò. Viciniæ enim fomenta mollia conducunt, remotioribus locis irritantia. Priora ut tenſio in parte enata compeſcatur, poſteriora ut partita irritatio minus in loca occupata obtineat imperium. Tum natura laborantis partis apprimè tenenda eſt. Quis per eam humor exeat, & quâ poſſit ratione retentus nocere, & ex causâ nocente atque vitiatæ functionis naturâ, indicatio, ſeu agendi ratio conſocianda atque componenda eſt.

Nec ampliorem dicendi campum præbent venena illa, quæ ſivè intùs enata, ſive ab exterioribus mutuata innatâ nocendi vi nervorum tonum prorsùs vitiant atque peſſumdant. Ea enim vel Naturæ vires quibus expellantur, ſuperant, in quo caſu niſi ars per ſpecifica vi oppoſita agat, tacito timore impotentem ſeſe arguit; vel ab

efficaci naturâ ſuperantur, in quo caſu deliniunt ferociam mali per inviſcantia Medici, vias laxant, fluida mitificant, effectuſque natos hac methodo retundunt, donec repetitis circuitûs ictibus hoſtiles atomos extruſerit Natura, in quarum pleraumque curatione victus & medicamenta lenientia, tum variæ oleorum mollium & lactis formæ omnem adimplevere paginam.

Verùm mechanicarum harumce cauſarum adeò extenſus eſt ambitus, ut omnem Medicinæ campum percurrere neceſſarium foret, ſi cauſis omnibus hiſce debellandis inſudare vacaret. Reſtituenda foret quæcumque ſupprimitur naturæ familiaris vacuatio. Reſarcienda quæ deeſt aliquandò ſanguinis officina. Memorandum foret quid ſibi indicet uterus, hepar, lien, renes, pulmones, quæ omnia ex univerſali methodo medendi repetenda ſunt. Quandoquidem ſæpiùs nervea Melancholia in gravioris cauſæ ſymptoma cedit. Hinc ſi à lue venereâ nervi patiantur, mercurius in medicamentum vertitur, nervis certè irritandis aliundè aptiſſimus.

Procellas verò illas ſi ita devitare poſſis, ut quaſi in portu conſtitutus, turbantibus ventis æquora, è terrâ poſſis alterius pericula tuâ ſine parte ſpectare, nihil melius eſt. Verùm utut te à malis illis, quæ aut ingluvies, aut variabilis aëris inclementia, aut impotens ſuî animus in Iapeti genus profundit, immunem præſtiterit conſervatrix temperantia? Nonne optimum quemque inſidiis fortuna circumvenit? Nonne inopem & auxilii egenum miſerans toto pectore condolebis? Ita ut cordato atque ſophiâ armato, amari ſemper

inſurgat

insurgat aliquid quod angat in ipsis floribus, impossibileque prorsùs sit sartum se tectumque à malorum insultu servare.

Id reliquum est miseris mortalibus ut possint saltèm adversùs tum patentes, tum latentes insultus, pectus obdurare atque firmare, quod quâ ratione fieri possit, paucos & ratio & experientia edocuit.

Causis quibuscumque cùm ipsa per se infirmitas obnoxia sit, patet quòd omnibus æquè proficuum sit, corpus & firmasse & robore donavisse. Verùm ut impressio quævis tùm sensui corporis, tum impulsui causæ in duplicatâ ratione correspondeat, non satis erit corpus roborasse, si non etiam causarum impetum retuderis.

Impetus verò ille duplici præsertim titulo nocet, vel dum præ vehementiâ corpus concutit, convellit, & in abnormia abripit; vel dum assiduâ importunitate illum lacessit atque defatigat.

Priori applicanda sunt illa medicamenta, quæ effectibus ei prorsùs opponuntur, de quibus mox erit dicendum. Tum impressio in corpore concitanda quæ illam mali causam cicuret, minuat; vel dum mentem fortiùs occupat, sensumque quasi divertit, vel dum ad plura simul objecta sensûm distribuit, undè resultus causæ minor in eam quæ læditur partem sequi necessariò debet.

Posteriori verò quæ plus anxietatis habet atque angustiæ quàm doloris, eadem methodus divertendi sensus competit; hinc id etiam solatii habet, quòd tensio quævis semper ex ipsâ doctrinâ elongationis in chordis tensis, sese omni temporis puncto prorsùs imminuat, ita ut sensìm

redigatur ad nihilum, undè malis aſſueſcimus & quaſi induramur, ita ut quod vix tolerabile primùm, & omnem exſuperans patientiam videbatur, brevi vix attentione dignum evadat.

Cauſæ ergo Melancholiæ fugantur atque ſuperantur, ſi noverit ars prudenter & cautè impreſſionem alteram alteri ita ſubſtituere, ut neutra vincat lædendo alteram, ſed ſe mutuo quaſi æquilibrio æquilibres illæ deſtruant; ſi demùm ita vibrationibus aſſueſcere diſcat fibra, ut jam à causâ familiari nullæ naſcantur.

Jam verò doctrinam hanc per omnium nerveæ Melancholiæ cauſarum ambitum extendi, & ipſa læſionis mechanice demonſtrat & comprobat experientia.

Læſerit in aëre latens conditio, nonne dum per gradus ad oppoſitam tranſis, cauſam morbi tollis? Læſerint alimenta, ſolve ſaburram, oppoſitum exceſſum in victu elige, aberit brevì cauſa lædens & morbus. Somnus vigiliarum nocumenta delet, otio labor, labori quies ſuccurrit.

Verùm ubi jam cauſa corpus invaſit, læſitque, ſi ab effectu ſemotam ſpectes, quid lædat perpendendum eſt. Agit porrò in fibram ſenſilem, vibratilem; hinc retundendus ſenſus, impedienda vibratio. Retundit ſenſum quodcumque ipſum ſopit, aut quodcumque ipſum ad alia avocat. Sopire ſenſum per narcotica, inebriantia, ut olim Helena apud Menelaum, afflicto Telemacho, lenimen ex medicamento quæſiit, facile eſt, ſed non perindè utile, ſi non horumce medicamentorum uſum ſuaſerit impreſſio vehementiſſima. Ex illo enim artificioſo ſopore tandem evigilan-

dum eſt, quod non ſine ſpaſmo fit, aut atoniâ. Nec exhauſto, nec repleto Medicina illa tuta eſt. Aut ſi opium opio addis, malum minus malo majore fugaſti, vivacitatem nimiam hebetudine nimiâ retudiſti. Supereſt ut oppoſita ſenſatio à ſenſatione diſtrahat. Hinc mœrori ſubſidium præbet inopina objecta lætitia, furori atque fanatiſmo diverſio ad alia objecta quàm quæ aut amata concupiſcunt, aut peroſi averſantur ægri. Omnibus cæteris animi affectibus medetur terror, præcipuè verò enthuſiaſmo, atque illi convulſionum generi quod ex aliorum imitatione contrahitur.

Cùm porrò ex eſſentiâ Melancholiæ nerveæ, ipſi ſemper animi depreſſio ſeu imbecilla timiditas jungatur, proderit ſemper cauſiſque fugandis erit utile animos erigere, nec ſinere ut vanis chimærarum figmentis, Bellerophontæo morbo affecti, inhient, ſe toti proluant, vix ab eis divellendi.

Ut autem duplex eſt cauſarum agendi quâ noceant ratio, ſic arti medicatrici ut proſit, via pariter duplex competit. Vehementiſſimis vibrationibus vehementiſſima appones ſubſidia, habitui verò morboſo ingens ſenſationum diverſitas medebitur. Hæc generalis eſto & axiomatis loco habenda regula. Fruſtrà enim vehementer affecto homini, & è ſtatu nativo, per omnia ſuſdèque agentem cauſam, dejecto mollem incutere velis ſenſationem. Tunc ſurdo loqueris. Abſtulit ipſi rationis momentum, mens extra ſe correpta, nec ullæ jam ipſum captant illecebræ, nec terret periculum leve. Præſidium ex æquali impreſſione

quærendum. Fortia fortibus opponenda. Si verò importunam ſensûs vellicationem à vehementi concuſſione tollere ſperaveris, turpiùs & periculoſiùs errabis. Malum addetur malo, & genus Melanchoiæ ipsâ aſſuetudine tolerabilius, in peſſimum vertitur.

Quem times ne à temulentiâ in Melancholiam pronus eat, illi ab ipſo vino quærenda eſt ingens & abominanda nauſea. Ebrioſos ſervos ante puerorum ora, pudenda geſtantes objiciebant Lacedæmones, ut indè vitii adeò ridiculi ingrueret horror, per totam vitam durabilis. A Veneris vulgivagæ cupidine plures avertit, illorum quos olim methodo nondùm adultâ ſalivatione vexabant, ægrotantium ſpectaculum, cùm ſcilicèt capite tumido, glandis ulceratis, dentibus concuſſis proni ſalivam, ſine ullâ quiete, miſeri noctu diùque profundebant. Quid plura addam? Ita ſenſu tota regitur machina, ut non inaſſuetum, aut inauditum ſit, atrociſſimos dentium dolores; audito aliquo nuntio, prorsùs conquieviſſe. Sanctiſſimè teſtari poſſum vidiſſe me virum fortem validiſſimo aſthmate laborantem, cùm juſſa ipſi præſcribenda forent, maximè momentoſa, illicò liberè ſpiraſſe, inceſſu erecto, facilique, donec mens occupata detineretur, quæ ſibi reddita, malum quaſi ſepoſitum reſumebat, me ipſo meliora ſperante. Quid & in ipſo belli furore, nonne milites incenſi ea faciunt perpetrantque, ad quæ poſtero die frigidi perhorreſcunt. Ita ſenſus alter alterum obtundit. Nec fidem derogare velim hiſtoriæ, quæ narrat Crœſi filium præſenti patris periculo actum, vocalem illicò evaſiſſe, nec ne-

gem quod aiunt, vidisse se plures, quòd dum Turcarum Legatus magni nosocomii Parisiensis invisendi causâ ipsum subiisset, tantâ eum videndi cupidine exarsisse Paralyticos quosdam, ut artuum usum recuperassent.

Terror verò atque metus in Melancholicos per se pusillanimes plurimùm possunt. Intentatis minis vidit Boerhaavius convulsionem quæ quasi contagio in pueros ejusdem ædis sacræ incolas serpebat, prorsùs sanari. Minacibus edictis, & supplicio quorumdam levi; delituere fanaticæ convulsiones, nostrâ ætate nimiùm illustres. Uno verbo, quidquid mentis est, prudenti legis severæ consilio retunditur atque sanatur. Nec dubitare fas est attentiùs circa hæc omnia meditanti, quin illæ regiones quæ sub legum civilium atque humanarum imperio conquiescunt, Melancholiæ atque nervosis Morbis minùs afflictentur, quàm illæ in quibus sub mentito libertatis nomine, licentia atque sui impotentia grassantur. Hinc etiam plus illis divites inopibus obnoxii sunt; Religiones falsæ, quàm vera atque sacrosancta; superstitio quàm pietas; vitium quàm virtus; qui seipsos depereunt plusquàm patriæ addicti cives. Usquè adeò mala corporis atque mentis vitia sese consociare amant.

Verùm in concitandis illis animi motibus ingenti artis prudentiâ opus est, ne malum malo addamus, & quod pejus est, Melancholiæ ipsi quam fugare satagimus, ansam præbeamus, dum ferendo ab uno in alium excessum distractiles fibras, concussus vehementes in illis excitemus, quibus ferendis Natura impar rumpatur, aut

ſaltem immedicabili errore à recto tramite devia nunquàm in rectum reducatur. Nihil enim ut in priori Parte probaſſe confidimus, magis fibras exaſperat, quàm ſi illicò, & omiſſo medio in oppoſita abreptæ trahantur. Ut igitur res teneræ aëris varietates perferre non poſſint, ſi nulla quies inter frigus caloremque iret, nec verna cœli indulgentia terras exciperet, ſic nemo adeò ferreus eſt, qui non totus commoveatur atque immutetur, ſi ab alto dolore in lætitiam immanem ex abrupto feratur. Prudentiâ igitur ſummâ opus eſt arti medicatrici, ut ex oppoſitis ſubſidium inveniat, nec ex Boreali glacie homines ad æſtum torrentis Zonæ illicò deducet, & à metu ad lætitiam, ſpem gradu lento incedentem præire imperabit.

Furenti quidem & irâ percito homini facilius eſt metum intentare, minaceſque pœnas objicere, quàm metuenti inſpirare audaciam, quæ vix mentem ſubire poteſt, ubi metus atque diffidentia ab origine melancholicâ ipſam invaſere. Supereſt ut majori metu incuſſo minor diluatur, quæ methodus periculoſæ plena eſt aleæ.

Feliciùs adhibetur ſecunda hominem mutandi ratio, quâ ſcilicèt ab ideis cruciantibus divertitur. Hæc enim diverſio fit duplici modo, vel dum per diverſum eorum quæ homini noſſe datum eſt objectorum ambitum, mens Melancholiâ laborans quaſi rapido circuitu fertur, vel aliquo ex iis ita detinetur, ut præteritæ ideæ vix ſinat reviviſcere veſtigia. Cujus duplicis methodi ea erit perfectio à Medico dirigenda, ut conjurent amicè ad ſalutem, ægerque ſe & objecto amabiliter

detinenti tradat, nec ſimul negligat ſalubre illud mentis exercitium, quo more modoque apium ſumma objectorum variorum delibat oſcula.

Sic plurimis profuit Melancholicis Muſarum cultus & Scientiarum ſtudium, modò iis ita altè non immergantur, ut ſordeant ipſis ſocietatis vincula. In Scientiarum enim ſtudio nihil reperias præter veritatis amorem indefeſſum, tum ſpes ipſius potiundæ exurgit, aliquandò ſucceſſu læta, ſæpè difficultate temperata, ſemper verò dulci illâ felix conſcientiâ conquieſcens, nihil aut melius, aut optabilius homini contigiſſe poſſe, quàm ut tali inquiſitione breve vitæ tempus impendat. Jungatur exercitio illi exercitium corporis ad Veterum morem, & ſarta longævaque poterit vita expectari. Nec aliâ de ratione crediderim tam raro Medicos nerveâ Melancholiâ laborare, dum, ut cum Hippocrate loquar, ex alienis miſeriis proprias lucrantur calamitates, quòd plus de aliorum ſalute quàm de ſuâ ſolliciti ſint, quòd lætus eos ſæpiùs ſucceſſus exhilaret, quòd demùm pulcherrimum Naturæ ſtudium, fœcundum per ſe, & veritatis variatæ fertile, ſalubri corporis motu temperent.

Hinc illis qui imperio regendo, legibus ſtatuendis gravem & ærumnoſam vitam agunt, ut & iis quos aut ſedili affixit Geometria, autor ſum ut ſtatim atque uxori aut amicis vacant, ſeſe tradant alacritati atque jocoſorum hominum ineptiis, ſobrietatis tamen perpetui cultores. In quâ tamen vitæ ratione id annotandum, ut quod de uniformi mentis impetu atque cauſarum aſſiduâ repetitione diximus, de regimine etiam uniformi

intelligatur. Quod idcircò jam pridem insecutus est Celsus, quia illud sine gravi noxâ solvere impossibile sit, nec ea uniformis sensatio languentis stomachi stimulum exsuscitet.

Procul autem à sanitatis deliciis arcere illos jubebo, qui ut in moribus pessimi, ita in Physicis infirmiores sunt; eos qui sibi ipsis corpusculoque ita addicti sunt, ut in id unum omnes nervos, omnem curam impendant; humanaque à se aliena reputantes, nihil patriæ, nihil parentibus, nihil amicis rependunt. Hos nisi Melancholia reddat excusabiles, sibi ipsis tradendos arbitrer. Supplicium grave. Cùm nihil nisi infirmum sibi spondere possit, qui in sese ipsum vultu severo se reflexerit.

Verùm inter varia auxilia quæ hominem possunt à mœrore atque mœstitiâ divertere atque avocare, nihil melius, nihil præstantius Musicâ arte, quæ quoniam inter præcipuas Melancholiæ medelas jure meritòque recensita fuit, licebit pluribus hîc ejus effectus rimari, quod jam doctissimè effecêre & cl. Malouinus noster, & Wilhelm. Albrecht.

APPENDIX.

De Musices ad sanandam Melancholiam effectibus.

MUSICE ars antiquissima in ipsâ quasi fundata est hominis naturâ. Hinc nulla est gens vel maximè barbara, quæ eâ utut rudi & agresti aut careat, aut caruerit unquàm. Hæc tota constat in Harmoniâ, si generatim sumatur illa. Scilicèt Musicen constituunt certa sonorum intervalla sibi proportione correlativâ respondentium, nunc breviùs, nunc longiùs, nunc celeriùs, nunc tardiùs, nunc graviùs, nunc acutiùs ordinatorum, quæ sine confusione auris arripere potest & inter se componere. Hinc jucundissimus oritur sensus ex quiete & sono conflatus, ita ut eo mens occupata, in illo conquiescat (*a*). Cùm autem homines soli vocem articulatam varièque inflexam habeant, soli ipsorum voci competit illa Musice quæ animo possit affectus conciliare. Ad cujus imitationem instrumenta musica facta. His omnibus possunt affectus animi concitari, pacari, mulceri mentes, inaniter angi, ita ut satis indè pateat quantùm in curandâ Melancholiâ possit, forsan etiam si malè constituatur, in eâ concitandâ.

Hujus inventorem fuisse Apollinem ferunt

(*a*) V. Plutarch. de Musice.

Græci, ſed Muſice, propriè dicta, hominibus coæva eſt. Hinc illum ut cytharæ & tibiæ repertorem habet Plutarchus (*a*), probatque hanc ſuo tempore ſacram opinionem, ex antiquiſſimâ ejus ſtatuâ in Delo à Meropibus poſitâ, in quâ quæ Apollini famulantur Charitum figuræ hæc inſtrumenta ipſi prætollunt. Quin & antiquiſſima Hyperboreorum in eâdem inſulâ ſacra, ex cytharis, tibiis & fiſtulis conflabantur. Pariter dum Muſices inventorem Amphiona ſtatuit Heraclides, intelligendum videtur, prima Artis præcepta docentem, ut ex Sycionio lapide diſcimus, cùm præſertim eodem tempore & Linus θρῆνȣς ſcriberet, & Anthes ὕμνȣς, & Pierius circa Muſas poëmata. Nam Veteres & verſus faciebant, & addebant modos, ut de ipſo Homero fama eſt.

Per varios cultores Arte creſcente, tres modi viguêre præcipuè, Dorius, Phrygius atque Lydius, quos qui miſcebant quartum videntur adhibuiſſe, ipsâ ſuâ miſcelâ deſignandum τρίμερη νόμον, Sacadâ inter alios ſic ſua poëmata ordinante.

His verò conſtituendis modis accommodati rythmi priores fuêre Diatonus & Chromaticus, cui Olympius addidit Enharmonicum, qui poſterior compoſitæ magis Muſices fœtus, rursùs à ſe produxit hemi-tonum, ſeu ſemi-tonum in Phrygiis atque Lydiis. Qui rythmi in quo conſiſtant, ſatis Plutarchus expoſuit, & à propoſito noſtro abluderet, iis immorari diutiùs, ut & ad Muſices naturam atque calculum pulcherrimis illis Pythagoræ experimentis initum, quibus à vario mal-

(*a*) De Muſice. 1136.

leorum percutientium incudem ſono & ab ipſorum gravitate, ut & à longitudine chordarum variis ponderibus appenſarum Monochordon,& geometricam Muſicen primus conſtituit; ſatis ſit ſi notaverimus quòd Socratis & Platonis (a) tempore audiamus graviſſimos viros ideò conquerentes, quòd ex quo contrà primævum inſtitutum, Muſice à ſacris Deorum & Heroum laude, ad theatra deflexit, garrula & confracta, à priſtinâ Majeſtate aliena adhiberetur. Imò & comicus Autor Ariſtophanes jocosè recentem ſui temporis Muſicen inſectatur, & ejus cultorem Philoxenum, qui eam nimis flexilem reddiderat ὥσπέρτε τας ῥαφανυς κάμπτων. Hinc Plato ut ad vetus inſtitutum artem revocet, Phrygiam ut laſcivam, Lydiam quæ Elegis præcipuè inſudabat, ut lugubrem vult à Republicâ abigi. Doriam ſolam ſervat, quæ majeſtate priſtinâ commendaretur. Sed cùm ob majeſtatem ſuam, Lydiæ ut triſti & miſerationem commoventi in tragœdiis miſceretur, hanc ita admiſit, ut ſolummodò eâ hujus parte uti vellet homines, quæ fortibus laudandis virorum factis, Martique præcinendo inſerviret, repudiatis cæteris, præcipuèque mixto-Lydiæ, quæ ab ipſo Lydiæ gremio nata atque conflata,diſſoluta eſſet, & frangendis animis omninò comparata, teſte Plutarcho. An eadem eſt atque Æolia à quibuſdam Autoribus admiſſa?

Ex hac omnium Autorum querelâ uniformi deducitur ingentem fuiſſe priſtinæ Muſicæ majeſtatem, uſumque ad informandos etiam mores

(a) De Republicâ Lib. III.

& utilem & ingentem, brevi verò ab artificibus ipsis variè atque variè inflexam, à pristinâ dignitate desciviſſe. Hinc haud injuriâ priscis Græcis id curæ fuit, ut maturè adolescentes musicâ disciplinâ imbuerentur. Horum enim animos putabant Musicæ operâ fingi, atque concinnari ad decorum posse, quòd cùm ad omnia utile sit, ita imprimis ad bellica pericula capescenda animos exacuit.

Hinc prima publica Musices institutio Lacædemone videtur facta à Terpandro (*a*), Musicen hanc commendante Lycurgo, ob beneficia à Tyrtæo poëtâ conciliata. Hac acceptâ semel, nil nisi harmonicè peragebatur. Famosæ sunt hæ cantilenæ Spartanorum, quas γυμνοπαιδίας vocant, ut luctantes ad virtutem hortarentur. Argini ad Luctam Jovi Athenio dicatam tibiâ utebantur. Tempore etiam Plutarchi ad *Penthatlum* tibiâ canebatur.

Verùm sensere brevi quàm facilè detorqueretur laudabile institutum, ad ipsos quibus efformandis natum erat, pessumdandos mores; hinc cùm apud finitimos gliscere hos viderent abusus, Philosophiam Musicæ præfecerant Lacædemonii, Mantinenses, Pellenæi; modum unum aut alium eligentes, qui moribus informandis consentiret, mulctâque definitâ caverant Argini, ne quis auderet pluribus quàm septem ab ipsis receptis, fidibus ad cantum uti, & præsertim ad mixtolydium tonum alludere. Imò Lacedæmone Terpandrum sua non vetuit gloria, ne ab Ephoris

(*a*) Plutarch. de Laconicis institutis.

mulctaretur; cytharaque adempta publicè ſuſpenſa fuit, in vindicatæ temeritatis ſignum, quia unâ ampliùs chordâ cytharam intendiſſet vocis variandæ gratiâ (*a*).

Prima igitur laudabilis Muſices utilitas eſt, ad Deorum laudes celebrandas, altera Heroïbus, & inclytorum Heroum factis celebrandis conſecratur. Eadem, præcepta tradit moralia, legeſque, & juvenum inſtitutioni inſervit. Tertia verò bellica, ex quâ vel bello præcinitur, vel inter ipſum conflictum ad ſervandam aciem à Spartanis præcipuè cantabatur, vel demùm Pæan eſt, ſeu παιάνας, quia Apollini poſt partam victoriam gratiæ ſolvebantur.

Nec minùs apud Hebræos, in quorum hiſtoriâ nulla eſt fabula, ampliſſimus Muſices campus reperitur. Jubal ab Adamo proximus, inſtrumenta muſica inveniſſe celebratur. Undè ſatìs pateat ſuam Apollini Muſicen Græcos ideò tantùm retuliſſe quòd vetuſtiorum temporum ignari erant, tum etiam quòd ſummâ elatus gloriâ populus de ſuâ dignitate detractum credidiſſet, ſi vetuſtioribus gentibus aliquid acceptum fateretur, dum ipſe ſe αὐτόχθονον nomine deſignaret, exprobrantibus intereà Ægyptiis, Græcos ſemper artes in infantiâ retinere.

Sacer præcipuè fuit uſus Muſices apud Judæos, nunc miſericordiam à Deo depoſcentium, nunc victoriam ſibi ac Numini gratulantium, nunc gratiam quamcumque conſecutorum. Sed in nullâ aliâ hiſtoriâ adeò antiquus perhibetur tubæ

(*a*) Inſtituta Laconica 239.

usus, nec choræis inepta videtur fuisse Hebræorum Musice atque saltationibus, nec variorum inops instrumentorum, imò *enthusiasmo* prophetico atque poëtico concitando aptam sacra testantur Cantica. Verùm hanc à finitimorum Musicâ alienam, gravemque, nec lasciviæ servientem fuisse testantur Prophetarum querelæ; de introductis à Syriâ & gentibus finitimis, extraneis, de Adone præsertim mortuo cantilenis, quas ut θρηνῦς, modo Lydio institutas credere est.

Verùm hæc de Musices historiâ à proposito alienâ sufficiant, ut intelligatur quâ ratione Veteres eam ad morbos persanandos adhibuerint, universalemque illam fuisse.

Tota in sono consistit & relatione unius soni ad alium. Hinc vibrationum leges sequitur, quas in primâ hujus Operis Parte posuimus, & quas longitudo, crassities, tensio fibrarum novas nasci faciunt hîc non exponendus. Suffecerit hîc notasse, ne altiora & à Medicinâ remota sequi videamur, quòd ut nos in Melancholiâ nerveâ ediximus, in fibrâ tensâ posse vel minimæ causæ violentissimum esse effectum, sic rem eamdem ad Musices effectus pertinere, cùm tensio rectitudinem lineæ supponat, & ad omnes fibræ vibrantis partes æqualiter pertineat, quæ multiplicatis partibus, potest in infinitum multiplicari. Hinc à solo aëris tremuli incussu sonum faciente, chordæ homotonæ etiam non pulsatæ vibrant æqualiter, quod in affectibus corporis animalis, potest etiam reperiri.

Sonus autem afficit aurem, ut videtur, solam. Verùm etsi effectus soni sensibilis in auditu

tantummodò consistat, quidni ab eo in aliis partibus etiam vibratio emicet? Antiquorum mos fuit partes dolore affectas, ut aiebant, incantare τῇ φρυγιστὶ ἁρμονίᾳ. Nec successu carebat hæc methodus, quia, ait Cælius Aurelianus, partes quasi sono perculsæ resultant. Quid verò an non nos etiam ad ima usque viscera contremiscere facit tympanorum pulsus aut tubarum clangor? Qui effectus æquè surdis competere posset, atque auditu præditis.

Hinc in sanitate aut tuendâ, aut revocandâ triplex est Musices effectus. Alter quo animi affectus concitare potest; alter Veteribus potissimùm Philosophis exquisitus, quo motus animi impotentis sedare atque compescere nata est. Tertius demùm, quo regularem in fibris atque sensibus concussum & vibrationem concitat. Qui tres effectus nobis nunc supersunt perpendendi.

Affectibus animi concitandis Musicen jam ab antiquioribus temporibus idoneam habitam fuisse, non in fabulosis quæremus narrationibus, sed in ipsâ omnium qui civiles artes excoluêre populorum historiâ.

Certè ad usque hodierna tempora, in hominum memoriâ & admiratione commendabilis est severitate morum & vitæ austeritate Lacedæmoniorum disciplina, ut ferè fidem exsuperet. Eos tamen & ad bellicam virtutem incitavit, & ad certam victoriæ gloriam deduxit primus, qui quasi ad ludibrium ad eos ab Atheniensibus missus fuerat & Poëta & Musicus Tyrtæus. Hos & stare in acie docuit, & vitam pacisci pro laude instituit primus. Undè quæ hodiè ejus vigent fragmenta,

à Spartanis ad prælium emicantibus solemniter decantabantur, præliaque post sacrificium Musis litatum inibantur. Hinc ab ipsis ad alios Græciæ populos & cantus militares, & musica præcinens instituta. Ἐμβατήρια Spartanorum Lesbiis ᾀδώνια dicebantur ad bellicos insultus adaptata. Quæ ipso prælii tempore firmabant animos & accendebant furorem, ἐνυαλιῶν nomine celebrata. Felicibusque post pugnam victoribus παιᾶνας competebant. Primi cantus Musis sacrati erant prælium ineuntibus. Ipso in certaminis furore, cruorem inter atque cædes Martem celebrabant hymni, ipso ejus nomine dicti ἐνυάλιοι. Actio autem gratulabunda Pæanum ad victorem referebantur Apollinem (a). Barbaris contrà mos erat, ut rudi & incondito clamore prælia auspicarentur, undè tam facilè eorum acies à cultoribus disciplinæ militaris frangebantur.

Prætereà verò quis non est expertus, se à militaribus instrumentis commoveri totum & quasi extrà se rapi. Ipsis furor bellicus ab hoc strepitu equis ita afflatur, ut jam stare loco nesciant, micent auribus, volvantque collectum ignem intùs in corpore fræni impatientes. Hinc tibiis Lacedæmoniorum & Castoreo illi melo sensìm tubæ clangor, & totum concutientia hominem tympana substituta, quibus mortis metus ita avertitur, ut sese in aperta pericula milites impavidi committant.

Fatendum porrò est nihil prorsùs ita Melancholiæ adversari, atque fervens illa animorum

(a) Thucydid. lib. IV. 43.

inflammatio,

inflammatio, nec mirum si in primo instrumentorum bellicorum usu Lacedæmonii Messinenses fugaverint (*a*). Undè etiam factum ut nullus alius populus posteà in hostem lentiùs ferretur, sed simul firmiùs, Musicâ gressum dirigente simul atque firmante. Scilicèt mors ipsis solius harmoniæ præludentis efficaciâ prætervidebatur.

Quid jam de Saltatione addam quæ non apud Recentiores tantùm, sed apud Veteres etiam, si Romanos excipias, maximi fuit pretii, cùm & Homerus, Ulyssis temporibus, laudem indè sibi quærentes Phæacas adducit; motum celerem & varium pedum, stupente prudentissimo (*b*) Ulysse. Hinc ea potest in Melancholiæ curatione locum invenire, duplici titulo, & quòd affectus animi lenes atque jucundos excitet, & quòd inter salubria corporis exercitia recenseri possit, Naturâ in Tarantulæ curatione viam monstrante.

Et certè in exercitio quod fit in numerum, id antè omnia notandum est, quòd illud multò minorem inducat defatigationem quàm aliud quodcumque. Constat enim illud ex quiete atque motu sibi invicem proportionalibus; ita ut alter alterum successivè excipiat; hinc nostris moribus non inauditum est imbelles videre puellas pernoctare in choræis, quas vel minimus incessus defatigat. Notante simul illustrissimo Saxoniæ Comite, expertum se, non minimum peditibus militibus subsidium, per longa itinera, à tympanorum æquabili pulsu quæri, quæ silentibus instrumentis non possint perficere. Nec verò Ni-

(*a*) Justin. Lib. IV. c. 4. 5. 6. (*b*) Odyss. θ.

gritæ, ſub fervido Africæ ſole, terram fodere valent, aut agris culturam impertiri, ſi laborem non dirigat inſtrumenti, tympani ſcilicèt, pulſatio.

Hæc certè omnia in animi motu conſiſtunt, quibus an addiderim quæ audent hiſtoriæ vix refellendæ. Ut Thimotæo Alexandri furorem per Phrygium concitanti credamus, facit, ſimilis prorsùs hiſtoria de Erico primo Danorum Rege (a) à Lylio Gyraldo narrata, quem effectum ſe etiam apud Leonem X. oculis uſurpaſſe tradit. Idem de Goudimello ſeu Claudino Juniore Muſico Gallo, veteris Muſices ſectatore, narrat poſt D. d'Embry (b) Bayleus (c). Alia plura ſimilia tùm Veterum, tum Recentiorum exempla congeſſit, in ſuo exquiſito de Muſices vi in corpus humanum Wilhelmus Albrecht. Undè non mirabimur ſi Dorici temperantiam atque morum lenitatem prædicantis modi, adeò tenaces fuerint civitates Græcæ, ut ei vel aliquam mutationem inferre lege prohibuerint.

Nec ego crediderim aliquid ſibi peculiare vindicaſſe, noſtræ prorsùs abſimilem Veterum Muſicen, ſed certè commendabilem faciebat, & laudabilis ejus ſcopus & utilis adminiſtratio. Et ſi noſtris temporibus, loco verborum ſono vacuorum, præcepta moralia, miraque poëmata pangerentur, inaſſueti, ab iis homines afficerentur. Certè quæ decorè & piè in Eccleſiis quotidiè decantantur, ad pietatem non mediocriter exſtimulant.

(a) V. Camerar. Cent. I. cap. 18. & C. II. c. 87.
(b) V. Bayle, Diction. art. *Goudimel.*
(c) Comment. ſur la Vie d'Apollonius de Thyane.

Nec longiores in hac Musices proprietate expendendâ erimus, cùm vix quis eam neget, nisi ad harmoniam ferus sit. Ab illâ verò semel demonstratâ pendet etiam alia, quâ ipsam ad molliendos atque sedandos animi impetus aptam existimamus. Si enim eos concitet fortior & variè vibratilis modus, cur non lentus majestateque plenus, eos tardet atque reddat inertiores. Huic scopo præsertim Dorius ille modus, de quo mira jactant, intendebatur. Certè nemo est quem non musice leniter detineat, distrahat à curis, à se avocet, & quasi extrà se constituat, dulcique detineat otio. Id omnibus commune. Undè in ipsâ non oblectamentum solùm, sed etiam dolorum lenimen & acutorum quidem invenere. Hinc Cicero ait (*a*): « Assentior Platoni nihil tam facilè » in animos teneros atque molles influere, quàm » varios canendi sonos, quorum vix dici potest » quanta sit vis in utramque partem. Nam & incitat languentes, & languefacit excitatos. Tum » remittit animos, tum contrahit. Civitatumque » hoc multarum in Græciâ interfuit antiquum » vocum servare modum, quarum mores adlapsi » ad mollitiem, pariter immutati sunt cum can- » tibus ». Et infrà Diagondæ Thebano consentiens ait : « Negat mutari posse musicas leges, sine » mutatione legum publicarum. Ego nec tam » validè hoc timendum, nec planè contemnen- » dum puto».

Hinc Chiron iracundum Achillem cytharâ perfecisse dicitur, & molli arte feros animos contudisse (*a*). Hinc Pythagoreæ atque Platonicæ

(*a*) De Legibus, Lib. IV.

Musices institutum verè medicum, seu potiùs παιδοτρίβικον est. Nonne clamitantes in cunis vagituque lugubri locum replentes, infantes cantilenæ atque motus in numerum compescunt. Narrat Ælianus de Cliniâ (b), quòd quoties subiret ira, cytharam arriperet, quia, inquiebat, mitigor animo. Seditiones sæpè Musice sola diremit. Quæ, ut ait div. Chrysostomus (c), θεράπειας ἕνεκα inventa est.

Hinc apud Homerum Vates atque Cantores tanquam Deorum filii habentur, ipsisque honos ingens à Regibus conceditur. Igitur & Epaminondas fidibus præclarè cecinisse dicitur. Themistoclesque aliquot antè annis cùm lyram recusasset, habitus est indoctior.

Verùm nullus insignior est in vetustissimis monumentis locus, nec ad comprobandam Musices in Melancholiâ efficaciam aptior, quàm qui è Davide Saülem, per cytharæ cantum compescente, atque ad pacatum animi statum reducente, petitur. Nec ullum aliud fortius exemplum quo probetur quantùm ab ipsâ, si toni fortes, validi fuerint, possit animus evehi, quàm quòd nulla fusa fuerint sacrorum Vatum oracula sine Musices adminiculo, ut passim in Scriptoribus sacris videre est.

Sed inest etiam mechanicæ Musices in fibras actioni, vel eas quæ ad audiendum nullatenùs institutæ sunt, aliquid pretii.

Pluribus in morbis qui aut ad mentem prima-

(a) Ovid. Art. amand. Lib. I.
(b) Var. Histor. Lib. XIV.
(c) Orat. 2. ad Alexandrin.

riò non referebantur, aut mentis operâ sanari posse non videbantur, Antiqui Musicen adhibuere, ut in Ischiade, teste Cœlio Aureliano & Gellio (*a*). Undè etiam remedium idem in podagrâ adhibitum, sed sine successu, teste Luciano. Verùm varios morbos μαλακοῖς ἐπαοιδαῖς sanari autor est Pindarus (*b*). Et vetustissimus Homerus à dente apri saucium Ulyssem cantibus fuisse sanatum narrat. Testatur idem per musicen cohiberi sanguinem. Undè nil mirum si, teste Theophrasto, solemne olim fuerit, tibicines rectè ad id institutos, ad morsum viperarum adhibitos fuisse. Hodiè verò etiam in Indiis incantari ipsas viperas, & ad instrumenti sonum accedere & moveri in numerum, plures sunt qui testentur Viatores. Et ne fidem iis derogamus, facit quòd apud sacras paginas mentio fiat de *venefico serpentes incantante sapienter.* Nimis verò nota est à Tarentulâ demorsorum curâ, quàm ut illi diutiùs insistamus.

Quod verò ad pestis sanationem instituta etiam fuerit Musice, legimus apud Plutarchum & alios Veteres ferè omnes; undè etiam ad Pæana salutiferum videantur directi aliquot è choris tragœdiæ Œdipi tyranni apud Sophoclem. Aliquam certè Musices efficaciam esse, præsertim in affectibus comatosis, lethargicis, & ab inertiâ pendentibus, non negabimus, exemplis id satis superque probantibus instructi. Manus dabimus ejusdem efficaciæ in epilepsiis, deliriis, furoribusque compescendis, uno verbo, in corpore ad homotoniam organicam reducendo; sed si miasma

(*a*) Noct. Attic. Lib. IV. cap. 13. (*c*) Od. Pythic. 2.

lethiferum contagione proserpserit, nihil ad illud aut fugandum, aut faciliter extrahendum conferet harmonia. Sed indè pro sanatione pestis advocavere Spartam, Thaletem Cretensem, ut Deorum precationi præluderet, modosque imponeret; cùm enim pestem, Deorum, Apollinis verò præcipuè tela atque saxa putarent, Pæane tantummodò eam deprecari satagebant, Homero teste.

Ex eâdem illâ homotoniâ corpori inducendâ derivat proprietas illa, quam Musicæ Plutarchus tribuit, ut vini vapores in conviviis retundat. Ad quam quidem facultatem Dorium fuisse modum seligendum patet, Phrygius enim capita potiùs conturbasset. Et in genere non desperandum est quòd ad amplificandos musices in corpora animalia effectus, possint adhuc diversæ inveniri modorum atque tonorum conjugationes, qui olim scopus, viris qui apud nos Musicæ instaurandæ studuerunt, Baïffio, Goudimellio propositus fuisse videtur. At ei Musices generi quod corporis fibras potiùs quàm sensus concutere natus est, Pythagoream sectam (a) Aristoxeniæ prætulerim; dum sedulitatem in symmetris, pulchritudinemque Musices in doctrinâ ponebat Philosophus εὐλόγων. In id autem totus intendebatur Aristoxenus ut placeret, sensuumque judicium φαινόμενον omnibus antecellere præceptis imperaret.

(a) Vid. Porphyr. in Præloq. Aristides de Musicâ Lib. III.

ARTICULUS SECUNDUS.

De curatione primariorum Melancholiæ nerveæ effectuum.

§. I.

De iis auxiliis quæ tensionem melancholicam tollunt.

INTER primarios atque necessarios Melancholiæ nerveæ effectus, primum sibi locum jure vindicat tensio præter modum aucta, quæ constituit essentiam morbi; sive simplex illa nostram sedulitatem postulet, sive à fibrarum vibratione inæqualiter auctâ pendens, nos multiformi exerceat symptomatum larvâ.

Utrâque in morbi specie si semel causæ lascivienti frœna dederis, & artis imperio errantem naturam coercueris, nec jam aliud tibi debellandum incumbat, præter eum quem impressit altè causa discedens tumultum; attendendum adhuc erit ad varia morbi tempora. Duplex porrò curationis tempus agnosces. Alterum paroxysmi, quo symptomata summâ ferociunt vehementiâ; alterum quietis atque remissionis quod aptiorem præbet fundamentali curationi occasionem.

In priore & simpliciore morbo, paroxysmus ipse nihil aliud est quàm tensio per universum corpus æqualiter diffusa, adeòque semper laxantia exigit, & quidem varia pro morbi gradu. Imò & si eò devenerit malum, ut instet rupturæ metus,

ipsa, antè alia omnia medicamina, primùm sibi locum vindicabit venæ-sectio. A quâ motus ille atque tumultus potiùs compescatur, quàm morbus tollatur, qui cùm nihil inflammatorii habeat intùs reconditi, vix auscultat venæ-sectionis efficaciæ. Illa autem usquè eò institui debet, ut quæ non à verâ atque legitimâ repletione pendet, sed à vasorum arctatione adeòque angustiore vase repetenda est, plethora tollatur. At circâ ipsius repetitionem universales regulas constituere impossibile est, cùm ejus usui, hinc metas ponant, illinc libertatem concilient, perspectæ aliundè ægri natura, causa morbi remota, regionis victûsque consideratio.

In posteriore morbi specie, tempora insultûs atque paroxysmi multò attentiùs distinguenda sunt. Nam composita illa affectio cùm semper aliquid in se habeat atoniæ, pro effectrici causâ, vix extrà paroxysmum venæ-sectionem recipit. Verùm sæpè in summâ accessûs vehementiâ ipsam accipit & postulat. Moderatiùs tamen, ne dum præsentem effectum discutimus, in nova incidamus pericula.

Cùm ergo simplex Melancholia nervea laxantium usum tum ipso summæ vehementiæ tempore, tum extrà illum, etiam indicet; differt à posteriore, quæ quidem nullam aliam medicinam, aut instante, aut præsente paroxysmo, sibi requirit; sed ubi extrà furorem erethismi constituta est, sæpè roborantibus debellatur imò & instaurantibus atque cardiacis tum victu, tum pharmacis, prorsùs fugatur.

Patet indè quantùm in hac Melancholiæ ner-

veæ ſpecie interſit Medici, duo hæc tempora paroxyſmi alterum, alterum intervalli ſedulò diſtinguere, variamque pro re natâ methodum inſtituere.

Verùm cùm antè omnia laxatio ſeſe offerat omni ope atque operâ factitandam, ſupereſt ut quid per illam debeat intelligi altè infixum teneamus.

Laxatio verò unicâ tantùm ratione fieri poteſt, ſi ſcilicèt ad fibras aquoſior atque mollior materies feratur, ipſas alluat, & partes quaſi tenuioris & acredine deſtituti liquidi inſinuatione ſeparatas ſervet, atque minùs propinquas, ita ut minuatur partium ad ſe invicem attractio. Firmitas laxatione adhibitâ deficit, ſed quo gradu laxantur fibræ, minuitur rupturæ metus & omnes tenſionis effectus evaneſcunt.

Fruſtrà ergo in toto corporum naturalium ambitu alia quæſiveris laxantia, præter ea corpora quæ multùm aquæ ſecum vehunt, eâque prædita ſunt proprietate, ut tamen intùs ſeſe inſinuent, & in fibrarum molem adactæ ipſam penetrent. Aqua ipſa princeps certè remedium præſtat, ſi tamen pura atque ſimplex adhibeatur; vix cohæret cum ſolidis, citiùſque tenuiſſimus liquor per vaſa effluit, quàm ut laxare poſſit. Contrà verò cùm partes nutritioni utiles, ſalinas præſertim, tum per vaſa perſpirabilia, tum per urinæ vias tollat, compagem ſanguinis ſolvit, malaque cauſatur, quæ ab imminuto quidem ſed inæqualiter infracto tono pendere poſſunt. Prætereà verò notante illud expertiſſimo in rebus Phyſicis Haleſio, aqua ſimplex ubi ad vaſorum extrema per-

venit, si nimiâ copiâ reliquas sanguinis partes solvit & separat, extranei instar corporis stimulum minutissimis vasis impertit, eaque stringendo convulsivè arctat. Præcipuè verò in pulmonibus ubi vasa arctissima & spatium breve, aëris dilatantis atque constringentis adminiculo indigent, res evidenter conspicitur, undè frequenter adeò illis qui sese liquidis nimis ingurgitant, accidit intolerabilis suffocatio; donec aut prosiluerit sudor, aut ingens urinæ vis à redundanti liquido corpus liberaverit. Sed si moderatè & assiduè leni mixta mucagini ita oscula lacteorum subierit aqua, ut dilutiorem tantummodò faciat sanguinis molem, ipsique adhærendo misceatur, tunc tenuior tantùm exurget nutritio, & minutissimi vasorum penicilli aqueo latice ita imbuentur, ut laxiores evadant, adeòque vibratoriam oscillationem pro tempore amittant. Hinc est quòd Medici nunquam aquam simplicem suadeant potandam, Naturæ observatores, sed semper aliquid tenue quoddam saponaceum aut leviter mucaginosum illi ament adjungere ad dilutionem efficiendam.

Huc verò obtinere possunt locum, decocta herbarum simplicium esculentarum quæ nullam nisi maximè moderatam virtutem obtinent, saponaceam illam; ut sunt foliorum Graminis, Lactucæ, Betæ, Spinaciorum decocta, aut ea quæ vim simul diureticam dum obtinent nimiam aquæ copiam per urinas avehunt, nec minùs stimulantes cicurant & mitigant sales. Huc olera ferè omnia referuntur, præsertim amarore levi infecta, Cichorea, Intybus, Taraxacum, aliaque ejusdem

generis, quæ aut aquâ coquuntur, aut alimenti loco, solidioribus cibis substituuntur. Acredinem simul tensioni concitandæ aptam tollunt, hordeacea, farinacea fermentata, avenacea, emulsiones leves, ex seminibus frigidis sic dictis, quæ paucam admodùm salis quantitatem oleo mucaginoso tenui remixtam continent intùs. Adduntur his frequentissimâ praxi, tenuium animalium levia decocta, ut pulli, ranarum, vituli quæ multâ aquâ acceptâ tenuem atque levem ipsis virtutem mucilagineam infundunt. Hæc omnia amplissimam diluentium segetem constituunt, variâ ratione, pro ætatis, nativæ constitutionis, ventriculi vi, adhibendorum. Nec indè excludenda sunt acidula & acido dulcia, quæ ex succo, aut syrupo fructuum horæorum, aut aurantiorum constant, nec limonea mala aut citrea ipsa, si tamen prædominans acida pars pungens, dosi sacchari sufficienti retundatur.

Indè verò satìs deducitur esse vulgò Melancholiâ nerveâ laborantibus victum imbecillimum instituendum, illum verò qui è valentioribus constat, ut cum Antiquis loquar, fugiendum. Renovandos tamen esse liquores, ne torpeant, ne acredinem ab attenuatione concipiant, ne excrementa intra corpus retineantur. Hinc illis si peccandum est, paulò pleniori potiùs diæta peccantibus ignoscendum, quàm iis qui præconceptâ opinione ducti sese jejuniis macerarent. Quod vitium tamen plerisque Melancholicis familiare est, cùm omnia tuta timeant, cùm eos omnes terreant auræ, & examinet vel levissimum incommodum. Potum ex aquâ simplici præferen-

dum esse sentitur, aut si consuetudini, quam semper sacram habemus, concedatur vinum, quod satiscentes exhilaret, sit potus saltem ex vino oligophoro, pauco, aquæ admixto, ne ventriculum gravet latex aqueus. Cane verò & angue pejus habenda ea pocula, quibus Asiatica luxuries Europam infecit, Caffe, Chocolata, quorum prius oleo tenuissimo turgidum, spirituque fixiori dives, inflare venas, sanguinique partes oleosas conciliare aptum est; alterum verò nisi aromaticis scateat, crassâ mucagine ponderosum, vires enervat potiùs quàm vasa laxat: nec fidendum herbarum aromaticarum, adstringentium usui, ut est Sinensium Thea, quæ saltem ad minùs aquâ copiosiori peccant.

Si curationem completam à diluentibus quæsieris, certè plus victu quàm medicamento agendum. Ipsa verò potio laxans, præsertim antispasmodicis levibus, de quibus posteà agemus, mixta, calida ut plus laxet, quandoquidem omnia actu calida laxant, parvâ simul copiâ paroxysmo medebitur.

Generatim verò quæ à nativâ constitutione pendet Melancholia, vix auxiliis hisce auscultat. Ea verò quæ in corpore minùs prædisposito nascitur, à causâ vehementi, ut est animi affectus vehemens, sæpè hacce methodo tollitur. Sanctissimè asseverare possum mulierem illam, quæ ab ancillâ antè oculos in puteum se immergente, in eumdem furorem inciderat, solo seri lactis quotidiano ad libras usu, per menses integros tres epoto, sine ullo alio medicamine ad integram & inculpatam sanitatem pervenisse: nec unum hu-

jusmodi exemplum afferre me posse. Nocuisse verò me fatebor ipse, quoties symptomata nimiùm satagenti diligentiæ fucum facerent. Nec cibi solùm, aut potus medicati laxationi inducendæ conducunt. Qui Physica norit, illicò sentiet quantùm possit in tensione tollendâ incumbentis athmosphæræ efficacia, quæ vaporibus per eam diffusis ita scatet, ut nulla sit ejus pars quæ non aquâ redundet, & eâ ita imbuatur, ut ferè momento temporis salibus siccissimis fluorem conciliet. Hinc tensione atque siccitate laborantibus adeò confert, fluvialem haurire aëra, aut pratensem, florum odorifero halitu fragrantem. Hinc ipsis adeò prodest matutina deambulatio, cùm nascente fœcundiorem elicit rorem sol jubare. Hinc etiam Antiquis fuit institutum, ut marcore sicco fatiscentes, & florum ad instar exustarum emarcidos, leni in placidi fluminis alveo navigatione reficerent. Ipsis certè fumosarum urbium strepitus, & aër putredine effœtus plurimùm nocet, quibus contrà pristinam vim afflat, rusticus, campestris & verè vitalis aër. Norunt id Angli, quibus Londinensis fumus siccitatem adurentem inspirat, quem tollit ultra maria in finitimas regiones, salutare exilium. Exercitatio animi, distractio simul imperanda. Nec prætermittenda lenia domestica balnea non nimis tepida, quæ morbum simul & dispositionem ad morbum tollerent, si ad Antiquorum morem ea adhiberi sineret Recentiorum impatientia. Sed jam iis peractis, fatendum est restingui quidem incendium, sed latere sub cinere favillam, nisi simul ingenti studio fibrarum roborationem ins-

tituamus, quæ in quo consistat ex præsentibus satis esse intellectum confidimus.

Laxationis verò species alia est, quâ sensus fibrarum retunditur, motus hebetatur; sed quia hæc genera remediorum symptomata potiùs, quàm morbum ipsum attingunt, de iis peculiari agendum est titulo; primò scilicèt de ratione symptomatum sensuum sanandorum agentes: secundò verò de mobilitate, seu spasmis compescendis, quoniam pro diverso morbi genio atque varietate causæ in hunc illumve affectum Melancholia nervea prona delabitur.

§. II.

De tollendis Sensuum Symptomatibus.

Ut in primâ Melancholiæ nerveæ specie sensus intendi possunt, sic in alterâ pervertuntur. Verùm ut nullâ ratione ultrà modum intendi possunt, quin etiam brevì pessumdentur; erroris rei non erimus, si utramque simul complectentes Melancholiam, tres distinguamus in peragendâ hujus symptomatis curatione gradus, quorum primus intensam tantummodò comprehendat sensuum acutiem; alter ad delirium usque imminens auctam exequatur: tertius demùm perversam simul vel à levibus initiis ad usque ferocissima deliria perducat. Sic enim eodem titulo quidquid quoad sensus peccare possunt, comprehendetur.

In primi gradûs adornandâ curatione duplex corporis status perpendendus est. Vel enim nascitur augmentum illud in sensuum exercitio, à

ſubito & inſolito agentis cauſæ impetu corpus ſimul atque animam invadente & convellente, vel à longo tempore contracta intemperies quaſi jus civitatis in corpore adepta mentem lento aſſultu invaſit.

Prima illa mutatio ſenſibus impulſionem novam impertiens, ab animi affectibus ſemper naſcitur, validis illis quidem & machinam conturbare natis, ſi in minus reluctantem incidant, & inſidiis ex nativâ imbecillitate patentem. Sic mortis præſens periculum homines extra ſe rapit, ut omnes terreant umbræ, ſtrepitus omnis concutiat aut reſolvat; tunc ſimulachra miris modis pallentia aſſurgant, oculis obvertantur falſæ imagines, quas vix ipſa ratio diſcutere poteſt. Sic fulminis fragor & aſpectus erethiſmo univerſali & quaſi cataleptico plures occupavit. In quo & circulationis ſanguineæ, & nervorum actionis quaſi fit interruptio plenaria, momentanea quidem, ſed maximè metuenda, imò & neceſſariò exitioſa ſi durabilis foret illa, undè etiam iis quibus ſæpiùs ſimilis timor incidit, polypoſæ concretiones in maximis propè cor vaſis contingunt, ibi ſcilicèt, ubi renixus in vaſis major, impetus maximus, adeòque condenſatio & adductio ad ſe invicem principiorum ſanguinis facilior.

Hinc ergo iis quibus ſimile quid incidit, prima Medici cura eſſe debet, ut forti aliquâ ſenſatione occupati & in unum velutì defixi objectum ſenſus non erigantur tantùm, ſed avocentur atque avertantur ab eo quòd ipſos nimiùm detinet terriculamento. Imò cùm periculum ſit ne ultrà modum intenſus ſubitâ impreſſione tonus

miseros in animi deliquium agat, stimulantia, vel levia, vel fortiora pro morbi gradu, in primo instanti adhibentur. Talia sunt spiritus aromatici, maximè volatiles per vini spiritum redditi, quales sunt famosi spiritus Melissæ, Majoranæ, Mari, Lavendulæ, Roris marini, aliorumque similium, quæ vel per nares, quâ brevissima est ad nervorum centrum via, adhibentur, vel in os intrusa, totam simul machinam exstimulant. Tum verò ut fortiora usurpantur salia volatilia, aromaticis juncta, vel acida illa, ut acetum radicale, aromaticum, vel alcalia, ut illud quod ex oleo succini & alcali volatili conflatur. Per horum efficaciam, sublatâ causâ, vulgò brevì in pristinam integritatem corpus revocaretur, nisi obstaret ab erethismo revincta sanguinis circulatio, cui promptam affert medelam venæ-sectio maturè instituta, quæ dum celeritatem ejus impetui addit, instaurat simul libertatem vasorum & erethismum laxatione commutat.

Hæc vulgò ad eam impressionem subitam tollendam sufficiunt, saltem si abfuerit causa effectui renovando semper renascens. Verùm aliquandò causa subitò invadens, longam suî notam inussit, quæ nisi maturè fuerit arte sublata, posteà vel optimè institutis obstabit medicaminibus. Sic frequens terror timidos effecit, aut totâ vitâ tremulos. His jam non ea competit methodus quæ in ipsâ invasione præsidium attulerat; longa venit usurpanda curatio. Perindè verò est asperam molienti methodum, sive causa vehemens tristes inusserit afflicto corpori reliquias, ipsâ causâ magis durabiles, sive lento errore proserperit, obstinatâque

obſtinatâque agendi normâ ſenſus vitiaverit atque peſſumdederit, modò cauſa externa in ſenſorium commune egerit, effeceritque mobiles ægrotantes. Utraque ſive à vehementi malo deferveſcente relicta ſit, ſive lentè contracta, diverſionem per ſopientia, avocantia, diſtrahentia, occupantia poſtulat, imò & antiſpaſmodica ſibi repoſcit, de quibus mox agendum erit: tum verò antè omnia medetur malo, longiori tempore ſervata ſumma animi atque corporis tranquillitas, quâ omnes arceantur cauſæ, quæ aut inflictum vulnus patulum ſervare, aut cicatricem inductam refricare poſſint.

Ipſi enim animo ante omnia imperitare Ars debet; hinc proderit etiam aliquandò ad alia mentem ſenſu regulari occupare, qui vel horrendis bellorum in periculis, præſentem intentante mortem cruento Marte, Muſices effectus eſt. Carminantur veluti animi, & ſpaſmus ſpaſmo ſolvitur; ingens enim enaſcitur pretium, languidulam mentem exſuſcitare, erigere, à ſe ipsâ retrahere, cùm ſibi relictam furiæ circumdant feroces, aut larvæ triſtes; ſedemque priſtinam, affectibus edomita atque ſubmerſa, fugax ratio deſeruerit. Quod & ſpectaculorum varietati ſæpè debetur, quæ pectus angunt inaniter, irritant, mulcent, implent terroribus falſis, & modò Thebis, modò ponunt Athenis; nato enim animi affectu prior tollitur atque ſublevatur.

Nec vetant Medicorum libri aliquem ſenſibus nimioperè auctis ſoporem, & quaſi hebetudinem aliquam conciliare, quod fit præſertim medicamentorum anodynorum & ſoporiferorum uſu,

quibus si laxantia & diluentia adjungantur, cum sanativâ curatione palliativam junxeris.

Anodyna verò propriè dicuntur quæ dolorem sedant; sed si sensum tantummodò obtundendo agant, narcotica dici merentur, quòd obtuso sensu somnus obrepat torpidus ille & iners, ex ipsâ ejus ideâ, necessariò hebescentes sensus devinciens.

Hæc porrò quâ ratione agant inquirere longius foret, nec aliquid incerti hîc obtrudere alicujus est pretii; sufficit tantùm si sciamus ea ex succo papaveris inspissato præsertim, saltem quæ adhibentur internè, conflari. Illa porrò evidenter caput gravare, oculos quasi reluctantes claudere, sensus ita obtundere, ut jam nec sensui, nec dolori pateant. Sed primùm, ut ex Homero ipso constat, homines ad omnia alieni, indifferentes fiunt, pericula obliviscuntur, mœstitiam deponunt, imò cædes parentum prætervideant. Posteà verò sopore vel inviti occumbunt. Ea pro variâ illorum dosi variè agunt; plus minùsve perdurat somnus indè conciliatus, sed observatio docet ab ejusmodi sopore discusso, langorem torporemque plures adhuc per horas continuari, sensìm tamen sensìmque dissipari; remanente posteà tremore, qui in usu opii continuato in habitum vertitur, & atoniâ, qualis in ebriosis vini actione difflatâ sæpè invenitur.

Nec tamen deest opio atque narcoticis vis quædam irritans & convulsiones arcessens, cui quidem in ejus usu ad Melancholicos applicando, summè attendendum est. Multis enim, oris distorsiones, tendinum subsultus infert, imò & in

multis nedum somnos inducat, furorem inspirat deliriumque. Undè quod nunc pro remedio ponimus, inter nerveæ Melancholiæ causas, à nobis recensitum fuit.

Convulsificum illud obscuriùs forsan in opio deprehenditur, at multò clariùs & ad evidentiam usque in præparatis illis quæ Indi, opio debiliori substituunt, ut sunt *Bangue*, *Poust*, aliaque quæ Bernerius memorat, ex solano furioso, Hyosciamique variis speciebus conflata atque composita. Hæc aliquibus veneni titulo propinantur, sed assuetis in quotidianum usum cedunt, ut scilicèt quibus vini usus habitu eviluit, advocatur in usum vini spiritus.

An ergo adhiberi debeat opium aut papaveris vis narcotica ad sopiendum acutiorem sensum ambigitur. Huic verò quæstioni habitâ ratione causæ respondetur. Ecquid enim de horum vi soporiferâ metuendum est, si ob animi affectus malum enascitur? Quoties ab intemperie sine materiâ mens divexatur, juvare debet narcosis, dum mens ab insano furore avertitur, conceptasque amittit ideas. At sæpè causa ipsa obstat eorum usui, si scilicèt humor aliquis exitum aut abscessum moliens concitando morbo favet, ut arthritis retropulsa, impetigo, &c. opium enim secretiones omnes arcet & quasi alligat. Si plethora adsit vasa cerebri distendens, nocet. Si demùm in ipsam cerebri arcem causa desævierit, ipsique intulerit insidias, narcoticis negatam quietem quærere nefas. Ut ergo prognosis, sic curatio à causæ cognitione pendet, ad quam ergo sedulò attendendum. Hanc ego in opii ad sensum retunden-

dum exhibitione regulam mihimet ipſi ſtatuo. Si gradus mali immodicus ſit, tunc tutum eſt ad eum confugere, extrema enim extremis medentur. Nec minùs ſi æger in intervallis ſanus eſt, tunc enim nihil latere ſentio quod ſupprimere metuam. Si ſenſu licèt immodico, functiones parùm à nativo tono deſciſcant; ſi demùm patentes atque liberæ ſunt viæ, per quas vacuatio altera alteri ſuppleat. Statuta eſt à Ballonio noſtro lex illa ad quam attentos velim eſſe quicumque opio uti volunt, ut nec exhauſto, nec repleto offeratur. Exhauſtis enim ſæpè convulſiones affert, repletis verò minatur hebetudinem.

In genere incipiendum eſt à doſi minutiſſimâ, ne ſi plus convulſificâ vi agat opium quàm narcoticâ, quod non raro in nerveâ debilitate laborantibus accidiſſe vidi, verè nocivum ſit, ſed contrà ob minimam doſim facilè emendetur noxa illata.

In eâ erant opinione veteres Medici, quòd opium quarto gradu frigidum foret. Undè ipſum aromaticis, cardiacis, ſtimulantibus emendandum voluêre. Hinc Hippocrates qui Mandragoræ radicem libentiùs offerebat, vix utebatur illâ papaveris lacrymâ, cui poſteà regionum, quas olim peragravit, incolæ adeò aſſuevere. Eos verò in eâ opinione erraſſe ſatis demonſtravere Recentiores. Verùm cùm ſiſtat ſecretiones, motumque ſanguinis interrumpat opium, ea in id conſpirabat miſcel, aut ſenſus ſoli ſopirentur, ſtimularentur verò organa ſecernendis liquoribus efformata & ad ſecretionem ſollicitarentur. In eo quidem conſentientem me habebunt qui hanc

Veterum ſervandam methodum autumant. Jungi enim narcoticis pro re natâ diuretica, laxantia, Artis eſt. Imò cùm negari non poſſit latere in opio facultatem, quâ convulſiones accerſit, plauſu excipiendam crediderim illorum opinionem, nuper à cl. Garnerio Medico Lugdunenſi experientiæ teſſerâ comprobatam, qui autumant gummi fœtida, qualia ſunt Aſſa fœtida, Caſtoreum, Myrrha, verum eſſe convulſificæ illius proprietatis antidotum.

Præter opium & plantas illas ex eodem genere narcotico venenoſas, quorum uſus apud nos infrequens & inſolitus eſt, apud Indos verò varias ingrediuntur compoſitiones quibus ſeſe inebriare, vino per Religionem defraudati ſolent; Mandragora, Hyoſciamus, Solanum furioſum, aliæque hujuſmodi, ſunt etiam aliæ quæ temulentiam quamdam inducunt, adeòque ſenſus ſopiunt ſubſtantiæ, ut eſt Camphora, camphoratæque plantæ omnes quibus ſcilicèt vel in foliis, vel in fructibus vera concreſcit Camphora, experimentis rem demonſtrante poſt Neumannum Cartheuſero (*a*); hujus ſunt generis Crocus, Salvia, Thymus, Juniperus, Cardamomum, Galanga, Zingiber, aliæque plantæ pariter multæ, quas & odore & colore agnoſces experimentis Hoffmanni (*b*), Neumanni, Cartheuſeri fretus.

Hæc porrò ſedantia omnia vim tonicam atque cardiacam obtinent, & ut Veteres loqui amabant, calidam, undè ipſa opio jungebant. Verùm vim ſedantem opii augere nata, cardiacam

(*a*) V. Neumann. in Miſcellan. Berolinenſ. II. p. 72.
(*b*) Elementa Mathem. Med. ſect. 12. §. 9. Tom. III.

ejus facultatem ſummoperè extollunt; locumque obtinent in cauſis quibus fibræ aut præ ſtricturâ agendo impares, aut atonæ & inertes præ ſpaſmo præſente evaſerunt. Opium igitur in ſedandis animi affectibus violentis, eorumque compeſcendis effectibus, locum obtinere poteſt, mœrori verò, mœſtitiæ lentiſque affectibus cardiaca illa medentur, ſive ſola, ſive opio juncta. Indè etiam in veteribus diſpenſatoriis pulveres atque boli lætificantes reperiuntur, titulo certè ambitioſo, quanquam & apud vetuſtiſſimos Autores talia medicamenta olim viguiſſe teſtis eſt ingeniorum fons Homerus, cùm apud Odyſſeam Helena dolentes nimioperè & Menelaum & Telemachum compeſcat, dato medicamento, quod νηπένθες τὲ ἀχολόντε vocat, & cujus ea erat virtus, ut de morte propinquorum vix quiſquam poſſit affici, vel ſi eodem quo medicamentum ſumptum eſt die, omnes occubuerint.

Verùm in eo Ars tota poſita eſt ut ſua cauſæ opponatur, & effectui medela, nec alia aliam prævertat. Opium ſolum dare atonis & languentibus, malum. Cardiaca ferocientibus pro veneno ſunt. Utraque ſimul in mœſtitiâ & erethiſmo univerſali miſcere, ſæpè Artis eſt. Doſis verò gradui mali ſemper eſto proportionalis.

Verùm antè alia omnia quæ motus animi melancholicos nata ſunt compeſcere, vinum primas obtinet, & omnes alii liquores quos aut cerealium aut pomorum fermentatio produxit. Circà quos illud idem quod de opio modò dicebamus, quæri poteſt, quâ fiat ratione, ut eadem intrà mali cauſas recenſita ſubſtantia, nunc inter

ejusdem remedia locum affectet. Cui quidem objectioni responsum erit idem. Scilicèt sensus sopiendo agit, symptomatique medetur, licèt pluribus Melancholiæ nerveæ causis adaugendis conducat vinum. Sed jamdudùm mero curas pellere familiare est, ex quo primùm Noachus sese vini abusu in somnum solvit. Hinc Bacchus lætitiæ dator dictus, hinc in ejus festis choreæ, passis crinibus solutâque zonâ à mulieribus institutæ, longè latèque à Melancholiâ abludentes.

Primus medicinalis vini effectus est, robur atque firmitatem fibris conciliare, undè tremores sanat, atque animum intendit, quâ ratione poti milites ad prælia capescenda, spernendaque pericula promptiores sunt & alacriores. Tum verò majori sumptum dosi lætitiam effrænem inspirat, omniaque perpetranda suadet quæ alioquin viderentur insana atque risu excipienda. Auctâ dosi brevì delirium inducit, genua solvit; posteàque abire cogit in somnum profundum, stertorosum, veterno apoplectico simile, quem sæpè aut febris, aut quod pessimum si febris accendi neget, excipit apoplexia.

At verò id vino quod & opio commune est, ut ipsi natura assuescat. Hinc ut idem ab eo sequatur effectus, sequitur sensìm dosim esse augendam; undè homines qui se quasi ad vina perdenda natos credunt, integra quasi dolia exhauriunt, brevìque & in Melancholiam & in graves morbos delaberentur, nisi in ipsâ mali causâ remedium quæreretur.

Per vini igitur efficaciam rarefit sanguis, nervì arriguntur & oscillant. Verùm ubi deferbuit fer-

vor ille, quaſi à ſpaſmo univerſali, remanet univerſalis atonia. Hinc nova merum hauriendi neceſſitas exurgit. Et novi non unam melancholicam ex delicatulis, mulierem quæ in publicum prodire non poſſet, niſi hauſiſſet aliquid vini. Augebatur illa doſis quotidiè, & eò una ex iis pervenerat, ut quoties ipſi aliqua agenda foret in civili ſocietate perſona, lagenam integram abſumeret. Hinc verò menſtruæ vacuationes enormes aderant, & tremor atque trepidatio ſolo vino tollenda. Imminui ſenſìm hanc doſim curari. Poſteà vino penitùs ſublato, Camphoræ in infuſo Juniperi intinctæ uſum ſuaſi, deindè aquam puram pro potu, quo facto, convaluit illa, & ſine ullis Melancholiæ nerveæ reliquiis ad ſanitatem reſtituta eſt.

Patet indè moderatum vini uſum pro curarum lenimine, & palliativâ Melancholiæ medelâ haberi poſſe. Abuſum ejus ſummoperè noxium eſſe, & morbum maximè adaugere, cùm univerſa ejus actio hinc ſpaſmo, illinc atoniâ comprehendatur. Poſſe ergò actionem exercere ſalutiferam in animi affectibus languidis, præcipuèque in timore importuno, cum ſucceſſu adhiberi. Opium ſuppleri à vino, vinum ab opio. Aromaticam etiam virtutem ab illo exeri. Prætereà verò diverſæ ejus qualitates introſpiciendæ ſunt, oleoſa ſcilicèt vina, ſeu phlogiſto, & partibus ſpirituoſis intra oleum revinctis ſcatentia, plus ſedant. Minùs verò, ſalina, aquea, oligophora, quæ plus pungunt atque ſtimulant, minùs verò in caput feruntur, ſed ſummoperè notandum eſt quòd, ſi atoniam ſolam exceperis, omnibus Melancholiæ

nerveæ causis æqualiter nocet, adeòque non sine summâ prudentiâ est usurpandum, tonici potiùs quàm narcotici titulo : quanquam summi etiam aliquandò pretii fuerit, vino lassatos, fatigatos, timentes, sanasse, teste eodem qui laudibus vini vinosus arguitur, Homero.

Jam verò ubi ad vehementissimum gradum exarsit Melancholia nervea, sensuum acutiem summoperè evehens, non jam illa simplex dici potest, sed vehementiâ ipsâ suâ sensum pervertit, & pessimum morbi nostri genus constituit. Tunc verò acutorum morborum in morem efficacissima & maximè præsentia sibi remedia postulat. Cautè tamen & parcè cum venæ-sectione agendum, cùm sæpè observatio docuerit eò plus exardere symptomatum qui in sensus agunt ferociam, quò plus sanguine exhauritur æger. Nec tumultus illi à rubrâ sanguinis parte pendent, aut eâ ablatâ compescuntur, sed prosunt laxantia, præsertim balnea, forsan etiam & gelida illa, quæ non tantùm diluunt, sed & roborant fibras, easque dum tono universali & in omnes æqualiter partes diffuso constringunt, prohibent ne jam frænis remotis vagæ prosiliant. Prætereàque, febrim, ubi calido lecto excipiuntur ægri, accendunt, quam spasmis quibuslibet hostem esse infensissimam alibi & observatione & ratione probatum confidimus. Certè si aliquis in Arte casus est in quo famosa illa Anglorum balnea famam suam servare possint, ille est in quo nulla peccat materia, immanes tamen effectus corpus omne à statu sano dejiciunt. Quod tamen non impedit quominùs casus ille ipse nobis justas de veterum

balneorum destructione querelas excutiat, in quibus, ut diximus, artificiosa quædam febris intermittentis species concitabatur. A quâ efficax nerveis concussibus Medicina patebat.

Sopientia verò, lenientia, diluentia, quod curationis reliquum est, implent, nec aliud spondere de se Medicina potest, nisi quod Arte præposterâ, vacuantium repetitione, aut abusu noxio, malum non augeat, solo temperantium usu sanandum : modò tamen frequentibus convulsionibus, spasmis, alia non postulaverit remedia, quæ nunc expendere ordo nos inducit.

§. III.

De tollendis Motûs Symptomatibus, sive de Antispasmodicis.

SPASMUM tollere altera est quàm ipsa Melancholiæ nerveæ essentia adimplendam postulat indicatio. Hæc in motu nerveo componendo tota constat. Nec credas sensus sopire & eorum retundere acutiem, idem prorsùs esse atque motibus spasmodicis imperare. Multùm scilicèt inter se symptomatum utrumque genus abludit, ergò & inter antispasmodica atque anodyna eadem intercedit differentia. Nec illud argumentum forsan erit imbecillimum ex iis quæ probare videntur, alios dari nervos sensui sacratos, alios motui unicè intendere, suasque utrique generi leges esse constitutas, quas sera forsan olim deteget posterorum industria.

Vis enim antispasmodica aliquandò narcoticæ jungitur; sed plures sunt substantiæ quæ dum

ſenſus conſopire valent, ſpaſmos potiùs intendunt. Id de opio antè omnia verum eſt. Huic princeps virtus eſt ſoporem inducere, ſed in ipſo ſopore fibras alternis convellit, tremulas facit, imò & tetanodea membra animalium opio mactatorum vidi. Venerem intendit, quæ ſpaſmi genus eſt; imò & ſi maximâ doſi ſumatur, concitat vomitum, ne deſit aliquid quod virtutem quâ ſpaſmos inducit, diſſimulare poſſimus. Temulentia verò omnis quæ à vinis, ſpirituoſiſque inducitur, nonne ab acri & irritante materiâ pendet, quæ phlogiſto referta, ſanguineo latici præcipitem curſum, ſed inertiam nervis infert, quod & ipſe phlogiſticus carbonum vapor potenter efficit.

Quid ultrà cognita hîc exempla producam, & Tabaci ſeu Nicotianæ, quæ non minùs narcotica eſt quàm irritans, & venenorum illorum quæ ex napellorum, aut ſolanorum infami claſſe deſumuntur. Quæ veterno inducto cum convulſionibus, horrendis vomitibus & inteſtinorum ſtricturâ necant. Nec ab ipſo antimonio, cui pars phlogiſtica virtutem emeticam imprimit, abeſt vis narcotica à clariſſimo Monro in Actis Edimburgenſibus ad evidentiam perducta, & quam mihimetipſi odorari non ſemel contigit, cùm ſæpè qui ſumptâ tartari ſtibiati aliquâ doſi vomunt, inter vomituum intervalla altè dormiant. Si verò ulteriùs animadvertere fuerit animus, quantùm à ſpaſmo differat ſenſuum exercitium, ſoporiferos ipſos morbos contemplari licebit. Aliquandò enim reſolutâ unâ corporis parte, altera convellitur. Vidi acu punctum brachium

paralyticum nullam exercere ſenſationem, ſed tamen immodicè convelli.

Antiſpaſmodica igitur, ſi propriè ſumantur, ea ſunt corpora quæ etſi ſpaſmi cauſam occaſionalem non attingant, ſpaſmum tamen tollunt. Quâ agant ratione ita exponere, ut nihil theoriæ deſit in tantâ rerum obſcuritate, nondùm conceditur. Satis erit ſi certam experientiæ teſſeram verbis veritatis expertibus, ſubſtituamus.

Antiſpaſmodica porrò duplicis generis in hanc Medicæ materiæ partem inquirentibus occurrunt. Alia merè & ſimpliciter ſpaſmum reſolvunt, hac ſublatâ actione, nullam prorsùs aliam in nervos obtinent. Alia verò roborantem vim ſimul exercent, ſeu potiùs vi ſolâ roboranti agere videntur.

Priorem claſſem conſtituunt volatilia illa ex animalibus deſumpta, vel naturam animalem æmulantia quæ hanc ita implent, ut nullum ſit verè dicendum antiſpaſmodicum, quòd non ſit hujus naturæ particeps; ita ut tollendis illicò ſpaſmis animale regnum ita dicatum ſit, ſicut ſolvendo auro aqua regia ſola competit. Remedia autem illa ſuppeditantur ex alcali volatilibus quæ vi ignis ex animalium partibus eliciuntur. Qualia ſunt corni cervi, ebur, & alia quæcumque, ex quibus ea elicere Chymia edocuit. Ea quidem ſalia addito oleo volatili ex aromaticis plantis aut bituminibus elicito, vim novam acquirunt, ſed agunt ea olea dum fixiorem atque conſtantiorem virtutem ſali per ſe volatili maximè conciliant. Hinc meritò prædicatur ad ſpaſmos reſolvendos liquor corni cervi ſuccinatus, aliaque hujuſmodi compoſita quæ in officinis reperiuntur.

Potentiora ſunt animalium olea ingenti atque multoties repetitâ ignis torturâ elicita ſecundùm Dippelii methodum, quæ eò volatilitatis atque fragrantiæ pervenere, ut longè latèque ſpecificum odorem diffundant; adeòque tum propriâ volatilitate, tum naturæ analogiâ in intimos uſque & ſubtiliſſimos nervorum meatus penetrant, illoſque perfundunt non ſine ſummâ & ſubitâ nervorum relaxatione.

Minorem forſan at efficacem tamen maximè exercent potentiam volatilia illa Naturæ ipſo è penu deprompta, quæ hinc hærentia, illinc verè volatilitate ſummâ, maximè exaltata, naturæ animalis principia in ſe recondunt, poſſuntque nomine à vegetabilibus mutuato ſpiritus rectores animalium vocari. Hæc fragantiam obtinent ſummè penetrabilem, ab attenuatione partium pendentem, ſimulque hanc ſuâ ipsâ diviſibilitate fixitatem quâ corporibus præſertim animalibus adhærent, ita ut ab aëre ſepoſita per ſæcula integra, quod ſemel imbuerunt odore corpus, odoratum reperiatur. Talia ſunt Caſtoreum, Zibetha, Moſchus, Ambarum cineritium, quæ vim antiſpaſmodicam ita exercent, ut ſi rectè & doſi non adeò mediocri exhibeantur, nullas non ſolvere convulſiones apta nata ſint.

Ab hocce triplici antiſpaſmodicorum corporum genere animali, ſpaſmos ſolvi atque ſanari, ita familiare eſt, ut exemplis & obſervationibus apud Autores reperiundis diutiùs inſiſtere ſupervacuum ſit. Ipſa nervea epilepſia, non ſemel oleo animali cedere coacta fuit. Moſcho prorsùs ſanatos ſingultus, vomitus convulſivos quo-

tidiana praxis docet. Sublatam imò prorsùs ab ejus usu hydrophobiam Angli testantur. Ambari cineritiæ virtutes adhuc potentiores esse plures contendunt. Et quoties conatum successus non excipit, dosim nimis modicam, aut naturam morbi malè prævisam non ipsam remedii vim arbitrantur incusandam. Alcalia verò volatilia nonne quotidianum est, ex ipsis vel vulgatissimis rebus animalibus quærere? Quoties è plebe virgo aliqua convellitur, tum naribus combustas pennas admovent, aut coria fumantia undè strictura removeatur, quæ cura rarò caret successu.

Altera antispasmodicorum classis, quæ plus roborando prodest, quàm spasmo compescendo, ex vegetalibus quæritur & illis quidem quæ volatilitate suâ aliquatenùs naturam animalem æmulantur, sive illa ars extuderit, sive suppeditaverit natura. Debiliores tamen sunt antispasmodicæ substantiæ illæ, & plus in dispositione ad spasmum tollendâ, robore inducto valent, quàm in ipso spasmo superando, præsenti & vim suam exercenti.

Eminent verò inter præparata quæ debentur sagacissimæ arti, purissimus ille liquor quem æther vocant, sive ex acido vitriolico cum vini spiritu unito educatur, sive ex acido nitri, cui ultimo plus virium videntur tribuere, nondùm tamen penitùs suffragante experientiâ. Certè æther ille, Acidum vitrioli vinosum, sulphur vitrioli anodynum, guttæ sub Hoffmanni nomine decantatæ idcircò præcipuè meritò celebrantur, quòd summâ quâ donantur fragrantiâ, ita protinùs, altè sese insinuent, ut omnes corporis partes

attingant, & quod attigêre roborando firment. Hac etiam sese ratione agendi jactat potentem Camphora partìm ex naturæ, partìm ex artis penu deprompta, quæ undequaque per omnem naturam in multas plantas diffusa, Neumanno atque Cartheusero rem demonstrantibus, arte ex iis elicitur. Ut in Roremarino, Salviâ, odoratisque aliis plantis demonstrat vel ipse oculus, quæque idcircò hujus virtutis plus minùsve in sese recondunt.

Alia sunt etiam non minimæ efficaciæ corpuscula ad camphoram ut virtute sic naturâ proxima, quæ spirituum rectorum nomine, resinosis oleis quasi incarcerantur, qualia nobis suppediditant, Sagapenum, Galbanum, Bdellium, aliaque multa hujusmodi præcipuèque antè alia, Assa fœtida, odore venenato inconcinna, licèt olim mensis adhibita. Illæ quidem substantiæ summâ quâ pollent volatilitate naturam animalem æmulantur; sed etsi verè ad priorem aliquatenùs pertineant classem, ex eo plus roborando quàm nervos compescendo, agere demonstratur, quòd in subito insultu vix aliquid possint, morboque potiùs medeantur quàm paroxysmo.

Si tamen hujusmodi pauca exceperis, cætera omnia ex vegetantibus desumpta antispasmodica agunt dum laxitati nervorum medentur, fibrasque ad se adducunt. Exempli gratiâ, quid Myrrha in spasmis tollendis potest? Quid Terebinthina? Quid Olibanum? Mastiche? aliaque similia. Densantur ab illis fibræ, stringuntur, tensioni adventitiæ ejusque occasionalibus causis obstant. His præcavetur potiùs quàm sanatur spasmus.

Recidivæ metus tollitur, adeòque morbo ipsi forsan sæpiùs plus conferunt, quàm vera sic dicenda antispasmodica.

Indè verò deducere est quòd omnes ferè plantæ quæ cardiacæ atque roborantes dicuntur, nisi simul irritantem acrem vim possideant, huc referantur. Tum etiam omnes illæ quæ subastringente aromatico sapore atque odore donantur, aliquatenùs etiam spasmis obsistant.

Primas tenet Valerianæ sylvestris majoris radix ad sanandam epilepsiam adeò decantata Marchantio in Actis Parisinis; quæ verò eam tantummodò obtinet facultatem, ubi epilepsia nervea est & vix in paroxysmo alicujus est momenti. Certè roborans antispasmodica maximi pretii radix, in fibris tensis atque gracilibus nocet, ut & in metu rupturæ vasorum atque in erethismo quocumque. Prodest tantùm in spasmis quæ fibras debilitando novam erethismo occasionem præbent.

Idem prorsùs dicendum est de reliquis antispasmodicis roborantibus quæ ex vegetantibus desumuntur, ut sunt, debiliori tamen virtute radices Pœoniæ, Viscus quernus, Flores Tiliæ, Gallii, Primulæ veris, aliæque plurimæ pares efficaciâ substantiæ, ut flores Aurantiorum, folia Melissæ, & Menthæ quæ cum levi antispasmodicâ vi summum robur conciliant partibus.

Patet ergò indè in quo consistat quæ inter utrumque antispasmodicorum genus intercedat differentia. Alia scilicèt specificâ quâdam & inextricabili per certam theoriam virtute, operationem suam exerunt, motus arcent spasmodicos, eosque

eosque supprimunt subitâ actione, ea verò in ipso etiam vehementissimo paroxysmo sola possunt & debent adhiberi. Alia roborantem vim exercent, quâ fibræ minùs mobiles evadant, arcentque spasmorum reditum, potiùs quàm ipsos semel enatos compescant. Priora verò ex animalium penu deprompta quæ volatilia & actione perpetuâ circuitûs animalis tenuata, in omnibus æquè conveniunt paroxysmis sæpè etiam & in intervallis. Posteriora verò quæ pendent à subtilissimâ aromaticâ vi, in vegetantibus latitante, nocent quoties fibra debilis & tensa ipsâ suâ tensione rupturam minatur; adeòque licèt specioso spasmorum compescendorum titulo gaudeant, nunquàm usum inveniunt, nisi cum spasmo aliquatenùs juncta est atonia, aut saltem cùm nulla Melancholiæ nerveæ jungitur irritatio.

Ubi enim præ nimiâ tensione, præ irritatione affectûs animi vehementis, aut ita repetiti ut stimulus impressus fibras in motus vehementes adigat, demùm præ causâ qualibet vividiori, nervi convelluntur, unica methodus erit duo in morbo tempora accuratè distinguere, paroxysmi unum, alterum intervalli: in paroxysmo quidem ea mali vehementia sæpè est, ut metuenda sit hinc inflammatio, illinc vasorum ruptura; adeòque venæ-sectionibus, diluentibus & levissimis quidem, cura peragenda est. Quibus, nisi rupturæ metus inest proximus, nisi in capite præcipua mali causa habitet, nisi lethargum mentiatur Prothæiformis morbus, addi potest sopientium usus. Si veternosa adsint symptomata, salia volatilia ex animalibus desumpta, aut aromatica

quæ ab eodem regno ſuppeditantur, locum inveniunt. Illa, ſi ad palpitationes, tremores, animi deliquia ſeſe devolvat morbus, hæc verò ſi in utero, ventriculo, artubus aliiſve naturalium functionum exercitio dicatis viſceribus, præcipua exerat ſymptomata.

Hinc ad convulſiones atque ſpaſmodicas in hyſtericis artuum jactationes, ſingultum, vomitus inanes, adeò decantatus apud Sinenſes primùm, dein apud Anglos & apud nos Moſchi uſus, qui ſæpiùs feliciter adhibitus, teſte vel confirmatam hydrophobiam curante Nugentio, idcircò ſæpè ſucceſſu caret, tum quòd ſuſpensâ nimis manu detur, tum quòd iis caſibus apponatur quibus non convenit. Animalia enim aromatica illa nocent, ubi delirium, aut ſopor, aut animi deliquia urgent, tunc verò ſola fœtidiſſima proſunt ſalia illa, quæ ex animalium partibus combuſtis proſiliunt. Et nullum eſt remedium quod in omnibus æquè caſibus uſurpari debeat, præter oleum animale Dippelii quod quaſi unitas tum ſalium, tum aromatum animalium virtutes poſſidet, omnemque paginam adimpleret, niſi gracili atque tenſæ noceret fibræ, phlogoſinque inducendo ſæpè, ut vidi, hæmorrhagiam accerſeret.

Intervalli verò tempore de causâ præcipuè morbi, mentio injicienda eſt. Hæc enim methodum medendi indicat. Seu potiùs mutatio illa ſummoperè inquirenda eſt quæ fibras aut ſenſiles, aut mobiles facit. Ea autem mutatio nunc ad tenſionem nimiam, nunc ad atoniam refertur. De primâ egimus, de poſteriore agendum.

§. IV.

De tollendâ Melancholicâ Atoniâ.

MELANCHOLIAM nerveam à fibrarum ſenſui atque motui inſervientium activitate auctâ prorsùs eſſe repetendam, jam abundè probavimus. Hinc effectus ejus omnes pendere à tenſione, atque vibrante partium oſcillatione perſpicuum eſt. Nihil ergò, ubi in actum exeritur, remanet atoni. Sed omnia tenſa, erethiſmo conſtricta ſpectantibus offert. Verùm ſæpè ſæpiùs, ubi compoſiti ſunt ingentes illi paroxyſmorum motus, ſcena omninò varia luditur. Imbecilles enim reperias, languidulos vix actionis potentes, ad omnia ſocietatis civilis munera ineptos. Et ex ſummâ imbecillitate, nullo gradu ad vehementiſſimos feruntur affectus animi, & corporis motus, mirantibus alterna prodigia incautis ſpectatoribus.

Ea autem ex utroque exceſſu combinata corporis atque mentis conditio ita frequens eſt, experientiâ teſte, ut vix unquàm non complicetur aliquid cachectici cum hyſteriſmo, languidæque ſint, pallentes atque tumidæ virgines quæ plurimùm convelluntur.

Nec mirum cùm ex ipsâ rei neceſſitate tenſioni proportionaliter reſponſet atonia, alteraque ſequatur alteram, ut ex priore Operis noſtri Parte demonſtratum confidimus.

Hic eſt & in eo conſiſtit mechaniſmus ille quo alteram Melancholiæ ſpeciem altera invehit; & ſæpè ſæpiùs fit ut qui in primo morbi ſtadio rubeo colore donati floridam & inculpatam præ ſe

gerebant animalem œconomiam, ſummâque donati tenſione videbantur, poſtquàm per plures paroxyſmos fuere exhauſti atque veluti quaſſati, colores illos amiſere, ſed inertiam atque pallorem cum tenſione nimiâ atque erethiſmi effectibus, infelici connubio junxêre.

Hinc ſummæ naſcuntur medicanti anguſtiæ. Etenim dum nimiæ tenſioni retundendæ ſtudet, ſemper illi è longinquo proſpiciendus atoniæ metus. Hæc enim ocyùs aut ſeriùs, pro naturâ corporis aut medicamentorum efficaciâ advenit, undè nunc frænis, nunc calcaribus utendum, quod ſummam & periculoſam certè artem poſtulat.

Sed multis ſæpè ipſa atonia exordium mali fecit, quæque cachecticæ mulieres ſunt, ex ipsâ mali occaſione convelluntur. Idem evenit exhauſtis poſt exanthlatos ſeu mentis, ſeu corporis labores, poſt affectus animi triſtes, poſt jactatam procellis variis vitam. Jejunia nimia poſt ingluviem, deſidia poſt occupatam ætatem, aliæque cauſæ multæ alibi prolatæ, anſam dant atoniæ. Duplex verò in Melancholiâ illâ atoniæ junctâ etiam ſpectandum eſt ſtadium, paroxyſmi alterum, alterum intervalli.

Paroxyſmus tenſionem nimiam ſemper & ſupponit & inducit. Non aliter ergò in ipsâ ejus vehementiâ medicamentis tractari debet, atque ea quæ à tenſione perpetuâ pendet. Niſi quòd Medicus & vacuandæ partis rubræ ſanguineæ avarus eſſe debet, & in diluentium copiâ cautus, ne dum citò tranſituro ſymptomati medelam nititur afferre, cauſæ noceat ipſamque reddat immedicabilem.

Ubi verò intervallum enitet, tunc de mutatione quæ supereſt corporeâ cogitandum, & quid illa indicet attendendum eſt. Si enim tantummodò atoniæ metus eſt, & obſcuris ſe prodat illa ſignis, tunc parcè admodùm & ſuſpensâ doſi antiſpaſmodica illa è vegetantibus deſumpta, quæ roborando ſpaſmos tollunt, tentari debent. Remanet enim hinc tenſio nimia, illinc atonia, & ſummoperè ne altera alteram exſuperet cavendum eſt, ne medicina in malum vertatur. Hîc ſæpè factum, ut debiliora potentioribus efficaciora forent. Flores Tiliæ, Gallii, flores Aurantiorum, Mentha, Meliſſa, Marrubium, Atriplex fœtida, Chamœmelum, eorumque aquæ ſtillatitiæ ſpiritu rectore aromatico plantæ refertæ, ſæpè ſummoperè profuêre; poſteà etiam volatiliſſimus æthereus liquor, ſivè ex vitriolico, ſivè ex nitroſo acido cum vini ſpiritu deſtillatis enaſcens, non mediocrem virtutem exeruit, Guttæ ex eâdem diſtillatione elicitæ, ab inventore Friderico Hoffmanno, Hoffmanni dictæ, hîc etiam ſine irritatione medentur atoniæ. Huc refertur plus famâ quàm meritis valens famoſus ille Hombergii ſal ſedativus, cujus naturam nemo cl. *Theodoro Baron* ſagaciùs odoratus eſt; adde etiam ſi lubeat, pulverem Stahlii temperantem. Sed hiſce omnibus medicamentis, ſine gymnaſtices auxilio, vix aliquid proficitur.

Vehementiſſima antiſpaſmodica roborantia competunt intervallis Melancholiæ illius nerveæ quæ adjunctam ſecum habet evidentem atoniam, talia ſunt quæ ex fœtidis vegetantium gummi repetuntur, quæque in Materiei Medicæ Scrip-

toribus sub hoc titulo reperiuntur, Sagapenum, Bdellium, Opopanax, Assa fœtida, gummi Ammoniacum, Galbanum, aliaque plura, quæ tensionem fibrarum evehunt, adduntque homotoniam, cùm simul sedandis nervis inserviant. Tum etiam plantæ illæ simili virtute præditæ, Crocus, Salvia, Rosmarinus, Camphorata, plantæque omnes odore penetrante non acri, sed aromatico donatæ, ut sunt Valeriana sylvestris, Pœoniæ radix, Viscus quernus plus roborans quàm sedans, aliæque multæ circa quas & Geoffreyus noster & recentior Cartheuserus consulantur. Hæ verò quantumcumque juvare per se natæ sint, nimiâ aquæ copiâ ne diluantur; ne effœtæ intra sanguinem perveniant, nimiùmque divisâ virtute agant. Usquè adeò laxare in talibus malum. Sed ex his conficiuntur extracta, tincturæ, electuaria, pilulæ, in quibus ars Medici nunc antispasmodica roborantibus jungit, ita ut illa emineant, nunc antispasmodicis roborantia prætollit. Cùm autem formulis hisce Pharmacopeæ repleantur, illis diutiùs immorari inutile est. Nocent hîc quæcumque laxanti virtute donantur, quæcumque diluentia vappido sanguini præpostero consilio infunderentur, imò & morbum augent, undè nimis universali præcepto, ea à nerveis morbis ableganda quidam præceperunt.

Contrà verò roborantium princeps hîc recenseri potest, Mars seu ferrum, variaque ejus præparata quæ virtute suâ evidenter tonicâ non solùm vires addunt, sed etiam quasi exercitii virtutibus supplerent, si huic supplere aliquid posset. Mars omnibus ferè corpo-

ribus, quò utilitati noſtræ inſerviat, miſceri ſe patitur, nunc vini ſpiritui, in tincturæ formâ, nunc vino, ejuſque ſpiritus videtur adaugere, & vim roborantem, inebriantem, ſanguinis & ſpirituum motricem ita omninò intendere, ut jure meritòque vinum chalybeatum pro præſtantiſſimo adversùs cachexiam ſpecifico à Boerhaavio commendetur. Quin & natura ipſa ferrum ita diviſit, ita miſcuit, ita fluidis immerſit, ut corpore cæteroquin infirmo atque debili, tenſo atque gracili tutò propinari poſſit, & in mitiore atoniâ queat locum invenire, imò & obſcura ejus veſtigia prævertere. Nam quò leniùs intra vaſa poſſit penetrare, vireſque eaſdem, ſed retuſas admodùm & quaſi frigefactas, in corpora exſucca & arida exercere, non uni aquarum mineralium generi unitur. Quarum aliæ ſalino principio junctæ vim refrigerantem cum adſtringente terreâ Martiali unitam referunt, ſed tonicam ſimul, ut ſunt Forgienſes, imò & quædam Paſſiacæ recentiùs detectæ. Aliæ cum ſulphureâ ſeu oleoſâ Martis parte, ſalem Glauberianum nativum, ſalem ſeleniticum, aut alcali nitroſum habent, virtutique tonicæ aperientem facultatem junctam obtinuere. Undè etiam ſæpè purgans ſalinum exhibent, cùm majori ideò cautelâ adhibendæ; quales apud Pariſienſes Paſſiacæ, propè Rothomagum Sancti-Paulinæ, propè Dinannum aliæ celebrantur, imò quales, ut veriùs loquar, ferè paſsìm ubique gradu diverſo, ſed virtute pari occurrunt in Galliâ. An non etiam tenuiſſimo, ſubtiliſſimoque & quaſi in ſpiritum rectorem evecto Marti debetur, halitus ille tenuiſſimus qui ſpi-

ritûs rectoris specie & formâ ex famosis illis acidulis aquis exhalat, ut sunt Bussanianæ, & roborante tonicâ virtute, antè alias omnes nominandæ, Spadanæ, quæ firmandis atque roborandis debilioribus nervis ideò palmam reportant, quod cùm insigne robur addant, nullam tamen irritationem concilient, nullum incutiant rupturæ periculum, & in subjectis ferè omnibus possint adhiberi. Si enim graciles atque tensiori fibrâ donatos non persanent, ipsis tamen vix nocere possunt, si præsertim à cauto atque prudenti Medico adhibeantur.

Et certè in omnibus hisce casibus non minùs attentâ Mendici pensitatione atque prudentiâ opus est, quàm medicamentis, quæ sine arte vix prosunt. Gradus certè medicaminis gradui morbi ita aptandus est ut neuter neutrum prætereat, alioquin nedum prosint, nocent. Adeòque virtus hîc in methodo posita est, ne aromaticâ vi comburantur, inflammentur, excandefiant illi quibus aquarum mineralium vi opus est mediocri, ne contrà nimiâ aquæ copiâ obruantur cachectici, laxitate, aut vacuatione vasorum laborantes. Nec recusetur causæ influxus; ubi enim etiam morbo adversantur remedia ab illâ postulata, sunt tamen omnibus præferenda. Quod sequenti Articulo exequi jubet ipsa nostri instituti ratio.

ARTICULUS TERTIUS.

De consensu & repugnantiâ Melancholiæ nerveæ cum remediis vacuantibus.

JAMPRIDEM notum est, & ab Hippocrate pronuntiatum quod ab eo sanciverunt omnes posteri, convulsionem non à plenitudine tantùm esse repetendam, sed ab inanitione etiam pendere. Imò ultimam hanc omnibus aliis esse periculosiorem, cùm facilius sit detrahere quàm addere; detrahit enim Ars, addit sibi sola Natura.

Convulsio porrò illa ab inanitione pendens duplici ratione accipi potest. Vel quatenùs nimia & præternaturalis ad usque mortem seu sanguinis, seu liquidi cujuscumque vacuatio, vasa relinquit vacua, vires prorsùs exhaurit, æquilibrem tollit partium inter se concentum, undè nixus atque influxus inæquales, convulsivos motus concitant quales in jugulatis, & jam morti proximis animalibus videre est, & quas ipse in horrendâ superpurgatione atque lethali vidisse me memini. Undè his convulsionibus quasi mortis proscenium occupatur ineluctabile. Hæ certè convulsiones, medendi methodum vix admittunt, vixque hîc aliquem locum occupare merentur, quamquàm de his præcipuè loqui instituerit Hippocrates.

Sed aliæ nimiis vacuationibus acceptæ habendæ sunt, quas non ita raro vacuationes etiam mediocres accersunt. Eæque vel in ipso vacua-

nis instanti apparent, vel eam sequuntur. Priores ipsius vacuationis videntur effectus, frequenterque iis accidunt qui venæ-sectioni minùs assueti, eam cum timore experiuntur, iis etiam qui sanguine turgidiores, cruore cum impetu prosiliente, subitam per totum corpus æquilibrii mutationem patiuntur; imò multò plures animo linquuntur, ubi sanguis stetit, & compositum est corpus in lecto, quasi tunc tantummodò erethismus laxaretur. Quod etiam iis familiare est qui nerveâ intemperie laborantes vel minimam mutationem sine nerveo paroxysmo sentire non possunt. Eæ porrò convulsiones quæ frequentissimè in praxi occurrunt, à vacuantibus deterrere non possunt, imò ubi à plenitudine spasmus pendet, sanguinis missionem iterandam suadent. Eæ enim convulsiones quæ venæ-sectioni frequentiùs junguntur, raró aliorum comitantur remediorum vacuantium actionem; in vehementissimâ tamen purgatione qualis est ea quæ helleboro albo obtinetur, concurrit. Convulsificam hanc facultatem exprobrantibus huic remedio recentioribus Medicis quanquàm expertam non adeò reformidarent Veteres. Scilicèt vacuatio sanguinis affatìm & maximâ copiâ facta, sanguinem exhaurit, aliæ verò sensìm tantùm & per intervalla corpus vacuantes, aptum reddunt ut possit dispendium tolerare.

Enimverò non caret omni infamiæ notâ vellicans illa atque repetita vacuantium actio, quâ assuescit non ali corpus, notante Celso; nec minimam in inducendâ convulsione personam agit vacuatio quæcumque, arte præposterâ facta. Va-

cuantia enim nervos ipsos lædunt, sivè nerveam ipsammet substantiam adoriuntur, redduntque debiles, & convulsioni idoneos homines potiùs quàm convulsos. Ea autem agunt tonum debilitando, inæqualemque inducendo tensionem, spiritus exhauriendo, mechanismo in primâ hujus Operis Parte exposito, cui si addideris irritationem à quâcumque extraneâ causâ inductam, elementa habebis nerveæ Melancholiæ.

Porrò quòd nerveam ipsammet Melancholiam inducit, poteſtne aliquandò huic pro remedio suaderi? Certè si ad causas paulisper juverit attendere, res ipsa evidenter demonstrabitur.

§. I.

De Venæ-sectione in Melancholiâ nerveâ.

VENÆ-SECTIO adhibetur, utì jam diximus, vel in paroxysmo, vel in paroxysmorum intervallis.

Ipsam in paroxysmis sæpè adhibendam esse, duce Sydenhamo, quanquàm ipsam horreant principes apud Germanos atque Batavos Medici, pronuntiare non dubitabimus, & jam in tensionis nimiæ curatione alibi suasimus. Et certè ea est sæpè in paroxysmis hystericis atque hypochondriacis convulsionum totum corpus miserè concutientium vehementia, ut non sine terrore summo, ne omnia diffracta rumpantur, eas spectare fas sit.

Sæpè violento delirio phreneticorum aut potiùs furentium ad instar agitati ægrotantes, oculos, linguam exertam habent, faciem nigram, sanguineam aciem, ut sine præsentissimo auxilio,

in lethargum aut apoplexiam abituros, aut ſubitâ morte interimendos credideris. Urget anxia anheli pectoris ſuffocatio, ſibilans & arctata reſpiratio vix ſibi per conſtrictum laryngem viam vi facit. Opprimit veternus, pulſant carotides, cruenta ſpuma rictum oris dedecorat. Ecquis erit adeò ferreus, ut dum recuſat per antiſpamodica, vel præſentiſſima ſolvi ſpaſmus, venam tundere neget. Cùm etiamſi à venæ-ſectione non ſolvatur paroxyſmus, tamen intentatæ arceantur minæ. Certè in hoc caſu, ſi unica, larga, è ſaphænâ inſtituta, malum non tollat venæ-ſectio, nonne ipſam juvabit iterare, donec vel ipſam convulſionem ſolvat animi deliquium. Fatebor me in violentis illis caſibus aliud remedium neſcire. Sed niſi aut adeſſet à mechanico intrà cerebri vaſa vitio epilepſia, aut ſumma debilitas malum intuliſſet, nunquàm ſucceſſu caruiſſe profitebor.

Ingenioſa atque pudica Matrona pulmonum debilitate laborans, ſed ſana cæteroquin, à marito duriùs excepta, in paroxyſmos inciderat ſpaſmodicos. Illi omnes muſculi ſtricti ita obduruerant, ut marmoreæ ad inſtar ſtatuæ tetanodes occumberet. Ipſi ſanguinea circa os ſpuma, mox cruor cum convulſivâ tuſſi copioſus ex pulmone prodiit, hæmorrhagiæ more. Ad ſextam uſque vicem iteranda fuit venæ-ſectio, proſiliebat ſecto vaſe ſanguis ingenti impetu, vulneratam credidiſſes arteriam. Laxabantur ſectâ venâ muſculi, mox priſtinam duritiem ſumebant. Ad ſextam quæ poſtero die fiebat venæ-ſectionem illicò laxata fuêre omnia, & cum animi deliquio protinùs convaluit.

Alteram apoplexiâ cum hemiplegiâ perfectâ, ſed ab accepto gravi nuntio evidenter hyſtericâ correptam, ſimili modò ſanatam vidi. Tollebatur ſymptoma; cauſæ invigilandum poſteà ſuperfuit, ſed pacatis omnibus, tempus ſaltem curationi relinquebatur.

Innumera unuſquiſque Medicus hujuſmodi exempla poſſet ſuppeditare. Nec certè aliâ ratione præſens mortis periculum ſæpè potuit devitari, ideòque fuit adhibendum, licèt ipſi morbi cauſæ nocuiſſet.

Fatendum eſt quòd etſi ſæpiùs portenti ad inſtar levamen afferat venæ-ſectio, aliquandò tamen nullatenùs vel in ipſo paroxyſmo juvet, quod iis accidere vidi mulieribus quæ antè paroxyſmi tempus debiles & exhauſtæ ita erant, ut ab illâ causâ præſertim, morbo nerveo laborare viderentur. In genere verò ſummoperè notandum eſt, non eamdem hîc eſſe venæ-ſectionis actionem, quæ in inflammatione eſt, nec levaminis eamdem ſpeciem eſſe expectandam. Sedat pro momento erethiſmum in nerveâ Melancholiâ venæ-ſectio, ejuſque pericula arcet, ſed ſi quid periodici ineſt, vix aliquid ad proximi paroxyſmi violentiam facit, imò aliquandò illum adauxiſſe ita viſa eſt, ut venæ-ſectionem, & me ejus ſuaſorem duriùs increparent territi adſtantes, ſubmurmurante qui in angulo cum ſordibus latebat agyrtâ. Hinc novis paroxyſmis ſine venæ-ſectione ſubdita ægrotans, tabe pulmonali pereſa eſt, illius magna & abſurda promittentis, curæ derelicta. Nocuit tamen aliquandò venæ-ſectio, ſi ſcilicèt pendeat ab atoniâ motus ſpaſmodicus: profuiſſe

contrà semper vidi, si aut plethora ad morbum inducendum aliquid contulerit, aut si pro causâ fuerit activitas quæcumque aucta, qualem præstant animi affectus vividi, furor, &c. Idem prorsùs de delirantibus ad venæ-sectionem collatis dicendum est. Furentibus enim & phrenitide nerveâ correptis prodest venam secuisse, alios verò mente motos, submurmurantes, fessos, lassatosque, quales sunt maniacorum plerique nerveorum, si sublevasse videatur, imbecillitatis, hebetudinis sensuum internorum miserrimâ conditione, beneficium compensatur momentaneum.

Verùm ultrà inquirendum est an non dum symptomati prodest, curamque absolvit palliativam, ipsi morbo nocet venæ-sectio, adeòque an non semper extrà paroxysmum rejiciendus sit ejus usus.

Respondere facile est, si morbus seorsìm à quâlibet causâ spectetur, cum altis radicatus principiis & quasi in ipsâ naturæ constitutione positus sit, quid profit venæ-sectio non video. Res enim mechanicis enodanda principiis non est. Nec ex cognitis corporum gravium fluentium legibus potest arripi; sed suus adest mechanismus, suæ sunt sensibilitati leges, ad quas venæ-sectio vix pertinere debet. Ergò tunc morbo nocet per se venæ-sectio, quæ tonum æquabilem tollit, vires enervat, imò & atoniam inducit, quæ quâ ratione spasmis faveat jam multoties dictum est. Notaverunt etiam, aliquandò sopitas convulsiones à venæ-sectione renovari, quod non semel vidi. Nec enim ampliùs immorari fas est huic axiomati in priori Parte Operis satìs evicto, debi-

litatem sæpè in nerveâ Melancholiâ maximas partes agere. Effectus tamen ille nedum universalis haberi possit, contrà rarus est, saltem apud Gallorum præsertimque Parisiensium nurus, & iis tantummodò accidit, quas vel minima mutatio conturbat pro eâ quâ vigent mobilitate. Vacuatio porrò omnis subita prorsùs corpusculum immutat, nulla verò aut subita magis, aut copiosior, quàm quæ largo effuso sanguine constat, undè fit ut quos venæ-sectio in spasmos agit, nullatenùs tardiori, utut copiosiori commoveantur hæmorrhagiâ. Valet hic locorum axioma illud medicum: omne nimium naturæ inimicum. Quod sic in morbis nerveis mutaverim, omne subitum naturæ inimicum. Hinc Medici plures præsertim inter Extraneos, quoties ipsis cum melancholicis nervosis agendum est, sanguinem ad unciam unam aut alteram detrahunt parvâ admodùm aperturâ, dum rursùs eam renovare malunt, quàm copiâ majori sanguinem detrahere. Quæ sedulitas aliquem in nerveâ affectione locum nancisci potest, sed nullum in inflammationis aut rupturæ metu. Qui metus, pace tantorum virorum quos omni cultu prosequor, atque quorum labores venerabundus admiror, dixerim, Gallos curanti, semper præsens esse debet. Concivibus enim nostris fibra summè sensilis est, gracilitate atque tenuitate insignis, victu acri spirituoso evecta atque exaltata ita ut vehementissimos morbos experiatur, nec minùs feroces morbi nervei patiatur paroxysmos, qui moram nesciunt, & violentissima sibi expetunt medicamina, ita ut nulli liceat impunè sese hœmophobum præstare. Nec timeo ne quis

rerum gnarus, præjudicato apud noſtros venæ-ſectionis amori opinionem hanc tribuat, cùm præſertim in ſecandâ hyſtericarum ſaphænâ Sydenhamus præluxerit.

Verùm omnibus terræ locis accidit ſæpè ut quod morbo, ſi eum ſeorsìm à cauſis ſpectaveris, nocere natum eſt, à cauſis indicetur; tuncque certè præferendum eſt quod cauſam tollere poteſt, quâ ſublatâ morbus tollitur. Hinc mira ſæpè venæ-ſectio præſtitit in nerveis morbis quos plethora concitaverat, quos menſtruatio difficilis periodicos effecerat, aliiſque hujus claſſis quos ſedula diagnoſis ab aliis ſecernit.

§. II.

De Vomitu & Catharſi in Melancholiâ nerveâ.

NOCENT ſemper in intemperie ſine materiâ quæ ſivè per vomitum eliciuntur vacuationes, ſivè ab alvo extruduntur inſontes & ad morbum nihil conferentes materiæ. Inteſtinalis verò vacuatio adeò in ſenſu exquiſito machinæ vividos effectus exerit, ut ſæpiùs viderim in ipsâ ſanitate ſummè nervoſorum hominum, non ſine animi deliquio, aut ſaltem non ſine ſpaſmo alvum ſponte exeri, id quod in iis qui per ſe ſiccam atque obſtipatam alvum obtinent, frequentius eſt. Solâ ſpontaneâ vacuatione convelluntur illi quos urget circà abdominalia viſcera peculiaris ſpaſmus. Verùm omnes ferè hac intemperie laborantes, ubi deponunt alvum & moroſiores ſunt, & libertatem alvi tormentis rependunt. Tunc enim liberior aër circà inteſtinalia clauſtra fremit, & mobiles

mobiles parietes diſtendens ad contractionem ſollicitat, ſimulque argumentum præbet, quàm parcè atque cautè agendum ſit, cùm vacuante quolibet medicamento, præſertim ex illorum genere, quæ per longum inteſtinorum tractum delata, per eorum enormem ſuperficiem, effectus ſuos multiplicando intendunt. Præcipua autem in ſpaſmis illis tum causâ, tum effectu, aëris pars eſt. Undè ut de peculiaribus Melancholiæ cauſis agendo fuſiùs expoſuimus, duplici titulo nocent, ubi cauſa aut ſtomachum, aut inteſtina præſertim occupat, quòd & univerſali morbo & cauſæ ſingulari adverſentur.

Præthereà tum vomitoriis, tum catharticis illud proprium eſt, ut irritando agant; quo ſolo titulo à curâ Melancholiæ nerveæ exulare debent. Quâ quidem in irritatione vehementiſſima ſæpè ſymptomata concitant, alvum claudunt, ſpaſmoque conſtrictam, in lapideam duritiem vertunt, aut pro ſpaſmi ipſius formâ vacuationes ultrà modum & menſuram, violentas inducunt. Undè ſæpè fit, imò & melancholicis familiare eſt, ut qui à leviſſimo cathartico experiuntur hypercatharſim, nullatenùs commoveantur à fortioribus, eâdem ratione quâ ſtimulans leve oculo immiſſum, lacrymas manare cogit, fortius verò omnia vaſa ſtringit, inducitque peſſimam ariditatem. ξηροφθάλμιαν dicunt.

Indè porrò apparet omninò diverſam eſſe catharſios atque venæ-ſectionis in Melancholiâ nerveâ ſortem. Hæc enim aliquandò ſua habet commoda, illa verò ferè nunquam locum invenit. Cauſa tamen aliquandò ad ſuî expulſionem in-

vitat, sed tunc summâ Medici prudentiâ opus est, ut saltem antispamodicis cum cathartico conjunctis, eorum actio spasmodica refrænetur atque temperetur. Quod quidem in arte fieri licet; cùm scilicèt vi in glandulas irritante non destructâ, æquabilis tamen tonus eorum remediorum efficaciâ, sartus tectusque servatur. In quâ quidem methodo summè cautos fuisse Veteres, sine ullâ spasmi ideâ ab iis receptâ, miraberis, si tibi tædiosum non fuerit veteres tum Græcorum, tum Arabum evolvere formulas, in quibus non aromatica solùm, sed etiam antispasmodica & ea fortissima, juncta catharticis videbis. Quam methodum sæpè imitatus, obstupui quantùm sub hac miscelâ, vis catharticorum spasmodica temperaretur atque mitesceret. Vix enim semper catharticis abstinere licet. Non rarò enim nerveis morbis aut adaugendis, aut concitandis confert primarum viarum saburra, quam nisi catharticis, nullo modo posse expelli, ratio & rei natura indicant.

Nec minùs verò indè sentire licet quantùm differat Melancholia nostra ab humorali quàm Helleboro vacuare atque eliminare tántoperè Antiqui satagebant, quanquàm & hoc mochlicum Pharmacum, symptomata etiam nervea concitet vehementissima; sed in omnibus casibus causæ semper præstat opitulari quàm symptomati; nec minùs sæpè humoralis Melancholia sub nerveæ larvâ delitescit.

Non tibi objicere fas erit, repudianda quidem ea esse medicamentorum genera quæ drasticâ vi agunt, innocuè posse propinari laxantia, ecco-

protica. Hæc enim licèt per ſe, pro minori irritandi vi quâ pollent, noceant minùs, nocent & quatenùs lentiùs volvuntur per inteſtina, ibique fermenteſcendo rancidita tem nanciſcuntur, atque vim irritantem intendunt; nocent quatenùs vacuant; quatenùs ex propriâ ſuâ ſubſtantiâ aërem explodunt, vixque niſi antiſpaſmodicis fucata, locum habere poſſunt. Nec ſaponacea illa quæ ex nativo ſale, cum oleo remixto, vim ſolventem & benignè laxantem obtinuere, plus habent efficaciæ, cùm facilè ſal illud ab oleo in inteſtinis ſegregetur, maximèque acre fiat, adeòque canalem inteſtinalem ſpaſmis irregularibus agitare natum ſit. Si ergò unquàm in hoc morbo, cathartico aut emetico ad cauſæ vacuationem opus ſit, ſuſpensâ manu eundum eſt. Nam quòd aiunt poſſe ſpaſmum vomitorii actione à loco in locum revelli, vix de eâ conſtat utilitate ubi nulla eſt cauſa quæ morbum faciat, nec tanti eſt inducto alio ſpaſmo fortiori ſpaſmum præſentem leviorem ſuſtuliſſe.

ARTICULUS QUARTUS.

De Remediis quibusdam in Melancholiâ nerveâ specificis.

§. I.

De efficaciâ Kinakinæ in Melancholiâ nerveâ.

Quantum in eâ nerveæ Melancholiæ specie quæ cum fibrarum exquisitâ sensilitate juncta est, aut in eâ merè consistit, nocent amara quæcumque, tonica, stomachica, tantùm eadem remedia prosunt, quoties spasmo jungitur atonia, functionum languor, ita ut Melancholia nervea ab hisce causis pendeat, vel cum iis reperiatur. Hinc omnia ferè antispasmodica tonica à prioris curatione exploduntur, & ad usum in posteriore servantur. Idem prorsùs esto judicium de Kinakinâ, seu fâmoso cortice Peruviano, cujus usum in intervallis paroxysmorum hystericorum atque hypocondriacorum Sydenhamus adeò commendavit. Verùm, pace tanti viri dixerim, pessimam contractionem fibrarum, omnimodum rupturæ metum, imò & convulsiva symptomata secum inducit præposterus Kinakinæ usus, qui toties exulare debet, quoties tensio aut ad tensionem dispositio adest. Indè factum ut cum nimis generali laude extolleretur cortex apud multos, contrà nimiùm infamis habitus sit ab aliis quasi stringendo, arctando vasa, irritando nervos, po-

tiùs pro veneno quàm pro nervino remedio vocandus videretur.

Sed quod Kinakinæ ſcelus imputatur, ad alia quæcumque antiſpaſmodica poſſet etiam pertinere, & reverà cùm pravè admodùm uſurpantur, ſpecioſo titulo, errori faventes, tenſiſque prætermodùm & nimiâ ſenſilitate peccantibus fibris applicantur, tenſionem adaugent, ſpaſmos ſæpè invehunt & ſemper ſpaſmodicam diſpoſitionem. Contrà verò cùm Melancholiæ cauſa ad eas referenda eſt, quæ aut atoniam per ſe important, aut cum atoniâ junguntur, vel demùm ab eâ pendent, tunc omninò ſuam exerunt medicamenta antiſpaſmodica facultatem, viquе ſibi innatâ proſunt, inter quæ non mediocrem exiſtimationem ſibi vindicat cortex Peruvianus, qui eas quibus gaudent antiſpaſmodica, qualitates eminenter à Naturâ obtinuit.

Præterea verò quantumcumque ſeſe dotibus externis commendet, ineſt illi virtus ſpecifica, quâ febres intermittentes tollit omninò & perſanat. Porrò cùm ſæpè ſæpiùs paroxyſmi convulſivi periodicè recurrant, cùm ſæpè qui priùs merè ſpaſmodici videbantur morbi, in febres intermittentes deſinant, & viciſſim vertantur febres in morbos ſpaſmodicos, ratum multis fuit, ſpecificum eſſe corticem Peruvianum morbis omnibus quidem nerveis, ſed illis præcipuè quos periodus aliqua videtur ab aliis diſtinguere. Verùm ſi perpendatur attentè quòd omnia ferè mala, præſertim ſi partem cauſæ in ſe ſuſcipiat primarum viarum ſaburra, periodici aliquid ſervent, eò quòd corpus iiſdem ferè horis ad eum-

dem statum revertatur, videbitur quantùm amplificanda foret febrium intermittentium extensio; ita ut ferè pro universali medicinâ haberi posset Kinakina. Sed aliter rem esse testatur experientia, penès quam decidendi jus ac norma.

Si enim eam consulueris ab omnibus æquè & dudùm Medicis confirmatam, statuès sæpè morbis spasmodicis periodicè recurrentibus ita profuisse Kinakinam, ut eos penitùs tolleret; alios verò ejusdem generis morbos ejus ita elusisse efficaciam, ut nullatenùs aliis medicaminibus præferendus videretur. Hinc locus est huic opinioni, delituisse sub prioribus intermittentes febres, alios verò per se quidem esse periodicos, verùm ab intermittente febre prorsùs alienos.

Indè porrò novum crimen in corticem nostrum defluxit. Cùm enim viderent Medici in genere spasmos à febribus sedari atque consopiri, nisi in pessimo illo febrium genere, quæ adjunctos ideò spasmos habent, quia per ipsam causæ virulentiam sunt lethales, sæpiùs verò sublatam omninò convulsivam diathesim per intermittentem febrem longiùs protensam, imò sui juris factam, malè actum fore crediderunt cum ægro, si nimis citò retropressa fuisset salutaris illa febris, quæ inter alios plures, illustrissimo Lahirio antiquas sustulerat palpitationes. Hinc, aiunt, pessimo instituto tollitur per Kinakinam spasmus, causâ ab illo medicamine intùs retentâ, imò & forsan liberatricis naturæ actione interturbatâ, veluti si quis podagræ dolores, retropulsâ podagrâ præpostero sanè consilio sibi præsumeret expellere.

Verùm si spasmus tollitur, causa Kinakinæ victa est. De eo enim curando agitur. Febrem intermittentem quidem tollere spasmis curandis habilem, piaculum foret, quia ejus actio certa, corticis verò incerta. At in spasmodicis morbis non omninò, non semper aut febris ipsa emicat, aut à febre superveniente felix adeò exitus sperandus est. In hac conditione non video quid retropellendæ causæ possit cortex noster, in quam tonicâ & roboranti facultate agit. Prætereà verò de morbo agitur; non de causis quæ sæpè indicationes offerunt à morbi indicationibus prorsùs diversas. Eodem modo aliquandò cathartica fortiora in morbo spasmodico indicantur, non ab ipso morbo, sed quòd primarum viarum jamdudùm laborantium saburra turgeat, & suî expulsionem ex rei necessitate ipsâ postulet, cui contrà obniti atque obsistere majoris esset inertiæ, quàm qui ei obsequitur, temeritatis accusandus foret.

§. II.

De usu Balneorum simplicium in Melancholiâ nerveâ.

Quid de balneis Veteres & ad sanitatis tutamen, & ad debellandas intemperies, debilitatemque præcavendam censuerint, alibi jam dictum est. Ars verò illa apud nos deperdita utinam reviviscat! At vulgò hodiè nihil per balneum intelligimus præter immersionem in aquâ, in eâque moram plus minùsve diuturnam, eaque distinguuntur in tepida & frigida. Utraque vel universam corporis superficiem eluunt, vel aliquas tan-

tùm ut ſemicupia, pediluvia, &c. Simplex etiam aquæ infuſio in varias corporis partes pro balneo fuit habita.

Corroborandis nervis, Melancholiæque ſanandæ frigida balnea, etiam glacie refrigerata, Medici plures laudavêre, ex nuperrimis Anglis præſertim. In iis, hyeme mediâ, plus minùſve commorantur. Debiliores enim aquâ frigidâ tantùm perluuntur, dein lecto calido repoſiti, in eo potiſſimùm ſibi beneficium quærunt, quòd dum alternis fibras in oppoſita deducunt, roborari eas neceſſum eſt, ex poſitis alibi principiis. Alii per horæ quadrantem in aquâ gelidâ commorantur, & aſſuetis horæ integræ in aquâ conſumuntur, præſertim ſi robuſtiores, natationi indulgere poſſint.

Puerum Anglum eâ ratione ex morbo à debilitate nerveâ pendente convaluiſſe vidi, & mulierem non unam ex hyſtericâ fortem evaſiſſe, quarum unam etiamnum video à catharrodeâ infirmitate ſanatam, horum uſu; quam tamen infirmitatem à teneris imbuerat. Fatendum eſt balnea hæc eâdem facultate quâ intermittentes febres atoniam tollere. Spaſmis verò præſentibus adaugendis quàm ſanandis magis comparatos eſſe patet, cùm nemo ſit adeò fortis, ut ſibi ſpondere poſſit à validâ aquæ frigidæ impreſſione ſe non iri convulſum. Hinc familiaris eſt convulſio crambe dicta, iis qui vel æſtate mediâ minùs aſſueti fluminum alveum ingrediuntur.

De tepidis dicendum eſt, quæ laxanti virtute ſeſe commendant, adeòque in ſpaſmis etiam tollendis præſenti efficaciâ, ab Aretæo aliiſque Veteribus, & ab Arabibus commendantur, hodiè-

que etiam apud Indos atque Peruvianos pro sanandæ endemicâ hîc loci spasmi pessimi specie celebrantur, testibus Pisone & Bontio.

Nec dubium est, quin aquæ tepidæ aspersio fibras laxet. Idem etiam de lacte & emollienti herbarum mucagine scatentium, virtute dicendum est; imò tepidum affundi oleum in spasmis expertus in seipso, jusserat Galenus, iterarique sine ullâ intermissione volebat, cùm spasmum illa renovaret intermissio. Cùm porrò hæc omnia fibris relaxandis conducere possint, non dubium est quin tono prætermodùm aucto medeantur. Adeòque hoc solo intuitu balnea tepidiora in Melancholiâ nerveâ quæ à toni augmento pendet, maximam utilitatem præstare possunt. Nec nocere possunt, nisi cùm atonia spasmos invehit, qui casus cùm admodùm frequens sit, patet quàm cautè incedendum sit in eâ affusione suadendâ.

Verùm alio sub aspectu balnea ipsa integra licet intueri, quatenùs scilicèt pondus incumbentis aquæ octingenties gravius atmosphæræ pondere premit vasa, gravamen ipsis novum imprimit, adeòque versùs interiora sanguinem adigit, ibique quasi plethoram facit, quâ nervi vellicantur intimi, undè frequens balneum ingressis, cordis palpitatio, imò & spasmus.

Posteà verò ab alveo egressis è laxatis vasis quæ cum impetu prosilit perspiratio, mirum est, quantùm debilitatis inferat, usque ad animi deliquium, undè nocent balnea hujusmodi, quotiescumque metuitur atonia. Nec si non abest à priori momento ingressûs in balneum tensionis augmen-

tum periculumque rupturæ, deest egressis ex eodem infirmitatis metus.

Præterea verò ingentem hîc diversitatem affert caloris gradus, interiorem aëra rarefaciens, imò forsan si calidius adhibeatur balneum, ipsa calori data potestas, aërem ex ipsis liquoribus extrahendi. Forsanque & à rarefactione liquoribus inductâ, & ab aëre extricato sæpiùs invehitur suffocatio illa, quæ miserrimum in modum angit eos qui sese calidioribus lymphis committunt, generatimque æstuanti loco sese sub laxandi spe credunt incauti. Scio sic pusillum cui largior fuerat promissa perspiratio, subitâ morte occisum.

Balnea igitur tepida, licèt in accidentali spasmo plurimùm conferre possint, nec in corporis ipsâmet naturâ fundamentum accipiente, ut in illo qui apud Indos familiaris est, raro admodùm in Melancholiâ nerveâ quæ à pertinaci fibrarum vitio pendet, locum reperire possunt, saltem principem, nec nisi cùm causa eorum usum indicat. Quâ quidem in tepidâ immersione si peccandum est, frigidulam adhiberi malim quàm calidiorem. V. Cælium Aurelianum, *de Morb. chronicis à stricturâ pendentibus*, L. IX. Holler. in Aphor. sect. IV.

Semicupia verò, pedum lotiones, aliarumque corporis partium, in illud cum balneis consentiunt; quòd partem laxent cui applicantur. Simul sanguinem à parte in partem revellunt, dum laxiora vasa efficiunt. Undè sæpè hoc nomine puellis usurpantur, ut morantia menstrua com-

pellant & advocent. Nec minùs eâdem de ratione inflammato utero pediluvia nocere visa sunt. Cùm verò nullam peccare in corpore infirmo materiem ex morbi nostri instituto sit, patet quàm malè luditur opera si Embrochæ, Duciæ hîc adhibeantur. Nec ad ullos salutares fontes ablegandus unquàm est æger, cùm nullum sit vitium hîc arte malè sedulâ sublevandum.

§. III.

De Diætæ lacteæ usu in Melancholiâ nerveâ.

QUANTUMVIS quidquid ad Melancholiæ nerveæ regimen spectat, eo articulo quo de debilitate fibræ nerveæ egimus, satis fusè executi fuerimus, constetque eam si in intervallis paroxysmorum spectes pro debilitate nerveâ curandam esse, in ipsis verò paroxysmis vix aliquam admittere nutritionem præter eam quæ acutis morbis competit, peccarique potiùs debere paulò pleniore quàm tenuiore victu, tamen quia vulgari axiomate receptum est, nocere lacticinia omnis generis nerveis incommodis, res & rationis, & experientiæ lance ponderanda est.

Lac porrò quodcumque animalibus à naturâ constitutum alimentum, imbecillimis & nascentibus, imò nascituris; ita materiâ nutritiâ plenum est & refertum, ut in solo ejus usu animal & celerrimè & efficacissimè crescat atque roboretur.

Verùm tunc & nullâ aliâ miscelâ corrumpitur, & exercitium infantilis corporis leve nihil solidioris cibi postulat. Imbecillimum alimentum corporibus flexilibus sufficit, modò non alio in-

ficiatur fermento, undè acescat illud nimiùm; qui acor si semel in lac inciderit, simulque acredinem fermentescentem induere coegerit, illud frequentissima fuit convulsionum infantilium causa. Si igitur supponatur vir à primâ infantiâ ad pueritiam imò & pubertatem ipsam lacte constanter enutritus, admixtis simul solidioribus pro ætatis gradu cibis, simul verò & liberiora exercitia, & vitam tum ad cœli intemperies, tum ad labores fractam admittas, fatebor me nullam reperire causam, cur plus aliis hominibus hic nerveâ debilitate laboraret. In quo quidem suffragium experientiæ possumus adducere, cùm & fortes, & perpetuo exercitio assueti Scythæ, solo ferè lacte equino victitent, Arabesque sub aridiori cœlo, camelorum lacte solo sitim atque famem sublevent.

Verùm postquàm fortibus alimentis, variique generis condimentis, & ventriculus & fibræ ita induruere, ut jam non cibo solùm sed & stimulo ad exsuscitandas vires egeant, tunc dulce & gustu, & facultate, lac hæret iners, mollique virtute insidiatur viribus; hinc illæ quasi consopitæ vix ullum stimulum exercent; intereà crassioribusque ac mucidis partibus copiosis, sanguis infarcitur: nec nisi constanti perseverantiâ quâ novus corpori habitus inducitur, potest eò deduci ut pro simplici & innocuo alimento lac possit hauriri.

Hinc fit ut illi qui primùm alios cibos relinquentes, sese in sanitatis reparationem lacti dedunt, atoniam quandam omnes experiantur, seque tardiores, minùs alacres, magis somnolentos palàm fateantur, quæ vitia à sanguinis lento

mucore oriunda, brevì sub ipsius lactis continuato usu discutiuntur.

Prætereà verò non omnia lactium genera eumdem præcisè effectum exerunt. Quæ enim tenuiora sunt, ut fœmineum, equinum, asininum, partibus minùs divitia fortibus atque caseosis, plus emolliunt, minùs nutriunt. Valentiores verò partes sufficit vaccinum, quo præsertim ubi sese lacteæ diætæ, aliis repudiatis alimentis, tradunt, solo utuntur.

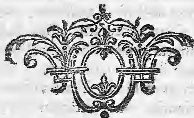
Ubi igitur adest in corpore vera fibrarum debilitas, à gracilitate atque tensione pendens, debilitatis universalis particeps fit ventriculus, præ valentioribus alimentis fatiscit, eaque in similem suî substantiam accommodare impar est natura. Tunc non nutrire solùm, sed & roborare par est lac. Imò & sæviora tollere valet nervea incommoda. Quod non semel vidi, in tussi præsertim importunâ, quæ ab irritatione nerveâ manifestè oriunda, succussu violento, quolibet secundo temporis minuto repetita, pulmones, imò & omnes corporis musculos violenter agitabat, simulque concitabat convulsiones. Hæc enim antispasmodicis omnibus obstinatè resistens, imò & ab iis novam accipiens ferociam, solo lacte asinino prorsùs curabatur, nec ullas suî relinquebat reliquias, corpore intereà roborato.

Id quidem non semel à me visum, aliorum etiam experientiâ mihi testatum est, & nullus indè dubitaverim aridas, exsuccas, tensas, graciles fibras lacte alluere. Modò tamen cautè atque prudenter cum ventriculi viribus agamus. Non enim omnes omnia ferre possunt, inestque

ſtomacho atque coctricibus viribus ſumma diverſitas, quam vix à prægreſſis divinare, aut conjecturâ aſſequi poſſimus.

Verùm quotieſcumque atoniâ fibræ peccant, eſto lac pro veneno. Quod enim tenſionem nativam hebetat, aut tollit, per ſe nocere notum eſt. Nocet etiam quoties ſymptomatum cauſa in perverſione toni repoſita eſt. Inæqualitas enim illa à lacte tolli non poteſt, & quæ minùs tenſæ ſunt fibræ, novam indè atoniam nanciſcuntur. Aliundè vix in illo melancholicorum genere, concoctione uniformi gaudet ventriculus. Lac verò cibus optimus, ſi digeſtiones ritè peragantur, vel minimo delicto vertitur in venenum acre, acidum, erodens.

Patet indè aliquandò poſſe ſummum auxilium à lacteâ diætâ invocari, poſſe etiam hanc nocere ſummoperè. Diagnoſi demùm ſeverâ opus eſſe, ut caſus illi dignoſcantur, quos confido intellectâ priore Operis noſtri Parte, nullam confuſionem eſſe admiſſuros.

COROLLARIUM

Methodum Therapeuticam in variis Melancholiæ nerveæ ſpeciebus exhibens.

Ex prædictis porrò quæ ſit in unâquâque Melancholiæ nerveæ ſpecie, & quàm diverſa methodus ad ſanationem in uſum revocanda ſatìs intelligitur.

In primâ enim & ſimpliciori quam facit intenſior fibrarum tonus, in removendis quæ Iapeti genus infœlix, undique circumſtant inſidiis, tota Medicinæ ſedulitas reponitur, morbus ipſe nihil niſi laxantia indicat. Verùm cùm tonus nimis intenſus à gracilitate pendeat ut plurimùm, indicantur etiam ea quæ fibrarum robur poſſunt intendere.

Ad ægrotantem igitur vocatus nullâ aliâ intemperie laborantem Medicus, ipsâ in ſymptomatum ferociâ vix aliud agendum habet præter venæ-ſectionem, nil aliud exhibendum, nil præſcribendum, præter aquam admixtione partium tenaciorum molliorem factam. Hinc paginam hîc implent, ſerum lactis aquoſum, decocta ex juniorum animalium carnibus, ut pulli, vituli, herbarum emollientium infuſa, aut ſi ad ſummam deducantur ægri mali vehementiam, poſſunt etiam adhiberi narcotica, ſed cautelâ ſummâ ne præ liquidorum rarefactione rupturæ metus increſcat.

Narcotica verò illa ſeligenda erunt ſimpliciora, non ad Veterum morem aromaticis vitiata, ne calori innato ſtimulos addant. Antiſpaſmodica in gradu paroxyſmorum vehementiſſimo tantùm poſſunt locum ſibi vindicare, ea ſaltem quæ ex animalium maximè volatili parte conflata, faciunt ut nervi ſtupeant, & etiam ſine narcoſi eorum actio retundatur.

Notare verò hîc ſufficiet in eo pleraſque Pharmacopœarum formulas peccare, quòd utrumque genus antiſpaſmodicorum in iis mixtum reperiatur, quæ tamen remedia quantùm à ſe invicem abludant, ſuprà demonſtratum eſt. Et cùm ea quæ petuntur ex animalibus hîc uſui eſſe poſſint, nocent contrà omnia quæ roborantium antiſpaſmodicorum titulo à regno vegetabili depromuntur, tenſionemque augent.

Indè verò deferveſcente paroxyſmo, ſi ad intervalla paroxyſmorum & habitum ſeu intemperiem, curandi methodum vertis vix ullus medicamentis locus eſt præter illa quæ ex gymnaſtice & recto rerum non naturalium uſu petuntur. Obſtat enim rectæ nutritioni nimia dilutio. Tenſionem nativæ tenſioni addunt quæ tonica dicuntur, ſed non roborari impoſſibile eſt nervos eorum, qui in aëre puro exercentur, qui alimentis eupeptis & ad vires proportionalibus nutriuntur, qui mutationibus undequâque incurrentibus prudenti lege aſſueſcunt atque indurantur, in quo tota conſiſtit curatio.

Si verò perverſus ſit fibrarum tonus inæqualique vibratione & eterochronâ oſcillatione divelluntur, maxima tum nocentis cauſæ habenda ratio

ratio. Sæpè vel in ipſo leviori paroxyſmo vinum generoſum;ſpirituoſum quodlibet prudenter hauſtum ſymptomata compoſuit. Nocuere diluentia, venæ-ſectio ipſa aliquandò immanes motus concitavit. Hinc in ipſo paroxyſmo ſi lateat atonia, niſi fortior convulſio aliter ſuaſerit, ab eâ cavendum. Narcotica vix uſurpanda ſi cerebri arcem ſymptomata occupent, cùm mutationem ſæpè effectuum pariant, ſed nullam in ipsâ mutatione levationem. Hinc ſæpè pro delirio veternum, pro furore hebetudinem quandam ab iis mutuamur. Antiſpaſmodica in hac nerveæ Melancholiæ ſpecie, principem locum obtinent, vi enim ſpecificâ agunt, ſed in debilitatis, & per ſe jam imbecillibus, medicamentorum cardiacorum efficaciæ maritanda ſunt, extrà paroxyſmum & roborantibus. Cauſam ergò ducem ſequere, ne graciles & delicatos, ne infirmos atque relaxatos eâdem methodo cures, quod cùm in ipſo paroxyſmo minoris eſt momenti, multò majoris eſt ponderis in intervallis.

Roborantia enim antiſpaſmodica utut ſpecioſo nomine venditentur, nullum niſi in atoniâ ſalutarem effectum produnt; imò nocent in primo atque ſimpliciori morbo; ſed quantò majus incendium concitabunt, ſi perverſus tonus ab aucto prioris gradu pendere dici poſſit.

In intervallis vix aliquid, ubi immanis eſt tenſionis gradus, præter frequentem ſeri lactis uſum, balnea,lac ipſum aſininum,prodeſſe poteſt.Huc verò etiam refertur ingens equitationis ſucceſſus,quæ uniformi ſuccuſſu æqualem tonum reſtituit, perſpirationeque auctâ coctionem etiam promovet.

Nec etiam ſemper in tali tenſione atque erethiſmo peſſumdatæ & inæqualiter vibrantis fibræ, amovendæ atque ablegandæ venarum ſectiones, in quarum tamen uſu ingens virium habenda ratio, ne quo gradu furere deſinit ſpaſmus, eodem torpere incipiat atonia. At omnibus ferè æquè nocent purgantia, non quidem quòd in ipsâ eorum actione ſpaſmi crudeles exoriantur; rarum enim id eſt, quanquam & aliquandò eveniat; ſed ipſorum peractâ actione æquabilitas toni fatiſcit & elangueſcit impenſiùs. Hinc ubi ipſa in uſum revocare cogit, non vitanda neceſſitas; docuere patres, poſſe ipſa antiſpaſmodicis maritari, emendari & quaſi cicurari. At ſaltem eorum actio roborantibus antiſpaſmodicis excipienda eſt, & à tergo debellanda. Imò rarum eſt non prodeſſe ſub feram noctem dormituris, ne aut inſomnia convulſiva quieti obſtent, aut diſcrucient vigiliæ, narcotico leni ad Sydenhami methodum, tumultus ab actione purgantis natos compeſcere.

Atoniæ igitur ſervanda ſunt antiſpamodica illa quæ ſimul aromaticam, tonicam, amaram vim obtinent. Hæc cùm ſæpiùs ſpaſmorum ingentium cauſa fuerit; ſitque ſæpè cum minaci cachexiâ conjuncta Melancholia nervea, nil mirum ſi tam ſæpè remedia illa optatum finem attigerint. Ea tamen lentâ actione morbo noſtro medentur, undè & conſtantiâ, imò & pervicaciâ in eorum uſu opus eſt, ut ſanatio ab eorum actione poſſit emergere, quæ quidem conſtantia vix melancholicorum eſt, ita ut ſi conſtantes eſſe incipiant, jam vix melancholici dici poſſint. Verùm duo

ſemper antè oculos momentoſa ſibi Medicus objicere debet, nec ab illis divelli. Primum eſt ut menti imperitet; ipſamque & ſophiâ conſoletur, & animosâ, nec inhumanâ objurgatione increpet & evehat. Miſerrima enim Melancholicorum conditio vanis animos implet formidinibus, puerilibus illudit terriculamentis, quæ ſpernere diſcat ægrotans. Hinc miſeros à mortis terrore avocare, vel ipsâ mortis objectâ neceſſitate, artis eſt. *Uſque adeò ne mori miſerum eſt?* Huc ratio, huc religio advocanda, quæ ipſam valeat Melancholiam diſcutere, ſi rectè accipiatur, nec timor pro pietate habeatur, nec præſtigia pro veritate venditentur. Hinc ſilet Melancholia, ſi fortè virum quem aſpexerit. Alterum verò eſt ut morbo deleto, qui poſt ſe feracem malorum relinquit atoniam, longo uſu ſuadeantur tonica antiſpaſmodica, præcipuè verò Martialia præſcribantur, ne prava fibris labefactatis illata conditio, latentem ſub cinere extincto morbum, vivacem reddat, & quaſi ex ſuis ruderibus cogat reſurgere. Quod ſæpiùs minùs cautis Medicis dolendum accidit.

Quæ autem à peculiari causâ pendet Melancholia nervea, eaſdem indicationes ſuſcipit. Artis eſt in afflictam partem medicamenta dirigere. Languenti & Melancholiam nerveam inducenti ventriculo proſunt ſtomachica antiſpaſmodicis remixta, imò vix ullum eſt ex ſtomachicis ſic dictis, quod aliquid antiſpaſmodici non habeat. Exuſtum ſanguinem ſolantur diluentia. Hepate infarcto junguntur iiſdem antiſpaſmodicis ape-

rientia. Utero medentur ſuffumigia antihyſterica. Tenſione ac erethiſmo laboranti parti ſuccurrunt balnea, ſemicupia. Nocet plerumque in affectione peculiari uteri exercitatio, niſi lenis atque moderata. Menſtrua ritè fluent, ſi tardans atque vaſa gravans plethora tollatur, aut ſi non ſatìs turgeant vaſa; bona copia boni chyli, dum ſanguinem ſufficit, etiam menſtruis materiem ſuppeditat. Summo artificio opus eſt & cautelâ ingenti, ſi quandò Medicus ſpaſmum à nobiliori parte, quam pervicax occupat, in ignobiliorem traducere velit atque revellere. Id ſæpè frictiones, pediluvia, venæ-ſectiones ex oppoſito, ſanguinis impetum in partem pertuſam advocantes, feliciter effecere, ſed eo ſucceſſu, qui ſperabilem ſe potiùs faciat, quàm à cauto artifice promittendum. Res ſuccedet, ſi atomus aliqua, intùs veneno partem hanc vel illam adorta, cauſam morbo præbuerit. Hinc aliquandò fonticuli, ſetacea, cauteria ingenti plauſu in morbo qui merè nerveus videbatur, excepta ſunt. Sed ſi in ipsâ mobilitate ſolâ partis conſtitutus fuerit morbus, vix aliquid promiſſorum hiatu dignum, præſtabunt. Imò, irritatione inductâ, morbum qui nil niſi lene poſtulat, adaugere nata ſunt. His verò diutiùs inſiſtere vix operæ videtur pretium, cùm in hoc ſolo ars flexilis conſiſtat, ut in compoſito morbo compoſitam curam adhibeat. Sollicita interim ne, dum ſymptomatibus & quidem ſæpè plus terroris quàm veri periculi incutientibus, medicam curam affert, cauſam negligat, quæ neglecta ita aliquandò invaleſcit, ut

brevì fiat immedicabilis. Generatim quidem Galenus (*a*) morbum melancholicum minimè inveteratum, balneis, victu humido, cibis εὐχύμοις curari aiebat, nullo adhibito præsidio, ex quibus principiis huic nostro morbo sub spasmi nomine curationem amplissimam instruxit primus omnium Avicennas (*b*).

(*a*) De Locis affectis, cap. IV.
(*b*) Lib. III. fen. 2. Tract. I. cap. 5.

CAPUT III.

De Curatione Morborum qui nomine à Melancholiâ nerveâ differunt, ad ipsam verò reipsâ referuntur.

Quicumque affectus ad Melancholiæ nerveæ naturam referuntur, novum tamen ab eminenti atque alia superante symptomate nomen sortiuntur, illi quasi ejusdem morbi extensionem constituunt. Morbi autem ab hac extensione nascentes, in duplicem classem rursùs dividuntur, ut alibi diximus. Alii enim nihil aliud sunt præter ipsam Melancholiam novo nomine insignem, alii verò ab eâdem corpus labefactatum adoriuntur, suntque quasi sequelæ atque degenerascentis morbi consectaria. Ut porrò priores novam sibi methodum nullatenùs sibi postulant, posteriores contrà novas sufficiunt indicationes, quibus igitur immorari necessum erit. Utrumque genus duobus articulis, paragraphis pluribus licebit exequi, ne quid videamur omisisse.

ARTICULUS PRIMUS.

De Morbis qui nomine tantùm à Melancholiâ nerveâ distinguuntur.

§. I.

De Affectione hystericâ & hypochondriacâ.

QUANTUMCUMQUE famosa sint in Historiâ medicinali nomina hæc, tamen, ut alibi diximus, nihil aliud inquirenti offerunt præter meram Melancholiam nerveam. Easdem adhibent divisiones, diagnosim atque prognosim easdem, nec ullatenùs curatione à se invicem abludunt.

Et certè multi sunt inter hystericas atque hypochondriacos, quos nimia fefellit sedulitas, atque ingens aggesta remediorum farrago, insanabiles effecit simul & infelices cùm ab iis temperare vix possint. Alios sublevat antispasmodicorum usus. His summoperè nocet, illis contrà prodest ferri vis tonica. Quæ quantumvis inter se pugnantia videantur, ægro cruciatum, Medico desperationem inducentia, si ad naturam morbi suprà expositam attendatur, ad ordinem suum relata, lucem accipient, & si aliquandò nocuisse contigisset attento viro, levis noxa sperato tandem successu rependetur.

Proposita igitur in hisce malis à Sydenhamo curatio, non omnibus, non semper convenit.

Quas enim ante omnia proponit, venæ-sectio,

& plures per dies alvi ſubductio, ut prima in plethorâ atque tenſione, ſic altera rariſſimè admodùm nec niſi in ventriculi ſaburrâ locum ſalutarem reperire poteſt; at certè ſi cauſis poſſunt prodeſſe purgantia, morbo ipſi nocent, teſte ipſo ſagaciſſimo Autore qui ſæpiùs indè graviora exoriri ſymptomata fatetur, quæ tamen rependit levatio, ſi colluvies inteſtinalis expoſtulaverit.

Poſteà verò antiſpaſmodicis, cortice Peruviano, limaturâ Martis, quam hujuſdem metalli præparationibus Vir clariſſimus anteponit, tota curatio peragitur. Quæ ubi & quandò debeant uſurpari ſatìs alibi dictum. Quod verò ad diætam lacteam aliquandò ægros agebat Vir clariſſimus, certè quibus illa beneficio fuit, his ferrum nocuerat, profuerat venæ-ſectio, quam ferè ſemper incommodè tulerant, quibus in ferro levamen repertum eſt.

Unicum eſt omnibus æquè levamen afferens remedium, equitatio atque legitimè inſtituta gymnaſtice. Si debilitas vetet, geſtatio imò frictio, corpus ad majora exercitia ferenda diſponunt. Cautè tamen cum exercitio imò & cum frictione agendum eſt, in iis quos rupturæ metus angit, quæ ſi proxima fuerit, quiete tollitur.

Prætereà quibus cauſa reverà in hypochondriis habitat, frictio ipſam ad partem non inſtituenda eſt, nauſea enim indè & vomitus timendi ſunt, notante Galeno.

Nec ullus qui à capite laboret, opio ſedandus eſt, ne dum ſymptomatibus medemur, noceamus cauſæ, inductâ forſan ſanguineo latici

rarefactione, capiteque, ut cum Veteribus loquar, oppleto.

Fatendum tamen & vehementissima aliquandò symptomata legem hanc cautelæ atque prudentiæ vix accipere. Tunditur sæpiùs vena in strangulatione suffocationem, at certissimè stases minitante. Urgente ventriculi saburrâ, imò & ut cum Hippocrate loquar, turgescente, vomitoria propinantur. Imò & quibusve aliis instantibus morbis, oblivione premitur nervea Melancholia, succurritur causæ quæ possit perniciem invehere, & contemnuntur quæ à Melancholiâ oriuntur symptomata.

Verùm semper exactâ & exanthlatâ morbi causâ ingens hîc superest arti peragendum. In aliis enim morbis res per se & innato robore naturæ sanatur, sedatoque tumultu omnia componuntur, & in pristinam redeunt integritatem. Hîc silentibus symptomatibus superest dispositio, quæ maximam sibi attentionem vindicat; peccat enim defectu toni natura, redivivumque facit malum. Quæ quâ ratione debeat adimpleri, indicatio, omnium alarum princeps, hucusque satìs indicavimus, modò semper axioma illud antè oculos versetur, omne nimium naturæ esse inimicum. Virium summa semper est habenda ratio, ut planè intelligatur, quæ quisque ferat sine noxâ, imò cum levamine. Incedunt porrò Medici per cineri doloso suppositos ignes, cùm præsertim nullibi importuna magis, injustaque magis ægrotantium in Medicos & querela & criminatio.

§. II.

De Maniæ verè nerveæ Curatione.

Nihil adeò terroris atque justæ formidinis hominibus imprimit, quàm similem sibi & formâ & facultatibus spectare insanientem. Sed nullum acerbius malum, quàm ita per intervalla delirare, ut præteriti sensus mali, futurique metus, vel in ipsâ quiete animum remordeat. Hinc apud Veteres mania, pro immisso in homines ab iratis Numinibus piaculo habebatur, undè & insani pro sacris reveriti, & apud ferè omnes antiquos Orientis præsertim accolas, quasi cerriti, larvati, à cacodæmone obsessi Maniaci spectabantur. Hinc iis præsertim mania timebatur qui sacra violassent, rupissent fœdera, undè sæpiùs apud ipsos lavacris, purificationibus περιψήματα (*a*) dicebantur, tentata fuit maniæ cura, & quod Medicina ad hunc morbum sanandum excogitaverat, sacris occultatum fabulis ad nos pervenit.

Verumtamen, ut alibi diximus, non unius generis est mania, quæ symptoma est sensorii communis vitiati. Alia enim humoralis est, alia merè nervea, quæ utraque Melancholica dici debet. Cæteras enim hujus species expendere nostri non est instituti.

Mania verò melancholica nervea in genere, humorali levior est, & vel perpetua est, vel intermittit.

Perpetua, vel levis est & subita, ab audito gravi nuntio totam conturbante animam nata; ut pluriès accidisse mulierculis viderunt omnes;

(*a*) V. Zachar. Calliergi Scholia in Theocrit. pag. 2.

hæc nulla omninò ſibi remedia poſtulat, tempus doloribus animi levamen neceſſarium afferens, eam vulgò perſanat; cui addatur animi diſtractio, avulſio ab objecto triſti, varietas locorum, quâ memoria mali extinguitur. Hæc vulgò eam omninò tollunt, niſi talis cauſa in prædiſpoſitum corpus inciderit, quo caſu ipſa erit corporis conſtitutio emendanda. Ad hanc maniam porrò referuntur ſingularia illa ξὺμπαθείας & ἀντιπαθείας phœnomena, à memori notâ in animum impreſsâ pendentia.

Ubi autem perpetua eſt illa, modò merè nervea ſit, quidquid de Melancholiâ diximus, ad eam pertinet. Removenda omnia quæ vehementer animum commovere poſſent, placida quies & animo & corpori imperanda, imò licèt, quamvis parcè & rarò, ne caput in atoniam, indèque fatuitatem decumbat, uti narcoticis. Poſteà verò diæta tenuis, refrigerantia omnia, lactis ſerum, nitro aut ſale Hombergiano ſedativo grave, emulſa levia, camphorata, paginam implent, nec ullis omninò aliis opus eſt remediis, quibus adjungi neceſſe eſt frequentem balneorum tepidorum uſum. Modò ſe ſuis demonſtret ſignis, in ipsâ ſuâ perverſione auctus atque intenſus fibrarum tonus. Quod ex primâ Operis noſtri Parte non admodùm difficile augurari putamus. Si verò aliquid atoni latere ipſa demonſtrant ſigna, tum uti licebit roborantibus. Verùm in maniâ diſtinctionem adhibere neceſſe eſt. Vehementiſſima enim illa quæ volatili fragrantiâ nervos ſedare videntur, rarò hîc locum inveniunt. Machinam nimiùm commovent, & indè òdii naſcuntur ideæ

fortiores, quibus vim ſibi illatam anima debilior effingit, & concuſſum experitur. Aliundè verò non ea debilitas adeſt, quæ laceſſi poſſit impunè. Undè in maniâ merè nerveâ moderatioribus ſemper utendum remediis.

Aliquandò tamen pendet mania ab immodicâ & ſubitâ debilitate; ſed tunc & levis & tolli facilis ſolius naturæ viribus adauctis fugatur, citiùs verò ſi per cardiaca roborantia, methodo Sydenhami illam inſequamur. Hanc ſæpè præpoſterâ arte, monente ipſomet graviſſimo Autore, & manſuram, & inſanabilem incauti effecere, dum pertundunt venam, dum alvum ſubluunt, dum ſudores eliciunt, & quâcumque ratione detrahunt de viribus. Hanc ignari dum à debilitate pendentem agnoſcunt, gravando nimio alimentorum pondere vires, diarrhæamque inducendo fecere complexam atque compoſitam, adeòque indè curatui difficiliorem, quod remediis quibuſlibet iraſcatur atque illis incandeſcat.

Pauca addenda habemus circà illam quæ intermittit, niſi quòd & itinera, & equitationem, & animi diſtractionem magis admittat, imò & in caſibus quibuſdam efficaciam corticis Peruviani ſentiat, quod ſemel efficaciſſimè ſucceſſiſſe vidi, ſumente per corticis efficaciam febris intermittentis formam, maniâ nerveâ. Quam ubi ſemel apparuit, tentare & exagitare remediis nefas credidi, ſed commiſimus ipſam tempori quod & febrem & maniam ſimul ſuſtulit. Nec plura nobis dicenda incumbent; mania enim nihil eſt aliud quàm Melancholiæ nerveæ ſymptoma. Id tantùm notandum erit errore maximi

momenti vexari, quicumque præceptis addicti universalibus, omnes maniæ species aut Veratro, aut lapide Armeno curandas susceperint, vacuationibusque torserint immodicis ægrotantes. Quæ malum malo addunt, & præcipites in insanabilem maniam ægros adigunt, conturbatâ penitùs fibrarum nervearum æquilibri tensione.

§. III.

De convulsivo Morbo sanando.

NON longiores erimus in ejus morbi exponendâ curatione, qui in convulsionibus videtur repositus. Idem morbus eamdem curam postulat. Symptoma tamen illud si præsertim vehemens sit, rariùs ad atoniam refertur. Quamvis enim summa, imò & in confiniis mortis reposita debilitas, convulsiones arcessat; tamen eæ pro ultimis aberrantis Naturæ nixibus haberi possunt. Si autem placuerit convulsiones in duas classes divisisse; prior classis eas comprehendet quæ cùm vehementiâ excandescunt, & hominem undique convellunt. Posterior tremores, vacillationes, cordis ægrè se moventis subsultus atque palpitationes exequetur. Hinc eadem in adhibendis remediis servabitur distributio.

In genere verò convulsiones omnes si paroxysmi tempore perpendantur, eamdem omninò divisionem servabunt. Nullum est melancholici symptomatis genus, quod tam facilè venæ-sectionem ferat, quod eamdem tam ardenter expostulet. Hinc si paroxysmus vehemens sit, acuti morbi in morem licebit venam tundere. Hor-

rescent extranei quidam Medici, sed hos experientia refellet, Sydenhamo autore, & quæ nascenda indè mala metuunt, faciliùs præcaveri posse pronuntiabimus, quàm quæ ab impedito sanguinis circulo exoriri possunt, stases, hærentiæ, extravasationes. Ecquis enim à convulsionibus non vidit aliquandò in pulcherrimâ mulierum facie maculas livescere, oculos exertos, linguam protrusam, undè etiam natæ sunt aliquandò apoplexiæ, quibus venæ-sectio mederi poterat rectè adhibita & ex arte.

Post venæ-sectionem vehementissima prosunt in paroxysmo ex animalibus petita antispasmodica, sive illa suffumigii titulo adhibeantur, sive etiam interiùs per os admittantur. Hæc verò vel ubi ipsa oris interiora attigere, juvant; convulsiones à parte in aliam minùs ad eas suscipiendas aptam partem quasi transferunt atque revellunt. Hinc ab eorum vehementiâ nihil superest metuendum.

Exacto verò paroxysmo perpendenda est convulsiones concitans causa. Hinc vel per laxantia, vel per antispasmodica iter instititues. Balnea si præsertim frigidiuscula roborantem vim non amittant, hîc conducunt. Vulgò enim cùm vehementissima fuerit nervearum fibrarum in paroxysmo distractio, remanet post paroxysmum atonia; hinc in nullo alio melancholico symptomate debellando tantùm profuere martialia præparata. Signis tamen utriusque convulsionum causæ summoperè studendum. Memores spasmis inducendis sæpiùs tensionem concurrere, sed semper post illos relinqui atoniam.

Tremores verò, ſubſultus artuum, ſi à debilitate pendeant, roborantibus ſanandos eſſe ratio indicat, at cordis palpitationibus metuenda ſunt illa cùm ſummoperè timendum ſit, ne præcipiti ab illorum uſu facto ſanguinis circuitu, cruor ad cor vacillans, vividiùs appellat, undè augeatur malum, gravamine & pondere in cor & ſtimulo indè naſcente adaucto.

Nec mirum, ut ſperamus, rerum gnaris videbitur, ſi inter artis curatoriæ inſtrumenta non illa numeramus, quæ in terroris & hæſitationis plenâ Melancholiâ nullâ ratione docente, nullâ ſuffragante experientiâ pro ſpecificis venditantur. Ungula Alcis, Cinnabaris, aliaque multa hujuſmodi quæ ad lucem properantibus tenebras offundunt.

ARTICULUS SECUNDUS.

De curatione Morborum qui à Melancholiâ degenere pendent.

Hos eodem prorsùs ordine quo in primâ hujus Operis Parte ſubjecimus examini, eſſe nunc exequendos ipſa ratio indicat. Eſto igitur :

§. I.

De Febris lentæ nerveæ curatione.

ORTA à præfracto vaſorum tono, debilitatâque vi quâ functiones peragi debent, febris nervea, quanquàm repugnet per ſe atoniæ, eam tamen ſæpè pro causâ habet, latentemque pleniùs

indicat, si aliquod ægro relinquit intervallum. Generatim verò triplex hujus febris origo, triplex causa concurrens, in praxi reperitur, quâ exoriatur illa & invalescat.

Prima quæ rarissima est, ea est quâ nervea sentiens atque mobilis fibra ita ad sensûs acumen evecta est, ut vel minima rerum non naturalium impressio motum febrilem concitet. Hæc quiete mitescit, actionum exercitio intenditur. Exemplum hujus febris nerveæ præstant ephemeræ illæ quæ animi affectus violentos excipiunt. Hæ semper brevì terminum accipiunt, solæque nihil habent atoni, quanquam, tanta est actionis nerveæ in hisce casibus violentia, ut per se durare, atque longis conficere tormentis non possit, nisi etiam atonia sese prodat. Summa enim omnia brevì mutari, Naturæ legibus consonum est, & ut cum Hippocrate loquar, quia increscere non possunt, superest ut declinent.

Hæc febris si in ipsâ ejus vehementiâ spectetur, nullam admittit curationem nisi per contraria. Retundenda animi ferocia, vel minis vel obsequio. Minax Præceptoris vultus, ratione suffultus, plures sanavit pueros, quàm obsequium, plures fœminas obsequium, quàm minæ; sæpè alterâ nascente conticescit causa mali, animi affectio. Si aliquid medicamenti postulaverit furentis animi affectus: ea sunt quæ morborum acutissimis dicantur, venæ-sectio, diluentia. Sed fatendum est in hisce nostris amœnioribus atque minùs æstuantibus terræ locis, raro affectus animi morbum facere; morbo jam facto nocent, rupturam vasorum comminati, inflammationes, &c.

Secunda

Secunda verò quæ cum atoniâ jungitur, aut ſaltem cum ingenti debilitate, frigore potiùs quàm calore inſignis, qualem deſcripſimus, quamnam ſanationis methodum admittit? Corroborantia per ſe indicaret atonia, vetat febris. Hinc vitanda Charybdis, illinc in Scillam non incidere artis eſt. Obſervatione pertinaci opus eſt ut nunc diluentibus mitigetur febris, nunc cauſa roborantibus debelletur. Sed illud ſaltem præcipuè incumbit, id omni vacat periculo, ut rectè & ad febris proportionem ſex rerum non naturalium uſus inſtituatur.

Aër ruſticanus, purus ſit, nec illuvie ſtagnorum, nec urbium putredine fœtidus, ſed rore vegetantium puro perfuſus & florum aromate, nec ſit nimiùm ut in altis montibus levis, nec gravior ut in profundis convallibus. Prior ſcilicèt vaſa nimiùm diſtendit rarefacitque humores; alter verò nimium ſanguini motum impertit, ſecretioneſque nimiùm intendit. Mirum eſt quàm malè ſe habeant, dum nimis humidus ſimul & frigidus hauritur aër, quem Cœnoſum vocavit antiquitas, Melancholici omnes, ſed illi præcipuè qui febre nerveâ laborant. Exſiccat & exhaurit nimiùm aridus; nil præter mediocritatem tutum eſt.

Maxima verò ſollicitudo circà ciborum uſum verſari debet, ne gravent illi ad reparandum inſtituti: ne, quod eſt frequentiſſimum, debilior natura ad eos ſubigendos febrim augeat. Pluries in die offerantur illi, ſed quantitate adeò parvâ, ut eos natura non ſentiat. Eſſe ex debiliſſimâ materie eligendos ipſa ſatìs indicat infir-

mitas, simulque si vis temperans adsit, ut in farinosis tostis atque fermentatis, in herbis & oleribus aqueis & mollibus, ex iis non tantùm alimoniam deduces, sed etiam medicamentum. Sed sola ægrotantis observatio, sola sedulitas hîc normam possunt indicare, atque legem statuere. Nec prætereunda est Hippocratis doctrina, suaviores & à longo tempore consuetos, inassuetis & inexpertis esse præferendos.

Quantoperè verò vitanda sit affectuum animi quorumcumque violentia; quantùm fugienda Venus quæ sivè ex parte animi eam spectaveris, sivè tanquàm actum corporeum lustraveris, duplici hoc titulo æqualiter perniciem minatur, longiori inquisitione non indiget. Et certè hisce ex rectâ ratione gerendis, tota curatio impenditur. Nocent enim medicamenta quæcumque, & sæpiùs vidi ab iis etiam sapientissimè institutis curationem morbi ita retardari, ut sublatis illis ægrotantes reconvalescerent penitùs, quanquàm diuturno tempore conflictati. Non unum ex iis quos macie & febre nerveâ confectos unica nutritionis cura arctior in sanitatem pristinam revocavit, hodiè vegetos atque sanos appellare possum. Sed multò plures, quibus pro solo medicamine fuit equitatio, exercitium illud succutiens, movens, circuitum instaurans sine ullâ virium labefactatione, facem hîc præferente nunquam satìs laudato Sydenhamo.

Tertia demùm febris nerveæ species ea est quæ cum primarum viarum saburrâ connectitur, & ab eâ pro maximâ suî parte, in iis pendet quos aut ingluvies, aut indocilis animus flecti, non

ſinit ſobrietatis præceptis, hîc maximi certè ponderis, immorari. Plures ſunt hujus generis febres nerveæ, quæ catharticis mitigantur & tolluntur tandem, in iis præcipuè quibus antè alia viſcera ventriculus patitur, modò turgeat ſaburrâ, eâque gravetur, non laboret melancholicâ tenſione. Catharticis verò pro re natâ poſſunt aut narcotica, aut antiſpaſmodica conjungi. Legem dabunt quæ in articulis præcedentibus ſatìs fusè expoſuimus.

§. II.

De Tabe nerveâ.

A QUACUMQUE de causâ tabes pendeat, modò non adſit ſuppuratio, viſcus depaſcens & immedicabilis, in quâ ipſi efformando puri allaborant vires vitæ; ſi effeceris ut debitâ copiâ ſolidorum ſtamina ultima ros nutritius alluat, atque benignâ materie perfundat, optatam contigeris metam, ſanitatemque fueris aſſecutus.

Verùm ubi illa ſemel invaluit, nulla eſt quæ non ab ejus influxu & communi commercio patiatur functio. Undè altera officit alteri, fitque malorum cumulus quaſi vitiorum circulo in ſeſe redeunte increſcens.

Sed cùm genus illud morbi non ſtatim adoriatur, lentiſque ſerpat & adoleſcat progreſſibus, locum maturæ curationi relinquit, quæ non ex vehementi machinæ mutatione conflatur, ſed ex Hippocratis præcepto, quo docet lentè attenuata lentè eſſe reficienda, illa etiam ex aſſiduo rerum naturalium moderamine univerſa conſtituitur.

Duplicem porrò hîc tabis nerveæ originem licebit aſſignare. Altera meram tenſionem atque vaſorum ſtricturam pro exſiccante causâ habet, alia liquidioris laticis defectum. Quæ ſi utraque ſimul, ut ſæpè fit, complexa fuerit, atque conjuncta, gravius enaſcetur malum, complexis pariter adoriendum indicationibus.

Si enim tabem advexerit præternaturalis tenſio ab aridâ & delicatâ ſolidorum ſtructurâ pendens; attentus ne ſtomacho noxam inferas molli diætâ, regimine humectante, non tamen ita alluente ut omnia aquâ diffluant, medicinam malo afferes. Vitabis ſcilicèt eorum errorem qui nimiùm aquei laticis intrà ſanguinem admittunt, undè non nutriuntur, ſed, ut ita dicam, immerguntur ſolida, & velutì vappeſcit cruor, proportioneque defraudatur debitâ. Sed ſensìm intrà partes inſinuatus aqueus latex, mucoſo præſertim lentore retentus iis ſeſe jungere amet, undè & liquidior fiat materies nutritia, & ſimul leni laxationis beneficio ſolida fruantur. Huc referuntur balnea illa tepida quæ cutim aperiunt, quæ ſtamina vaſorum tenuiſſima humectant, ſimulque aqueas partes oſculis bibulis hauriendas offerunt, ſi præſertim frigidioris aquæ poſt balneum affuſione, nimia indè exorta perſpiratiò temperetur atque retundatur.

Huc demùm omnia revocantur, tenui donata mucagine, humectantia, hordei, avenæ, ſecalis, graminis decocta. Tenuia juſcula ex pullo & vitulo, ranis, cochleis terreſtribus, imò & teſtudinibus conflata, lactis ſerum, olera ipſa mollia, potus aquæ ſimplicis; quæ omnia ſemper ita

danda ſunt, ut dilutionis beneficium nimiâ relaxatione non compenſetur, aut nimia toni intenſio vertatur in atoniam.

Tabi verò etiam nerveæ ab hac cauſâ pendenti ſummum medicamen præſtat diæta lactea, aut ſaltem bis, aut ter in die lacte aſinino ſeſe proluere. Imò etiam ut extremis extrema accommodanda ſunt remedia, ſummum fuit præſidium ex ipſis fœmineis uberibus lac traxiſſe; non refellendis enim exemplis conſtat ſummâ macie confectos, hujus medicamenti uſu in ſanos & robuſtos evaſiſſe. Et Chirurgum hodiè adhuc ſaniſſimum novi, Chirurgicamque laborioſam certè Artem cum laude exercentem, cui olim pro remedio fuit, nutrices tres quotidiano lacte exhaurire.

Alteri autem tabis nerveæ ſpeciei quæ à merà humorum ſiccitate ſine inſigni tenſionis connubio repetenda eſt, eadem methodus competere debet, niſi quòd licet in illâ ſpecie aliquid tonici levioris addere; ut aliquo gradu increſcens cordis actio, ad intimiora uſque vaſa rorem nutritium devehat. Nec tamen minùs irritantia quævis vitanda ſunt, ne ſiccitati addatur tenſio. Hinc locum hîc ſalutarem inveniunt, aperientia leviora, aromaticâ vi non deſtituta, ut flores varii Chamæmeli, Sambuci, Meliloti, aquæ leviores Martiales, ut apud nos, Forgienſes, locorum diſtantiâ mitigatæ, Paſſiacæ depuratæ, aliaque hujuſmodi. Tum decocta aperientia Borraginis, Bugloſſi, Cichorii, Taraxaci, Sonchi; infuſa levia ex Becabungâ, Naſturtio, aliiſque ſimilibus mediocri ſaponaceâ virtute donatis. Sed res na-

turales omnes ad præcedentem modum dirigantur, addaturque his antè omnia equestris exercitatio, sin minùs vectio, succussatio, aut demùm frictio, pro viribus, aut lenis aut fortis; quæ omnia totam curationem nostram constituunt, modò non adsit acrimonia latens, propriis sibi debellanda remediis.

Patet indè nullum ferè in tabe nerveâ rependi antispasmodicis pretium, imò pauca omninò usurpanda esse remedia: sed rem totam & exercitio & sobrietati, abactis longè atque fugatis vanis terroribus esse relinquendam.

§. III.

De Paralysi & Hydrope nerveis.

HUCUSQUE fibrarum tonus etsi perversus in tensione peccare potuit, eum tamen vegetum vividumque exhibebant morbi, de quibus agebatur nuper. Hîc cum ipsâ atoniâ nobis res agitur. Mutata omninò scena est. Omnia laxitate laborant, inerti muco diffluunt omnia. Paralysis atona, cardiacis stimulantibus, aromaticis spiritibus & salibus volatilibus, oleis essentialibus, frictione vehementi, mordente & vesicas concitante emplastro, cucurbitis, scarificationibus curatur. Veteris tamen memor flammæ vide ne odores fortiores exteriùs applicati capiti noceant, nervosque stimulo quidem, sed convulsivo exsuscitent. Diæta sit cardiaca ex alimentis benè coctis, partibus tenuioribus constet, viribus semper accommodata, quæ non eas exsuperet, sed quæ nec suâ mediocritate peccet. Si vacuantibus opus

eſt, quod Hydropicis præcipuè competit, inſtituendæ ſunt pro re natâ & vomitiones & catharſes, ſed ſtatim ab eorum actione peractâ antiſpaſmodica vehementiora machinæ laboranti ſuppetias ferre debent. Uno verbo, omnia hîc & actuoſa, & fortia medicamina eſſe par eſt; nec aliud habent commune morbi hi noſtri cum præcedentibus, niſi quod iis pariter exercitatio conducat, ſed hîc & fortis eſſe debet, & corpus ad uſque defatigationem deducens; omnis verò curatio ex notis atoniæ & colluviei ſeroſæ indicationibus componitur, ſi miſceatur cum illis non parcus, ſed fortis antiſpaſmodicorum validiùs cardiacorum uſus.

Finis primæ Partis.

DE MELANCHOLIÆ, ET MORBORUM *MELANCHOLICORUM* CURATIONE.

PARS ALTERA.

De Melancholiæ humoralis curatione.

Ex nerveæ atque ſentientis partis affectione melancholicâ ad eam devehimur, quæ ab humorum vitio pendens ad mechanicam corporis mutationem refertur, ſuique non indubitata ſigna prodit, quorum alia ex fluentium per vaſa elaterio prædita liquorum legibus enodantur; alia verò ex incognito animæ cum corpore commercio pendentia eam ſervant obſcuritatem quæ nimis altè ſapere, de tanto arcano, ambientium, oculos obtundit & tenebroſâ obcœcat caligine.

Mutationis verò illius melancholicæ ex quâ

nascitur humor niger, imò & pessima atrabilis, acris, erodens, acida, spissaque & splendens, ut cum veteribus Præceptoribus nostris loquar, naturam, essentiam, causas atque symptomata satìs fusè in priori hujus Operis Parte prosecuti sumus, ut de iis ne verbum quidem addamus; sed ad curationem liceat properare, cujus pars non una è tenebris eruenda incumbit. Historica enim alia Veterum dogmata exponere debet, altera verò ratione, & experimentis Recentiorum suffulta ad veram lucem afferendam properare debet.

Et certè quod historici est in curatione hujus morbi, eò majoris est ponderis, quòd forsan in Artis dedecus fatendum sit, nos in sanatione hujus mali, Veteribus minùs eruditos esse. Constat enim non solùm ex Medicorum monumentis, sed ex Libris etiam qui ad Artem non pertinent, omnes ferè Melancholicos, aut à Melancholiâ Maniacos, per Artem sanatos olim fuisse. Et hanc quidem vetustissimam fuisse Artem ipsæ fabulæ indicant. Sic Præti natas furore melancholico correptas sanavit Melampus, herbâ Melampodio dictâ eâdem, ut videtur, atque Helleborus, falsosque mugitus quibus agros implebant, arte compescuit. Purificationes, sacra varia, Taurobolias, Balnea, & in sacris fontibus immersiones, veris remediis prætexebant Sacerdotes, per mysteria pretium naturali rei addentes, & profanum vulgus à scientiæ cognitione arcentes. Ad iram enim Deorum immortalium morborum ferè omnium causam referebant, teste ipso de pestilentiâ Homero. Undè nullus est ferè morbus, ipsâ suâ spectandus atrocitate, qui non aliquod

Numinis nomen apud Antiquos habuerit. Cerritus morbus, Herculeum malum, Larvata affectio, Sacer morbus, aliique plures passim apud Autores occurrunt, quòd hisce morbis à cœlo, aut sacris hominibus, medicina quæreretur. Nec videtur aliâ de causâ pœna itineris Agamemnonio Oresti imposita, quàm ut afflictus distractione objectorum erigeretur animus, aut quia in Tauride sive herbarum vis potentior, sive methodus tutior ad hos expellendos morbos excoleretur. Nonne etiam si fabulas expendere juvat, Æetæ senectus alacrior reddita per mollium herbarum balnea videtur. Alia sunt etiam multa, quæ vulgo celata, omnium tamen oculis usurpata, majora humanis credita sunt, & deturpata narratiunculis, quales etiam apud nos, in tantâ scientiarum acquirendarum facilitate, quotidiè rerum gnaris risum movent, avidè tamen ab incautis accipiuntur. Sic emunctæ naris vir Aristophanes noctem integram in Æsculapii fano cubantes, Sacerdotumque technas falsè irridet, Melancholicisque respondet πῖτ' ἐλλέβορον. Nec minùs tamen quæ ad nos pervenere præcepta Æsculapii medicum sentiunt, sese divinitatis velo occultantem. Vide *Le Clerc* de iis fusè differentem quæ nullâ ratione ad nos pertinent. Id intereà certum est nullum in antiquissimis gentibus, inter alia publica monumenta incarcerandis atque incatenandis insanis, locum fuisse destinatum, quales apud recentiores populos undique reperiuntur. Sed passim de insanis mentionem injici tanquam sanabilibus. Ipse Hippocrates Melancholiam simplicem inter leves morbos numerat, *De Morbis Lib. I.* Men-

tem ſanare verbum eſt Platoni uſurpatum. Et eam ſanationem corporis reſtituto tenori tribuit in χαρμίδῃ. Jam verò Græcorum vetuſtiorum ut videtur, exſcriptor Plautus de maniâ ut de morbo ſanabili ſatìs fusè loquitur. Cùm enim alter è Mænechmis pro inſano habetur, alligant eum lorarii, & ad Medicum adducunt, qui cùm furentem videt & vincla recuſantem, non de morbi ſanatione deſperat, ſed doſim doſi addendam pronuntiat, ut jam multa hellebori jugera ei neceſſaria crepet, eumque huic potui per aliquot viginti dies addicendum edicat.

Quanquam autem exigua ſit in hac materiâ Poëtæ comici autoritas, qui mores potiùs pingit, quàm artem exprimit, tamen receptam uſu & ſucceſſu methodum fuiſſe, comprobat; in quo & cum reliquis hujus temporis Autoribus mirè conſonat, cùm nullibi legatur, fuiſſe carcere & ſolitudine ſegregatos maniacos, ſed ſemper cum inſaniâ hellebori nomen jungatur, undè voces illæ apud Poëtas vulgatæ, navigare Antyciram, quæ hellebori proventu illuſtris fuit inſula, ut alibi dicetur. Fatendum tamen eſt quòd Galeno adſcriptus de Melancholiâ Liber (*a*) Aetii Sicamii nomine vulgatus, incipientèm, leviorem & curatui facilem; veteraſcentem verò difficiliùs curandam edoceat. Sed effatum hoc nihil omninò de morbi ſanabilitate ſtatuit; cùm ad omnes æquè morbos prognoſis illa poſſit referri. Hinc verò ſatìs apparet duplicem hîc ſcopum nobis proponi, morbi curationem evolvere ſata-

(*a*) Charter. Tom. X.

gentibus. Primum esse ut sacros vetustiorum monumentorum fontes rimemur assiduè, posteà verò, ut quoniam nullius autoritas est in Medicinâ ponderis, nisi ratione fulciatur, adhibenda remedia ad rationis lancem examinemus.

Omnis ergò nostra de curatione humoralis Melancholiæ Tractatio hisce titulis comprehendetur. 1°. Curationem dispositionis, aut nativæ, aut acquisitæ ad Melancholiam secundùm mentem Veterum exequemur, eamque ad Physices leges perpendemus. 2°. Ipsius morbi curationem & varias causarum indicationes, imò & symptomatum exequemur. Posteà verò morbos ab eâ pendentes facilius erit curatione assequi. Motam denique & in morbis acutis ferocientem compescere tentabimus. Sic Recentiorum inventis Veterum observata aut fulciemus, aut etiam ea subvertemus, si aut ratio, aut experientia repugnent, ita ut veritate, nullatenùs autoritate iter instruatur. Quod utinam in utilitatem infelicium illorum cedat qui clathris atque verberibus ferarum instar, non malorum lenimen, non sanationem inveniunt, sed inhumanos risus excitant vecordium, cordatorum misericordiam, humano autem generi timorem incutiunt, cùm nullus sit qui ea absurda pati non possit.

CAPUT PRIMUM.

De illorum curatione qui ad Melancholiam humoralem prædiſpoſiti ſunt.

Si fragilitati artis humanæ ſemper conceſſum foret, morbos qui miſeris undique impendent non prævidere ſolùm, ſed etiam præcavere, præclarè cum mortalibus ageretur. Verùm multi ex morbis inopinanter ingruunt, & turbinis inſtar in ipſis ſæpè deliciis opprimunt, quod vulgò de Melancholiâ in genere dici non poteſt, præſertim verò de humorali quæ non ſimplex, aut ſubitò poteſt in corpus accipi, ſed ſensìm humoribus tenacioribus atque quaſi piceis factis, & ſolidis in atoniam redactis, habet elementa intùs in ipſis corporis principiis vitiatis fundata atque radicata. Si ergò emicat aliquandò protinùs, effectibuſque non prævifis anteà in apertum ſe prodit, aderat tamen intùs noxa latens, conſtitutioque ad morbum prona, quam tollere Arti conceditur (*a*).

Præcautio adversùs morbum quemvis duplici conſtat indicatione adimplendâ : prima eſt ut amoveantur remotæ omnes cauſæ quæ morbo inferendo aptæ ſunt; altera verò ut ſuperentur

(*a*) Νοῦσοι δ' ἀνθρωποίσιν ἐν ἡμέρῃ ἠδ' ἐπὶ νυκτὶ,
Αὐθόματοι φοιτῶσι, κακὰ θνητοῖσι φέρουσαι
Σιγῇ, ἐπεὶ φωνὴν ἐξείλετο μητίετα Ζεύς.
Heſiod. Opera & dies.

atque immutentur effectus primarii causarum harumce, qui si dominium in corpus semel obtinerent, morbum ipsum facerent.

Ut priori fiat jus indicationi nosse sufficit quæ sint causæ illæ. Cognitas à se avertere & ab iis fugere simplicissimum artificium est. Sic Angli quos sua ipsa constitutio, & loci patrii intemperies ad Melancholiam nerveam adigit, & causam & effectus tollunt, si maturè ad alia loca enavigaverint. Sic quos vicinia ardentioris solis, ablato liquidiori fecit exustos, reficit brevi amœnior rore fœcundo madens, ventisque salutaribus tellus perfusa; sic æstatis effectus tollit autumnus, autumni noxam corrigit hyems; nullaque datur summâ naturæ indulgentiâ nocendi forma, cui quasi juxtà, non reperiatur antidotum. Cùm iracundus Achilles, atrâ bile turgidus, in Agamemnona minacem gladium distringere minatur, frænum lascivienti bili imponit prudens Minerva, quæ semper homini cuivis adstat, si illi auscultare docilis fuerit. Regimen ex austeris dyspeptis crassioribus alimentis constans, humidâ temperante, leniente diætâ curatur. Uno verbo, causas illas remotas & occasionales ut fugere & arcere facillimum est, si semel fuerint agnitæ, ita non omninò semel ab illarum impetu natos effectus vincere pronum est.

Veteres cum Hippocrate & præsertim cum Galeno, rem adversùs Erasistratum acriter disputante, melancholicum humorem ut naturæ inquilinum habuerant. Hinc ergò eum à corpore eradicare & funditùs prosternere putassent esse piaculum; temperamentum verò ab ejus eviden-

tiori exiſtentiâ conſtans atque conflatum, veluti rem ex ordine naturæ ſervandam eſſe conſtituebant, licèt aliter & Fernelius & Sennertus cenſuerint, auſi Galeno contraſtare, quòd illis quibus vivebant temporibus, grande nefas credebatur. Verùm cùm ex Galeni dogmatibus omne temperamentum à medio illo, ſeu mediocri diſcedens, furtìm labatur in intemperiem; ſi Melancholia prædominaretur, aut corrumperetur illa, aut ſi temperies univerſalis, hanc illamve partem affectaret, tunc præcautione utendum ſuadebant.

Præcautiones verò illæ in compeſcendâ luxuriantis temperiei vi, omnes ferè à ſex rebus non naturalibus deſumebantur, morbis enim reſervabantur remedia, quæ naturam mutare, non ſervare nata credebantur.

Ut autem frigida & ſicca habebatur melancholica intemperies, ita vitam & victum inſtituebant, ut hinc non frigida, illinc verò humectantia proponerentur. Victus, ait Galenus, *Libro de Melancholiâ*, ſit boni ſucci, humidus, ἀφύσος, *flatûs expers*, citrà aliud efficax remedium. Huic addit Poſidonius ſerum lactis melle admixto, tanquam verum imminentis Melancholiæ ſpecificum antidotum. Tum verò curas & acriora ſtudia, quas pro cauſis morbi agnoſcit, ſedulò vitandas eſſe patet.

Ut autem iidem Autores lienem habebant cum Galeno adversùs Eraſiſtratum, pro maximo nigri humoris emporio, ejuſque vacuationes per alvum fieri, omnes ex antiquitate Medici cenſuerint, mirum eſt quanto conſenſu in incipientis etiam morbi exordiis purgationem ſuaſerint.

Quid quòd Hippocrates ipſe, aut ſaltem primævi ejus diſcipuli, licèt in adhibendis catharticis adeò prudentes & cauti, ſi vel aliquod dubium de Melancholiâ exſuperante ab inſomniis ſignum arripuerint, illicò ſolvi per cathartica malum præcipiunt, ſi tamen qui de inſomniis inſcribitur Libellus, tanto Autori aut ejus ſcholæ tribuendus ſit. Quò autem magis hanc ipſi doctrinam tribuam ſuadet Galeni conſilium, qui in genuino ejus de atrâ bile Libello diſtinctis verbis pronuntiat : « Generatim omnes qui ab humore melancholico proveniunt affectus inhibebis inter initia humorem cum vacuantibus validè purgans ». Quod quidem periculoſum dogma quouſque verum ſit, alibi perpendetur. Nec minùs verò Rufus Epheſius adeò à Galeno laudatus, in fragmento quem nobis ſervavit Aetius Sicamius, inter initia lenem purgationem ex epithymo & aloë ſuadet, additque : « Etiamſi horum parùm quotidiè acceperit æger, prodeſt tamen moderatè & paulatim ſubducendo ». Rem leniùs tractari volebat Poſidonius in eodem loco, qui ſolo ſero lactis melli admixto præcipit alvum laxari, ut modò dicebamus, nec niſi eo deficiente, ad epithymum & aloem vult recurrere. Sed ab his omnibus Autoribus bona & conveniens victûs ratio antè omnia ſuadetur.

Porrò quæ ſit illa victûs ratio non dilucidè expoſuerunt, ſed cum Hippocratis maximè ſequaces ſint, ab eo diætæ leges mutuari non dubitamus. Hîc igitur 2°. de morbis, φροντίδα & morbos nigros deſcribens, his cibos pauciſſimos, ſi debilitas non adſit, alvum ſubducentes, commendat

mendat non acres, non ſalſos, non pingues, non dulces guſtu. Et calidâ eos lavare prohibet, à vino & acribus arcet, aut ſaltem vinum aquoſum permittit. Neque exercitationibus eos vult uti, ſed quiete contrà temperari atque emolliri. In progreſſu mali fit morbus niger quem ab aliis nigris acido dentes ſtupore afficiente, diſtinguit. Tunc primùm pharmaca frequentia ſuadet. Undè illa ab Hippocrate non tam ad precautionem mali, quàm ad fuganda ejus exordia videntur uſurpata. At ſemper cibos molles, piſces littorales & cartilaginei generis, betas, cucurbitas, vinum album aquoſum præcipit, & in omni horum genere morborum lac aſininum, ut & Poſidonius equinum, vult curæ abſolvendæ adhiberi, iteratoque præcepto à ſole, ſeu potiùs ab æſtuantis ſolis irradiatione in caput, abſtineant jubet.

Verùm ſi ultrà eſt animus, diætæ leges ad Melancholiæ tum præcautionem, tum curationem ſectari, quidni apud eundem Autorem diætæ autumnalis præcepta ſequimur. Cùm, ut jam alibi dictum eſt, autumno & ejus facultatibus, Melancholiam & ejus proprietates æquiparaverit. Hæc tum ex æſtivæ diætæ reliquiis, tum ingruentis hyemalis minùs ſeveris præceptis conflata, eò hyemali proximior eſt, quò tempeſtas magis in hanc vergit, & accuratè *Libro III. de Diætâ* deſcribitur.

In his igitur cautionibus adversùs imminentem morbum tria notanda ſunt. 1°. Conſenſum inter Medicos vetuſtiores ſummum eſſe, ut diæta mollis, humida, imbecillima ægrotantibus inſtituatur, ut labores nimii tum animi, tum

corporis vetentur, ne scilicèt Melancholia vertatur in atram bilem. Imò hunc in finem ipse solis ardor devitetur, in caput præsertim, ne humor quasi rarefactione vasorum attractus, caput invadat, suumque ibi dominium exerceat.

2°. Omnibus etiam æqualiter purgationem maturam commendatam fuisse, sivè per universum corporis ambitum diffusus sit humor noster, seu in caput desævierit, sivè lienem & hypochondria occupaverit, de quibus purgandis cùm cæteri tacuerint, præceptis Posidonii de catharthicis ad hypochondriacum affectum adhibendis videntur consentire.

Idem verò distinctè pronuntiavit Hippocrates de atrâ bile in uteris, *Lib. II. de Morbis*.

3°. Verò illud etiam æqualiter ab omnibus commendatum est; ut præcavens cura finiatur atque confirmetur, usu lactis asinini aut equini, repudiato lacte bubulo, cujus serum melli remixtum, lacti animalium suprà dictorum, videntur æquiparasse ferè omnes.

Ultrò tamen fatebimur quòd dum numerosa veterum Medicorum à Galeni ævo volumina evolvimus, singulosque spe arripiendæ veritatis sectamur, autoritatem viliorem reperimus plerorumque, qui pudore omni soluto, ætate superiores ita exscribunt, ut nihil addant, præter pauca quædam aut superstitione, aut merâ opinione famosa remedia. Quod piaculum tamen, nec ad Alexandrum, nec ad Cœlium Aurelianum pertinere potest.

Præterea verò fugienda multa ciborum genera quæ Melancholiæ producendæ apta erant, Au-

tores veteres præcipiunt. Cùm enim Melancholia ipsis pro humore naturali haberetur, quæ plus terrei quàm alterius cujusvis principii haberet, necessum ipsis videbatur, ut quodcumque ex naturalibus corporibus simili abundaret principio, Melancholiæ inducendæ faveret. Hinc inter vegetabilia Melancholiæ cumulandæ apta numerabant Lentem, semen Cannabis, Brassicam, tubera quæcumque, inter animalium carnes bubulam. Ex animalibus quibuscumque sanguinem melancholicum edixere, sed præsertim lienem quam acerbitate quâdam donatam, à leonibus, pantheris, carnivorisque animalibus intactam relinqui docet Galenus, cùm reliquæ omnes cadaveris partes vorentur. Quod observatum à nullo alio Historiæ Naturalis cultore, comprobatum scio. Addit vitandis Trallianus Libro II. Erucam, Sinapi, Allium, carnem cervinam & ferinas omnes, panem sordidum, garum, vina vetusta austera. Oribazius verò his annumerat carnem leporinam, tynnos, cete, delphinas, cochleas, typham, caseum vetustum, vinum crassum nigrum.

Hisce cautelis, Veterum spes fuit Melancholiam eludere atque præcavere, cùm summam simul adjungerent animi atque corporis moderationem; in quo quidem quantum spei eorum fuerit fundamentum, ex recentiori Theoriâ nunc videndum est. Tot undique circumstant nocendi jure donatæ causæ, ut fugiendis atque devitandis illis impar sit omninò hominum malè cauta sedulitas. Sed si mutatio ab iis nascenda, in humoribus corporis humani physica, semel cognita

fuerit atque ratione deprehensa, quod in hac nostrâ intemperie satis abundanter factum confidimus, præcautio nostra in duobus hisce peragendis consistet.

Primum est ut quantum fieri possit, malo causæ gravidæ summâ sollicitudine arceantur; alterum est ut si non possint illæ à corpore averti, ita dirigantur tamen atque cohibeantur, ne eorum effectus corpus lædat, atque ita afficiat, ut iis etiam remotis morbidum remaneat.

Omnes porrò Melancholiam humoralem inducentes causæ in illud unum collineant, ut inductâ humoribus nimiâ tenacitate, solidorum vires simul fatiscant, ut in priori nostri Operis Parte demonstravimus. Undè patet ad formandum morbum, præter alios complexum atque compositum, aut vehementi aut longâ opus fuisse intùs grassantis intemperiei efficaciâ. Hinc cautela adversùs imminentis Melancholiæ minaces insultus instituenda, hoc tantùm temporis punctum spectat, in quo morbus nondum existit, aut cùm jam dubia & ancipiti fulta judicio, suæ præsentiæ signa comministrat.

Præcipua igitur cautelarum nostrarum meta, quæ ut remotissima primaque morbi elementa constituens è longinquo providenda fuit, in eo consistit ut fluidorum prima habeatur cura, ne tenacitate indivulsâ partes illorum cohæreant, ne intrà suum activitatis centrum partes à se invicem repellendæ, possint concentrari atque attractione mutuâ adunari. Posteà verò solidorum tonus ita fartus esse debuit, ne inflammationem

ſpiſſiori liquido facilè contrahendam, concitet ars præpoſtera.

Ratio autem quâ denſiora atque ſpiſſata fiunt fluida, non una eſt. In alterâ ſcilicèt quaſi inerti otio torpentia ſolida, partes fluidorum heterogeneas adunari inter ſe ſinunt, laxiori quidem unione & ſpontaneæ ſimili, quâ cruor in vaſe effuſus concreſcit.

Altera contrà à nimiâ vaſorum actione partes ad ſeſe invicem apprimente & liquidioris partis expreſſione naſcens, ſpiſſitudinem ſeu denſitatem inflammatoriam conſtituit. Ut hæc poſterior ab aucto Naturæ motu pendet, prior eumdem præfractum atque labefactatum oſtendit, eſtque ſpiſſitudo cachectica. Hæc autem etſi alacritatem atque nativam ad functionum exercitium aptitudinem deſtruat, nunquam tamen ſpiſſitudinem melancholicam inducit, cùm laxa omnia atque humore diffluentia efficiens, hydropem potiùs atque cachecticos morbos ex ſuâ naturâ invehat, quàm alios quoſcumque. Quæ autem inflammatorio æſtui natalia debet, ſi adunatis liquorum principiis, ſolida non ſtimulet ad phlogoſin, ſed ea inæqualiter aut gravet, aut obſtipet, habetur pondus, anxietas melancholica. Quo autem pacto res & fieri, & per univerſum corporis ambitum diffundi, aut in hanc illamve partem decumbere poſſit, alibi ſatis fusè expoſitum eſt; à quâ tractatione id velim unicum deduci, quòd qui humorem melancholicum præcavere atque prævertere volet, ſciat neceſſe eſt, ſibi antè alia cum eo hoſte dimicandum, ſpiſſitudinemque ſanguinis inflammatoriam, licèt omninò à melan-

cholicâ abludat, esse tamen remotissimum ejus elementum.

Res ergò removendæ omnes illæ, quæ dum tenuiores fluidorum particulas auferunt, sanguinem densant in solidiorem massam, eumque exsiccant. Actio nimioperè intensa cordis; aëris calor immodicus, aut ariditate ipsâ protractâ exurens; aut diæta siccior, animi affectus violenti, motus nimii tum animi tum corporis, vacuationes quæcumque aut naturalibus majores, aut nimis protractæ, exceptâ solâ sanguineæ ipsius rubræ partis, ad hoc inferendum sanguini vitium conducunt.

Si quem ergò à longinquo melancholicum fore, & humorali melancholico vitio laboraturum suspiceris, hunc maturè à violentis tempestatis nimiùm aridæ atque calentioris assultibus semotum servabis. Aër nec gravior eligetur, qui pulmonalem intendere natus est actionem, nec levior, quo exhalatio nimia fit.

Purus quidem & ab omni miasmate liber, si talis eligi possit, cæteris omnibus antecellit; selige leviter humidum, qualis est littoralis, sed qui stagnanti proximus aquæ non sit, undè fit athmosphæra gravis & putridis cœnosa effluviis. Mirum est quantùm ad præcavendam spissitudinem hanc aëris sereni usus conducat, sive quòd perpetuo ductus spiramine partes sanguinis à se invicem solvat, elasticamque resilientem ipsis facultatem impertiat, undè minùs uniri faciles evadant; sive quòd & nervorum & vasorum oscillationes reddat & liberiores & æqualiores. Certè nullus est quem non aër stagnans gravet, lassum

atque hebetiorem reddat, cui non vires atque alacritatem, cœlum ſudum atque ſerenum inſpiret. Hinc præcipua regionum inter ſe diverſitas experimentis deprehenſa ſatis. Undè fit ut Melancholia quaſi cum civitatis jure quibuſdam tribuatur.

Generatim verò urbium aër campeſtri atque ruſtico probè ventis, præcipuè verò Boreâ perflato, magis melancholicus eſt. Hinc rure gaudent Camænæ, hinc ibi formoſiſſima voluptas, puraque & illibata deliciarum genera è Naturæ penu depromuntur, raròque apud Ruſticos gliſcit Melancholia. Hinc methodicis ut Sorano cujus verba videtur exſcripſiſſe Cœlius Aurelianus, ſumma in ſanandis animi morbis aëris ſeligendi cura fuit, quod aliis nimis prætervifum doleo.

Cibus verò & potus maximam in ſpiſſitudinis inflammatoriæ natalibus partem ſibi vindicant. Non quidem quòd pars ciborum nutriens per ſe eam poſſit inducere, ſed aromatum largior proventus, ſalitorum animalium fumo & ſale induratorum uſus, acria quæcumque edulia, qualia ab Autoribus noſtris enumerantur, partem maximam in actione cordis & vaſorum adaugendâ ſibi vindicant. Sed præcipuè verò & antè alia condimenta, ſpirituoſorum abuſus inflammat, denſat, exſiccat. Sed cùm de his in hoc Opere jam non ſemel locuti fuerimus, longiùs agere ſupervacuum eſt. Ad Melancholiam igitur præcavendam victus eſto ſimplex, humectans, ex cerealibus benè fermentatis conſtet & tenerioribus carnibus; potus nec eſto nimiùm copioſus, nec parcus nimis; nimiùm copioſus vix ſanguini miſcetur quem

gravat; ſimulque utiles miſcelæ totius partes per urinam avehit & abripit. Nimis parcus exſiccat. Undè liquet quantùm in hac diætæ inſtitutione cum veteribus noſtris Præceptoribus, ratio experientiâ fundata nos jubeat conſentire.

Nec minùs illis concordes erimus, cùm ſummam tum corporis, tum animi quietem commendamus iis quos minatur inflammatoria denſitas. Cùm enim tota illa nimiæ circulationis efficaciæ accepta debeatur, patet motum quemvis, aptitudinem liquorum quâ concreſcant atque coaleſcant, adaugere, adeòque iis tantùm ex medicâ lege motûs permittitur, quantùm ſufficit, ne omnia inerti torpore diffluant; videmuſque indè quàm ſapienter & Hippocrates & ab Hippocrate alii, diſſuaſerint iis quos ſpiſſitudo ad Melancholiam deducens, vexare poteſt, ne Soli caput exponant, cùm à rarefactione quam calor ille exurens producere poteſt, hærentia in vaſis capitis induci, atque in hanc principem partem Melancholia decumbere poſſit. Quod peſſimo exemplo vidi in viro, alioquin ingenioſo, quem ardor ſolis nimiùm capiti exceptus, in febrem ardentem præcipitem egit, quâ perſanatâ remanſit mentis error melancholicus. Qui non raro, teſtes hîc mihi adſint Medici omnes, poſt vehementiſſimas febres, compoſito febrili incendio, longa reconvaleſcentiæ faſtidia protrahit.

Vigiliæ cùm exſiccent, vitandæ. Vacuationes quævis in corpore non bellè præparato tenuiora auferunt. Venus ipſa niſi corporis ſalubri robore eam poſtulante, nocet, & ut pretioſi liquoris vacuatio, & ut animi affectus.

Affectus verò animi violenti omnes ita ſæpè inflammant, ut mortis ſubitæ, delirii, phlogoſios ab eâ natæ exempla apud Autores non rara ſint. Qui ergò vitandi, imò ſi in Melancholiâ nerveâ ſæpè plenaria curatio à legibus moralibus atque Philoſophiâ petenda ſit, ſæpè non minimam ſanationis partem implet, in ſpiſſitudine inflammatoriâ animum regere didiciſſe, eique fortiter imperaſſe.

Verùm omnia quæ hîc de inflammatoriâ denſitate afferuntur, an omninò & ſemper Melancholiæ denſitati competunt.

Differunt certè inter ſe ita tamen ut altera alteram præceſſerit. 1°. Ubi jam fervor inflammatorius deferbuit, jamque remanet melancholicum frigus, tunc quæ actuoſa erant, & tenuata difflata fuêre, ſupereſt quaſi picea tenacitas. Et ut metaphorâ è Chymicis petitâ uti liceat, remanet quaſi caput mortuum denſitatis inflammatoriæ. 2°. Adeſt in ſpiſſitudine melancholicâ vis impellens minor, quæ major in inflammatoriâ diatheſi. 3°. Ab hiſce proprietatibus tertia ſequitur quòd in phlogiſticâ humorum diatheſi ardor ingens adſit, nullus verò in melancholicâ, ſed ut Galeni verbis utar, relinquitur cinis poſt incendium. Hinc cautelas proprias ſibi vindicat.

1°. In ſpiſſitudine inflammatoriâ quocumque in caſu, omnia quæ æſtum incendere valent cane & angue pejus fugienda, melancholica verò craſſities, permittit leviora ſtimulantia quæ fibras exſuſcitent & liquida diſſolvant, ut ſunt Chamæmelum, flores Sambuci, Meliloti, ſucci plantarum ſubamari, ut ſucci Taraxaci, Cichorii, Bor-

raginis, aliique his similes saponacei in eâ curandâ locum inveniunt; alimenta hujusmodi ex oleribus, ut Betâ, Spinaciis, Lactucis, aceto, sale condita, sed cocta comedantur, nec vetitum sit cautè atque prudenter vino tenui aquoso uti.

2°. Ut crassa, austera, cogentia in inflammatoriâ densitate possunt aliquandò prodesse, cùm virium intensitatem occupent, nocent semper in spissitudine melancholicâ, quia scilicèt facilè eorum partes in tenuissimis hærent vasculis,& inertia fluida cogunt; cumque ipsis, terrâ intermediâ, resinosam unionem contrahunt, quod inflammatione minas intentante nullatenùs metuendum est.

3°. Laxatione in spissitudine inflammatoriâ semel factâ, cætera quasi spontè resolvuntur & quasi elasticâ vi resiliunt. Quod in spissitudine melancholicâ evenire non potest, in priori enim vergunt omnia in adunationem, sed vi suâ resultivâ non defraudantur. In Melancholiâ contrà facta est & hæret principiorum adunatio, undè arte opus est ut illa solvatur. Hinc quam Veteres ferè omnes in curatione incipientis Melancholiæ suasêre venæ-sectionem, mihi potiùs ad præcautionem videtur instituta, quàm ad morbi curationem, quia nondum principiorum adunatione factâ, resiliunt illa, pristinâ enim libertate adhuc fruuntur. Hinc ergò ferè omnia quæ ad inflammatoriæ densitatis naturam pertinent, possunt etiam Melancholiam metuentibus, paucis suprà dictis exceptis, competere.

4°. Undè etiam deducitur quòd ad densum inflammatorium constituendum requiratur; hinc

actio naturæ prætermodùm aucta, principia sanguinea compingens simul & tenuans, illinc verò partium tenuiorum atque fluidiorum exhalatio, atque residui sanguinis exsiccatio. In melancholicâ siccitate nulla aut tenuatio principiorum, aut ex vi naturæ compactio atque condensatio requiritur. Exsiccatio sola, principia humorum disponit ad piceam illam tenacitatem melancholicam, & ut voce pharmaceuticâ utar, humores quasi cogit in extractum.

Hæc quidem fusè satìs in priori Parte enodata, hîc summis tantùm attingere labris visum fuit, ut sentiatur quâ ratione diluentia adhibenda sint ad spissitudinis melancholicæ cautelam, & quid sibi vindicet illa diversi à denso inflammatorio. Scilicèt in id omni ope atque operâ nitendum est, ut qui intromittitur liquor diluens, non tantummodò densitatem illam perluat, sed ità aliquid habeat aut hærentiæ, aut solventis potentiæ, ut insinuata partes inter liquorum, eas à se invicem cogat discedere, nec ita tamen separet atque segreget, ut à mutuo collisu pristinam non recuperent formam.

Hinc ergò copiosior fluidi statim & simul introductio in inflammatoriâ densitate, si periculo non vacat, multo majori discrimine erratur, in melancholicâ spissitudine, cùm non semper nimia liquidi stagnantis copia possit, vi & efficaciâ naturæ, per patentes urinæ vias expelli, sed sæpè contrà in ipso venarum vado hæreat, non ipsi densitati immixta, sed sejuncta & miscelæ impotens, vasa gravare, imò & minoribus vasis convulsiones, arctationes, spasmos inferre idonea.

Illud enim nimiæ aquei liquidi copiæ proprium est, ut in vivo cane per apertam venam immissâ aquâ, illicò animal in suffocationes atque convulsiones rapiatur. Quod mihi non semel visum ab illustrissimo Halesio anteà fuerat observatum.

Sensìm igitur sine sensu alimenta diluendo, aqua ita intrà sanguinem introduci debet, ut partem ejus essentialem constituat, parsque parti misceatur & adunetur. Quæ facilior miscela erit, si aut mucilagineâ parte, sanguineis moleculis adhæreat fluidus ille latex, aut vi solvente saponaceâ dives earum præternaturalem juncturam rumpat & inter insinuet sese. Hinc meliùs ad inflammatoriam spissitudinem, nec tamen semper malè ad Melancholiam potiùs præcavendam quàm sanandam, conducunt famosa illa hordei decocta, quæ ptisanæ nomine ab Antiquis post Hippocratem, adeò in victu acutorum morborum decantata fuere. Humectant illa quidem imò & longâ in aquâ coctione, hordei indivulsa priùs atque tenacior mucago, tenuitatem acquirit faciliùs humoribus humanis miscendam; verùm utut cocta fuerint, ventriculum gravare nata sunt, & in mediocri virium actione quales sunt in Melancholiâ, vix subiguntur, tenacitatemque tenacitati addere aliquandò possunt. Superest igitur ad melancholicos diluendos ut aqua vi leni solvente imbuatur, qualis virtus lenis saponacea in pluribus vegetantibus reperitur.

Vidimus in modò propositâ Antiquorum ad præcavendam Melancholiam praxi, quantùm oleribus mollissimis, sero lactis & melli tribuerint, ita ut his quasi unicè innixi, totam superstruerent

humoralis Melancholiæ præcautionem. Porrò quod ipsis experientia demonstraverat, ratio Boerhaavio duce, recentioribus adstruxit.

Ille scilicèt alter ab Hippocrate in artis imperium vocandus, partem illam in oleribus, horæis fructibus, quæ aquam simul & oleum, sale nativo plantæ connubium jungente nexumque præbente, continet, saponi æquiparandam voluit. Nec immeritò, cùm reverà saponis vice fungatur, dum partes per se unioni prorsùs ineptas alligat & unit. Nec porrò uniri aliter sal & oleum possunt, quàm aut resinosis, aut saponaceis vinculis. Cùm ergò resinosa illa non sint, quod ipsa demonstrat eorum in aquâ solutio, superest ut inter sapones numerentur, qui aquam simul & olea parte salinâ attingunt, imò & sæpè potentibus vinculis ita stringunt, ut jam vel igne aperto, vel toto fermentationis apparatu opus sit, ut in primæva redire possint elementa.

Hinc ergò si partes aut in oleribus & fructibus horæis exactè & ad amussim temperatæ sint, nec illæ aliam aliunde virtutem nanciscantur; eorum succum ut saponem vegetantem cum Boerhaavio habebimus, leni virtute solvente donatum, nec igne acrem, nec alcalinâ indole causticum, sed levi acido divitem, undè refrigerans ipsis facultas, meritò cum solutivâ potestate ingenti conceditur.

Cùm autem formas admodùm varias in singulis hisce plantarum generibus sapo iste obtineat, adeòque ad usus varios possit adhiberi; licebit hîc ex tanti Præceptoris principiis singulas classes, in quibus occurrit, enumerare, ut singulis

ſpiſſitudinis, & gradibus, & generibus aptentur illi.

Primum conſtituunt gradum mucagines, quæ tenaciori & craſſiori partium vinculo vix ipſæ ſolvi ſe ſinunt à viribus Naturæ, adeòque ad ſolutionem aliorum principiorum conferre non poſſunt. Talia ſunt farinacea, frumenta omnia, Secale, Hordeum, Triticum, Zea, Lentes, Fabæ, legumina quævis, quæ uſu præpoſtero uſurpata inviſcant, obſtipant, nataque ſunt Melancholiæ nocere, nedum juvare dici poſſint. Hæc verò corpora à ſaponaceâ virtute prorsùs diſtant, quin imò eximiâ bilis ſaponaceâ ſolvente virtute egent, ut in emolumentum corporis nutritium cedant, verùm novâ attenuatione, qualem fermentatio ſuppeditat, facta tenuiora, ſaponaceam vim acquirunt, indivulſamque tenacitatem amittunt. Hinc panes & panum decocta aliquâ ratione inter ſaponacea numerari poſſunt. Sed debilis eſt hæc illis virtus, cùm contrà nutritia facultas inſit perfectior.

Olera verò & ſaponaceæ ſic dicendæ plantæ, ſicciorem ſaponem obtinent, minùſque fermentiſcibilem virtutem; ſalinam verò magis, adeòque ubi ex illorum extractis ſal eſſentialis arte extrahitur, maxima ſaponaceæ virtutis pars perit, remanetque ſi ſale privetur & ab eo disjungatur, magma terreum, de quo videantur non ſatis lecta Cartheuſeri experimenta. At remanente cum cæteris plantæ principiis ſale illo eſſentiali, qui ex pleriſque verè ſaponaceus extrahitur; omnia quotquot ſunt, vulgarem in uſum cedentia, olera, ſaponaceas, diluentes, humoribus humanis

facilè miſcendas partes intùs inſinuant, quibus ritè adhibitis, omnia ſanguinis principia amicè uniuntur, ſolvuntur concrementa, reſtituitur libertas meatuum; quo ſenſu verum eſt illud Plinii effatum: *Optima medicamenta, pauperrimus quiſque cœnat.*

Vario tamen gradu variæ celebrantur plantæ, repudiantur ſcilicèt aromaticæ ut Cærefolium, Pimpinella, Naſturtia, Braſſicæ, & aliæ quæ nonniſi coctione manſuefactæ ſaponaceam vim exercent. Non quòd illæ ſaponem non contineant, ſed quòd illum altè infecerit, penitùs immixtus ſpiritus rector aromaticus. Lactucæ juniores eâ ſe virtute commendant, ſervant reſinam vetuſtiores. Quod quidem cum omnibus ferè plantis plus minùſve commune ſit; hinc fit ut verno tempore naſcentes plantæ, aut autumno redivivæ, plus hujus virtutis cæteris omnibus poſſideant.

Inter olera ſolventi ſeſe virtute commendat troxymum ſeu troxyma. Quo quidem famoſo vocabulo interpretantur recentiores omne id eduliorum genus, quod nos olera vocamus mollia. Si aliquod peculiare olus hoc nomine intelligebatur, exquiſitâ inquiſitione, quale fuerit, mœrens reperire non potui, cùm ei tantùm Alexander Trallianus non ſemel à nobis laudandus, tribuat ut vel contumaciſſimas obſtructiones eo adjuvante ſuſtuliſſe ſe glorietur. Refrigerantem virtutem aliqua ſecum vehunt, ut Acetoſa, Lactuca junior, Portulaca, quâ denſitati inflammatoriæ magis conveniunt, amaricantem alia, quâ tonum aliquatenùs intendunt ut Cichorium, Taraxacum. Hac virtute, melancholicæ ſpiſſitudini plus con-

ferre videntur, cùm aliundè aperientem virtutem obtineant, quæ quanti sæpè sit in Melancholiâ præcavendâ momenti alibi exponetur.

Post olera & gramina ipso vere nascentia, jamque hyemali spissitudini diluendæ conflata, æstuante jam sole, fluidioribus liquorum moleculis per copiosiorem perspirationem exhalantibus, adsunt nimiæ concretioni prohibendæ, miscendæque intimiùs cum partibus oleosis aquæ, fructus horæi, oleo per salem soluto turgidi, solventes maximè, simulque aquæ, quod satis sit, intrà sanguinem devehentes. Augetur per totam æstatem & increscit, in iis qui sese invicem ubere copiâ excipiunt fructibus, solvens illa facultas. Nec ulla magis anni tempestas saponaceis fructibus abundat quàm melancholicus ille autumnus, cui quasi remedium paravit Natura suâ fertilitate provida. Cerasa, Fraga, Mori, Grossulariæ æstivum ardorem moderantur. Sed potentissimâ solvendi virtute ditantur Uvæ, Pyra, Granata Mala, Ficus, Aurantii fructus. Qui jam non spissitudinem solùm inflammatoriam, sed & melancholicam piceam tenacitatem resolvunt. Undè & ipsi & eorum succi inspissati, Roob, Extracti, Sapæ, Defruti nomine ad morbum nostrum prævertendum adeò meritò commendantur. Nec ea nobis lex ita intelligenda est, veluti iis abuti concessum foret; quanquam fatendum sit haberi in Historiâ Medicâ temerariæ audaciæ exempla, quibus non solùm morbus ille solo horum auxilio præcaveri potuerit, sed etiam omninò & integrè persanari. Quod etiam nostalgiæ melancholicæ vidi accidisse. Sed de his plura non sunt addenda.

Luculenter

Luculenter satìs de eorum efficaciâ Boerhaavius & discipulus ejus, aliorum præceptor Swietenus immortalia præcepta cumulavere.

Post fructus horæos maximâ ad hancce solvendam melancholicam spissitudinem donatur virtute, antiquis Autoribus, mel. Admiranda certè, quæ ex florum nectariis, apum instinctu extrahitur substantia. Verùm saponem exhibet mel oleo & acido dulcissimo scatens, facilè fermentiscibile, ex redundante quasi plantæ sapone formatum, & in insectorum corpusculo ita coactum ut cum mellitâ illâ virtute tonicam sæpè aromaticamque servet floris undè natum est indolem. Hinc aliud Thymum redolet, aliud Anthos odorem refert, & diversâ aliquandò virtute imbuitur, imò venenatâ, ut Trapezuntinum illud de quo Xenophon mentionem injecit. Oleosum maximè saponem mel constituit, undè servatur diutiùs, faciliùsque asportatur, nec nisi admixtâ aquâ fermentationem suscipit; solum verò atque sibi relictum rancescit potiùs oleorum more. Undè licèt melancholicæ spissitudini conducat maximè & atram bilem prævertat, nocet illis ventriculi constitutionibus, quæ arescunt & æstu torrentur. Hinc jure apud Biliosos infame habetur, nec iis competit atræ bilis generibus quæ à bile perassatâ producuntur, ut disertè exposuit Galenus. Pituitosis, senibusque prodest, imò & apud Orientales populos, lautissimum olim senectutis præsidium fuisse, ut & infantiæ delicias sacræ testantur paginæ. Præterea & aquâ multâ dilutum & sero lactis admixtum ad morem Veterum, rancescendi facultatem amittit, & lenis

folventis titulo in quibuſcumque caſibus advocari poteſt. De quibus fusè Hippocrates in Libro *de Acutorum victu*, cùm quæ ſummus Obſervator melli vindicat, ſaponaceæ virtuti pariter jure tribuamus.

Melli ut facultate ſic natalibus maximè affine eſt ſaccharum, quod olim ſolâ exudatione natum, μέλι ἐν καλάμοις Theophraſto dictum fuit. Nunc verò arte magiſtrâ ex calamis ad certam maturitatem deductis, prælo educitur, coctione inſpiſſatur, terris abſorbentibus defæcatur, & eſt maximum ciborum atque potuum per univerſum terrarum orbem condimentum. Eſt autem ejuſdem naturæ atque mel. Ejus ſcilicèt præparatio in eo tota conſiſtit, ut ab extraneis particulis extrahatur atque liberetur. Hinc eum nunc Ars, nunc Natura ex variis plantis extrahit. Sic copioſum ſaccharum ſimplicibus vulneribus, Acer montanus candidus Canadenſis ſuppeditat. Ex raſis ſurculis, ſeu ſtolonibus Aloës cujuſdam Braſilienſis, copiâ ingenti ſaccharum dulce educitur, teſte Marcgravio, *Lib. I. cap.* 18. Borrichius ex Algâ Iſlandicâ ſolis radiis expoſitâ naſci ſaccharum narrat, *Act. Haffnn.* anni 1671. Juglans Virginiana, Plukenetio autore, Zea, ſeu Mays, Linnæo, graviſſimo in hiſce rebus teſte, ſaccharum fundunt. Ut & Aſclepias Americana caule erecto ſimplici annuo, aliæque plantæ plures.

Verùm inſigne eſt artificium & chymicâ doctrinâ plenum, quo uſus illuſtriſſimus Margraavius ſaccharum ex Betâ albâ, Betâ rubrâ, aliiſque oleribus extraxit, ut & ex Glycirrhiſâ, Polypodio, Rapis, quod videre eſt in Actis Academiæ Be-

tolinensis anni 1747. Undè constet satis, nativum in sacchato reperiri saponem, ejusque vim mellitam, solventem, saponaceam nullatenùs esse contemnendam, sivè conservæ, sivè syrupi formâ, sivè in aquâ simplici solutum offeratur.

Saccharum autem quale apud nos usui est, multiplici coctione adulteratum habet oleum, hinc illud dulce minùs est quàm aut mel, aut mellita quævis; nec rancescit solùm, sed facilè acredinem urentem concipit, quo fauces quibus adhæret, inflammat & quasi exurit, non sine discrimine. Hinc quoties rancedo ejus metuitur, ut in illis quas biliosas vocamus, mutuato à Veteribus nomine, naturis, crystalli sacchari, reliquis ejus præparationibus præferuntur. Saccharum autem in genere salinis etiam particulis acidoribus peccat, hinc acido melancholico humori possit aliquandò nocere, undè jure meritòque ad usum internum in melancholicis mellita quævis præferuntur saccharatis, quanquam frequens ita sit syruporum usus, ut iis vel in inflammatoriâ densitate, vel in melancholicâ tenacitate nullus careat.

Verùm illud etiam in melancholicâ diathesi cavendum est quod in denso inflammatorio, nedum noceat, contrà prodest, ne nimia aciditas intrà sanguinem incautè introducatur. In inflammatione scilicèt in quâ omnia ad acredinem alcalinam vergunt, acida dum progressum attenuationis morantur, pro antidoto mali haberi possunt. At in tenaci humorum mole hærent, nec citò mutantur, undè quasi coagulum tenacitati additur; quæ tenacitas, si jam in Melan-

choliam activam mutetur, aciditatis caracteres induet. Hinc in priore hujus Operis Parte mentio injecta est Melancholiæ quæ à nimio acidorum potu nata erat, nec minùs certè nocent acida in Melancholiâ, quàm aut in Chlorosi, aut in languentis circuitûs quibuscumque vitiis. Cùm autem aciditas vitatur, non ita res intelligenda est, ac si acescentia levia fugienda essent. Nocent præcipuè acida terrea, adstringentia, omphacina, nocent etiam ea quæ maximè evoluta sunt. Sed acida saponacea præsertim melli remixta tutò adhibentur, imò & spissum resolvunt, modò nondùm adsit acida per se & erodens διαβρωτικὴ Melancholia. Hinc serum lactis, saccharum salinum è plantis eductum, in se recondens, hinc oxymel etiam, in casibus in quibus metuitur melancholica spissitudo, tantoperè prosunt. Undè minùs mirum videatur, cur Veteres qui acidum Melancholiæ caracterem pluriès agnovêre, tamen aceti usum melli remixtum totiès suaserint. Illud enim saponem acidum constituit, cujus vim solventem efficacissimam pluribus nunquam refellendis experimentis Boerhaavius adstruxit. Nec plura de hac humorum dispositione, quæ sola Melancholiam non facit, nisi in mali partem venerint solida, ut alibi demonstratum est.

Melancholia enim humoralis etiam à solidis pendere dicenda est, quatenùs ea sola sentire nata sunt, ea sola impressionem ab externis ortam, altè fluidis imprimere possunt, adeòque sola sunt quorumcumque symptomatum melancholicorum fons & origo.

Verùm ea nequeunt universali auctâ tensione

peccare, alioquin cum inflammatorio morbo nobis certandum foret; sed tantùm erethiſmo in hanc illamve partem decumbente laborare; aut illâ univerſali atoniâ, è cujus ſinu convulſiones atque abnormes motus erumpant; ita ut ſi ex hac parte cum chloroſi Melancholia conſentiat, differat tamen exuſtâ humorum ſiccitate quæ in cachexiâ non reperitur.

Solida igitur per ſe ad actiones regulatas imparia & velut atona eſſe in Melancholiâ humorali neceſſum eſt. Ea autem ipſis indè ad actiones inefficacia & inertia, duplici de causâ exoriri poteſt, vel quia nimioperè ſiccata & quaſi indurata ſunt, ut in ſenio quod per ſe melancholicum eſt, & circà quod adeò multa notatu digna congeſſit V. cl. de Fiſcher, in Libello *de Senio*. Vel quia actionibus præcedentibus, & ſæpè ex ipſo atoniæ ſinu erumpentibus, delaſſata fuêre, & quaſi diſtracta: quod veræ Melancholiæ humoralis proprium eſſe alibi demonſtrare anniſi fuimus.

Hinc ipſa per ſe præſentis Medicinæ efficaciam poſtulant, ſeorsìm ab humorali vitio, ut ſubleventur, & ſi fieri poſſit, eorum tono reſtituto imminens jam melancholia præcaveatur; nam poteſt ſpiſſitudo humorum melancholica plures per annos ſtare, nec tamen ullus indè morbus conſtituitur, ſed ſi ſemel deficiant ſolida, illicò morbus adeſt, cùm hæc ſine functionum præſenti incommodo lædi atque vitiari non poſſint. Hinc in præcautione ad Melancholiam humoralem duo hæc objecta ſeorsìm atque ſeparatim ſpectari poſſunt, quæ in morbo ipſomet uniun-

tur, sejunctaque à Medico sibi deposcere præsidia.

Verùm ex ipso Naturæ ordine liquidorum vitium primarium est, adeòque si quem ab humorum melancholicâ degeneratione, præstare immunem, signa jam hujus imminentis suaserint, antè omnia diluentium modò propositorum usui incumbes. Posteà verò ubi jam à fluidis exeuntibus & coctione excrementorum naturali, cui tantoperè Veteres, vel in ipso vitæ à morbis immunis & illibatæ curriculo attendebant, signa dilutionis arripueris, alteram sibi curam vindicabit solidorum dispositio, quæ aut tonica aut antispasmodica postulant, prima quidem in atoniâ, altera verò in spasmo inæquali.

Verùm quantùm sit in remediorum istorum usu, ancipitis curæ adhibendum, ipsa morbi natura edocet. Verendum enim est, ne dum tonum addere studemus, irritationem concitemus, desidesque fibras in vibrationes convulsivas cieamus. Hinc utraque nisi post humectantem adhibitam diætam, nisi diluentibus summè contemperata & quasi mansuefacta non possumus usurpare.

Videtur porrò Natura nostræ indulsisse debilitati, cùm tot undequâque salutiferas scaturigines per universum orbis ambitum multiplicaverit. Eæ autem quæ solæ ad præcavendam humoralem Melancholiam universo Medicorum plaudente choro usurpantur, ab antiquioribus Medicis neglectæ sunt.

Illæ sunt aquæ frigidæ acidulæ sic dictæ, Martiali levi sulphuri, sali unito aut terreæ parti, virtutes acceptas referunt; ex quibus aliquandò

quasi in ipso connubii variarum molecularum puncto, adeòque indè natâ effervescentiâ haurirentur, accedit pars elastica illa famosa, *Gas* Helmontio dicta, & Hoffmanni Halæique experimentis sectata multùm, necdum deprehensa tamen. Hæ verò aquæ refrigerantes simul atque diluentes, stimulum tamen solidis impertiunt, levem illum & fugacem imò si credere experimentis fas est, ruborem sanguini, miscelam, elasticam vim videntur restituere.

Aquæ illæ è quibus quæ fortissimæ sunt, id est, copiâ ferri potentissimæ, maximum chlorosi remedium præstant, id habent commodi, quòd aut aquâ simplici remixtæ, aut morâ, tum parte gravi ad fundum, tum leviori in auras avolante, eum virtutis gradum nancisci queant, quem tibi habes exoptandum.

Dantur verò aliæ simpliciores quæ nihil volatilis obtinent, sed salinam partem Marti magis terrestri junctam habent. Hæ depurantur, si fortiores sint, minùsque sunt antispasmodicæ, nec diluente tamen virtute, aut Martiali terreâ tonicâ defraudantur. Tales sunt Passiacæ nostræ etiam leviter catharticæ, aut Forgienses quæ alvum non movent, aliæque ita multæ, ut vix aliqua sit quæ suis careat Provincia salutaribus fontibus, ut jam alibi expositum est.

Has autem rectè ita exhibere, ne stimulando vasa arctent, ne nimiâ copiâ gravando, caput ipsum ejusque arcem impetant, ne ventriculi functiones, affatìm sumptæ, pervertant, Artis est vix describendæ. Viribus, humorum constitutioni, solidorum crasi ita adaptandæ sunt, ne eas in cri-

men voces, cùm tuum sit scelus, ipsas præpostere in usum vocasse.

Illas autem, quamvis plerumque reliquis remediis præstent, tamen aliquandò esse antispasmodicis postponendas, aut jungendas cum iisdem, causa morbi indicabit. Quis, v. gr., antispasmodicis uti verebitur, ubi Melancholia nervea abit in humoralem. Id autem non rarò evenire alibi dictum. Verùm antispasmodica cùm sæpè & circuitui intendendo & solidis arctandis efficacia sint, cautè in eorum usu incedes, si ab inflammatorio necdum penitùs discusso incendio, nascatur Melancholia. Simulque ea tibi cura incumbet ut imminentem liquidorum spissitudinem methodo diluenti supradictâ avertas.

Ex his porrò satis intelligitur methodum nostram cautelis ornatam, quas perspecta œconomiæ animalis natura indicat, apprimè esse consonam dogmatibus Hippocratis & Doctorum ferè omnium qui post Medicinæ Patrem scripserunt. Superest ut aliqua expendantur dubia quæ de præcautione adversùs universalem Melancholiam jactari possent.

Primum quidem circà balnea versatur, de quibus vix mentionem injecere Veteres, nec Hippocrates ipse, nisi cùm de Veratri usu loquitur, purgationique vehementi vult balnea præludere & eam sequi; nec Galenus qui dum methodi ad Glauconem, *Lib. I. cap.* 11. repudiat balnea in Quartanâ, videtur locum dedisse Savonarolæ, *Lib. II. rubricâ* 23. ut clarè atque distinctè pronuntiet melancholicis quibuscumque nocere balnea. Fomenta tamen Galenus commendat Libro

de Melancholiâ inſcripto. Balnea Alexander & ea quidem dulcia laudavit. Quas verò thermas celebravit Aretæus, ad ipſam Melancholiam videtur ſuaſiſſe. Certè balnea ad Melancholiæ præcautionem, imò ad ipſam Melancholiam peſſima pronuntiavere & Arabes, & Savonarola qui de iis expreſsè ſcripſit. V. Baccium *de Balneis*. Nec Arabes tamen Quartanæ videntur plus adhibuiſſe balnea, qui tamen, ut Avicennas diſtinctè *in Fen.* 3. 1. ea Melancholiæ ut commoda & utilia commendant & Serapion *de Balneis*; cùm tamen uterque embrochas medicatas præcipuè in uſum vocari velit. Verùm cùm ad Melancholiæ potiùs curationem, quàm cautelam pertineant illa, vix ad nos hucuſque ſpectant, nec ſi Quartanæ exiſtenti noceat balneum, idcircò imminenti velim illum ut nocivum ſpectare. Deſtituti igitur autoritatibus in hoc reſolvendum problema, rem ratione tentabimus expedire.

Balnea quæcumque certè humectant atque diluunt, & quò ſiccius atque aridum magis eſt corpus, ut vulgò in Melancholicis reperitur, eò magis abſorberi liquidi per hiantia & quaſi ſitientia vaſorum oſcula, rationi & experientiæ conſonum eſt, de quâ abſorptionis efficaciâ vide Simſonum in Actis Edimburgenſibus. Hinc certè proſunt, niſi atona prorsùs fuerint ſolida, quod ex actionum exercitatione facilè dijudicabis, & forſan meliùs adhuc ex ipſius morbi cauſis atque naturâ. In atoniâ certè balnea quæcumque tepida, nedum prodeſſe, contrà nocere debent. Nec rarum eſt videre homines ad Melancholiam proclives, qui çùm intrà balnea feruntur, animi de-

liquium experiuntur, imò qui in ipsis balneis convelluntur ex ipso columnæ aqueæ pondere, suffocanturque tum ex ambientis atmosphæræ ardore, tum ex vaporibus aquæ rarefactis aërem implentibus, imò etiam ex eo quòd spissior atque densior sanguis vasa pulmonum impleat, nesciatque indè regredi propter hæsitantem molem & vasorum parùm resilientium atoniam. Undè ipsis facies nigrescit, venæ jugulares turgent, gravatur cerebrum, & aut animi deliquium, aut sopor imminet. His nisi post ampliorem dilutionem, balnea tepida non conveniunt, sed hac semel factâ, cautelæ loco inter optima medicamina balneum recensebitur. Modò subfrigidum sit, nec atoniæ calidior faveat aqua.

Verùm non satis erit ingressum aut moram in aquâ attentiùs spectasse, nisi etiam attenderimus quanta vasis atque fibris indè laxatio accidat. Ex aquæ prementis latice exeuntibus plures sunt, quos ingens debilitas occupat, pallor inficit ora, & agendi impotentia sequitur; sese vacuos arguunt, & nisi per cardiaca promptum iis auxilium sufficiatur, animo linquerentur. Ingens scilicèt in cutem & laxata ejus vasa sanguinis fit impetus, calore humido notandus, & quasi ex altis corporis adytis, per patentes poros perspirationis ingens halitus. Imò vidi in aliquibus qui à Melancholiâ humorali non erant omninò immunes, convulsiones oriri à balneis, sanguine ad magna cordis vasa deficiente, ipsisque quasi à vacuitate laborantibus.

Alii sunt quos frigus ingens à balneo occupat etiam tepido, & horror ingruit, vix calore

excipiendus, quòd novam ſibi negatam per minoris ordinis vaſa viam ſanguis affectet. His omnibus balnea tepida nocent, tum propter adaugendam atoniam, tum propter tenuiorum partium effluvia, quæ aquâ balnei ſimul admixtâ, è laxatis vaſis poſt balnea abripiuntur.

Hinc fomenta adhiberi Galenus ad Melancholiam ſuadet præcavendam, hinc perfundi ex aquâ, aut lacte, quod imò in ipſorum corporis ſuppoſiti ſuperficiem voluere mulgeri Arabes, potiùs quàm balnea ſuadebant. Hæc tamen adhibenda aliquandò perſuadet enormis melancholicorum ſiccitas, & ſenibus, olim vel Homero teſte Neſtorem in balnea deducente, in uſu erant. In quo quidem ſummâ cauſæ diagnoſi opus eſt, quam alibi expoſuimus.

Verùm an non incommoda illa omnia vitarentur, ſi ad Antiquorum morem à frigidâ in calidam, à tepidario in ſudatorium iretur, ſicque ſine ullo diſcrimine introduceretur intra corpus aqua diluens, laxatiſque vaſis atque ipſo reſtituto fluidorum tenore, dein novus vigor per natationem, aquæ frigidæ affuſionem in frigidario inſtaurari poſſet? Unctione ſaltem oleoſâ, pars aquea cohiberi poſſet intra corpus in debilioribus frigoriſque minùs patientibus; poſteà verò frictione levi dilutior ſanguis factus, ad motum invitaretur, lenem illum quidem & viribus proportione reſpondentem. Certè poſſe hoc artificio, commodum ingens, tum vaſorum tono, tum craſi liquidorum enaſci, ratio indicat, cùmque exindè ingentibus malis medicina fieri poſſet, merentur certè vetera in lucem experimenta re-

vocari, quæ hucuſque tentare negat ipſa rei novitas, auribus noſtris parùm accommodata.

Videtur Hippocrates ſtatim atque melancholica emicant ſymptomata, ſuaſiſſe purgationem, hinc altera ſeſe offert quæſtio an ad morbi noſtri præcautionem Catharſis poſſit admitti ?

Huic quidem quæſtioni ex ipsâ cautelæ ideâ reſpondere facile eſt. Atrum humorem & præſentem & mobilem credidit Hippocrates, cùm cathartica illi vacuando ſuaſit. Aliter in ſua peccaſſet principia, luculenter naturæ normam tot in locis, ſed inter alia in Aphoriſmis exponentia; verùm cautela timendi mali præſentiam ejus non admittit. Hunc juſtum timorem curare hîc ſatagimus. Porrò diſpoſitio ad melancholicum vitium craſſum, iners, terreum ex piceâ tenacitate & acri materiâ conſtans, vix diluentibus cedens, coctioni ferè impar niſi poſt longa diætæ tædia, ſatìs commonſtrat quantùm præpoſtera ſit catharticorum efficacia, quæ dum tenuiora quævis auferunt, reliquam humorum molem & ſicciorem & tenaciorem relinquunt, adeòque ipſi potiùs inducendæ Melancholiæ favent, quòd triſtibus exemplis evenire vidi, quàm præcavendæ. Exulent ergò cathartica quævis ex hac noſtrâ curatione, ſinantur tantummodò eccoprotica, ſi quandò inteſtinalem ſaburram vacuandi ſeſe offerat neceſſitas. Quæ tamen vulgò in habitu ad Melancholiam vergente parùm juvant, utpotè in ſicciori & aridiori inteſtinorum tractu.

Nullo quidem Medicorum conſilio, ſed ſæpè maleſuadâ perſuadente atoniâ, plerique Melancholiæ diſpoſiti præſertim ex animi affectibus,

vino medelam sibi quærunt, quo fit ut anima quasi obstupescat, & oblivione malorum lenita, præclarè cum corpore agi adeò plus existimet, quò reverâ ab epoto vino nullus est qui se non sentiat alacriorem.

Verùm fallax venenum eò majorem post se relinquit atoniam, quò eam occuluit magis. Adeòque licèt cicurandæ bilis naturali amariori possit aliquandò vinum conducere, nocet semper melancholicæ spissitudini, & in ejus præcipuè cautelis, aut aquei laticis potum commendamus, aut cum Græcis modò citatis, ea tantùm permittimus vina, quæ per se leviora plurimæ adhuc aquæ ita permiscentur, ut vix spiritus possit per se agere. Vina enim nigra, rubra, austera omnia inter Melancholiæ causas Præceptores nostri recensuere.

Superest demùm ut de lacte & lacteâ diætâ agamus, quam Antiqui omnes ab Hippocrate, tanquam ultimam cautelæ metam in melancholicis morbis commendant, & ita universo consensu, ut ad summam autoritatem accumulandam conspirent. Equinum atque asininum summis prosequuntur laudibus, quibus videntur serum lactis vaccinum melli remixtum æquiparare. Verùm utut hæc lactis genera & leviora sint vaccino, & etiam inter potentiora humectantia recenseri possint, adeòque reverâ ipsius melancholici morbi densitati præcavendæ summè accommodata sint; fatendum est tamen eam lacti concoquendo requiri virium constantiam, nullâ deturpatam inæqualitate, ut inter plurimas nostri morbi causas paucæ omninò sint quæ illud admittant medica-

men ; quod si semel pertulerint, summum, verum, constans levamen in eo reperire poterunt. Prætereà atoniæ non minima pars est in melancholico morbo, quam lactis insipida dulcedo auget prætermodùm, & cui semper præcavendæ studendum est. Adeòque licèt Hippocraticis præceptis hac in parte non refragemur, tamen omnia summoperè pensitanda esse putamus, quoties de lacte adhibendo in Melancholiæ cautelam agitur.

Hæc sunt quæ ad præcautionem tanti mali omni ope atque operâ moliendam putamus conducere, omniaque circà hanc, quam ipsâ curatione faciliorem credimus, adeòque omni & ægrorum & Medicorum curâ dignam, congesta forent, si non peculiarem sibi vindicarent causæ attentionem, hæ enim licèt easdem semper indicationes ostentent, tamen varietates morbo ipsi insignes afferunt, præceptaque sibi propria expostulant, dum morbi fontes avertere, aut ejus radices evellere satagis : adeòque de ipsis peculiari agemus capitulo ; cùm præsertim cautelæ ipsi curationi viam sternant, eamque efficiant, & exequendo faciliorem, & differendo lucidiorem.

CAPUT II.

De curatione caufarum variarum, quibus Melancholia intrà corpus introducitur.

INGRESSUM ad Melancholiam arcentibus ftatim in ipfo limine notandum eft, eumdem femper atque naturæ prorsùs homogeneæ effe quacumque de causâ producatur humorem melancholicum. Eft enim humor ille veluti picea tenacitas humorum præcipuèque bilis, acredinem morâ, calore & ipfo nativo ingenio concipientium acidam, eò quòd inerti vaforum actione fibi relicti, fpontanei quid patiantur quale ipfis extrà corpus accidiffet. In quâ acredine, tenacitas ipfi ingenita perfeverantem facit. Eadem ergò ferè, ut alibi videbitur, ei præfenti femper competit curatio.

Verùm cùm id in ipsâ rerum naturâ certum fit atque fancitum, ut quò fimpliciora funt corpora, eò minoris capacia fint in effectibus diverfitatis; millenis de caufis intrà corpus introducta labes, in eamdem tamen recidit perniciem. Et ubi femel firmata atque ftabilitata eft, eandem prorsùs requirit medendi methodum; verùm cui illud incumbit ut malum prævertat, fpeculator longè latèque obfervatores oculos in varias hoftium claffes diffundet, munitofque aditus quà patent, infidiis fervabit; duplicemque hunc fcopum fibi femper objectum habebit, hinc ne irrumpant caufæ, illinc ne impetus illarum vividiùs fentia-

tur, protinùsque incussa labes arte potentiori resarciatur.

Causas autem vel in remotas, vel in efficientes esse distinguendas nemo nescit. Remotæ ab ipso morbo diversæ nihil aliud indicant, nisi ut, quantâ fieri potest sedulitate, arceantur atque removeantur, ut jam diximus. Verùm id semper humanitati non licet. Quantumvis enim & te superstitiosæ sobrietati addixeris, & ita animum indurueris, ut te nec Venus, nec Bacchi, aut deliciarum illecebræ à recto tramite unquàm abduxerint, aut à virtute amoverint, quem non aut ludo crudeli fortuna perstringit? Aut ipsa aliorum mala ingemiscentem misericordia aliquandò humi non afflixit? Quem non aliquandò ipse virtutis amor edaci curâ momordit? Hunc vigiliæ exanimant, illum jejunia consumunt, Hippocrate & Boerhaavio testibus ipsâ plenitudine periculosiora. Aër cænosus, humidus, gravis, pruinosus longo tempore sustentatus, marinus, frigidior, nec tamen glacie constrictus, scorbutum parit qui quousque cum Melancholiâ concidat jam alibi visum. De causis illis pridem actum est: nec de iis removendis longior erit disquisitio. Tollendæ sunt illæ & per contraria curandæ. Id eò facilius est quò vulgò locum Prophylaxi majorem relinquunt, cum lento duello conficiant, quæ Melancholiam invehunt causæ. Si enim vehementiùs agerent, acutiores morbos inducere natæ priùs hominem perimerent quàm nata foret Melancholia. Hinc iis obviam ire facilius.

Prætereà cùm non simplex sit affectus, sed ex complexis atque complicatis pendeat ille causis, rarum

tarum eſt unam ſolitariam cauſam ad ejus natalia impendi. Sed hos præſertim impetit quos ex parte animi poſt magnas ſpes ingens inceſſit deſperatio, à fiduciâ deturbavit metus enormis, à lætitiâ inexpletâ mœror immodicus concuſſit atque protrivit. Ex parte verò corporis, mutationes quæcumque in abrupta, ſine lege, ſpretâ mediocritate, non ſolùm à meliori in pejus, ſed etiam à pejori in melius. Uſque adeò nihil in humanâ conditione tutum præter prudentiam. Hinc iis qui morbos acutos experti ſunt, non perfectè ſoluto denſo inflammatorio, remanente poſt longam dimicationem atoniâ, familiaris eſt Melancholia, ſeu potiùs melancholica ſpiſſitudo quam reſolvunt, Aperientia ſeu Tenuantia levia, virtute leni, tonicâ atque cardiacâ inſignia. Talia ſunt vegetantium ſubamaricantum decocta, quæ virtute ſaponaceâ prædita, nonnihil reſinæ amaricantis continent, ut ſunt Cichoria, Intyba amara, Taraxacum, Becabunga, Trifolium fibrinum, quibus tonicam, ſi opus fuerit, virtutem addunt, Pimpinella, Scolopendrium, Cærefolium aliæque hujuſmodi plantæ quibus ſcatent Autores qui de materiâ medicâ ſcripsêre, inter quos liceat Cartheuſerum præ aliis ferè omnibus commendare.

At ingenti arte opus eſt ut affectuum animi violenti effectus præcaveantur, ſi præſertim illi ita ſeſe mutuò exceperint, ut nec moram nec requiem relinquant. De ſubitis eorum effectibus tot & tam multa ſcripta ſunt volumina, quæ manibus hominum teruntur, ut de iis plura loqui nec locus hîc adſit, nec methodus præſcripta ſinat.

At ſi lentâ tabe peredant, nullum eſt quod non poſſint invehere malum, nullam labem quam non poſſint afferre. Verba duriora ſcorbutico homini dicta, ipſum eò mali adegere, ut vel ipſo die moreretur. Mœrentes & à patriâ exules, qui per vim navibus imponuntur, ferè omnes ſcorbuto pereunt, teſtante cl. Rouppe *de Morbis Navigantium.* Iidem ſpe redditâ convaleſcunt. Quod in ſcorbuto accidit, poſſe etiam ad Melancholiam pertinere, utriuſque morbi ſervata in pluribus analogia docet. Hinc animum ægrotantis regere ſermonum gravitate, facundiâque ad ejus miſerrimam infirmitatem accommodatâ, non minima artis pars erit. A modò propoſitis exemplis diſcatur quanti ſit diſcriminis ægros duriùs verbis carpere, aut minis terrere. Sed unica ſupereſt à morali petenda Medicina, moderationem & animi conſtantiam ſuadens, ne procellis continuò vexati, iis tandem occumbant; aufert enim morbus conſtantiam, vel iis quibus virtus murum & æra triplex circà pectus circumduxit.

Verùm cauſæ morbum efficientes in ipsâ humorum depravatione intuendæ ſunt & altiùs penſitandæ. Quæ ſi non à piceâ omnium humorum tenacitate, de cujus & naturâ & cauſis hucuſque dictum eſt, pendeat, nunc bilis ipſius vitium eſt, nunc contrà ipſius lymphæ quaſi ſpontaneâ alteratione aceſcentis, cæteraque fluida quaſi cogentis atque coagulantis. Utriuſque corruptionis origo, ex primâ noſtri Operis Parte repetenda.

Lympham ſi inertem, torpentem, malè coctam à chylo craſſiori, crudo, indigeſto ortam

ſemel cognoveris, brevì eam aceſcere poſſe ipſa ejus tibi indicabit natura. Undè frequentiùs nunquàm obſervatur hæc Melancholiæ ſpecies à lymphæ corruptelâ pendens, quam in junioribus, imbellibus, cacheđicâ intemperie laborantibus, fœminis quibuſcumque, præcipuè puerperis longo tamen à puerperio tempore; in uteri affectibus. Hæc eſt illa quæ ulcera in gingivis, locisque tenuioribus, aut in quibus reditus ſanguinis tardior, ut cruribus ſæpè effecit, adeò ut pro ſcorbuto ſæpè habita ſit, præcipuè à Dolæo, imò & Riverio qui ſcorbutum pro ſummo morbi melancholici gradu habuit, atque Ethmullero. Nec inficias ierim poſſe melancholicum humorem in peſſimam illam ſcorbuti ſpeciem abire, quam in mœrentibus atque inediâ & ſquallore carcerum vexatis adeò horrendam, deſcripſit Poupartius, cùm in Melancholiâ ſanguis craſſus ater exeat, teſte Aretæo, qualem in ſupremo corruptionis gradu ſcorbutici emittunt, eâ tamen differentiâ, quòd raró Melancholici per loca naturalia, ſi hæmorrhoidas & uterum exceperis, ſanguinem emittant, imò & nunquàm hæmorrhagias patiantur; ſed guttulæ tantùm ſanguinis à puſtulis decidant; contrà verò ſcorbutici ſanguine ſæpè per nares, pulmonaliaque vaſa exhauriantur. Cæterùm utrinque eadem in oſſa efficacia eſt, ita ut virus cancroſum atque ſcorbuticum ſemper ſervent analogiam.

Verùm hic Melancholiæ gradus, ſeu potiùs humoris melancholici præſentia, nec dum morbum melancholicum efficiens longè aliter ac ipſe ſcorbutus curatur. Nam & leviora requirit reme-

dia, magisque saponacea, in quibus tamen ea quæ levem virtutem obtinent antiscorbuticam, ut sunt Becabunga, Trifolium fibrinum, fructus horæi omnes, modò non aciditatis omphacinæ notam habeant, jure prætuleris. Imò quòd ipse vidi sibi crisim morbus melancholicus, & exitum fecit, corpusque à Melancholiâ reliquit immune, dum per ulcuscula, in fundo nigra, immensa vis liquidi deplueret, à quo ipsa terrea apposita emplastra, salino instar imbuta tabo *friabilia* evaderent. Hinc perfectè curatus æger cum crudâ viridique senectute, tetricæ frontis minas, luridumque turgentis vitreæ bilis aspectum mutavit, mirum est quàm pauco remediorum apparatu. Nec hujusmodi crises quæ imminentia chronica mala salutari naturæ molimine prorsùs auferunt, adeò in arte raræ sunt. Hîc legi meretur illustrissimi Rouppe *de Morbis Navigantium*, observatio, de milite quem retropressa hæmorrhagia subitò ita nigredine in dextro brachio affecit, ut pro pestifero haberetur & ad mortem disponeretur. Attamen ipsa eum natura desertum & à Medicis certæ damnatum morti, paucis diebus omninò per pustulas leves nigras persanavit. V. & Lentin. Observationes in priore Operis nostri Parte ideò non citatas, quia nondum Viri clarissimi scripserant.

Huic lymphæ vitio antequàm melancholicum factum latè dominium exeruerit, remedia attulerunt, sudorifera lenia, ad cutis organa, fomentorum externorum calore, determinanda. Sæpè enim cutis sub eorum actione papulis & tuberculis magis magisque deturpatur, quæ crisis optima est;

tenuit enim illæsis minoribus vasis humor acrior exitum, & sæpè titillationibus ferocissimis sese ad cutem prodiisse testatur. Posteà verò alcalium levium parca dosis, ut spiritus volatilis oleosus Sylvii, salia fixa Tacheniano more peracta, aquarum ad instar mineralium ingenti copiâ liquidi diluta, curam complent: quibus tum quasi alcalino terreo sale præditæ, tum quasi vi tonicâ gaudentes aquæ Vallenses, Cransacianæ, Vicienses, additæ, multum emolumenti ægris sæpiùs attulerunt. Ut & tum interiùs epotæ, tum balnei formâ adhibitæ, Balneolenses Occitanorum, si præsertim fuerint salubribus quæsitæ itineris longinqui laboribus. Nec Mars ipse non profuit, dosi suspensâ & attentâ manu exhibitus. Cùm enim summum in irritatione malum lateat, tamen ingens in tonicis subsidium invenitur, simulque indè innotescit, quousque levia prodesse debeant antiscorbutica, tum salis penetrantis quo turgent indole, tum saponaceâ atque tonicâ virtute quâ eorum nulla destituuntur. Intereà verò nullis non nocere vidi celebre nimis apud nos & frequentiori forsan usu commendatum vinum antiscorbuticum, & quæ sæpè laudando in aliis casibus instituto, acida remiscentur antiscorbuticis. Sanguis scilicèt hoc in casu secundariò tantùm laborat, primariò lympha quæ ut tenuior sanguine, penetrantibus indiget auxiliis.

Prætereà verò variis de causis potest acidum illud hostile intrà lympham admitti, quæ singularem & propriam sibi medelam expostulent. Sic lues Venerea Melancholiam invehere potest, eaque per Mercurialia sanabitur, cùm lues illa

Cl. Astrucio, inter acidas non immeritò recenseatur. Strumæ, lymphæ inertis vitia, ab iisdem auxiliis sæpè sanata sunt, quanquàm fatendum sit quòd si unus tibi occurrat æger quem lues Venerea melancholicum effecerit, mille aderunt qui tibi se, ob Melancholiam, lue Venereâ affectos profitebuntur, quibus incautè in vitiatæ imaginationis gratiam administrata hydrargyrosis nocebit.

Sivè autem à lymphæ acidæ, sivè ab ejusdem acris vitio, natalia debeat Melancholia, qualis est quæ ab herpete, impetigine, scabie retropulsâ pendere potest, antequàm extet & morbum faciat humor ater, remedia ab horumce vitiorum medicatrici methodo petenda sunt. Nec inepta est ea quam recentiora diaria à Medico Borusso factam jactant ad hominem quem retropulsa scabies hebetem fecerat, sanandum, scabiei insertio, miro, ut aiunt, excepta successu. Dies diem docet & naturæ judicia confirmat.

Generatim verò quoties lympha peccat, frigus summoperè vitandum est. Inter frigidas affectiones Melancholiam Veteres recensuerant. Id de nullâ aliâ, ac de eâ de quâ nunc agimus, adeò verum est. Repercussa seri acescentis aut acris perspiratio, malum ipsâ lymphæ stagnatione inducit, cui frigoris impressioni, si humiditatem addideris, corruptio pessima acris lymphæ, scorbutum, erosiones, Melancholias motas producet. Acescens verò & sicca aut spissiori densitate insignis, meram humoralem Melancholiam, sed pessimam & aliquandò in tabum gangrænosum transituram efficiet.

Illa etiam Melancholiæ causa & labores & exercitia admittit, imò & necessaria illa efficit, cùm nil in illâ quæ in extremis vasorum repagulis & amfractibus hospitatur, periculosius sit inerti torpore. Sed non tenuanda tantùm est lympha acescens & motu ad alcalescentiam adigenda, sed expellenda etiam, & tum sudoribus, tum urinis extrà corpus abigenda. Aëris sereni, sicci, calentioris maxima habenda est cura, frictionibus utendum, demùm omnibus mediis quibus otii & stagnationis effectus possunt expelli & superari.

Cibi verò non duri, non sale aut fumo indurati, prætereà non austeri, aut ex immaturâ fructuum omphacinâ vi, potûs titulo exhibeantur, ut sæpè pomaceo, pyraceo, vinis minùs benè moratis accidit, cum anno aut solo infelici, minùs maturi fermentationi fructus committuntur. Hæc enim præcedens aëris inclementia terream indolem austeram adstringentem non satìs corrigit. Undè simile etiam malum debent inducere, si quandò eas potare necessitas coëgerit, aquæ Aluminosæ, Terreæ, Cretaceæ quæ frequenter viatoribus occurrunt.

Quâ ratione affectus animi tristes noceant imò & morbum hunc nostrum à peccatis lymphæ inducere valeant, satìs intelliget quicumque à Sanctorio didicerit quantùm lenti, tardi, mœrentes affectus perspirationem cohibeant, & suppressioni perspirationis indè, hinc verò motui cordis obstent. Cùm autem aliqua inter nostram hanc Melancholiæ speciem atque scorbutum extet analogia, mirum est ex Cl. Rouppe, quantùm mœrentibus navigantibus immineat scorbutus. His

ergo semper spes & fiducia addantur, erigatur animus per se imbellis atque à morbo meticulosus, Choreæ, Saltationes, aut saltem deambulationes suadeantur. Servanda est alvus libera, & omnes excretiones sine vi adaugendæ. Nec enim in quocumque præcavendæ Melancholiæ molimine vi illâ opus est vacuante, quæ liquidiorem seri partem ita auferat, ut cætera & densiora & spissiora remaneant; imò contrà rectè inter Melancholiæ causas non solùm nerveæ, sed humoralis etiam numerantur, potentiora cathartica, quæ spiritibus sanguinem defraudant, aut saltem fluidiori atque magis aqueâ parte. Nulla enim aliâ causâ tanta in humoribus tenacitas viscosa inducitur. Lenta verò atque solventia eccoprotica commendantur, qualia Arabibus præsertim Autoribus celebrata primas præsertim vias vacuare nata sunt, ea sunt olea quædam, ut Ricini. Tum Manna, Cassia, Tamarindi, quæ medicamenta virtute saponaceâ succos fructuum horæorum æmulantur, laxante tamen resinosâ vi adornata.

Inter Græcos ad morbi nostri cautelam potiùs quàm ad curationem illustre videtur fuisse medicamentum simplex, laxans, *Epithymum* dicunt, quo Melancholiæ elementa sensìm gliscentia vacuentur, præcaveatur verò humoris melancholici prædominatio. Hoc, ex eo genere plantarum parasitarum quæ aliis & tenuibus quidem innascuntur, ut est Cuscuta quæ linum circumvolvit, Epimarrubium quod Marrubio innascitur, fulcitur quidem primò radicibus, mox ex quâlibet ramulorum suorum parte surculos emittit,

plantam ipſam amplexos, quibus videtur ex alieno fundo vivere. Partem virtutis ſuæ indè Cuſcutam mutuari autor eſt Geoffreyus. Undè ſi Epithymo aliquid virtutis mutuatæ ineſt, certè vi quam in illo admittunt veteres tum Græci, tum Arabes laxanti, vis tonica adjungi debet. Pituitam & atram bilem purgare, nullâ aliâ virtute numeratâ, narrat Dioſcorides *Lib. IV.* §. 1. Epithymum verò cùm præ cæteris Cuſcutæ ſpeciebus cognitis commendent, noverant enim eamdem Thymbræ, Stæbe, Lino, Chamædri & compluribus plantis aliis innaſci, an non ideò hodiè obſolevit quod fraus mercatilis & inquiſitionis labor virtutes inquilinas ponderare non ſiverit? Certè penè ex uſu hodierno evanuit planta cujus virtutes Plinius commendat, Dioſcorides verò infuſum ad drachmas IV. unà cum Galeno *Lib. XIV. Method.* inter blandè purgantia numerant. Dociles verò ſentire quantùm ſaponacea ſolventia lenia à vegetantibus deſumpta, levandæ Melancholiæ competant eique tenuandæ, ferè ſemper epithymum ex aquâ mulsâ, aut ſero, aut paſſo, aut aceto mulſo exhibuerunt; ut Aëtius qui ſcrupulos duodecim pro unâ doſi vult uſurpari, *Lib. III. cap.* 29. Imò Paulus ad cancrum ipſum tanquam humoris melancholici ſobolem, drachm. IV. ejus adhibet. Sex drachmas Oribazius. Eandem doſim Plinius ad ſolvendam alvum in uſum revocari vult. Uno verbo, Actuarius, Nic. Myrepſus, Meſue, drachmas ejus ſeptem in infuſo pro hauſtu præcipiunt. Imò poſt Arabas alii ferè omnes Galenici Medici,

præcipuè verò Hollerius, Schroderus, Etmullerus, de ejus laudibus non silent.

Certè inter leviora menalagoga recensendum est epithymum. At vi laxante eum donatum agnovêre omnes, præter recentiores Medicos. Ego eum cum polypodii querni parte æquali ad drachmas 2. timidiùs forsan infusum exhibui. Ad hanc enim dosin eum in substantiâ Veteres dabant. V. Oribaz. Εὐπορίστων *Lib. I.* Levique laxanti virtute nec fallaci tamen præditum deprehendi, & si credere fas est, ejus infuso, nam decoqui rectè vetuerant Veteres, debetur basis famosæ illius Ptisanæ, quam *Lusitanam* Galli, Lusitani *Gallam* vocant. Hujus effectus laxantes summoperè laudant Melancholici; quorum non unum ab ejus usu sanatum & hodiè adhuc superstitem in testimonium adducere possem.

Verùm donec meliora dies & sedula magis observatio docuerint, quid de Epithymo sentiendum sit; satìs ex ejus usu ferè universali patet, id antiquis cordi fuisse, ut lenia tantùm alvum moventia ad Melancholiæ cautelam suaderent, fugerent verò quæcumque purganti nimiùm virtute donata sunt.

Quod ut in omni quidem imminentis Melancholiæ genere verum est, præcipuè in eo confirmatur quod primam suî mineram in hypocondriis sumpsit, vitiisque hepatis atque lienis adscribendum est.

Multiplici de causâ vitiatam bilem abire in æruginem, cæruleum colorem subire, indèque in atrum crassum, piceum, splendentem humorem

mutari alibi dictum est. Hinc fit quasi localis Melancholia, sed illa tetrâ anathymiasi, totam brevì inficiat molem, præcipuo coctionis instrumento destitutam. Verùm enarrata inter vitia quæ bili pervertendæ plus conducerent, non infimum obtinere locum lienis vitia, & ex Hippocrate & ex Naturæ judiciis libuit deducere. Imò & facilis fuit conclusio quòd nulla sit iners hepatis obstructio, quæ non possit hunc humorem procreare, sivè dum stagnat in loculis propriis bilis, sivè dum lienis vitio sanguis malè ad secretionem instructus ad hepar appellit, sive dum acescentiâ peccans vapescens chylus, glutine crudo bilem cicurat inertemque facit. Nec minùs verò prava membranarum capitis dispositio hepatis functiones miro & inextricabili consensu conturbat, dum ab ictu in caput inflicto viridiscens bilis evomitur, aut ex mali ipsius serie ægri capite vulnerati ab hepatis abscessu contabescunt & intereunt.

In hisce porrò omnibus casibus quantùm cognitio causæ conducat, facilè intelligitur. Hinc solvendæ decumbenti in hepar plethoræ & Melancholiam, tardato per venam-portarum circuitu, intentanti, sæpè miraculi instar medeberis per venæ-sectionem. Hinc revocandis hæmorrhoidibus, quarum sæpiùs absentia Melancholiam pessimam attulit, aut etiam ipsis per artem procurandis ita contulere hirudines, ut morbum morbique causam sustulerint penitùs, ita ut momento unius horæ venerit læta victoria. Balnea, semicupia & omnia horumce auxiliorum huc versùs derivantium molimina curam sæpè ab hirudini-

bus inchoatam omninò perfecerunt. Maturè coctionibus instaurandis atque reparandis operam dabit, quicumque harum inertiam bili frænum injicere sentiet, ejusque activitatem retundere. Acidam effœtamque bilem, alcalicis ut sale oleoso Tacheniano eriget, amaris advocatis vim novam ipsi inferet. Imò & ex attenuatissimis animalibus, ut Viperâ & Lucio pisce bilem mutuabitur. Ex refractâ aloëticorum dosi, hinc bilem corrigere, illinc coctiones corroborare, morantes scybalorum reliquias expellere, imò & hæmorrhoides advocare, aliquandò artis est. Modò non adsit inertiæ fucata velo irritatio, quæ nerveam sæpè hîc admixtam Melancholiam & designat & comitatur, sæpèque imminentem atrum morbum per amara aromatica expellere satagenti nectit impedimenta. Nec verò unquàm quoties jecur laborat aut lien, capitis obliviscendum est, quod sæpè primariò ægrotat. Huic ferenda sunt præsidia, aut saltem prognosis indè instituenda, quæ Medicum à morbi minùs cogniti liberet infamiâ.

In genere verò quoties ab hepate cui lien, utì diximus, subservit, aut ab ipso liene Melancholiæ periculum adest, toties & Hippocrates ipse & Galenus, & Autores omnes Græci, oleribus, diætæque ex saponaceis Boerhaavianis institutæ, aperientia seu solventia vegetabilia admiscent. Ipse enim Medicinæ pater dum de vitiis hepatis atque lienis in Libris *de Morbis* differit, uvarum passarum succum expressum, mulsum, oxymel, ferè sola collaudat, fomentis, frictionibus summoperè confisus.

At verò Medici omnes Græci ejus sequaces,

eò majorem nobis facem præferunt, quò non morbis solùm harumce partium curandis magis insudavere, sed etiam harum intemperiebus, ut aiebant, quasi morborum fontibus præcavendis operam dedere. Quæ porrò intemperies, quanquàm adversâ fronte inter se pugnent, in id tamen consentiunt, ut functiones hujus illiusve visceris lædantur atque vitientur, perviaque vasorum meabilitas impediatur. Undè etiamsi calida intemperies videatur Melancholiæ accersendæ minùs apta, tamen, ut cinis post ignem, remanet ab inflammatione scirrhus aut vehemens obstructio, post erethismum sequente atoniâ. Hinc maximus proavorum nostrorum labor in hepate aut liene roborando versabatur; hinc plantæ illæ spleniticæ dictæ apud eosdem, saponaceâ virtute insignes, nunc tonicâ, nunc contrà laxante virtute commendantur. Dixerat Hippocrates in lienis morbis adhibendas esse plantas omnes diureticas. Galenus dum harum numerum recenset, hepati accommodata esse amara omnia, præcipuèque absynthium, Chelidonium, lieni verò Scolopendrium, sed præcipuè & eximiâ donatam virtute Capparidem; posteà verò cum summâ laude invocat Myricam quæ tonica simul est*, Asplenium quod laxare natum est, & Anchusam sive Lycapson: variis, quas apud eos recensitas reperire, est plantarum temperies, cognitis viscerum intemperiebus aptari præcipiens. Sed præcipuè solvendis tum hepatis, tum lienis obstructionibus, hæmorrhoidibus vult applicari hirudines, quasi viam sternant aliis medicaminibus.

Cujus in ſententiam cum laude abit Aëtius (*a*), nec minùs Alexander qui ex Philagrii Libris quos *Lib. VIII. cap.* 10. exſcripſiſſe ſe teſtatur, venæ-ſectionem Vere quotannis inſtituendam ſuadet iis quos hepatis intemperies ardens, ejus obſtructioni facit obnoxios. Hiſce infarctibus ipſe olera quævis commendat, radicem Apii, Intybum, Cichorium, Sonchum & his adhuc magis Troxymum, cujus vires dum impensè laudat, ut plures ab ejus uſu ſanatos ſe vidiſſe teſtetur. Alii verò omnes, teſte Gorræo, de τροξίμοις tanquam de generico nomine loquuntur. His alvo ſolvendæ adjungit Mercurialem, Polypodium, Cnicum, Lactucam aliaque mollientia, undè ſatis intelligatur quantùm in variis ad Melancholiam ingreſſibus ipſi conſtiterit alvum liberam ſine irritatione ſervare, qui alvi ſubductionem potiùs quàm catharſim commendat, nec unquam de purgatione loquitur, quin ſummam ſubjungat præparationem ubi præſertim aliquid calidi ſupereſt.

At ubi inertia ſunt & frigida omnia, en novum ſaponaceorum ordinem ſubminiſtrant Alexandro, Oribazio, Aëtio, Gummi illa reſinoſa Ammoniacum, Bdellium, aut Salina, inter quæ florem ſalis præcipuè commendant Veteres à Dioſcoride; inter amara vegetantia recenſentur lieni ſpecificus Capparidis cortex, folia atque cortex Salicis, Viticis ſemina, Eupatorium, Erythrodani quæ hodiè Rubia Tinctorum dicitur radix, Lupinorum amarorum decoctum, quæ ta-

(*a*) Tetrabibl. Serm. III. cap. 6.

men pleraque ex aceto aut aceto mulſo exhibentur.

Nimii forſan videbuntur eſſe antiqui illi Autores in topicorum applicatione ; nec methodus illa hodiernorum hominum inconſtantiæ videtur apta , cùm præſertim quæ ab iis commendantur parùm cum præſenti materiæ Medicæ cognitione convenire videantur. Quid enim hîc aut Auripigmentum, aut Alumen efficere poſſint , non ſatìs ſentitur , niſi tamen nomina illa Libros exſcribentium antè repertam Typographiam , errore , pro aliis irrepſerint , cujus mendi non unicum exemplum materia Medica ſuppeditare poteſt. Certè malim ego ſimplicitatem Hippocraticam præferre, luxui forſan minùs erudito reliquorum Græcorum, cùm jam ſubgliſcebat in methodo Medicâ oſtentatrix pompa, & Imperatoribus addicti Medici ipſos nonnunquam adulatrici ſedulitate deludebant. Satìs ſit indè comprobaſſe ad lienis atque hepatis infarctus , à quibus illi Melancholiam ſæpè repetebant , hanc ſemper methodum invaluiſſe , ut nunc pro re natâ aperientibus laxantia,nunc verò tonica medicamenta miſcerentur.

Quid Celſo immoremur , quid Cælio Aureliano , quanquam hic Methodicorum ſectæ addictus, ille in eam pronus, & quamvis Hippocratis exſcriptor , Themiſoni tamen obſequioſus, diverſi nominibus , vix re differant.

Recentiores magis Tralliani veſtigiis inſiſtimus. Si qua ſe prodat in utroque hoc viſcere infirmitas, cauſam, gradum, temperiem corporis

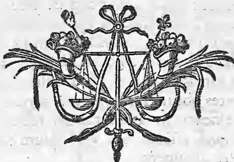
in quod incidit, rimamur assiduò, tum è vegetabilibus diætam, è diluentibus, si corporis conditio ita ferat, medicamenta instituimus: instruuntur autem præparatione illâ, corpora, quâ à debilioribus multâque aquâ cicuratis, ad vi majori prædita medicamina fiat transitus. Tum interpolantur subindè alvi laxantibus, quæ hærenti materiæ calcar addant & promoveant exitum, aperientia. Hæc ex vegetantibus expetuntur, aut præparatis chemicis simili vi præditis. Hæc & illa referre de caussis tantùm Melancholiæ tractantibus longum foret. Scatent autem his Libri omnes Medicorum. Tandem morbi materiâ penitùs exactâ, roborandis visceribus illis, quod tanto apparatu Veteres moliebantur, nos solum aquarum Martialium usum concedimus. His porrò regiones nostræ scatent, variarum gradu virium, vi magis minùsve laxante. Sed in horum usu nimis forsan universali, cavendum id est ne aquâ diffluenti & inerti corpori debiliores aquæ exhibeantur, ne forti & tenso vividiores, ne demùm obstructione laboranti adhuc per eorum vim tonicam, solvens remediorum aperientium retundatur efficacia. Nam ferrum tanquam tonicum agit, nunquàm verò solventi virtute agere dicendum est. Purgantia autem ex aquis mineralibus solventibus petita, si recto usu administrentur, cùm simul aperientem atque diluentem vim obtineant, palmam omnibus ab antiquitate commendatis præripiunt.

Unicum est in quo ab Antiquis prorsùs differre atque discedere cogimur. Spleni scilicèt laboranti

ranti post longa remediorum tædia lactis asinini usum consecrant ab Hippocrate omnes. Nos verò vappidâ bile, fatiscentibusque ex vitii & viciniâ & communione digestivis viribus, summè metuendum lac credimus. Præterea vix concoctum induratur, & in fæces atque scybala durissima abit, quæ moram sanguini per arctata vasa injiciant; aut acrem acidamque mutationem subit, adeòque quasi ex ipsâ materiei naturâ melancholicam invehit diarrhæam. Adde quòd observatione constiterit ferè nunquàm ullum aut hepatis aut lienis vitium sine affectibus animi tristibus grassari, undè ab hac causâ nova digestioni nascuntur impedimenta. Præterea verò quodcumque semel aliquo obstruenti vitio laboravit ex hisce visceribus, illud debilitatis vasis ita ei obnoxium fit, ut nulla sit ferè aut tempestatis, aut animi affectûs variatio, quæ non aperientia postulet, leviora illa, saltem ex diæteticis desumpta. Porrò alia est omninò lactis atque aperientium virtus, quorum illud dulcedine suâ biliosas partes obtundit, hæc verò ei perditam restituunt efficaciam. Illud tonum solidorum hebetat & quasi alligat, hæc verò ipsum contrà intendunt & adaugent.

Habemus ergò hîc debellatum triplicem Melancholiæ fontem ex universo ferè Medicorum dogmaticorum & Hippocraticorum consensu; nam quòd Methodicos spectat, dum laxo atque stricto nimioperè tribuunt, humorum vitia, Erasistrato duce, neglexere. Quòd verò possit enasci melancholicus humor in locis aliis in quibus stagnare possunt fluida naturalia, non negamus

quidem, sed si in hisce casibus qui cancros prænuntiant cautelæ aliquid in arte est, ad eam præcipuè refertur, quæ vitio lymphæ medelam affert. Alimentorum, aëris, exercitiorum usus idem omninò debet in usum vocari. Sed ut reluctante naturâ vana est omnis medicatio, sic in affectibus animi tristibus, in superstitiosis ægritudinibus, avellenda est antè omnia causa animum torquens, & huc atque illuc distrahens, quæ vulgò per Melancholiæ nerveæ tormenta, ad humoralem tendit, & infelix minatur connubium.

CAPUT III.

De Melancholiæ humoralis, seu ipsius morbi curatione.

JAM discussis atque Medicâ methodo debellatis quæ quasi morbi nostri atria servant, intemperiebus; imò & iis quæ velut ex ipsâ materiei necessitate ipsum invehunt causis in fugam conversis, morbum ipsum aggredimur, jamque è longinquo sentire licet quàm operosam nobis curationem ille spondeat, quem tot causæ adversâ fronte pugnantes accersere possunt.

In illo igitur tota nostra præsens Tractatio constat, ut demonstremus quid morbo jam facto Medicina agere possit; hic porrò cùm in variis suis periodis varia omninò phænomena exhibeat, divisione hìc opus erit, ut omnia suum quæque locum nanciscantur.

Melancholiæ sanandæ humorali facem nobis præferent veteres, nostri in hac potissimùm parte Præceptores. Tum eam vel per universum corporis ambitum diffusam eruere tentabimus; vel in aliquâ parte decumbentem. Utriusque verò variè multiplices gradus insectabimur, ne quid aut desit, aut confundatur.

ARTICULUS PRIMUS.

De curatione Melancholiæ qualem Veteres descripsere.

Dum curationem Melancholiæ exequebantur Veteres, hoc nomine intelligebant morbum ab humore quidem pendentem, sed inquilino illo, & qui dum peccaret copiâ, simul spissitudinem nimiam humoribus conciliaret acredine remixtam; intrà corpus enim prædominari non poterat, quin has ambas illi qualitates induceret, ipsi ex suâ substantiâ conjunctas.

Quidquid ergò sub diverso nomine ad expellendum atrum illum humorem proposuere, non minùs pertinet ad acredinem illam quæ humori atro competit, mitificandam atque evertendam quàm ad piceam tenacitatem quam melancholicam vocavimus tenuandam, sivè illa universum sanguinem inficiat, sivè ad solam bilem pertineat, sivè lymphæ corruptioni adscripta per universam humorum molem diffundatur. Nec verò minùs diversa est eorum curatio pro Melancholiâ in hanc illamve partem decumbente, sed peculiarem unamquamque suo titulo prosequemur; nunc verò videndum est quid ab illis auxilii Melancholia universalis mutuata sit.

Videtur quidem methodi ad melancholicum humorem persanandum adhibitæ autor non fuisse Hippocrates. Cùm enim Melampus vetustissimus Vates Præti regis filias humore melancholico ad

insaniam adactas, helleboro nigro, quod idcircò Melampodium dictum est, ad pristinam sanitatem restituit : eas certè non simplici hujus plantæ adhibitione persanavit, sed eam adhibendi methodo quæ forsan ipsi gentilitia fuit & sacra, cùm hujusmodi arcana profanis detegere, tunc temporis piaculum esset.

Verùm exemplum illud antiquitatem methodi non methodum ipsam exhibet, quæ forsan paucis cognita fuit, cùm alioquin sine ullius artis auxilio hinc Ajacem, illinc Narcissum Melancholiâ emorientes nobis Antiqui depingant, & hunc præcipuè vesano amore tabescentem ; prætereà ars nulla attigisse visa est furias atque importunum mœrorem à Deorum irâ pendentes, nunc justâ, nunc etiam injustâ, in Cadmo atque Bellerophonte.

Ad Hippocratem igitur Philosophum illum Medicum quo nullus ex heroïbus unquam magis de humanâ gente meritus est, nostra se fert Tractatio, qui primus de Humore Melancholico præcepta tradidit, *de Morbis Lib II. edit. Lind. Tom. II. pag.* 93.

Hic cibis utendum paucissimis suadet, frigidis illis & alvum subducentibus, διαχωρητικοῖσι, nec acribus, nec salsis, nec calidis, nec gustu dulcibus, undè ipso hoc vocabulo lacticinia omnis generis videtur excludere. At (*Lib. III. de Diætâ*) cibos leves & molles omni ratione commendat. Ii enim cibi & minorem à naturâ laborem postulant, & ex prædictis, multò faciliùs cum humore piceo atque tenaci miscentur, ip-

siusque quasi resinosæ diathesi, virtute saponaceâ medentur.

Eâdem de ratione, vinum omninò interdicit, aquam solam pro potu concedens, cui purissimo latici & potui animantium omnium communi si recusent sese subdere, saltem id unum concedit, vinum aqueum, ὑδαρέα οἶνον, bibant, id est, aut leve & parùm spirituosum, aut aquâ multâ dilutum.

Generatim Melancholicos ab exercitationibus arcet, & quòd paucos ipsis concedat cibos & sine labore subigendos, & quòd metus est ne mota laboribus Melancholia, vertatur in bilem atram. Deambulationes tamen multas, cursus tardos & matutinos in morbo ad Melancholiam vergente (*de Diætâ Lib. III.*) suadet, cùm ab iis nullum sit ne moveatur humor periculum. His verò levioribus exercitiis miscibiles fiunt inter se partium diversarum humores. Quibus peractis balnea simplicia atque unctiones commendat; at omnibus æquè commune præceptum est ut Venerem, tenuiorum humorum partibus vacuandis & spiritibus atque omni virium genere exhauriendis aptam, fugiant omninò.

Quoad ipsam morbi curationem fatendum est præter humectantia atque diluentia, imò & narcotica, ut est Mandragoræ radix, quam tristibus, anxiis, ægrotis & se strangulare volentibus vult exhibendam, minori dosi quàm quæ ad insaniam adigat, totam illam ab Hippocratis præceptis in Veratri, seu Hellebori albi usu contineri; cui additur Sesamoïdes inter purgantia

ab Antiquis numeratum, & de quo agitur in ſolo *de Veratri uſu* Libro; nam quoties Hippocrates agit de Veratro, de eo tanquàm de vomitorio mentionem facit, & inter purgantia numerat Helleborum nigrum, quem raró uſurpaſſe in Melancholiâ videtur; cui aſſimilat aliquam Tithymali ſpeciem Peplium dictam, cujus duas ſpecies recenſet Dioſcorides.

Mirum eſt quantâ fiduciâ Hippocrates Veratrum adhibere veritus non ſit, ut infrà dicetur, ita ut per ipſum melancholici humoris exundantiam tentaverit antevertere, naſcentemque quaſi occupare. Verùm meretur rei dignitas ut de Hellebori exhibitione peculiari articulo agamus, poſtquàm eorum excuſſerimus ſententias qui Hippocratis doctrinam, paucis mutatis, ſecuti ſunt.

Videtur cum Eraſiſtrato Aſclepiades, cum Aſclepiade Celſus de melancholici humoris exiſtentiâ, diversâ prorsùs ab Hippocrate ratione ſenſiſſe. Undè apud Latinum ejus Exſcriptorem vix ulla hujus morbi mentio facta, multò minùs aliquid apud illum de curatione reperies quod attentione dignum videatur.

Pleniorem contrà hujus curationem nobis reliquit Aretæus Cappadox, quem ipſa quas incoluit regionum temperatura, inviſendis atque curandis melancholicis fecit aptiorem, indèque procul dubio ut in morbo deſcribendo uberior eſt, ita in curatione maximè fuiſſe exercitatum veriſimile eſt.

Duplicem Melancholiæ gradum in ſuâ curatione diſtinguit. Prima remedia à venæ-ſectione in brachio dextro orditur, niſi tamen tenuis na-

turæ ſint & carnes molles habeant ægrotantes (ἴσχνοι ϗ λειφαίμοι). His tamen paucum ſanguinem detrahi præſcribit, multùm verò aliis, præſertim junioribus. Quibus paucus ſanguis auferendus eſt, iis iteranda venæ-ſectio. Cur verò è brachio dextro velit detrahi ſanguinem, addit ipſe ut ab hepate fluat. Quæ in ipſis Hippocratis principiis fundamentum habet opinio. Nam & Autor Medicinæ dogmaticæ, & ſequaces ejus omnes è directo (κατ' ἴξιν) fieri detractiones voluere, ſucceſſûſque diverſitatem experimentis confirmare auſi ſunt, licèt huic repugnet doctrinæ, de revulſione atque derivatione recepta apud nos theoria.

Nec mora, ſtatim nigri hellebori drachmas duas ex melicrato dabat ſeu mulſâ, ſaponaceam virtutem purgationi hac ratione adjungens. Si vires langueſcerent, thymum Atticum eidem hellebori doſi adjungebat plurieſque, & repetitâ vice ſine intermiſſione idem exhibebat medicamentum.

Verùm ſtomacho poſteà præcipuam afferebat attentionem; at ſuccum abſynthii primariò laudat, quem vidimus ab Antiquis pro præcipuo hepatis roborante habitum fuiſſe. Et aloëm commendat quotidiano uſui, quia ſcilicèt virtuti roboranti aliam vim adjungit ſummi hîc momenti, bilem ſcilicèt movet. Præterea ſummâ diligentiâ videtur neceſſarium Aretæo, antè omnia diligenter inſpexiſſe, an non traxerit morbus natalia ab hæmorrhoidum ſuppreſſarum, aut menſtruorum morantium vitiis, quibus inprimis vult opitulari Medicum, ſi quidem ſine curatione cauſæ nulla eſt morbi ſanatio.

Verùm cùm ex illuſt. Dan. Clerici obſervatione, fuerit ille Pneumaticorum ſectæ addictiſſimus, ut ex ipsâ patuit morbi deſcriptione, ei in curatione fidelis remanet. Nam ut flatus & tetram anathymiaſim diſcutiat, vult apponi cucurbitulam unam ad hepar, ad ventrem aliam, aliam ad dorſum, medio inter omoplatas loco, non ſimul quidem & ſemel, ſed diverſis atque repetitis vicibus. Sed & ipſi capiti auxilia fert, & vel ipſi calvariæ cucurbitas apponit.

At verò ubi ad ſummum gradum morbus pervenit, jamque omnia vehementiora ſunt, vehementioribus etiam auxiliis Autor noſter operatur. Incipit rursùs à venæ-ſectione quam ſemper in brachio vult ſecandam, rursùs cucurbitæ apponuntur, poſteà jam non helleboro nigro ſollicitatur alvus, ſed hellebori albi ope, vomitus concitatur. Sed jam aut infirmiora corpora erant, aut timidiores Medici. Hinc cautelas cautelis accumulat, ne noceat vis medicamenti nimia quas apud ipſum autorem legere eſt.

Prætereà verò cataplaſmatum, linimentorumque formulas aggerit, quorum vis eſt ut partìm debilitatas, partìm doloribus incenſas partes, hinc roboret, illinc compeſcat: quæ quidem medicamentorum genera hîc exſcribere prorsùs inutile eſt, cùm vix hodiernæ Medicinæ accommodata ſint.

Nec de victu ab Hippocrate differt, nec de exercitationis ratione aliquid novi propoſuit. Sed primus eſt inter eos Autores quos legere contigerit mihi, qui ad Melancholiæ ſupremum gradum ſuaſerit uſum aquarum thermalium nati-

varum. Nullâ tamen habitâ ratione diversæ earum virtutis.

Hippocratis admirator maximus ejusque Medicinæ instaurator Galenus, ipsi tamen nunquàm serviliter addictus fuit. Observationes observationibus addidit, undè novam ars salutaris lucem nacta est, adeòque & aucta & amplificata. Hinc *de Locis affectis*, *cap.* IV. audacter pronuntiat, humorem melancholicum minimè inveteratum, balneis, victu humido, cibis boni succi, nullo alio adhibito præsidio persanari. Hinc ad gradum prædominantis ejusdem succi majorem, applicandum est illud, quod *Lib. de atrâ Bile* statuit, « Generatim omnes qui ab humore melan- » cholico pendent affectus, inhibebis inter ini- » tia, humorem cum vacuantibus validè pur- » gans ».

Quamquàm autem Galenus in genere *de Locis affect*, *cap.* IV. pronuntiaverit alvi dejectionem, vomitum & probam concoctionem in hypochondriacis summè juvare, tamen ubi in peculiari Libro, quos quales & qualiter purgare oporteat, enumerat, melancholicos per inferiora semper vacuare oportere non hæsitanti ratione pronuntiat; modò qui eâ afficiuntur, vomitioni dudum non assueverint, aut eam aliundè repetita symptomata non deposcant. Tunc verò per vomitoria lenia agendum suadet, qualia Veteribus in usum adhibebantur, oleum, hydræleum, mel, mulsa meracior, radicula sive raphanistrum Veratro, ut alibi dicemus, transfixum, Narcissi bulbus, aliaque medicamenta hujusmodi, virium illa mediocrium. Antè verò quàm adhibeantur me-

dicamenta illa, primus omnium in morbo melancholico mentionem fecit, præparationis atque attenuationis præviæ in quacumque methodo adhibendæ. Jam ipsi Veratrum dubiæ videbatur virtutis, & infirmioribus hominum suæ ætatis lateribus minùs accommodatum, quod exhibere verebatur. Hinc *de Methodo medendi Lib. XIV.* simplicissimam omninò methodum adversùs succum melancholicum præscribit : Solvemus, ait, melancholicum succum drachmis quaternis epithymi in sero lactis aut mulsâ, aut propinato medicamento nostro quod ex triginta duobus simplicibus constat. Medicamenti hujus formulam in ejus Operibus reperire non potui ; at herclè quantùm compositum est ? Quantùm jam à nativâ suâ simplicitate recesserat Hippocratica Medicina. Facit ipsa hæc variarum virtutum complexio atque complicatio, ne amissum lugeam.

Verùm Autor idem qui in Epithymo vix hodiè apud nos admisso summam reposuisse videtur fiduciam, helleborum nigrum in *Libro de Purgantibus*, ut medicamentum minùs valens habet. An cùm eadem hodiè propinantur medicamentorum genera, ut ex Dioscoridis, Plinii & Antiquorum descriptione patet, diversæ tamen species adhibentur ? Repugnat enim œconomiæ per universam naturam diffusæ, ut virtutes plantarum aliquam expertæ sint vicissitudinem ? Crediderim potiùs quòd diversitas dogmatum in diversis Autoribus indè pendeat, quòd prætervisa Melancholiæ diversitas, varios omninò à medi-

camentis ſortita fuerit effectus ; ecquis enim non ſentit quantùm nocere debeat nerveæ Melancholiæ aut Veratrum, aut Cyclamen, Spartium, Peplium, aliaque hujuſmodi medicamenta? Quàm parùm humori melancholico debellando prodeſſe ſimplex illa quam ſpaſmodæa repoſcit diatheſis, curatio. Præterea Galenus Romæ & in Europâ noſtrâ medicinam fecit, ubi jam omnia multò moderatiora ſunt quàm in Syriâ aut etiam Græciâ Aſiæ finitimâ ; undè in Melancholiâ curandâ omnia etiam medicamenta mediocria præſcripſit, arcet verò quæ ſua vehementia jam facit ſuſpectos atque metuendos magis.

A Galeno ad Alexandrum Trallianum, omiſſis aliis pluribus qui utriuſque inter ætatem ſcripſere, filum deducimus, quia ſcilicèt vix illi Galeni, Rufi Epheſii, Exſcriptores, aliquid arti emolumenti fecere, verbiſque vix mutatis eadem proferunt. Sed non ita Alexander ſeſe geſſit, ſed propriâ naturæ obſervatione dives alienis ſua adjungere auſus eſt.

Quatuor humoralis Melancholiæ genera recenſuit. Altera fit à plenitudine, ab obſtructione præſertim partium ſub calvariâ contentarum fit altera. Bilis vitia tertiam inducunt : quarta à melancholico ſanguine pendet. Quatuor hæc genera cauſarum in recentiori præſertim Melancholiâ adoriri lubet. Veteraſcenti & jam invaleſcenti methodus alia confert.

Ubi à ſanguinis plenitudine pendet illa, curationem univerſam conſtituit ipſa ſanguinei laticis imminutio. Statim venam ſolve; præcepta verò tradit invariata è quo loco detrahi debeat ſan-

guis. Nunc è manu tollendus eſt, nunc è brachio, nunc è poplite, quam tamen ultimam vacuandi ſanguinis methodum mulieribus præſertim expedire atque conferre putat.

Verùm pace tanti Viri dixerim, nullus niſi in re Medicâ cœcus omninò, alacritatem à ſanguinis plethorâ deſtrui negaverit, ſed ipſa à plethorâ pendere dici non poteſt Melancholia, niſi longo & inveteraſcente malo, fracta fuerit partium ſanguinearum ad ſeſe invicem proportio. Hinc licèt illa inter remotas Melancholiæ cauſas numerari & poſſit & debeat, proximam ejus cauſam, ſolvi facilis morbus non continet, totam &, ut aiunt, adæquatam.

Magis, ut æquum eſt, complexa proponitur illius quæ ab obſtructione pendet curatio. Aperientia recipit. Tum verò cùm obſtructio illa in variis encephali loculis hæreat præcipuè; ibique ſolùm poſſit morbo noſtro producendo adaptari, venam frontis ſecandam ſuadet non unâ vice. Res autem incipiente morbo peragenda, ubi enim inveteraſcendo invaluit, de eâ ſpecie pronuntiat Trallianus ἀθεράπευτον eſſe, id eſt, prorsùs inſanabilem. Proderit ergò ipſam ab aliis diſtinxiſſe in prognoſeos gratiam. Sed res ex ſuperiùs dictis ſponte fluit.

Therapeia verò illius quæ acrimoniæ debet originem, ſi mobilis ſit ipſa hæc acrimonia, ſtatim cholagogum pharmacum admittit. Tale eſt illud quòd Hieræ picræ ſcrupulos ſex continet, & Scammonii pondus ſiliquarum octo; doſes quidem medicamentorum nobis vix credibiles, quæ corpus ita concutere debebant, ut non mi-

rum ſit ſi ab illis epotis, nova remedia ipſa ſibi requireret Medicinæ efficacia. Hinc tali pharmaco fatigatos, quiete ſummâ, balneiſque refici volebat; tum purgandum rursùs; alterniſque & laxantia, & balnea & perfuſionem toto corpore calidæ aquæ commendat, diætam verò exquiſitè tenuem, ptiſanam pro potu, aliaque hujus generis quæ acutioribus morbis competunt. Et certè eâ ſolâ methodo vacuari poteſt prædominans acre; ſed ſummè metuendum eſt ne morbus humoralis cum nerveo ſpaſmo confundatur, in quo quantùm lædere poſſint cathartica ſatìs alibi intelligendum dedimus.

Nihil novi addit Alexander methodo à vetuſtioribus præſcriptæ ubi à ſanguine melancholico pendet morbus noſter. Sed plura addit quibus probet vanam eſſe Medicinam, ſi non illudentia phantaſiæ figmenta procul amoveantur, undè à morali magna pars Medicinæ in hoc morbo petenda eſt.

Verùm ab hoc ultimo cauſarum in univerſam ſanguinis molem agentium genere, ea repetenda eſt Melancholia quæ inveteraſcit, morbumque ipsâ ſuâ tenacitate materiæque univerſalis ſpiſſitudine, medicatrici arti difficilem facit. In hanc potiſſimùm inſudat Trallianus. Spectandum eſt, inquit, an incipiendum à catharſi, an à venæſectione, imò an requiratur utraque? Utrùm neceſſarium ſit ut altera alteri ſuccedat? Vulgò tamen, ait, à venæ-ſectione auſpicanda curatio, poſteà uſurpanda ſunt dulcium aquarum balnea, vel antequàm reliqua admittantur remedia. His ſuccedit catharſis ex epithymis ſcrupulis 12.

cum ſero lactis. Paucorum dierum intervallo rursùs ad purgationem redeundum eſt. Hæc ex epithymi & hieræ picræ ana ſcrupulis ſex inſtituenda, ſicque ad decem ſcrupulos quæ fortior doſis eſt, pervenitur, per plures dies relicto levi intervallo iteranda. Non niſi protractiori atque reſiſtenti adversùs omnia remedia morbo vehementiora ſuadet medicamina ſivè Helleborum, ſivè Armeniacum Lapidem. « At ego, inquit, multò » antefero Armeniacum Lapidem Helleboro ». Quid ſit autem Armeniacus ille Lapis infrà videbimus. Hæc Autor noſter *Lib. I. cap.* 16.

Nihil novi ferè dicentes Aetium, Oribazium ſilentio præterire liceat, dum ille Galenum, Archigenem, Rufum ita exſcribit, ut veræ curationi nihil indè lucis accedat, niſi quòd apud ipſum ex Rufi ſententiâ maxima clyſteribus adhibeatur fiducia, nec ſimplicibus illis, ſed ex natro & melle compoſitis, quæ certè non minimum uſum obtinere poſſunt quoties aut ſtagnans, aut hærens intrà craſſiora inteſtina habetur ſuccus melancholicus. Ultrà, vim ferè non extendunt, quamvis plura, imò & omnimodam curationem ex eorum uſu promitteret hodiernus Agyrta, qui cùm ipſum mille experimenta fefellerint, ab urbe evaſit. Nitrum autem aut natrum Antiquorum nullâ ratione cum noſtro confundi debet, ut omnes ſciunt; noſter enim ſalem neutrum conſtituit ex acido ſpecifico conſtantem, & alcali. Antiquis verò ſal ex lixivialium ſpecie, nitri nomine deſignabatur. Salem ammoniacum inter ſolventia numerat, purgantibus aut remiſcendum, aut etiam interpolandum. Oribazius

verò acetum dormituris vult exhiberi quasi ſedativum, quod eò lubentiùs hîc animadverto, quòd vim poſteà maximè ſedativam in eo detexerit Boerhaavius, quam ego in uno è Collegis, qui ex Boerhaavii chymiâ, magnas ab illo ſpes conceperat, deprehendi. Hic enim merè hypochondriacus, nocturniſque angoribus divexatus, certas ſibi inducebat inducias hauſto aceti meri uno vel altero cochleari, quæ doſis ſi careret ſucceſſu, ad alterum recurrebat, quod nunquàm medicamentum ſpem ejus eluſit, me & teſte & mirante.

Nova ſperare fas eſſet à Cælio Aureliano. Hic enim ſuæ ſectæ addictus, methodo curationis differre debet, nec tamen aliter ab aliis diſcrepat, quàm dum communia atque vulgaria barbaris formulis ſuperſtruit.

Ut tenſum in Melancholiâ laxetur, jaceat ſuadet ille, æger in loco lucido atque calido, nullâ picturâ quæ ideas in abſurda rapiat, cubiculum adornante. Si qua pars ſaltu ut amat loqui, ſeu convulſionibus agitata ſit, tepidis vaporationibus erit mitiganda. Eæque ferè ſemper capiti, collo, thoraci ex lanis mollibus circumdandæ ſunt. Collutio oris, potus tepidus, aſſiduus, ſuadenda ſunt. Præcipuè verò multorum ingreſſus ſunt prohibendi, cùm nihil æquè anxietatis ægro afferat, quam huc & illuc euntium ſtrepitus ſæpè renovatus.

Diatrito diætâ jam antè Hippocratem famosâ, & quam fruſtrà vir à naturâ inſtitutus convellere tentaverat, omnes morbos inſtituebant Methodici. Hinc quaſi rarum atque magnum ſuadet

Autor

Autor noster ut in ipsâ primâ diatrito instituatur phlebotomia. Nonnisi eâ peractâ cibus ex Alicâ & melle exhibendus. Tum primùm proluenda alvus clystere simplici, & ne quid methodo humectanti desit, præcordia laxantibus cataplasmatibus circumdare juvat.

Humectantibus verò, si dolor adsit Melancholiæ conjunctus, diutiùs insistendum, imò anodyna & leviter narcotica sinit adhiberi morbi vehementia. *Ceratoria* enim medicamenta opium recipiunt. Sin minùs, detonso capiti cucurbitam appones scarificatam, aliam verò in metaphreno. Aretæi dogmata sequitur in hac parte Cælius, quem elegantissimum Medicum dum trahunt ad se Methodici, imitari non dedignantur. Et intereà non cessari vult ab exercitiis, sed alia si prohibeat ipse corporis infirmati tenor, ad solam gestationem recurrendum est.

Tardus est in majoribus auxiliis advocandis Aurelianus. Si tamen expositis medicamentis rebellem experiaris morbum; tibi cum Methodicis, luxu erudito duplicem cyclum subeundum imperabit. Alter est resumptivus, alter recorporativus seu metasyncriticus. Operosum sanè præcipuè in melancholicis utrumque hunc cyclum fusè *Lib. I. cap. 1. de Cephalæâ* exequitur. Adeòque de iis longiores non erimus. In utroque verò, secundùm Methodicos ingens inest virtus, cùm in illis, à variis excessibus ad oppositos ex arte deveniendum sit, adeòque & œconomiam corporis immutare, & roborare ipsam æqualiter nati sunt. Verùm plus illi ad cautelam morbi conducere possunt.

At vehementiora demùm in vehementioribus mali periodis ipse suadet. Primus est qui Dropacem, seu emplastrum quo in vesiculas attollitur cutis suaserit. Hic eum inveterato malo præscripsit, & formulam emplastri è cantharidibus Euphorbioque conflati reliquit. Huic addit vomitum ex helleboro albo, non unâ vice, sed pluries repetitâ, intervallis tamen mediocribus temperatâ. Sed parcus horum remediorum fuit, nam ad indicationes causarum attentus, « neque phlebotomiam, ait, pro» bandam testante dolore censemus, nec gradus » solus mali hellebori purgationem indicat ». Sed redundat localibus adjumentis, quæ plurima recensuit ex attenuantium atque roborantium classe conflata. Cæterùm agmen claudit apud ipsum usus aquarum mineralium nitrosarum. Musicen intereà atque omnia animi oblectamenta commendat, vultque Doriam imbecillibus & cacochymicâ humorum indole deformibus, ut erigantur eorum animi, adhiberi; Phrygiam verò mœstis suadet, qui porrò utriusque Musices effectus quàm vividi olim & ad curandas Melancholias proprii fuerunt habiti, testantur omnia Veterum monumenta. Nihil ergò ferè ab aliis differt Cælius, nisi quòd verba elegantiorum Medicorum in barbarum dicendi genus convertisse videatur.

Steriles sunt veri, imò & vix aliquid curationi addiderunt qui in locis calidioribus morbos nostros in suâ vehementiâ videre potuerant, plus de verbosâ dialectice curiosi Arabes, quàm de verâ Naturæ observatione.

Esto inter alios omnes Avicennas, qui dum à spasmo Melancholiam divisit, plus aliis omnibus videtur sapuisse.

Hic *Fen.* 1. & 2. *Tractatu* 5. & 1. *cap.* 5. caussas à Tralliano descriptas admittit, ab iisque vult indicationes sumendas esse. Sed brevì promissorum oblitus, nil tanto hiatu dignum profert. Sed tota quanta est ejus curatio, à Galeno videtur exscripta. Undè ad hunc referendus erit honos omnis. Nec alii alia addidere præter voces incognitas, cognitis multò magis absurdas.

Nec tamen usque ad Linguæ Græcæ instauratum studium, plus sapuisse Arabibus Medici videntur, qui anicularum more, quæ sibi prodesse visa sunt, methodo nullâ adjecere. Sed tempus affulsit tandem, in quo dum ab Arabibus ad Græcos scholarum imperium defluxit, servile in scientiis jugum fuit excussum, & indè autoritatis pondus imminutum raciocinio locum dedit, observationique Naturæ, à quâ facilè sensere homines ad promovendas artes nati, novos ad gloriam patere aditus. Verùm cùm humani sit ingenii vitium ut sibi præscribere limites recuset, mens Medicorum novitatis amore ita flagrare incæpit, ut vel cum horrore repudiaverit antiqua. Quàm parùm autem indè Medicina profecerit satìs facile est intelligere. Verùm inter tot & tam immensa volumina liceat unum aut alterum eligere, ut intelligatur, quanto consensu omnium temporum Medici firmatam artem exerceant.

Divisa est ferè eodem tempore ars nostra duas in partes, quarum prima Hippocratis assertis, & ipsâ suâ vetustate ac vigentis Philoso-

phiæ concordiâ ſuperbiens, parem nec poterat, nec ſi potuiſſet volebat admittere; altera ipsâ ſuâ novitate, homines rerum inſolitarum avidos alliciens, imperium prioris videbatur concutere debere. Hinc odioſa illa nomina indè Galeniſtarum, Humoriſtarum, Scholarium, indè Paracelſitarum inſufflantium, &c.

Paracelſus qui à Baſilio Valentino primus acceptam Chemiam medicinalem in artem redegerat, pauca admodùm de Melancholiâ dicit, eam tamen ut & *Spectrum* atque *Phantaſiam* habet, Coralliiſque rubris ſanari, obiter pronuntiat Libro *Herbarum*, tit. *de Coralliis.*

Quod autem ita de Coralliis ſenſerit mirum nobis videri non debet, ſi credamus illi *de Enti naturali Lib. III. cap. 9.* differenti. Ibi enim expreſsè ait: « Aciditas eſt Melancholia, quid-» quid enim acidum eſt, frigidum & ſiccum exiſ-» tit, nec ad terram quidquam pertinet, aut ad » terream craſſitiem vitium melancholicum ».

Etſi verò vi veritatis expreſſum videatur ſuffragium illud, nobis tamen eo ſuperbire non licet. Nam in Tractatu primo *de Statu Hominis* ſibi contradicit. « Si frigidam & ſiccam Me-» lancholiam vocaremus, mendacium dicere-» mus. Nec enim ita ſe habet Melancholia, col-» lectitium nomen eſt, multis mendaciis conſu-» tum ».

Quò autem in ſuis operibus progreditur magis, eò videtur plus experiundo profeciſſe. Nam Tractatu ſecundo *de Morbis* ex Tartaro, Librum edidit *de Morbis Amentium*, in quo cùm circà Theoriam nil boni lateat, ridiculas nempè &

pueriles fingendo causas,ad Veterum tamen dogmata furtim relabitur, affectusque oppositos affectibus oppositis esse persanandos insinuat, medicinasque nunc lætificantes præ mœstitiâ melancholicis suadet, nunc mulcentes & lætitiam temperantes, iis qui contrà præ impotenti lætitiâ laborant. Utriusque medicamentorum generis nomina referre ad cognitas nil pertinentia substantias prorsùs inutile est; ecquis enim enodare potest quid intelligat per aurum potabile, manna maris, opiatum primum purpuratum, lolium purum, &c.

Ne verò, Paracelso forsan audacior Helmontius atræ bili succurrat in causâ est, quòd ipsam non admiserit, sed atram bilem dictam pro stagnante in semi-ruptis vasis sanguine habuerit. In quâ quidem opinione, maximæ autoritatis sinceræque doctrinæ Medicos asseclas habuit. V. *Scholar. Humoristarum passiva deceptio*, *cap.* 4. Delirium verò melancholicum semper à stercore liquido intrà intestina hærente voluit repetendum, quâ in irrationali medicinâ quàm parùm sit à nugivendulis illis expectandum, satis intelligitur; hi enim nihil aliud sibi prætendunt quàm ut aurum corradant, ex istis quas congerunt fabellis.

Jam ergò ex illâ flagitiosâ nequitiâ rursùs ad puritatem Philosophicæ Medicinæ emergamus. At in ipsis hisce luminibus fateri cogimur primos à renovatâ Medicinâ Medicos nihil aliud sibi gloriæ proposuisse, quàm ut aliis meliùs & intelligerent & interpretarentur Hippocratem atque Græcos Veteres.

Hinc Nicolaus Piso qui in describendis atque curandis morbis alios ejusdem ævi præcelluit, fusus in Melancholiæ curatione nihil omninò ut legenti patebit, Græcis addidit. Idem de Hollerio scholæ Parisiensis non ultimo ornamento dicendum: additus atque prælatus ab iis plantarum nostris regionibus familiarium usus. Borragini tum decoctæ, tum expressæ, Buglosso, Soncho, Cichorio, aliisque leviter aperientibus plantis magna concessa est fiducia. Radices Asparagi Graminis, Rusci, Apii, Ononidos, commendatæ, Folia Agrimoniæ, Cærefolii, Ceterach, Adianti, Scolopendrii summoperè laudata. Sed indicationes eædem; eadem in quâ tota Medicina constat, curandi methodus. Nec cùm penè oblivione deletus foret hellebori usus, loco tamen cessit aut Epithymum, aut Lapis Lazuli. Cùm enim apud omnes æquè constet servandam esse alvi laxitatem, imò vacuationes esse repetendas, catapotia, apozemata, decocta varia in hunc finem varii præscribunt: quæ referre tæderet, utpotè non inutilia solùm, sed noxia, cùm sua cuique ægrotanti non dosis solùm, sed & miscela competat.

Inter illas tamen adeò eminenti virtute præditæ dicuntur ab ipso Autore Pereda, seu potiùs Haly Abba, Arabe Medico, sequentes pulveres, quos ad Melancholiam divinos vocat, ut eos referre liceat, non tam ut aliis præscribantur, quàm ut indè constet quâ proportione olim melancholicis præscriberentur purgantia. Eæ autem tales sunt. Recipe Epithymi unciam semi, Lapidis Lazuli optimi, Agarici recenter trochis-

cati, ana drachmas duas, Scammonii drachmam unam, Caryophyllos integros numero viginti. Capiat drachmas duas bis aut ter in menſe ex ſero lactis.

Porrò ex illâ tam frequenter repetitâ catharticorum & quidem draſticorum doſi, ſatìs aptè concluditur, quòd ſi apud recentiores eviluerit aut potiùs elanguerit hellebori uſus, id potiùs indè factum eſt quòd virtutibus ejus deſueti Recentiores parùm tribuerint, non verò ex eo quòd purgandi indicatio à Recentioribus minùs culta fuerit. Nec Antiquioribus minùs fidunt plerique, cùm aquas thermales ſub morbi finem ſuadent, aliquibus tamen contradicentibus.

Supereſt verò quoniam in expendendis hominum opinionibus nunc verſamur, ut cùm novam theoriam invexerit ſanguinis circulantis doctrina, experiamur an etiam aliquid inſtituendæ circà Melancholiam praxi mutaverit. In quâ quidem inquiſitione duas adhuc Autorum claſſes licebit numerare. Alii enim ab ipſo invento ſtatim ſcripſere. Alii nuperrimi ſunt, gaudentque eâ inconcuſsâ & æternùm duraturâ Medicinæ theoriâ, quæ Mathematicis atque Chymicis fulta principiis, id ſibi antè omnia proponit, ut per demonſtrationes procedat, nec à vero unquàm inquirendo deſiſtat.

Inter priores omnium loco nobis erunt Sennertus & ejus ferè exſcriptor Riverius, qui uberrimos Medicinæ theſauros poſteris reliquerunt. Sennertus verò Melancholiam in varias partitam ſpecies ſpectat; dein per diverſas cauſarum claſſes vagatur, ſubtiliori forſan diviſione, cum tantâ di-

versitate irrumpentes causæ in unum tamen finem recidant, & in illum unum collineent ut spissitudinem inducant melancholicam.

Commune est omnibus diætam illam seu potiùs sex rerum non naturalium usum servare quem in cautelis contrà Melancholiam ediximus. Curare enim atque præcavere, ubi de diætâ agitur, unum atque idem est.

Tum ad eam se vertit Sennertus quæ à capite pendet Melancholiæ speciem. En illicò admittit purgantia. Leviora sunt illa primùm & quæ alvum subluant; aqua pomorum, Tartarus Vitriolatus remissâ dosi, extractum hellebori. Posteà sensìm fortiora, Sennam, Epithymum, Helleborum ipsum, & corticem præcipuè radicis quasi potentiorem præscribit. Repetenda ea vult, & iis quæ alterantia vocat, remediis interpolanda. Quæ porrò à Sennerto alterantium nomine designantur, ea nos aperienti virtute donata saponaceisque ditia particulis scimus; illa porrò vult roborantibus capitis remisceri, ità ut simul coeant, Borrago, Buglossum, Crocus, Rosæ, Melissa, Doronicum, vinum album subtile aromaticum, & generatim omnia leviter odorata tenue & suave spirantia.

Chemici curationi huic addunt magisteria Lunæ, Corallorum, Perlarum, &c. absorbentia; sed miserè oppositâ virtute donata remedia commendavêre plures. Eaque non remixta, undè salem neutrum efforment, sed ut pari virtute donata præcipiunt acida mineralia, præcipuè verò spiritum vitrioli ex Venere extractum. Undè ipsis contradicit Sennertus.

Cardanus ſolo Chryſolithi uſu ſe intrà octiduum melancholicos ſanaſſe aſſerit; ſed quæ fides viro ſit adhibenda, quicumque ejus ſcripta legerit & vitam perpenderit, non ignorabit.

Verumtamen quamvis Opiata morbo nocere potiùs quàm prodeſſe videantur, caput enim implent; aliquandò, ſi Sennerto credamus, debent in uſum revocari à prudenti manu, ſi vigiliæ vexant. Aliundè verò eadem remedia ſivè epithematum, ſivè fermentorum formâ exteriùs commendat. Proſunt fonticuli ex obſervatione Rondeletii, qui vidit jampridem morbo humorali noſtro laborantes, ex infortunio, medicinam ſibi inveniſſe. Nam ex caſu, lapſu atque vulnere melancholicos ſanari aſſerit, ulceribus ſcilicèt largè & per labia ampliſſima fluentibus. Verùm ipſi concedimus illud non unâ vice factum. Nec ſolis capitis vulneribus communis eſt eventus ille, quem ſæpè Natura, Arte titubante, concitavit, excitatis morbis aliis quibuſcumque febrilibus, modò non ita vehementes ſint ut totum hominem concutiant atque pervertant. Porrò methodi hujuſce Sennerti, elementa in Veterum monumentis reperimus, mutatâ tantummodò materiæ Medicæ atque Chirurgicæ formâ.

Eadem ferè de Melancholiâ ab univerſi corporis conſenſu pendente habet; niſi quod nec tot Epithematis, nec tot fomentis ægrum divexet. Plurima reſolvit dubia, quæ jam inter Autores exorta fuerant circà purgandi methodum. Alii enim vehementiora Antiquorum more ſuadebant, alii contrà eorum uſum reformidant. Methodum hanc Sennertus cæteris an-

reponit, quæ propter viſciditatem atque tenacitatem melancholici humoris, longâ & ſæpiùs repetitâ præparatione continetur, novatâque purgantium exhibitione quorum uſus novis præparationibus locum cedat. At his duobus indicationibus tota conſtat curatio, humectatione, dilutione, poſteà verò alvi ſubductione quam per helleborum nigrum vult fieri, etſi præparata antimonialia à quibuſdam recenter laudata non improbet. Tertia demùm curationis pars roboratione, malo jam abacto atque devicto perficitur, ubi locum præcipuè inveniunt, aromata lenia, levia, & antè alia omnia quæ ex Ferro jactantur præparata.

Nec multùm diverſa eſt quam ab hoſpitante circà hypochondria Melancholiâ pendens morbus ſibi depoſcit, curatio. Nam alvo per clyſteres ſubductâ, miſſo, ſi fieri res ipſa exigat, ſanguine nunc ex largè fluente venæ ſectæ alveo, nunc per hirudines aut cucurbitas, pro vi ægri, ejus temperie morbive causâ, ad diluentia & humectantia eundum eſt. Hæc aperienti virtute donata requiruntur. Uſus eorum per cathartica levia interrumpitur; nec aliud hîc notandum habemus, niſi quòd efficacior purgatio lentiùs ſensìm admittenda ſit, ne moles iners præpoſterâ medicatione nimiùm reſiccetur, adeòque poſteà ad motum quaſi inhabilis fiat, humido diluente per artem præpoſteram detracto. Sed ut ſensìm ſine ſenſu augetur aperientium efficacia, ſic etiam intenduntur purgantia. Semper verò aliis præponenda ſunt ex vegetantibus deſumpta aperientia, quibus in materiâ Medicâ exercitatiſſimus vir, &

recenti Chymiæ cognitione clarus, totam tamen curationem abſolvit, ita ut dum aſſuetis vomitionem commendat, radice Aſari utatur, non emeticis antimonialibus. Sola Martialia, abſorbentiaque, quibus roborandi vim ineſſe prædicabant vel ipſi veteres, ex minerali regno deſumit.

Nec diutiùs inſiſtemus ſcrutandæ curationi illius Melancholiæ, quam ex utero pendere ait; cùm illa nunc ad Melancholiam nerveam referatur, nunc indicationes ſumat ab humorali, quas ſimul debellare, quibus ſimul inſtare, nunc in hanc, nunc in illam verſâ operâ, artis eſt quam nullus exarare poſſit Liber. Parùm verò curabimus illam errabundam à Marcello deſcriptam Februario menſe ſævientem, cùm homines noctu circà ſepulchra vagantur, *Kutubutk* ab Arabibus dictam, cùm ſymptomata tantùm ſit prædictarum Melancholiarum, nullamque per ſe curationem poſtulet in malo adeò Protheiformi, ut nulla non experiantur miſeri ſymptomata.

Nec longum erit quidquid à Riverio mutuabimur, Sennerti potiùs exſcriptore quàm novæ methodi inventore. Nec tantas ſcilicèt diviſiones admittit, nec nova proponit remedia; plenior adhuc Sennerto in ſuadendâ hirudinum aut cucurbitarum applicatione ad hæmorrhoides, etiamſi non prodierint illæ, ſi æger hypochondriacè laboret. Balnea aquæ tepidæ in univerſali Melancholiâ omnibus aliis remediis anteponit. Progreditur indè ad vulgata tunc temporis purgantia, intercurrentibus ſimul diætâ atque remediis humectantibus. Demùm ad viſcera roboranda ut Martialia quævis laudat, & balſamicam

atque sulphuream Thermarum virtutem, sic aliis posthabitis salem novum satìs nunc cognitum, sibique proprium ad granorum duodecim quotidianam dosim collaudat.

Mirum habemus hucusque inter omnis ævi, omnis sectæ, Medicos ad curandam Melancholiam consensum. Nulla alia ferè ars opinionibus theoreticis adeò vexata, uniformi constantiâ operationum tantùm sese jactare potest. Usque adeò latet sub imo pectore omnium, vera, nullis fucata nebulis, simplex & ex primigeniis enata principiis Ars Medica, methodo constans quam vix unquam ulla obcæcare potest præjudicantium cavillatio. Nec consensus minor erit inter hujus ævi Medicos, licèt theoriâ multùm abludentes, Stahlium, Fredericum Hoffmannum atque magnum Boerhaavium, quorum illustrium virorum discipuli artis hodiernæ regimen per universam Europam obtinent.

Unicam ferè Melancholiam admisit Stahlius, aliique ab eo edocti Albertus, Nenterus, Junkerusque præcipuè tanti viri tam illustris discipulus. Hanc hypochondriacam cæteris posthabitis speciebus vocavêre. Junkerus tamen duplici sub titulo nunc Melancholiam, nunc hysterico hypochondriacum morbum tractavit, sed nec in theoriâ, nec vix in praxi aliquam divisionis causam reperire potuisse me lubens fatebor. *Tab.* 122. de Melancholiâ differens, ejus à sanguinis spissiore plethorâ trahit originem. Hæret & titubat circulatio circà hypochondria, hinc hæmorrhoides, quæ si fluant, Melancholiæ medentur, indè ergò in hoc centrum tota dirigenda curatio.

Primæ viæ laxandæ & per melanagoga quidem. De iis nil novi proponitur.

Alvo fublutâ, ut alii ferè omnes Medici hucufque propofuerunt ad fectionem venæ fe vertit. Hanc ex faphænâ commendat, ab unciis quatuor ad fex. Purgantia illam levia fequuntur. Tum temperantibus nitrofis & hæmorrhoidum advocatione curam abfolvit, notatque *Tabulâ* 22. in morbo qui humectantia adeò exigit, formam pilularum minùs aptam effe diluendifque fuccis inhabilem, hinc profcribendam.

At longior in malo hyfterico hypochondriaco pertractando, ut morbos hofce à plethorâ fanguinem infpiffante pendere putat, hanc verò à legitimæ vacuationis aut defectu, aut fuppreffione autumat effe repetendam, huic refarciendæ primas impendit curas. Indè crafis fpiffior propria fibi remedia poftulat. Attenuantia hæc funt omnia, nec indubitatæ virtutis, nec mediocris illius. Septentrioni vicinior medicina calentiora admittit medicamenta, Radices Ari, Vincetoxici, Helenii, Pimpinellæ albæ; folia Cichorii, Taraxaci; radices Caryophyllatæ, Rubiæ tinctorum feu Erithrodani Veterum, Dictamni. His adjungit Scordium, Fumariam, Scolopendrium, Adianthum, Cufcutam atque Epithymum quod inter alterantia videtur admififfe. Diverfus quidem eft horumce fimplicium in virtute gradus. Sed agendi norma eadem. Salia neutra atque media eodem titulo recenfet Sennerto concors. Nec minùs laudat molliffima illa faponacea quæ latent in gummi refinis vegetabilibus, Ammonia-

co, Galbano, &c. Huc etiam refert antiſcorbutica levia; quanquam enim ſcorbutum à Melancholiâ diſtingui velit, comparationem tamen aliquam hos inter morbos init. Intereà hiſce remediis ſi vis ſpaſtica inſit, conſociari præſcribit antiſpaſmodica; cui repugnantem præcepto nullum inveniet. Demùmque ut cæteri omnes Medici, tonum per Martialia tum ſpaſmo, tum causâ morbi infractum vult reſarciri. Nec aliter Hoffmannus, nam *Tom. III. ſect.* 1. *cap.* 4. 5. 6. nihil aliud primò quàm clyſteres & laxantia præſcribit; ſecundo loco quæ cruditates temperant & ſpaſmos fugant; tertiò ea commendat quæ acidi abſorbentia ſunt; licèt acidum melancholicum non admiſerit. Lapides cancrorum, mater Perlarum, Succinum præparatum non alio tamen titulo proſunt, at Cinnabaris fatuum prorsùs medicamentum ex noſtrâ curatione rejicietur, Tallioque obſequemur, autoritati magni Hoffmanni hac in parte detrahentes. Sed ſolvens eſt Tartarus ille Vitriolatus cui confidit. Antiſpaſmodicum eſt Caſtoreum, & liquor mineralis anodynus quem præſcribit. Nec à roboranti methodo abeſt, cùm jactat ſtomachica balſamica, aut aquas acidulas Chalybeatas.

Boerhaavius verò cui adeò ſplendidam intexuit coronam Swietenius, Antiquorum theſauris dives, propriis opibus ditior, ſolventia levia, humectantia penetrabilia, cathartica leviora præſcripſit, nec niſi ubi materies mobilitatis ſigna daret, voluit draſticis Medicum operari. Neç mirum cùm puriſſimus Naturæ Myſtes

honorem Medici in hujus ſervitute repoſitum eſſe docuerit. Expulſum morbum à tergo Martialibus inſequitur. Quæ quouſque cum Naturæ judiciis quadrent, licebit expendere, poſtquàm Veterum helleboriſmum ad ſeveri examinis leges, rationis trutinâ vindice ponderaverimus.

APPENDIX.

De Veterum Helleborifmo.

Nullum eft forfan apud veteres Medicos pharmacum adeò illuftre, quàm quod apud Græcos Helleborus, Latinis verò Veratrum dicitur.

Nam Hippocrates ipfe de eo agit tanquam de cognito jamdudùm remedio, & cujus longa primævorum Medicorum experientia virtutes in apertum protulerat. Fuit enim & antè exquifitam Græcorum doctrinam, apud Ægyptios atque Chaldæos exculta falutaris doctrina, teftibus Hefiodo atque Homero. Quominùs autem ex Hiftoriæ monumentis occafiones quibus primùm innotuere medicamenta eruamus; vetat quòd eorum origo ipsâ fuâ vetuftate ex hominum memoriâ deleta fit, tum etiam quòd cùm à Diis immortalibus beneficio fingulari in homines collato conceffa crederentur medicamina, ut eft Moly apud Homerum, Dictamnus Creticus, Lotos aliaque fimilia à vetuftioribus Hiftoricis atque Poëtis commendata, ea & lucri & honoris causâ, à facerdotalibus familiis atque Deorum falutaribus initiatis fervarentur, fedulòque avertexentur ex oculis Profanorum.

Hellebori autem variis fpeciebus ingens efficacia olim conceffa eft, ut morbis illis quæ fenfus atque motus pervertunt, mederentur. Imò fi & proverbia ufu recepta, & lufus vitam hominum

minum domesticam exhibentes scenicos, & vulgares hominum sermones in satyris expressos tibi exhibeas, miraberis eos omnes de morbis mentis tanquàm sanabilibus locutos fuisse. Dosin pro vehementiâ morbi vehementiorem spondebant; sed vix unquàm insanabilem insaniam edixere. De quibus vide Plautum in Menechmis, Horatium, Persium, Juvenalem in Satyris, & Adagia magno & mirando labore ab Erasmo collecta.

Posteà verò cùm medicamenti hujus usus viluerit, ita ut hodiè inter varios quos ars ad insanorum curationem extundit conatus infelices, vix ad Helleborum attendatur; imò ingenti ille nocendi vi reus fuerit habitus, ad rei veritatem propiùs intuendam proderit, ejus natalia prosequi, vires expendere, usum ponderare, ut vel Antiquis obsecundemus, aut eorum opiniones convellamus omninò,

Duplex igitur Hellebori species ab Antiquis ut & à Recentioribus numeratùr, altera albi seu Veratri propriè dicti, altera verò nigri, sivè, ut jam diximus, Melampodii.

Helleborus albus seu Veratrum, officin. apud nos radix est plantæ, quæ in Alpibus atque Pyrenæis luxuriat, Planta autem illa dicitur *Veratrum flore subviridi* inst. R. H. Cui altera eodem virtutis jure substituitur quæ dicitur *Veratrum flore atro rubente* inst. R. H.

Descriptionem plantæ hîc afferre, utpotè ab Autoribus Botanicis ita luculenter descriptam ut nulla hîc confusio metuenda sit, inutile pror-

sùs putamus. Optimus à Theophrasto habetur Oeteæus, posteà Ponticus, dein Eleaticus & demùm Massilioticus (*a*). Multa de ejus delectu habet Aetius; eligatur tuberosus recens, forìs niger, intùs albus, fibris distinctus, qui mansus primò dulcedinis indicationem linguæ præbet (*b*), latentem tamen prodit modicam acrimoniam, posteà fervorem ori inducit & salivam multam ducit, & stomachum evertit. Sivè, quod idem est, nauseosum saporem obtinet.

Licèt verò Oeteæus aliis omnibus ab antiquioribus prælatus videatur, maximè tamen ad hellebori usum rectâ ratione administrandum, nullus in orbe locus præluxit Anticyrâ. Porrò si Strabonem consulamus, duas recenset Anticyras, altera quæ in Maleaco sinu jacet, altera quæ Phocensis à proximitate Phocidos dicitur, an etiam hodiè dicta insula Syra nomen Anticyræ sibi vindicavit? Rem videtur putasse Tournefort, *Voyage au Levant*, *Tom. III.* in Maleacâ Anticyrâ nasci optimum, in Phocensi verò meliùs præparari insinuasse videntur Theophrastus & Dioscorides.

Illa autem Phocensis insulæ proprietas indè derivatur, teste Plinio (*c*), quòd in Anticyrâ Phocensi nascatur planta Sesamo similis, quâ Oetæum temperant, quæ Sesamoïdes dicta & Hippocrati sivè Autori Libri *de Veratri usu*, & Galeno, in id videtur instituta ut scilicèt vomi-

(*a*) Lib. IX. cap. 11. (*b*) Lib. III. cap. 129.
(*c*) Lib. XIII. cap. 20.

tum à Veratro inductum temperaret, adeòque vim convulſivam retunderet, adaugeret contrà atque intenderet vim catharticam. Sed ne diutiùs in ejus naturâ inveſtigandâ inſudemus, facit graviſſima Theophraſti autoritas qui eam Helleborinem & nominat & deſcribit; verùm ex ejus deſcriptione dubium eſt an eadem ſit planta, cum illâ quam nos ſub eodem nomine noſcimus etiam hodiè. Seſamoïdes igitur, Cnicus etiam Plinio dictus, Helleborine Theophraſti, pro remedio, Hellebori albi vim acrem & convulſivam temperante omninò habitus, ad Veratrum album primùm & præcipuè pertinet. Hujus duo genera recenſet Dioſcorides (*a*), magnum atque parvum. Magnum quem in Anticyrâ Helleborum etiam vocari vult, fortè non ſatìs attentus ad diſcrepantiam nominum Helleborines & Hellebori. Datur, inquit, ſemen tritum ad bilis pituitæque dejectiones quantùm tribus digitis comprehenditur, addito Veratri albi ſeſqui obolo (*b*). Parvum purgante vi inſignem commendat. Cæterùm à Theophraſto longo ævo diſtans, aliam Hellebori albi patriam nominat. Primatum enim apud ipſum Cyrenaïcus tenet, Galaticus autem & Cappadocicus, candidiores & pulvere quodam obſiti celeriùs ſtrangulatus movent.

Cæterùm apud Antiquos omnes, teſtibus Autoribus non Medicis, Anticyranus videtur prælatus fuiſſe, ſive ipſius vi plantæ, ſive ut probabile magis videtur, præparationis efficaciâ.

(*a*) Lib. IV. cap. 152, 153. (*b*) Cap. 150.

Nunc verò ex ipsâ Anticyrâ nomen Hellebori albi oblivione deletum eſt, teſte Tournefortio.

Helleborus verò niger, radix aut cortex radicis eſt plantæ quæ dicitur *Helleborus niger flore roſeo* C. B. P. Adhibentur etiam radices plantæ congeneris quæ dicitur *Helleborus niger anguſtioribus foliis*, inſt. *Helleborus niger legitimus Cluſii.* Deſignatur ſub nomine vulgatiſſimo Melampodii. Alii tamen eum, monente ſic Dioſcoride, Polyrrhizum à formâ radicis vocavere, alii Ectomon. Certè ſub Ectomi nomine illum indubitanter deſignavit Hippocrates Libro primo *de Morbis Mulierum.* Illum etiam ex Anticyrâ optimum devehi Autor eſt Dioſcorides, quanquam in Helicone, Parnaſſo & Ætoliâ etiam bonus naſcatur, ſed inter hos præcellit Heliconius. Hunc vere effodiunt. Sed eſſe celeriter effodiendum monet, quoniam halitu caput aggravat. Additque felicia auſpicia, quibus in momentoſis rebus Græci fidebant, ita ut ſi avis effodientem conſpexerit, moriturum qui ſuccidit, augurium ſit.

Verùm ex Hellebori nigri deſcriptione à Dioſcoride allatâ dubitat Bodæus à Stapel, an qui hodiè Helleborus niger apud nos venditur, idem ſit atque ille quem Veteres in Maniâ & Melancholiâ perſanandis adhibuere. Nam Dioſcorides eum Sphondylii foliorum æmulum deſcribit, quod Helleboro noſtro non convenit; undè poſtulat Autor an Pityuſa, Tithymali ſpecies, à Dioſcoride & Meſue alibi deſcripta, non habenda ſit pro vero Antiquorum Helleboro, cùm

pulvis ille qui à ruptâ radice veteris Hellebori exilit, lacteus fuisse videri possit. Certè pulveres omnes illi qui à radicibus exsiccatis exiliunt, & in decocto subsidunt, resinosi sunt, & in primâ nascentis plantæ ætate aut lactei fuere, aut lactescentes. Dubitat etiam an non Helleborus Veterum Christophoriana fuerit ? Certè sagacissimus Observator Monnerius noster in itinere Alpino annotavit, eas quæ indè asportatæ, & apud nos sub Hellebori titulo venduntur atque emuntur radices, veras esse Christophorianæ radices, ita ut sola hæc planta pro Helleboro nigro vendatur hîc locorum. At sepositâ Dioscoridis autoritate, quam ipsa Manuscriptorum vetustas suspectam facit & infidam; neutram pro vero atque legitimo Veterum Helleboro haberi vult Tournefortius. Sed conjecturâ assequitur esse radices plantæ quæ ipsi dicitur *Helleborus niger, Orientalis, caule prælto, flore purpurascente.* Cùm omnium hujus speciei plantarum frequentissima illa sit præsertim in Anticyrâ, seu Anticyris illis quæ in sinu Maleaco jacent; uberrimusque pariter hujus proventus sit in orâ Ponti-Euxini, & ad radices montis Olympi in Asiâ, præsertim verò circà celeberrimam civitatem quæ Prusa dicitur. Sed quodcumque sit de clarissimi viri opinione judicium, saltem ab eâ constat posse in usum radices illas cum aliis revocari, cùm aqua ejus stillatitia, hausta sensum parem linguæ imprimat. In collibus apertis, asperis atque sitientibus enascitur. Seligitur autem corpulentus & plenus tenui medullâ, acris gustu, fervensque.

Utriusque Hellebori tum albi, tum nigri descriptiones confundere videtur Plinius.

Apud nos verò uterque Helleborus ex Alpibus atque Pyrenæis affertur, aut in hortis ad usum colitur, nullo delectu, nullâ observatione aut loci in quo crescit, aut plantæ ex quâ extrahitur, aut evulsionis atque siccationis methodi. Imò dubium est an reverà Helleborum, an Christophorianam exhibeamus ægris. Nec mirum si tam negligentes, tam sæpè fallat successus. *Amat Victoria curam.*

His verò circà hujus utriusque medicamenti historiam expensis, jam quid de utriusque viribus senserint veteres Medici superest pensitandum, quibus cognitis jam methodum exhibendi prosequemur.

Viribus multùm inter se distant Helleborus uterque. Nam Helleborus albus potentiori virtute donatus ad vomitus concitandos, legitur apud Hippocratem passìm. Qui quidem vomitus cum violentis nixibus stipatus plerùmque sit, vectibus atque ingenti molimini comparatum est. Hinc olim Helleborus albus μοχλίκος, id est, vectis vocabatur, quod ab eo acceptum nomen ad cætera potentioris efficaciæ medicamenta defluxit; ut etiam recentiori usu vomitorium antimoniale ex vitro antimonii conflatum, Mochlicum dictum est. Vix porrò aliam virtutem evidentem in Veratro Veteres animadvertebant, nisi quòd ejusdem in vino infusum, inter potentiora medicamenta diuretica Theophrastus annumerat.

Ab eo autem vehementer totum corpus concutiente effectu, ipsumque prorsùs immutante

pendent vires Hellebori albi. Hinc aliis ut venenum habetur, aliis ut medicamentum efficax, opinione utrâque vera proferente, si ad omnia quæ ipsius actionem valent immutare, vel vim dirigere attendatur.

Pro veneno quod ad salutares tamen usus accommodari possit, habet Theophrastus. Hippocrates eum adeò frequenter in usum redegit, ut certè ipsi saluberrimum habitum fuisse jure meritòque censeatur. Nec tamen ipse dissimulat aliquid periculi secum ferre. Nam sanas carnes habentibus, ut ipsius verbis utar, periculosum distinctè arguit. Et vetustissimus quicumque ille fuerit Epistolarum Democriti ad Hippocratem Autor, eamdem doctrinam tenet. Verùm cùm Hippocrates Lib. *de Insomniis*, somnia mala & Melancholiam arguentia memorat, his conducere ut Veratro purgentur ait, victuque humido & molli & ad aquam vertente utantur; hinc palàm facit quantùm ipsi parum formidinis Veratrum incusserit. Nec minùs eadem res arguitur ex eo quòd generatim edicere non dubitet, omnes qui fluxionibus à capite laborant, esse Veratro vacuandos. Lib. *de Victu in Acutis*. Idem omninò in morbo, *Curâ* φροντιδὴ, edicit; nec minùs securum illi visum est in nimiâ illâ humorum plenitudine quæ à malè directo diætæ usu pendet. Hinc Veratrum illis suadet quibus caput dolet & gravatur, quibus palpebræ concidunt, & mens conturbatur in somniis. Sed quod maximè hîc notari convenit, vix unquam de Hellebori usu mentionem injecit Hippocrates, quin simul cibos molles, laxantes, humectantiaque

omnis generis præscripserit. Nec minùs quanquam ex illo vix certi quidquam de legitimâ Veratri dosi concludi possit, ita tamen sensisse videtur, ut eam potiùs dosim ægri sumerent quâ vomitus eliceretur, quàm quâ corpori tantùm tumultus inefficax concitaretur. Nam in Libro de ejus usu ait, Veratro sursùm securus uteberis, deorsùm verò non tutò. Cui quidem indicationi adimplendæ prætollit multò Sesamoiden, quam Helleborinem Theophrasto vocatam fuisse diximus, imò & quam pro ipso Helleboro nigro habet Dioscorides, aut saltem pro plantâ virtutis æmulæ, ut ejus verba legenti distinctè apparebit.

Hinc videre est Hippocratem Veratro albo fidem adhibuisse, quoties quovis pretio, quâvis arte humor aliquis tenax, viscidus, rebellis avellendus sursùm foret, quoties exundaret aqua, quoties in caput humor ferretur & rationis arci strueret insidias. At ex Hippocrate & ejus sequacibus, Plinius, *Lib. XXV. cap.* 5. docet Helleborum album mederi morbis comitialibus, vertigini, melancholicis, lymphaticis. Verùm & quamvis de horum curatione Hippocrates per Veratrum siluerit, non minùs ex ejus principiis Veratri virtutes jactat Plinius in Morbis quorum pars alia ab humore melancholico pendet, alia à quâcumque rebelli humoris extranei pervicaciâ, morbis scilicèt cutaneis, Elephantiæ albæ, Vitiligini, Lepræ; nam & quod in hydropicis & tympanicis affectibus ipsum plurimi facere debuerit ipsa ratio Hippocratica indicat. Verùm minùs arte medicâ imbutus est, cùm jactat illum in tetano, tremulis, stomachicis, spasticisque

affectibus. Longiùs porrò adhuc à verò abest cùm eum in inflammationibus commendat, qui in iis locum invenire nunquàm queat, nisi à capite revellendum sit. Nam cum torminibus redeuntibus eumdem âptat, locum conjecturæ facit, non adeò ignotos fuisse Veteribus dolores Colicos metallicos, aut quos posteà & Aetius, Citesius & Huxham descripsere, Pictavienses atque Damnonienses, in iis enim solis mochlicum, locum potest invenire. Illa eorum curatio indolem melancholicam mali docet; quæ analogia Medicum in Veterum doctrinâ versatissimum Naturæque sagacissimum observatorem non fefellit Cl. Huxham.

Jam verò licèt adeò cautelâ dignum esse medicamen censuerit Hippocrates, ut hasce cautiones Libro peculiari insectari dignatus sit, pluribusque & Aphorismorum & Operum suorum locis de iis mentionem injiciat, jam sive imperitiâ, sive corporum à luxu molliorum debilitate Galeni ævo terrorem injecerat. A quo se non immunem vir exercitatissimus fatetur. Ejus tamen usum auxit ipse & sanioris methodi luminibus ornavit. Præparari voluit corpora vomitoriis mediocribus, ut est aquâ oleo junctâ, quâ quidem in præparatione id ipsi erat institutum, ne in saburram ventriculo contentam medicamenti vis consumeretur. Hinc posteà cibus uberior commendatur atque quies, cùm ex præcepto Hippocratico motus assumpto vomitorio corpora concutiat & ad vomendum concitet. Tumque jam non Veratrum ipsum adhibet, sed Radiculas seu Raphanos ex oxymellite. Raphani

autem illi arundine perforantur & transfiguntur Veratri ramulis, perque totum diem atque noctem relinquuntur. Hujusmodi, inquit, purgatio facta per Helleborum album erit imbecilla.

Verùm ab illo Medicinæ Principe postulabimus an aliquandò non præstet fortis purgatio imbecillæ, in iis præsertim quos commendat fortiter purgandos Hippocrates? Cùm aliundè robustos tantùm huic generi Medicinæ destinaverit. An non spissiori atque tenaciori humori eruendo Ars est impendenda? Quin verò ipso Galeno minùs timiditatis habet Celsus. Nam si nullis remediis cedit epilepsia, confugiendum censet ad Veratrum album, ac ter aut quater eo utendum, non multis interpositis diebus. Nec juvat quod alibi dicat Galenus vomitum valenter excitari à transfixâ surculis Veratri albi Radiculâ & oxymellite. Non enim vomitus solùm in casibus hisce requiritur, sed violenta & ipsum corpus, motu vehementi impresso, concutiens convulsio.

Nec certè tantummodò ob vim emeticam solam, Veratrum adhibuisse videtur Hippocrates, quanquam hanc ipsius efficaciæ debitam activitatem plurimi fecerit. Sed cùm circà variorum medicaminum virtutes in diversas sæpè sententias abierint Autores, omnes uno consensu Epithymum æquè ac Veratrum album inter medicamenta bili atræ expurgandæ dicata consentiunt.

Præatereâ verò Hippocrates de Veratro albo sæpè loquitur, nunc tanquam de purgante, nunc tanquam de emetico, variasque directiones docet, quibus aut hinc, aut illinc agatur. Notat

verò Aetius diſtinctiſſimè *Tetrabibl. I. ſect. 3. cap.* 124. quòd etſi Veratrum album nec vomitu quidquam, nec per alvum expurget, non minùs tamen ad morborum quibus à naturâ deſtinatum fuit, expulſionem conferat. Quod aſſertum licèt ex Operibus Hippocratis odorari liceat, tamen nullibi adeò diſtinctè expreſſum reperire potui. Cùm autem hoc loco Aetius ut ipſe profitetur & Anthyllum & Poſidonium exſcribat, videtur ab Antiquioribus id receptum fuiſſe, ineſſe Helleboro albo vim ſpecificam quâ Melancholiam deſtruat, ut juvant acria antiſcorbutica, dolores à ſcorbuto qui per ſe viderentur erodentes. Et certè quis poſſit vehementi adeò purganti materiæ, vim ſolventem atque aperientem denegare, cùm præcipuè exteriùs adhibitum hærentes in ulceribus ſordidis viſcoſitates potenter abſtergat. Undè quid vetat in medicinali ejus facultate reperiri ſpiſſitudini illi melancholicæ ſpecificam antidotum?

Verùm cùm potentiſſimum illud pharmacum ita natum ſit, ut omne corpus prorſùs immutet, ut Aetii in loco citato verbis utar, ipſique novam omninò diatheſim inducat, ſatìs ex ipsâ ejus virtute intelligitur, quantùm etiam incautè & ſine arte adhibitum debeat importare diſcriminis atque periculi. Aliter enim non poſſit ſua ipſi virtus concedi. Hinc tot quæ ab ipſius uſu Medicos deterruere, terriculamenta. Illa ipſe Hippocrates eo uſus non diſſimulat. Inter agendum multa producit ſymptomata quæ Medicum horrore impleant. Peractâ operatione, multa

etiam relinquere poteſt incommoda. Agentis Hellebori effectus ſic deſcripſit Aetius.

Prima perceptio caloris circà ſtomachum & fauces contingit. Indè ſaliva multa in os colligitur. Poſteà partem medicamenti & pituitam bile mixtam vomunt. Aliquandò venter ſubducitur. Singultiunt leviter & facies rubicunda eſt. Aliquandò verò ſtrangulatio vehemens eſt. Et in multis contractiones atque convulſiones fiunt crurum atque manuum. Iis omnibus medentur Anthyllus atque Poſidonius per inunctiones, fomenta molliſſima, imò acida Omphanica. Nam videntur uſum narcoticorum rarò adhibuiſſe, licèt de iis mentionem injiciant.

Jampridem in uſu Veratri ſtrangulationes notaverat Hippocrates. Et in ſummâ à Veratro purgatione convulſiones fieri notaverat & quidem lethales. Sed id de iis quæ Veratrum ſequuntur, nimiâ vacuatione corporis tonum exhaurientem, intelligendum, non de eo ſpaſmo qui in ipsâ ejus actione emicat. Alioquin nullum eſt vel leviſſimum catharticum quod non ſæpè eadem incommoda produxerit. Cæterùm notat Aetius ſomnum multum & profundum Veratri actionem excipere in iis qui probè purgati ſunt, eoſque aliquandò ſudoribus diffluere. Quod quidem ſummam noſtri pharmaci vim ſolventem demonſtrat.

Verùm plures ſunt Autores qui dum de ſtrangulatione per Veratrum inductâ loquuntur, eum laquei inſtar collo injecti pingunt, ut videre eſt in *Scholio Ephemerid. Natur. Curioſ. Decur.* 2.

ann. 2. imò vim in ipſo convulſificam & veneni ad inſtar, ſi incautè adhibeatur necantem tribuit Gedeon Harveius *de Vanitate Med.* 17.

Inter alia ſymptomata quæ actionem Hellebori albi comitantur, obſervavit Olaus Borrichius miram cæcitatem à convulſione oculorum quâ planè invertuntur, bulbuſque duntaxat albus inſpicientibus apparet. V. Manget. *Bibliotheca Practica Lib. XVIII. pag.* 828. Duravit cæcitas illa per horam & crebris vomitionibus peractis ceſſabat tandem.

Verùm utut periculoſum videatur Veratro incautiùs uti, ita ut de illo mentionem non injiciant apud Veteres, nec Oribaſius, nec Paulus; imò in inſaniæ curatione etiam apud Arabas qui meliùs de eâ ſcripſit Meſues vitandum omninò ſtrangulans remedium pronuntiet, tamen quotquot eum experti ſunt recentiores cum Veteribus de ſanante ejus efficaciâ conſentiunt, metum verò inexpertum timiditati prætexunt, eorum qui illum non uſurpavere.

Celſus eum in epilepſiâ laudat repetitum, utì jam diximus. Meſue terroris oblitus in eodem morbo eum uſurpat. Verùm totus eſt Geſnerus in prædicandis Oxymellis Helleborati Juliani quòd Helleborum utrumque recipit, virtutibus, quod phlegma viſcidum non melancholicorum ſolùm, ſed etiam cachecticum, crudum, indivulſum, tenax Aſthmaticorum potenter vacuet. Undè etiam illi poſtremo morbo quaſi ſpecificum habet. Theodorus de Mayerne, *Lib. III. cap.* 3. ſeſe cum optimo ſucceſſu uſum ait in epilepſiâ radice Hellebori albi, quæ ad gr. III.

violenter sursùm & deorsùm vacuat. In quâ quidem dosi à Veterum usu nimiùm distat. Plura congerere hîc autoritatum monumenta supervacuum videtur, cùm certè hæc illi fama omninò supersit, ut sit quasi morborum mentis medicamen certissimum. V. Friccium *de Virtute Medicâ Venenorum*, *cap*. XI.

Nunc à viribus ad exhibendi methodum ordo nos deducit.

De Hellebori albi dosi nihil omninò reliquit nobis Hippocrates, sive quòd dum doceret Discipulos, hæc ipsis solis mysteria revelaret, sive quòd eam aliundè cognitam supponeret; nec Celsus, aut Galenus magis circà illum aliquid memoriæ reliquere. Sed jam metu percitus Galenus, primus, ut videtur, edocuit Radiculas, seu Raphanos per se jam vomitorios ex oxymellite propinare. Lib. *quos & qualibus medicamentis purgare oporteat*, & *Comment. in Lib. secundum de Articulis*. Sed esto nobis omnium instar Aetius qui primus ad Raphanorum secundùm Galeni methodum præparationem Veratri drachmas sex adhibet, eosque oxymellite maceratos edendos ægris offert, sedulò tamen exempto Veratro. At dabatur prætereà Veratrum vel in cremore, ut aiebant, vel in decocto, vel in ipsâ substantiâ.

Cremor Veratri vocabatur, ubi drachmæ quinque ramentorum Veratri in aquæ pluvialis heminâ dimidiâ fuerant ad triduum macerata, dein colata atque calefacta aqua dabatur senibus atque pueris, & in iis quibus habitus corporis defluxerat, aut qui morbum facilè solubilem habebant.

Decoctum Veratri fiebat sequenti ratione; concidebatur Veratri libra una in aquæ pluvialis sextariis duobus, macerabatur ad triduum. Deindè ad prunas mitiores coquebatur ad tertias. Colato decocto adjiciebant mellis despumati primarii libras duas, & coquebantur ad mellis spissitudinem. Cochlear unum aut lingendum dabatur, aut ex sorbitione. « Sic præparatum, ait » Aetius, nec convulsiones, nec contractiones, » nec nimiam purgationem facit, volenti ad ip» sam Veratri substantiam transire, ut confiden» ter ejus ramenta accipiat. Sic autem exhibitum » Veratrum quasi gradum facit ».

Hæc autem præparatio quàm concinnè ad sanioris Pharmaciæ leges aptata sit ratio chemica satìs indicat.

Veratri autem substantiam sumendi duæ erant formæ. Vel enim fortioribus ac virium suarum confidentibus festucas linteo extersas, detractisque subtilissimis omnibus partibus, ne strangularent, ex aliquâ sorbitione offerebant ad drachmas duas; vel in pulverem crassiorem ad drachmam unam & obolos (seu scrupulos) duos; pulvilli verò tenuioris eadem erat dosis. Tenuem verò pulvillum sæpè cum melle in catapotia redigebant. In ramenta confectum citò incipit purgare, post horas in totum duas, & quatuor aut quinque horis purgationem absolvit, citrà convulsionem aut incommoda. At pulvillus tardè operatur ita ut post quinque tantùm horas incipiat. Præparatio hæc præcipuè ad metum contractionis & nimiæ purgationis deducit. Verùm addit Aetius, ad multa alia adjuvat, & certè

quòd tantoperè intrà corpus moratur pharmacum ad ipsius tenorem immutandum non minimi est ponderis.

Verùm in præparandis ad Helleborum album corporibus, iisque seligendis maximam impendebant curam Veteres. Non enim omnium ætatum, non omnium corporum est medicina, dignaque quòd circà ipsam Librum scripserit integrum sive Hippocrates, sive ex ejus scholâ vetustissimus Autor. Ibi sanis vetat Helleborum dari, tum quibus inflammatoria diathesis, vel infrà vel suprà pectus est. Peculiariter verò eos ab Helleboro vult arcendos, quibus aut adest dispositio ad sputum sanguineum, aut quibus insunt tubercula. Addit his Galenus omnes esse excludendos qui angusto thorace sunt; vetat Plinius iis dari qui exili & tenui corpore sunt præditi ut fœminis, iis qui nimiùm sicci ut senes, aut præmolles ut pueri, quippè quibus nimia exsiccatio metuenda est. At quod notandum est, Hippocrates cùm Veratrum iis omnibus in casibus, ubi defluxio à capite fit, commendet, iis negat qui ophthalmiâ laborant. Crediderim quidem id ab eo dictum qui expertus fuisset, quantæ convulsiones in oculis ab Hellebori albi usu concitentur. Cui metui pondus addit observatio jam suprà à Borrichio mutuata. Nec minùs velim hîc attendi quòd in omnibus quæ præcedunt Hellebori usum præparationibus, tum in ipsâ ejus actione, imò & ipsius pharmaci correctione, semper mel potentissimum illud solvens saponaceum naturale adhiberi, quo iners glutinosa compages resolvatur.

Nec

Nec verò tempestas anni ad Hellebori usum non spectanda ; sub ardentissimo Syrio, ubi omnia arida & exsucca sunt, difficiles & non sine periculo purgationes pronuntiat Hippocrates. Hyeme per superiora purgari non voluit ; quia scilicèt organa strictiora difficiliùs motum concipiunt. Vere & autumno vomitus anteferebat, & id quidem, ut ex ejus Operibus concludo, quia à vomitu corpora minùs colliquescunt in temperatis cœli tempestatibus.

Præparatio autem corporum Helleboro purgandorum tota ex hoc Hippocratis axiomate quod in ipso Libro *de Veratri usu* posuit, deducitur : *Quicumque inflammata in principio morbi solvere aggrediuntur, pharmaci purgantis ope, hi de eo quidem quod distentum est atque inflammatum, nihil auferunt. (Neque enim remittit qui crudus est affectus). Ea verò quæ morbo resistunt & sana sunt, consumunt. Corpore verò debili fiente, morbus superat, & immedicabile malum habent.* Hinc enim facilè intelligitur in eo totam intendi debere præparationem, ut mobiliora fiant & magis fluxilia, quæcumque nobis purganda proponimus. Quod & fusiùs & dilucidiùs à Galeno expositum est, dum mellita, diluentia tanquàm præparantia medicamenta propinat. Sed illud Antiquis peculiare est quòd dum verebantur ne non assueto corpore, violentiùs pharmacum valens exciperetur, ad concussus patiendos corpus pararent exhibito paulò antè leniori vomitorio non semel, sed ter aut quater, à cœnâ. Ex iis quæ antiquitas usurpabat, hydræleum, sive aquam oleo mixtam, sæpiùs usurpatam videmus ; fortior

ſed præparatoria tantùm fiebat emeſis ex mulsâ meraciore, Narciſſi bulbo, forſan & Scillâ maritimâ atque Radiculis. Victum autem non ſolùm accuratiſſimum præſcribebant, ſed etiam abſtineri à carnibus & alvum ſubduci juſſere, ſicque cataphractum corpus purgationi ex Veratro albo committebant, prænuntiatâ tamen ægrotantibus ut & ipſorum familiæ atque gentilibus, certaminis anxietate.

Ventriculo vacuo, toroſos atque carnoſos vomere voluit Hippocrates, pleno verò graciles atque tenues. Nec certè id ſine arte ab eo inſtitutum eſt; cùm multò minus ſit rupturæ periculum à vomitorio in ventriculum infirmum, ſed plenum agentis. Cicuratur enim atque retunditur contractio, à contentarum materiarum pondere. Verùm ferè ſemper vomitoria pleno ventriculo & Hippocratem & Galenum exhibuiſſe ex millenis Operum illorum locis eruitur, imò ipſa quæ mitiora vocant emetica, vix aliâ ratione vomitum concitant quàm pondere.

Per illum autem quem tempore exhibitionis apud ægrum, & quaſi ad manum, reperiri vult apparatum Aetius, apparet frequenter ægrum in convulſiones rapi, in animi deliquia incidere; undè Cardiaca odorata, reficientia volebat præſentia haberi. Et ea quidem ſymptomata non ita rarò apud Antiquos in purgationibus, conturbationis criticæ more, accidiſſe, ſi non ipſa purgantium natura indicaret, ſatìs declararetur ex hiſtoriâ Philippi Medici, qui dum pharmacum Alexandro Macedoni offert, ipſum ad extremas redigit anguſtias; ſed quàm celeriter tumultus

illos exceperit reconvalefcentia miramur; adeò efficacia illa vim morbi contuderat. Certè in pleuritide, qui Alexandri morbus fuiffe videtur, ftatim Helleborum nigrum aut Peplium, tanquam vacuantia per alvum medicamenta collaudat Hippocrates *Tract. de Victu Acutorum*. Et hanc certè methodum vix nobis credibili fucceffu videtur Philippus adhibuiffe.

Helleborus niger de cujus viribus hucufque filuimus, ne cum plerifque Autoribus utriufque plantæ virtutes confundamus; cùm vi attenuante atque folvente polleat, etiam inter eximia per alvum purgantia ab Antiquis numeratur, nec unquam vomitum promovet, nifi fefamoïdi aut Helleborine jungatur. Helleborum hunc femper nigri nomine defignavit Hippocrates, cùm Helleborum fimpliciter eum, quem nos album dicimus, defignet, notantibus & Paulo *Lib. VII. cap.* 1. & Galeno in *Aph.* §. 1.

Id autem notandum in Helleborine quod Veratro vim purgantem conciliet, Helleboro nigro emeticam; quæ virtus indè, ut puto, nafcitur, quod utrumque pharmacum diutiùs in ventriculo hærere fecerit; narcoticâ forfan aliquâ vi quæ fæpè in purgantibus latet, ut fidem facit Nicotianæ herbæ virtus hodiè cognita.

Illum etiam in melancholicis, infanientibus, epilepticis fpecificum habuere. Sed Galenus eum inter mediocria purgantia numerabat. Et rarò folum præfcripfit, fed adjunctâ aut tertiâ parte Scammonii, aut in Hierâ Diacolocynthidos, ut & Hippocrates, cum Baccare, feu

Asaro, aut interiore parte Cucumeris sylvestris anniculi (ἐνιαυσίην). Cùm enim brevi præ terrore, & adhibendi ignorantiâ album eviluerit, longo usu Hellebori nigri & Græci & Arabes insaniam curavere, ut Mesues album Veratrum reformidantis, nigrum verò laudantis, testimonio sanciri potest.

At posteà labentibus annis & sopitâ observatione, unius violenta vis, & metus indè enascens, ad alterum traductus est, & æquali formidine explosus uterque Helleborus. Vel saltem quoniam durum videretur exulare specificum adversùs plures morbos, ita imminuta fuit ejus dosis, ita per correctoria sic dicta, adulterata fuit ejus virtus, ut à pristinâ indole, non mutatione Naturæ, sed præposterâ Artis sollicitudine, degenerem Helleborum in Helleboro reperire vix potueris. Multæ autem hujusmodi formulæ apud Galenum, Rufum, Aetium, & præcipuè Arabas reperiuntur. Nec aliud est famosa illa Hiera Diacolocynthidos à Galeno prædicata præter purgans, helleboratum, aromaticum. V. Aetium, *Tetr. I. serm. 3. cap.* 113.

Radices ejus quò tenuiores sunt, autoritate Plinii & Galeni, eò etiam aliis anteferuntur, & ex iis potentior est cortex sive liber rejectâ lignosâ parte. Dioscorides dosim ejus ad drachmam unam, adjecto Scammonio propinabat; alii, ut etiam recentior Manardus, drachmas duas. Quæ certè dosis medicamento cathartico si pro violento habeatur, prorsùs non conveniret. Solus autem vulgò in antiquioribus Me-

dicinæ temporibus dabatur, ſicque datus à Melampo, Præti filias inſanientes ſanavit, cùm nonnulli inter Antiquos voluerint etiam ſolo lacte caprarum, eâ plantâ ſeu radice nutritarum, peractam fuiſſe curationem illam. Hippocrates eum aut ſolum, aut paucis adulteratum medicamentis dedit. Sed poſteà creſcente miſcendi luxurie, vix ſolus dabatur. Hinc varia illa decocta, à Galeno Libro *de Medicamentorum adminiſtratione* prædicata, hinc variæ formulæ pilularum ſeu, ut Antiqui vocabant, catapotiorum quibus antiquiores Medici ſcatent; has omnes referre ut tædioſum foret ſic inutile. Omnium ſint loco illæ quas Haly adversùs melancholicos affectus utiliſſimas & quaſi certiſſimas prædicavit. Recipiunt illæ Hieræ Picræ drachmas 12. Hellebori nigri, Polipodii ana drachmas 5. Epithymi, Stæchados ana drachmas 7. Agarici, Lapidis Cyanei, Salis Indi (quem Ammoniacum puto), Colocynthidos ana drachmas 3. Dabantur tutò, ut aiunt, à drachmâ unâ ad duas. Cùm autem cætera præparata helleborata tutiùs darentur, pilulas illas minùs ſecuras judicant aliqui.

Famoſum verò maximè medicamentum fuit apud Arabas ex Helleboro, ſyrupus Regis Sapor in quo coctione cum melle in ſyrupi conſiſtentiam, vis Hellebori videtur credita infringi. Id quidem ex ipsâ reſinoſâ ejus naturâ deducitur, & quod ſolvendæ ſimul viſcoſitati glutinum, mel aptiſſimum ſit; undè apud omnes uno conſenſu Medicos & mel & mellita ut mulſa, decocta uvarum paſſarum, aliaque hujuſmodi inter ipſius medicamenti actionem fuere adhibita.

Tardiùs & ſeneſcente eorum uſu mixta ſimul & certè minùs eleganti mixtione fuere Veratrum album ſimul cum nigro, quâ quidem miſcelâ ſcatent Autores medii ævi, quos infimæ Medicinæ Scriptores nominaverim.

Laudatum tamen à multis fuit Juliani oxymel helleboratum, quod utrumque Helleborum & Eſulam recipit, in cujus laudibus tantus eſt Geſnerus, ut plurimos morbos à ſanguinis præſertim ſpiſſitudine craſsâ oriundos eo ſe ſanaviſſe teſtatus fuerit. Hinc ejus formula in Auguſtanâ Pharmacopæâ recepta eſt. Et certè ſi quid violentioris Pharmaci virulentiam delere poteſt, acetum omnibus antidotis præferri debet. Undè miræ non videbuntur rerum peritis laudes quibus Geſnerus oxymel helleboratum cumulat, quaſi mirificè abſtergat, incidat, aperiat meatus omnes, ac meatus intùs foriſque reſeret.

Nec verò licèt audaci Veterum ſcientiæ ceſſerit timida Recentiorum ignorantia, omninò tamen efficacibus ad Melancholiam præſertim, Epilepſiam, reliquoſque capitis rebelles morbos curandos, ſucceſſibus apud recentiores deſtituuntur præparata helleborata, quos congeſſit Friccius Libro utiliſſimo *de Virtute Venenorum medicâ*, *cap.* 11.

Sic Andr. Matthiolus Comment. in Librum quartum Dioſcoridis, ſeſe ait Melancholicis Veratri dilutum exhibuiſſe optimo cum ſucceſſu, nullo ægrotantium incommodo nullâque noxâ. Ita Samuel Ledelius, *Obſ.* 65. *Dec.* 3. *ann.* 1. *Ephemer. N. C.* Ita Theodorus Mayerne, *Praxeos Medicæ Lib. I, cap.* 6. ob efficaciam ſimul,

& innocuam virtutem extractum Hellebori nigri jactat ad gr. 3. quo se Maniacum curasse asserit.

Hyeronimus Velschius in *anno* 4. *Ephemer. N. C.* narrat Abbatem S. Nicolai Venetiis solitum esse Dæmone vexatis potionem sequentem exhibere. Recipe Hellebori albi drachm. 1. Cinnamomi electi scrupul. semi. Infunde in vini albi drachm. 4. colaturæ addendo pauxillum sacchari. Plurimis evacuatione copiosâ ita profuit, ut exorcismo opus non fuerit. Nec minùs Nonus refert & Sylvaticum & Melchiorem Sebisium, & seipsum, extractum Hellebori nigri à scrupulo uno ad drachmam unam in Melancholicis affectibus exhibuisse, nec unquam excessisse scrupulum unum, nisi in merâ insaniâ; plurimosque sese vidisse asserunt, qui se à Dæmone vexatos autumarent, frustrà exorcismis adjuratos, hac methodo in nosocomio convaluisse. Essentiam Hellebori albi ad eundem usum cum successu adhibuisse se, autor est Ettmullerus.

Ex his autem cumulatis observationibus deducitur quantùm conveniant inter se non evidentibus quidem effectibus, sed potenti illâ solvendi, & quasi corpora glutinosa everrendi, virtute Helleborus uterque, ita ut quòd albus actuosiùs & cum impetu, niger tardiùs & leniùs simul efficiat. Nec minùs verò præceps & temeraria videbitur illorum opinio qui idcircò putant Helleborum utrumque è foro Medico exulasse, quòd repertis antimonialibus præparatis eorum virtus eviluerit. Ecquis enim Naturæ atria si semel introspexerit, non sentit, aliam omninò in solventibus esse vim quâ hunc humorem attingant,

aliam quâ illum prorsùs non moveant. Qui, quæso, cantharides vesicam lacerant? Potentiora dantur cantharidibus solventia, quæ tamen eundem effectum non exerunt.

Aliundè verò cùm dissimulare sit nefas quod emendare spes est. Cur insanos hodiè frustrà vexamus vomitoriis, non sanamus verò? Cùm contrà ex Historiis Medicis non refellendis, ex ipsâ Autorum non Medicorum confessione vulgò sanarentur illi. Ter de curatis insanis Melancholicis mentionem agit Horatius. De curatione eorum ut vulgari loquitur Plautus non uno loco. Idem Ovidius. Idem gravissimus Autor Plinius. Idem omnes uno ore.

Pluriès autem imò & repetitis vicibus nec multùm dissitis dari Helleborum sive album, sive nigrum, autor est Celsus, & confirmavit pluries Galenus. Et ait Plautus: *Faxo Helleborum potabis aliquot viginti dies.* Et infrà dum furor ægro crescit, ipsi jugera demetienda Hellebori pollicetur. Tres Antyciras Horatius, ut dosim maximam intelligeret, dicit. Nam dosim malo accommodari æquum est. Videturque Mesue post Hippocratem Hellebori potioni id tribuisse, ut pristinum robur restitueret, corpusque ac mentem in statum pristinum resarciret. Undè commutans medicamentum vocatur, quæ virtus unicæ dosi unius medicamenti competere non potest, sed quasi cuidam ejusdem habitui.

Ego verò quid bis Hellebori albi exhibitione viderim profitebor.

Insaniâ evidenter melancholicâ laborabat Vir nobilis, laboribus & ærumnis in miserrimum

hunc ſtatum adactus, vultu lurido, incomptis capillis horridus, nec deformis minùs convulſionibus perpetuis oris atque faciei; mœrore irrequieto confectus, & illatas ſibi à Regibus injurias querebatur & carcerem, quia tutiùs cuſtodiebatur, ſibi injunctum credebat. Jam à biennio varia ipſi præſcripta ex arte remedia quæ ſucceſſu omninò caruerant; cùm deſperatis omnibus, offert ſe ſanando ægrotanti Vetulus quidam qui plures ex eodem ſtatu in ſanitatem ſe reſtituiſſe aiebat. Fecit ipſa Medicorum deſperatio, ut dictis aliqua fieret attentio. Inquirunt ab eorum quos inſanos anteà, poſteà verò reſtitutos profitebatur, propinquis an aliqua poſſet pollicenti fides dari? Fœminam unam, alium verò juniorem pluribus ejuſdem medicamenti doſibus convaluiſſe, teſtes adſunt fide non indigni; Chirurgus ſcilicèt hinc, indè Monachus ex Charitatis Noſocomio. Grande promittunt ſanitatis reſtitutæ pretium propinqui, imò & tentamini, modò vellet mecum communicare remedium. Haud abnuit. Drachmam unam imò & alteram vehementiore malo Veratri albi pomo indebat, coquebatque antè focum. Fructu jam cocto, auferebat Veratrum, inſpergebat ſaccharum; ægro offerebatur. Amarities indita Malo cocto ex efficaciâ Hellebori, ſaccharo condebatur. Undè aſſumpſit doſim manè cùm pauco pane, nec reluctatur.. Aquæ cyathum ſuperbibit, ad ambulationem & motum corporis, perſuadentibus verbis inducitur. Bihorio elapſo, metus ſyncopes aderat unà cum faucium ſtrangulatione inſigni & oris diſtortionibus. Mens multò pacatior erat. Saliva te-

nuis ingenti copiâ exilit. Stomachus & inteſtina cruciatibus afficiuntur, brevìque cum tenebris antè oculos obverſis, vomitu rejicit multa glutinoſa, variiſque coloribus mirum ad modum diſtincta, prout Antiqui jam notaverant. Poſteà verò non ſine anxietate ſummâ ſurarumque dolore convulſivo, crambem vocant, affatim multa dejicit, craſſioris atque glutinoſæ conſiſtentiæ. Viri defatigati imaginem ſerò referebat, ſed cutis color multò nitidior erat, judicium firmius, imaginatio multò minùs vivida, ſomnus diem excepit ſeptem horarum, quietus, nulliſque turbatus deliris imaginibus. Manè ſurgenti mens videbatur multò firmiùs conſtare. At labile levamentum vix ſub ſerum aliquid à priore ſtatu diverſum exhibuit. Iteranda erat doſis; at pomis illis jam quibus modò dicta tribuebat ſymptomata, erat infenſiſſimus. Sumit tamen reluctans. Sed cùm eoſdem rursùs & nixus & vacuationes experiretur, novum ipſi adversùs Mala cocta errorem incutiebant diri effectus. Undè factum ut rursùs ipſo aſpectu eum terrerent Mala, imò odium & diffidentia adversùs omnes cibos, & veneni ab infenſis hominibus ſuppoſiti ſuſpicio eum ad inediam redegit. Hinc & falſis deluſi terroribus, & aurem conſiliis non ſatìs prudentibus præbentes propinqui, iterari doſim vetuere; indè & felicibus ſucceſſibus jam eluceſcentibus & remedio efficaci ſurreptus eſt æger. At poſteà tamen uſque ad mortem quæ biennio pòſt accidit, & minùs delirabat, & majora habuit intervalla, ita ut & hortum colere & ædificandis ædibus præeſſe potuerit, nunquam tamen

mentis compos, ſed & quietior & felicior. Alterum mihi exhibuit merè melancholicè Inſanus, ut teſtati ſunt qui ipſi adſtiterant, & qui bilem morbumque Helleboro meraco depulerant. Hunc omnes vomentem colores viderant illi, vimque medicamenti mirati fuerant, ſanctèque teſtabantur, hoc ipſo ſolo eum fuiſſe uſum & abſolutè ſanatum.

Ars igitur illa ſimplex ſuffecerat, quæ primitùs, ut ex Hippocratis Operibus apparet, uſurpata fuit. Huic poſteà, ut ex Græcorum & Latinorum tum Medicorum, tum Scriptorum teſtimoniis patet, per intervalla repetendæ, admiſcebatur diebus liberis uſus decocti ex Helleboro nigro; quod illi ut medicamentum imbelle habebant quoad vim catharticam, & quod per aliquot viginti dies iterabatur. Hæc curatio etiam ſeorsìm adhibita videtur fuiſſe ſine Veratro albo, exemplo Melampi. Demùm prima Hellebori mitificatio in debilibus Helleboro albo addita, in Antycirâ præſertim, teſte Theophraſto atque Dioſcoride, fuit Helleborine ſive Seſamoïdes, quòd utut vomendi virtute præſtaret, antiſpaſmodicis tamen facultatibus eminebat; nam, teſte Autore Libri *de Veratri uſu* & aliis, ſtrangulatum tollebat. Vulgò tamen ex Plauto videtur curationem terroris plenam apud Medicos, præſertim Antycirenſes, in ipſorum ædibus inſtitutam fuiſſe; illorum miniſtris partem operis in ſe ſuſcipientibus, qui ſanatos poſteà civitati reſtituebant. At mollibus imò & narcoticis, ut Mandragoræ radice corpora præparabant, teſte Libri *de Veratri uſu* Autore. Quæ

porrò corporum præparatio ita erat attentione digna, ut de eâ Librum integrum ſcripſiſſet, Dioſcoride teſte, Philonides Siculus Ennenſis.

Miſcuerunt verò ſimul, ut mihi ſaltem videtur, inconditè Helleborum utrumque Græci poſteriores atque Arabes, ut ex veteribus eorum monumentis patet, in oxymelle helleborato Juliani, aliiſque paſsìm formulis. Hinc forſan vis utriuſque cicurata. Et ut omnis ars ſine arte periculoſa eſt, effectus utriuſque ſalutares extincti, neglectuſque Hellebori uſus, cùm contrà prior methodus ad leges Artis ſummè concinnata ſit, facilèque pro varietate corporum temperanda. Imò & antiquæ methodi nobis exemplum præbet uſus Mochlici, quo ad colicos dolores metallicos eliminandos utuntur. Ex mollibus, narcoticis, atque violentis emeticis conſtans, ad noſtram ita ſeſe refert, excepto ſolo Helleboro, ut ſatìs indè pateat, quantùm ad duros difficileſque nodos efficaciter ſolvendos conferre poſſit methodica Draſticorum adminiſtratio. Ad hanc quidem Colicorum dolorum curationem conſtanti experientiâ demonſtratam, eò magis attendi velim, quod non unâ ratione comprobari poſſit à melancholico humore non alienos eſſe morbos hoſce quòd hîc luculentiùs demonſtrare aggrederer, niſi jam rem Cl. Huxham extrà dubium obſervatione poſuiſſet. Nec tamen is ſum qui Geſnero negare velim potentiſſimam helleborati oxymellis in aſthmate, orthopnæâ, aliiſque craſſioris lymphæ affectibus efficaciam. Sæpè enim demonſtravit experientia refractam purgantium doſim inter ſummè attenuantia locum obtinere.

At ſpecificis ut agant ſuâ doſi opus eſt, citrà quam eorum perit actio, & quod vitium artificis timiditati debetur, ſæpè medicamenti inefficaciæ tribuitur. Id in actione Kinækinæ omnium, ut ſpero, Medicorum conſenſu firmabitur.

Quid ergo ex his omnibus concludendum? E Conſtanti, uniformi, univerſali non Medicorum solùm, ſed etiam Philoſophorum atque Poëtarum ſuffragio demonſtrari atque evinci, ineſſe Helleboro utrique vim ſpecificam; quâ morbos melancholicos, præſertim ſi cerebri arcem obſeſſerint, profligant, atque aut vacuando, aut corpus immutando prorsùs ſanent. Quæ ſanatio Antiquis, ut ex ipſorum Libris vìdetur, familiaris, recentioribus inuſitata, debet ad uſum in infelicibus illis morbis revocari, quos impium & inhumanum eſt deſerere, atque miſerrimæ ſuæ ſorti relinquere. Nec ulla certè ratio unquam induxit ad hanc medicinam derelinquendam. Sed cùm devictæ atque barbarie Arabum proſtratæ jacuerunt bonæ Artes, nil mirum ſi ineruditis atque ſuperſtitioſis concredita Ars Medica, communi omnium aliarum fato multa amiſerit; cùm præſertim Mahumetani fatalitati tanta conceſſerint.

Hinc cùm de plantæ delectu, de ipſius cultu atque præparatione tam longo tempore plurima latuerint, novam Artem experientia facere debet, ad quam omnes invitantur Medici, tuque primus, illuſtriſſime Storki, quem non à tam multis experiendis deterruere famoſa Venenorum nomina, metuſque, qui animam & veri avidam & utilitatis publicæ vindicem, nunquam ſubire potuit. Referes nobis aliquandò plurima ſana-

torum exempla, ubi ad Helleborum tuus te divexerit, nunquam satìs laudandus, nec unicâ civicâ donandus quercu, humanitatis amor.

Verùm Alexander Trallianus primus, ut arbitror, posteà verò Nonnus Helleboro utrique Lapidem Armenium prætulerunt. Tanta sunt Tralliani in artem nostram merita, tam certum judicium, ut quodcumque ipsi placuerit, summâ Medicorum attentione dignum mihi videatur. Hic autem virtutes Lapidis Armeni omnibus in Melancholiâ meritis aliis anteponit.

Lapidem Lazuli & Armenum pro uno & eodem habent Autores plerique, inter quos nominandum Friccius *de Virtute Venenorum Medicâ cap.* 2. Dioscoridem secutus, qui sub nomine Lapidis Armeni, eum intelligit quem nos vocabulo ab Arabibus mutuato, Lapidem Lazuli vocamus, *Lib. V. cap.* 105.

Lapis autem ille λαμπύριος vel λεμφύρος, à Myrepso dictus, *de Antidotis Sect. I. cap.* 111. adeòque Latinis Lapis radians dictus, & à Græcis seu Græco-Arabibus λίθος λαζούριος, Lapis Litze vocabatur. Et raró solum adhibebatur in usum. Sed illustre fuit apud Veteres antidotum Mesue, quod ex illo & aromatibus fortissimis conflatur. Lotione verò, seu præparatione quam Schroederus *Pharm. Lib. III.* describit venenatam ipsi qualitatem auferre satagebant. Sed lotio illa quid efficiat non video, nec vidit gravissimus autor Geoffroyus, hoc titulo Tom. I. Ipsi porrò ab antiquis omnibus specifica vis adversùs Melancholiam conceditur, quam teste Myrepso & Mesue, per superiora atque inferiora purgando exer-

cet. Vim enim ut ad exteriora ulcera mundificantem, teſte vel ipſo Dioſcoride, obtinet, ſic interiori uſu ipſi attenuantem tribuere facultatem Veteres, quam poſteà experimentis firmavere Joan. Dolæus *L. IV. c.* 5. Freder. Hoffmann. *Pharmac. Medico-chym. L. III. cap.* 8. §. 147. Zacutus Luſitanus, Joannes Schroederus & alii. Si qui verò notam ipſi infamiæ inurere ſatagunt, hanc illi indè repetunt quod κύανος λίθος noſter vim ſuam repetat à cupreis quibus conflatur particulis.

Sed huic objectioni reſpondere facile eſt, quòd certè eminentiores ipſomet cupro ad convellendam machinam facultates obtineat antimonium, nec tamen ullus ſit Medicorum hodiè qui eum à foro Medico exulare voluerit. Aliundè comperta eſt millenis experimentis, teſte ipſomet Phyſices experimentalis promotore eximio, Rob. Boyleo, & magno noſtro Boerhaavio, ſolvendi vis cupro propria. Ens Boyleanum ſuâ inculpatâ vigebit gloriâ quoties adhibebitur rectè & ex arte. Porrò quantàm tenuitatem autumabimus eſſe in cupro quòd Lapidem noſtrum conſtituit, cùm jam eam tenuitate ſuâ proprietatem acquiſierit, ut dum elegantem *ultramarinum* colorem conſtituit, per multa ſæcula, nullâ rubigine deturpetur. Inexpertus nulla de hac re conſilia dare audeam. At notari velim potentiorem tum vacuantibus, tum incidentibus effectibus eſſe Lapidem Lazuli, Lapide Armeno, qui ut Pictores norunt, non jàm cyaneum, ſed viridantem colorem elegantiſſimum profert. V. Geoffroyum. Tum ſimul illud antè omnia notari ve-

lim non minorem esse à Medicis repetendam in seligendis pharmacis diligentiam, quàm eam quæ Pictoribus expostulantibus in Pigmentis adhibetur. Docebunt nos illi quantùm differant Lapides isti ab Oriente acciti, ab iis quos Germania & Italia suppeditant, durabilitate & elegantiâ, quæ proprietatum diversitas, aliquid etiam demonstrat latêre diversi in effectibus Medicis.

Hæc omnia, ut spero, nobis etiam luculenter ostendunt quantùm de pristinis medendi divitiis amiserimus, qui tria illa melancholici humoris specifica vix nominetenùs cognoscamus, Helleborum, Lapidem Armenum, Epithymum.

ARTICULUS PRIMUS.

De Methodo Melancholiæ humoralis curativâ.

Satis hucusque, ut speramus, in Antiquorum opinionibus hæsimus; nunc morbi nostri curatio non autoritate, sed ratione dirimenda est, & ex ipsâ humoris melancholici naturâ superest investiganda. Hic porrò splendens, ater, erodens, crassus, acidus, nunc has, nunc illas partes occupat, aut in eas, agmine quasi facto, ex universo corpore decumbens, aut in ipsis etiam visceribus educatus atque enutritus. Sed sæpè corpus universum pererrat, & omnibus æquè partibus minas intentans, nondùm hanc illamve insiluit, sed suam quæque pars, quodque viscus, oneris portionem

tionem ſortitur. Hæc quaſi univerſalis habenda eſt, aliis ſæpiùs præbet originem, cauſiſque vehementioribus efformata, maximas Melancholiæ indicationes in ſe complectitur; adeòque propriam ſibi vindicat curationem, quam ubi fuſiùs expoſuerimus, ſponte fluent, & per ſe intelligentur media, quibus peculiaris & in ſingularem partem decumbens Melancholia poſſit ad ſanitatem revocari. Ubi enim de humore melancholico jam vim exerente venenatam agimus, eum exequimur tanquam morbi cauſam efficientem, adeòque ſolidas ſentienteſque corporis partes in mali partem ex rei neceſſitate trahentem; nec enim ſi humor melancholicus nondùm functiones vitiaverit, alia ab eo medicamina indicantur, quàm quæ in morbi præcautione retulimus.

§. I.

De Melancholiæ Humoralis univerſalis Curatione.

MORBUS noſter non ſimplex intemperies dici poteſt, ſed eſt morbus verè compoſitus. Adſunt hinc effectus omnes, pericula omnia quæ impendent ab exiſtentiâ humoris acris, acidi atque craſſioris; indè verò ſtatus ſolidorum ille, in quo duriora illa inæqualiter quidem vellicantur & aguntur, ſed nullum regularem aut verè febrilem concipiunt erethiſmum. Verùm ſecundario tantùm affectu patiuntur illa, & aguntur à cauſâ effectrice, quâ remotâ, componuntur & in pacatam ſerenitatem reſtituuntur.

Indicationibus igitur Medicis patent, indè

acredo illa acescens, quæ quidem solida erodit, hinc picea tenacitas eadem obstruens, infarciens, circuituique præsertim ad tenuiora vasa, quò via angustior ab arctioribus vasis conceditur, repagula opponens. In universali verò Melancholiâ de quâ agimus, acor non adeò manifestus est; alioquin brevì foret impossibilis omninò liquidorum circuitus. Vehementissimus verò esse potest in peculiari, si in singularibus loculis asservatus, ibi omnem suam exerat ferociam. At crassitiei summi aliquandò sunt effectus in universali Melancholiâ, ita ut quasi omninò obrigescant aliquandò ægrotantes, semper verò frigore importuno laborent Melancholici qui humorem melancholicum undequâque diffusum habent. A duplici verò hac qualitate, quam spontè fluant humoris nostri venenosi effectus, sæpè inter se oppositi, satìs alibi probatum confidimus; cùm enim arctissimos vasorum canales oppleat aliquandò humor tenax atque piceus, patet undè fiat, ut indurentur illa, rugosaque antè diem evadant; cùm verò acore polleat, satìs intelligitur cur aliquandò per ejus morsum ipsamet terrea ossium substantia in mollem Selenitem versa fuerit.

Hinc porrò scaturiunt omnes adhibendæ curatoriæ methodi indicationes; id agendum scilicèt incumbit, ut humor ater, piceus, melancholicus, aut naturæ formam induat, aut à corporis œconomiâ avellatur atque extrudatur. Verùm his adimplendis obstant, & solidorum durities ab ipso morbo contracta, & ipsa liquorum crassa moles, quæ si motum nimis subitum conceperit,

nedum curationem experiatur, contrà pessimâ in furias acta medicatione, omnia susdèque vertet, & certissimam importabit perniciem.

Quotiescumque igitur id nobis propositum est ut ad Naturæ proprias qualitates melancholicus humor revocetur, dum crassitiem ejus retundimus, solida simul molliora, humectata, imò & minùs rugosa atque arctata minùs efficiantur. Dum acorem ejus specificis obvelamus antacidis, acria non advocanda Alcalina in Arte adeò famosa; nam solida non irritanda sunt, aut in febrilem erethismum concitanda. Nobis ergò per dolosos calles incedentibus plura pensitanda sunt, atque ad amussim ponderanda principia, quibus antè oculos observantibus difficiliùs error obrepet.

Verùm enim antè omnia animo tenendum est Melancholiam non unius diei, uniusve tempestatis esse fœtum, sed ex ipso Hippocrate duas saltem simul inter se concurrentes anni tempestates ad eam efformandam consentire debere; & omnis nostra Tractatio ex Hippocratis principiis efficta, in eo consentit ut duarum concursus causarum inter se aliquatenùs oppositarum requiratur, undè coalescat illa, adeòque tardus causarum complexus morbum facit sub duplici facie spectandum atque evolvendum.

Antè omnia enim alia præcepta primò locum hîc invenit axioma illud Hippocraticum, *Quæ longo tempore extenuata sunt, lentè reficere oportet.* Hinc ergò desperandum est de ejus curatione celeri. Scilicèt illa non potest, nisi ab universali corporis mutatione effici, quæ lentè semper ince-

dere debet, ita ut habitui vitioſo ſalutaris habitus ſubſtituatur. Per vim enim nec dilui craſſities poteſt, nec ſolidorum tenor emendari, ſine aut inflammationis, aut rupturæ metu. Hinc ergò longæ methodi tædia ferenda ſunt, nec niſi repetito habitu, corporis malam diſpoſitionem exſuperante; ne hinc prægreſſæ cauſæ ſæpiùs inflammatoriæ, aut ab erethiſmo natæ noceamus, quæ ſi renovetur, morbo novas vires & igni flamina ſubjicit, illinc verò ne præſentem corporis conditionem vitiatam intendere poſſimus; ut enim prior cauſa irritationem ſupponebat, ſic illa contrà atoniam comitem habet.

2°. Verò annotare convenit quòd craſſities quæcumque liquidorum animalium, nec melancholica minùs quàm reliquæ quævis, primariò ſemper à ſolidorum efficaciâ pendeat, nec poſſit vel aptiſſimo inſtrumentorum apparatu, ſine ſolidorum convenienti motu, in quo tota Naturæ actio conſiſtit, illa aut in melius, aut in pejus immutari; vires enim omnes vitæ in iis reponuntur; ea ſola liquidis & ſanguini & formam & ſoliditatem impertiunt, ex eo primùm tempore quo incubatum calore materno corculum, puncti ſalientis nomine, & rubras & cæteras ſanguinei laticis partes compegit, & ita perpetuo motu inter ſe ſubegit & contemperavit, ut ceſſante illo ceſſent ſimul proprietates ſanguineæ quæcumque.

Craſſior igitur erit ſanguineus latex, quoties partes ejus nimis adunatæ, à ſeſe invicem non ſatìs ſeparantur. Nam partes primitivas atque elementares ſanguinis per ſe craſſiores ſup-

ponere, naturæ rerum repugnat. Hæ porrò partes nativâ attractilitate, quâ in se invicem ruere satagunt, evidenter donantur. Illa autem attractilitas effectum suum sortietur pluribus absentibus conditionibus, quæ ex instituto naturæ in sanitate concurrunt.

Primò igitur si fluidum aqueum quòd partes à se invicem sejungit atque separat, & in rotundam æquali pressione circumvolvit figuram, minori copiâ adsit; pronum est partes à sese invicem minùs recedere, multiplicari puncta contactuum; adeòque siccitatem, ut aiunt, intrà sanguinem nasci, & à siccitate crassitiem molis movendæ, ejusque soliditatem.

Secundò, crassities eadem augeri debet quoties in eodem dato vasorum spatio, plus crassarum partium aderit. Adeòque cùm quò tenuiora sunt fluida, eò etiam magis difflabilia sint, remaneat verò partibus crassioribus sanguineis unus tantùm vasorum ordo, perspicuum est plethoram simplicem, per se, ad sanguinis crassitiem disponere. Imò & quò pleniora sunt vasa, eò etiam magis ad se invicem premi partes contentas necesse est, & motu æquali minorem esse velocitatem, undè crassior est plethorici cujuscumque sanguis.

Tertiò verò, etiam si adsit copia satìs larga fluidi aquosi, licèt desit plethora partes ad se apprimens, atque comprimens inter se, motus ipse sanguinis per vasa crassitiem fingit sanguineæ molis, eamque determinat; à motu enim fluiditas omnis. Si nimio impete per vasa tensa activa sanguis rapiatur, fluidiora vasorum exha-

lantium orificiis applicata sæpiùs calore loci simul aucto, exhalare necesse est. Hinc ariditas & compactus major solidiorum atque crassarum partium ad se invicem ; hinc puncta contactuum multiplicantur ; & densa illa crassities, quam vel etiam in vegetantibus ipsis, æstuantis loci calor producit. Licèt ergò magis attenuata sint principia, ipsâ suâ tenuitate magis arctè inter se uniuntur. Si desit contrà motus, tum nixu proprio fruuntur sanguineæ moleculæ, adeòque licèt crassiores sint & minùs tenuatæ, jam vix impulsæ hærebunt ad vasorum angustias, fietque nova, crassa, indigesta, indivulsa materies.

Ex his porrò principiis quæ alibi fusiùs exposita sunt, patet non immeritò duplicem distingui crassitiei in sanguine speciem ; & causâ, & effectibus multùm abludentes. Alteram rectè cum Boerhaavio inflammatoriam dicemus, alteràm contrà cacheticam & ab inertiâ natam. Hanc motûs imminuti sobolem, illam contrà ab aucto impete prognatam. Utrique autem alias addemus à prioribus istis pendentes, imò & ab earum complexu quasi secundario fonte scaturientes, plethoricam scilicèt, quæ vix ab Auctoribus annotata est, cùm solvi facilis fit, & vulgò pro corporis naturâ ad hanc illamve referatur. Melancholicam, ab exustis atque glomeratis in unum principiis inflammatoriâ densitate primùm enatam atque efformatam, tum à succedente atoniâ, versam in crassamentum, amurcam, tartareamve indolem, cui nunc medicamenta investigamus.

Licèt autem admodùm inter se illæ species

crassitiei differant, tamen in hoc uno uniuntur atque sese contingunt, ut immeabilitatem vasorum faciant, adeòque & viarum angustias augeant, & circuitui moram injiciant. Hæc inflammationes facere prompta, illa in scirrhos & indurationes abire per se proclivis.

Crassities verò melancholica nunc hanc, nunc illam æmulatur formam. Æquè inflammationis vehementissimæ, imò & immedicabilis crudelem personam aliquandò occupat,æquè cachexiæ languentis formâ larvata prodit; omnia frigida, torpentia, veterno emorientia oculis exhibens. Quæ omnia tristis miscelæ effectus sunt. Altera præcessit alteram, evanidisque densitatis inflammatoriæ causis, tensione sublatâ, fibrarum remansit atonia. Ea jam impotens resolvi & quasi in solidum ab actione prægressâ versa, acquisitam tenacitatem servavit. Motus enim vasorum, utut jam deferbuerit, durabilem tamen liquidis notam inussit, quæ jam cessare per se non debet, nisi Ars Naturæ succurrat. Hinc ergò non jam ut in inflammatione solida laxanda sunt, nullatenùs enim tensa dici possunt, aut si tendantur atque vibrationem conceperint inæqualem, id ab irritatione repetendum nerveâ, nec constantem erethismum constituit. Parcendum etiam nimiæ fluidorum aqueorum copiæ; res enim jam eò deducta est, ut crassiori & resinoso, nimisque adunato sanguini minùs misceantur illæ, admissum ergò diluvium aqueum atoniam potiùs inducet atque cachexiam, quàm resolutionem. Unicum superest Medicis ad hanc crassitiem solvendam ut eas reperiant partes, quæ tenuitate suâ

intrà sanguinem admissæ, necdum immutatæ tamen, medium junctionis constituant inter oleosa atque terrestria elementa, quæ supereminent in sanguine & aqueas justâ proportione admittendas, quibus & diluantur & separentur in unionem nitentes illæ; id est, ea sunt quærenda medicamenta quæ solubiles in aquâ resinas valent efficere. Ut enim in junioribus plantis qui lacteus exilit vulnerato caudice humor, saponaceus est, in vetulis autem resinosus, sic fluidus & aquæ mixibilis est sanorum cruor, melancholicorum verò quasi resinosus. Verùm cùm semel ut plurimùm duriora sint & quasi exsiccata, à fervore presso solida, iis tamen vix aliqua impendi cura debet, eorum enim laxatio atque humectatio à restitutâ fluidorum crasi necessariò pendet.

Ut ergò crassities, densatio, agglomeratio partium sanguinis melancholica, ab actione vasorum in sanguinem in origine suâ pendebat, ut etiam post extinctum erethismum continuata adhuc vasorum actio compingit, & ad sese adducit cruoris elementa, nil mirum si omnes uno ore veteres Medici censuerint esse exordiendam Melancholiæ curationem à sanguinis missione, imò si nec Aretæus, nec Cælius Aurelianus ab aliis dissentiant. Sanguinis enim missione, partium rubrarum crassarum cùm major vis proportione ad reliquas servatâ, educatur, laxari totam compagem necesse est, elasticamque earum vim à se invicem resilire, adeòque à se mutuò recedere. Undè crassities non solùm minor fit, sed etiam medicamentis quæ partes & à se invicem sejungere & sibi unire nata sunt, liberior

aditus relinquitur. Imò & si quam meditata fuerit natura crisim, quâ degeneres & excrementitias melancholicas partes à centro repellat, & amandet in ignobiliora, præludit ipsius actioni venæ-sectio maturè instituta, libratis tamen & accuratè pensitatis naturæ viribus.

Et certè prævia atque quasi præliminaris venæ-sectio antè alia omnia remedia rarò locum non invenit, cùm præsertim aliquandò plethora Melancholiæ locum dederit, & eò plus caloris sæpè sub medicamentis concipere possit sanguinea moles, quò crassior est. Undè illâ præviâ venæ-sectione periculum, ne plethora moveatur, prævertitur, & simul ipsi præluditur curationi.

Pro variis igitur causis à quibus Melancholia pendet, variè usurpari debet venæ-sectio. Si enim bilis atra subitò per vehementissimos animi affectus effícta átque efformata, ut voluisse Veteres, Plauto teste, alibi diximus, totum corpus inficiat, luridis aliquandò etiam maculis, ut Alcmenæ accidisse observabat Sosias, & fulvo atrove limborum qui sub palpebris jacent, colore demonstranda; quod tamen in æstuanti locorum calidiorum ariditate frequentiùs, rarò admodùm apud nos exardescit: crediderim huic ferè in acutorum morborum morem posse iteratis vicibus venam secari. His enim in casibus, vulgato loquendi more, conturbari sanguinem aiunt, & quasi musti ad instar subverti, quod non aliud significat, si rem ad Physices sanioris normam enodare velis, quàm quòd proportio partium sanguinis inter se, conturbato solidorum

motu ſubverſa ſit, quâ peſſumdatâ neceſſariò homogenea uniuntur homogeneis, fitque craſſities; cum ſtricturâ vaſorum inerti, melancholica illa. Hinc hiſce in caſibus calorem ab externis appoſitis quærere, quâ præcipuè ſanguis hærere poteſt, ad artuum extrema, artis eſt; lenibus frictionibus circuitum ita promovere, ut non langueat ille, nec nimis tamen incitetur, ne cor aut pulmones maſsâ craſſiori ſuffocentur, ſalutare eſt. Tum interiora laxari indicatio eſt; hicque eſt in Arte caſus in quo diluentia levia, calida, aut tepida interiùs ſenſìm introducta, non affatim, tum vi caloris, tum etiam aqueo latice, concreta ſolvunt, ſolida laxant, ſicque omnem ſcopum adimplent. Subiti enim mali, ſubita curatio eſſe debet. Laudatur tamen vis leniter tonica plantarum quarumdam infuſarum, indè hîc aliis præferendæ, quòd levitate etiam ſuâ præcellant. Tales ſunt Veronica, Chamædrys, Chamæpytis, folia Aſclepiados, Bugulæ, Saniculæ, Eupatorii, Agrimoniæ, Cardui benedicti, flores Tiliæ, Gallii, Borraginis, aut ſi magis reſolventibus opus ſit, flores Lilii convallium, folia Meliſſæ, Menthæ, Scordii, Sambuci, flores Borraginis, Bugloſſi, Violarum, Echii, aliæque multæ; imò & aliquandò in tenerrimis & iis qui jam nerveâ laborant aliundè atoniâ, poſſunt in uſum vocari aromatica quæcumque; modò levia ſint, nec incendium procreare nata; aut ea ſimplicia quæ antiſpaſmodicorum titulo gaudent, de quibus jam alibi egimus. Verùm rarum eſt quòd ſi verè atra bilis eruperit, non poſteà indubitata ſuî veſtigia relinquat, tuncque jam malum in-

classem illam recidit quæ à causis altioribus repetenda, chronicum in morem grassatur.

Si verò à simplici plethorâ sumpserit originem, quæ non resoluta lentorem melancholicum conceperit, ubi jam adest humoris atri generatio, jam plethora adesse dici quidem non potest, verùm solvenda tamen repetitâ venæ-sectione superabundans cacochymia. Cujus adhibendæ & utilitatem & modum indicabunt vires ægri, pulsûs durities, & ipsa à sanguine vacuato nascens alacritas.

Mitiùs agendum & imò aliquandò prorsùs inutilem esse, quin imò & nocere posse venæ-sectionem in eâ melancholicæ specie quæ vergit ad cachexiam, nemo diffitebitur, cùm scilicèt laxatio ipsa vasorum, causam malo suppeditet. Undè etiam patet veteri Melancholiæ minùs conducere illam, cùm jam effœta omnia in ruinam & atoniam ruunt, quàm recenti & viribus adhuc integris, quarum summa semper habenda ratio est.

Non in Melancholiâ hypochondriacâ solâ, sed in omni Melancholiæ genere venæ-sectionem è pede alii cuicumque prætulere Hoffmannus atque Junkerus. Quod non semper verum esse potest; Aretæus reverà Cappadox hanc aliis olim in mulieribus prætulerat. Nec magis tamen fœminarum menstruatio ad hanc præferendam nos inducere potest, quàm hæmorrhoidum salutaris effectus in viris. Eadem enim ratio quâ prodesse debet, si aliquid aut à menstruis, aut ab hæmorrhoidibus sperandum sit, nos eamdem nocivam fore edocet, si metus sit ne in abdomen

moles ſanguinis nimio impetu irrumpat. Hinc ad ejuſdem Aretæi mentem, ſecundùm ſanctiſſima Alexandri Tralliani dogmata cauſis ſtudendum; attendendum ad loca in quæ minatur impetum atra bilis, ut hæc illi præferatur. Nec magis igitùr eorum opinioni ſuffragabimur, qui putant in quacumque Melancholiæ ſpecie, Hirudinum ad hæmorrhoides applicationem, cæteris quibuſcumque ſanguinis vacuationibus præſtare; cùm certè quotieſcumque illæ apparent, Naturæ beneficium Arte promovendum ſit; ſed beneficium illud non omnibus æquè competit; nec vix unquàm Naturæ opera poteſt Ars ad libitum dirigere. Ipſa venæ-ſectio poteſt etiam, ſi inopportunè inſtituatur, nunc agentis Naturæ molimina rumpere, nunc vires jam fatiſcentes proſternere, quas ſemper ut verè medicatrices intueri debemus.

Proximum eſt ut rectè res non naturales ad morbi curationem adminiſtrentur. Quâ quidem in curâ vix ullam Recentiores attentionem poſuere : contrà verò Veteres maximam curationis partem, præſertim verò Methodicæ Sectæ Autores, in harum accuratiſſimâ imò & forſan diligentiori indagatione atque obſervatione poſuerunt.

Cælius Aurelianus locum lucidum, calidum & ideò albeſcentem commendabat, quòd humoris nigredini nihil adeò oppoſitum ſit. Nos verò eum curandæ Melancholiæ judicamus aptiſſimum aërem qui gravis eſt, & elaſticus tamen, ſerenuſque ut plurimùm. Qualitatibus enim hiſce fit aptior oſcillationibus vaſorum adaugendis, ſe-

parandiſque à ſe invicem ſanguinis in ſe nitentibus moleculis. Verùm ut reverâ ſpecificum quid adversùs Melancholiam, tum nerveam, tum humoralem ferat, neceſſe eſt ut varietatibus alternis tempeſtatum obnoxius, nunc huc feratur nunc illuc, modò calens, modò contrà gelidior. Indè quaſi perpetuâ agitatione concuſſus, non ſinet ſocordi veterno torpere humores, aut elanguere, ſed contrà ipsâ ſuâ irrequietâ agitatione miſcebit intimiùs. Undè eſt quòd forſan minùs ſcateat melancholicis affectibus Gallia noſtra quàm cæteræ quævis Europeæ regiones, quibus non adeò inſtabilis cœli ſtatus, ſed quos aut torret ſolis vicinia, aut pigra Bootes ſarraca gelu conſtringunt acriori.

Generatim tamen inter temperatas regiones calentior frigidiori quæ nimiùm arctè ſolida cogit præferenda eſt. Verùm ut non ab unius tempeſtatis effectu prædominatur Melancholia, teſte Hippocrate, ſic non una atmoſphæræ temperatura illi mederi apta eſt & contrà obſiſtere. Nec minima fortè causa hæc eſt ex illis quæ tot concurrunt ad itinerum ſuadendorum utilitatem, ita ut ſæpè ſoli mutatio Melancholiam ſuſtulerit, redivivam tamen, ſi ſtatione mutatâ in novo ſibi adſcito aëre conſtantiores remanſerint.

Exercitio ſanari Melancholiam vetus eſt & receptum ab omnibus axioma, in quo quidem præcepto cùm univerſa ferè Melancholiæ nerveæ Tractatio comprehendatur, nil mirum ſi etiam ad humoralem pertinere ab omnibus ferè creditum ſit. Alia tamen ſuaſerant antiqui Gym-

nasiarchæ seu Pædotribæ, qui ad prævertendam atram bilem varia gymnastices exercitia commendabant; cessanda atque fugienda ubi certis erumpebat melancholicus humor indiciis.

Quietem jam, nec aut luctam, aut pugilatum illis, sed cursus matutinos non longos, non defatigantes suaserant Hippocrates & Galenus; huic sequentibus ipsum & Græcis & Arabibus, vectiones in rhedâ, lecticis, navigationes in amnibus, atmosphærâ scilicèt humidâ aptæ videbantur. Quid enim si humori jam per se spisso atque terrestri fortior motus concilietur, metus est ne æstus exoriatur, vix posteà compescendus, & in pessimum illud inflammationis genus, quod Melancholiam motam comitatur, protinùs degener. Imò & vehementiori in minimos canales intrusione, quâ arctissima vasa bronchiorum jacent, subita mihi visa fuit viri melancholici suffocatio, quâ mortuus concidit catharro suffocante, ut aiunt; quod & etiam subitum gelu sæpè fecit, semel etiam mihi in bajulo visum homine crassarum sanguinearum partium. Hinc ergò nil nisi lene decet Melancholiâ humorali laborantes. Frictio lenis, non præceps, exercitium aut vires non absumens, aut impetum sanguini non concilians, quales sunt vectationes omnes, navigationes, succussus equorum rectè institutorum, ambulationes. Iique dum exercitia instituunt, monendi sunt ne ei se statim à pastu dedant. Tunc enim quodcumque tenuius intrà sanguinem recens admissum fuit, ad colatoria crudum offertur, & per illa elabitur; aut ea præcipiti impetu

ſuffocat, undè nova denſitatis cauſa & uberrima infarctuum ſeges naſcuntur. Nec ſudor ideò apud melancholicos tolerandus, quo tenuiora pariter difflantur. Nec ſuadendus unquam concubitus, quo quæcumque majoris ad reparationem pretii ſunt, ſubtiliſſima quæque è corpore auferuntur. Quod forſan aliquam patitur exceptionem in iis quos veſanus amor, aut denegatum objecti amati conjugium melancholicos effecit. Hinc demùm vacuationes quæcumque per lacrymas, urinas, mucum, tabaci ope ſollicitatum, ſalivam nimiâ ſputatione diffluentem, Melancholiam ut arte præpoſterâ accerſunt, ita ad eam ſanandam, ſi mente meliora ſuadente auferuntur & emendantur, ejus curationi ſummam præbent facilitatem, cùm præſertim ea non Melancholiæ tantùm humorali noceant, ſed etiam nerveæ illi quæ ex irritatione contrahitur. Primus enim vacuantium illorum effectus in irritatione potiſſimùm reponitur.

Animi verò affectus quoſcumque ita regendos habet Medicus, ut antè omnia in ægrotantis mentem ſalutare imperium exercere, ſit ex ejus officio. Ethice & virtutis amor ſoli Medico præcepta ſufficiant. Nunquàm admittenda adulatrix indulgentia. Nec deſperandum tamen cùm fruſtrà affectum affectui opponimus. Tum ſcilicèt mens ex corporeâ labe ſubvertitur; quâ diſcuſſâ, quæ offundebantur ipſi tenebræ, concidunt & diſcutiuntur. Nec tamen pro re natâ aut blandimentis parcendum, aut etiam minaces pœnas intentare recuſandum eſt. In quâ quidem mentis directrice Medicinâ, cavendum eſt ne æquam

omnibus legem ſanciamus, cùm vel in ſummo melancholico delirio mens priſtinum morem ſæpiùs ſervet. Hinc firmandi puſillanimes, compeſcendi ſunt animoſi, imò & ipſis incutiendus terror, ne malo jam facto, novæ addantur vires. Verùm ſæpiùs ex morali petita præcepta plus vulgò proſunt malo necdum vigente, minùs illo jam facto operantur. Priore in caſu cauſam morbi adoriuntur, in poſteriori verò Phyſica ſola medicamenta neceſſarium morbi effectum attingunt atque retundunt, undè in his caſibus præcepta ſæpè prorsùs inutilia ſunt.

De alimentis verò ſumma cura habenda eſt; cùm illa ita poſſint dirigi, ut aliquid medicamenti ſecum importent. In genere verò ex Hippocratis præceptis, paulò pleniori victu, ſi peccandum eſt, peccare licet, quàm tenuiori, cùm tenuior acredini non ſatis firma vincula injiciat. Quanquàm fatendum ſit tenuiori meticuloſos Melancholicos plus delectari, in quibus metus ipſe famem retundit, cùm præſertim concoctionis alimentorum tempus à difficili chyli cum ſanguine miſcelâ, & ſuperfluo ad varia excernicula hærente, plenum ſit ærumnarum. Undè non rarò vidi evenire ut quaſi fame perirent illi. Verùm victus vires reficiens, non gravans, inſtituendus eſt. Hinc ex generalium de victu præceptorum doctrinâ, ægri viribus, ætati, imò & quæ in Melancholiâ nerveâ ſummi eſt ponderis; conſuetudini, conformis diæta accommodanda eſt. Non ii ſumus qui cum Veteribus alimenta Melancholiam generare apta repudiemus, ſed eo nomine ipſa cogemus exulare, quòd craſſioris ſucci, viſcidi atque

atque indivulsi, principia nimis crassa, nimis terrestria, non tenuata satìs, sanguineo latici vix solidorum viribus frangenda suppeditent. Aberunt ergo à melancholicorum diætâ, farinosa non fermentata; non cocta. Aberunt terrestri quæcumque donata principio, austera, omphacina, vina similia, ipsaque sic dicta leguminaè quassante siliquâ extracta. Aberit Garum, olea cocta, butyra cocta, laridum, quæ inflammatorio dum hinc scatent principio, indè solida oleosâ mucagine inertia reddunt. Simplex ex mollissimis oleribus, pane bene subacto, fermentato, cocto victus sit, cui si ita vires, si vita exercitata suadeant, addantur juniorum animalium teneræ carnes, piscium saxatilium usus, fructuum maturorum concedatur liberior usura. Præsertim verò jejuno ventriculo, & manè post somnum succus illorum recens verè saponaceus adhibeatur, non ut suadet mos patrius in secundis mensis; cùm jam diversâ ciborum farragine tumens stomachus nihil novi postulat. Admissus enim tenui mucagine dives fructuum illorum succus cum aliorum intùs susceptorum alimentorum miscelâ fermentationem subit, sicque in stomacho, clauso, calido, humido spiritus concipit acres, acidos, mirà volatilitate rodentes, sæpè cum flatibus odore vini acescentis & acerrimi erumpentes.

Vidi virum gravem Melancholiâ per totum hyemis decursum, & quidem humorali miserè afflictum quam scybala dura, nigra, vultus luridus, insomnia pertinacissima arguebant, quotannis per immodicum Cerasorum, Fragorum, Mororum usum, diarrhæâ biliosâ flavâ erumpente persana-

tum. Alium vidi qui ex doctissimi Medici consilio maturos quotidiè Racemos, quantocumque tempore vel ingenti pretio redimi poterant, ad libras tres aut quatuor insigni cum successu vorabat. Magnum quidem & forsan potentissimis quibusque in Melancholiâ sanandâ æquiparandum remedium, sed in cujus usu atque consilio cautè admodùm incedendum est. Nam si in ventriculo inerti saponaceam vim amittant uvæ & fermentationis initia subeant, tunc acre fit mustum, solvens quidem obstructionum vel durissimarum, sed cum ingenti discrimine; illius enim usu liquefacti & quasi colliquati omnes corporis humores, bilis specie, attenuatissimi scilicèt liquidi, per alvum & vomitum exeunt, non sine erosione, undè fit cholera morbus, ita hominem pauco dierum intervallo emacians ut vix à proximis, ab hoc morbo resurgens agnoscatur. Qui morbus si non fit, aut si mitiùs sævit, superest sæpè dysenteria sanguinea, exulcerans & ægrum conficiens. Sic quod aliis præsidium fuit, aliorum in perniciem vertitur, si non prudentiâ dirigatur.

Sed ipsa nos diæta ad medicamenta devexit. In universali enim Melancholiâ, quæ si partes aliquas præsertim & antè alias non afficiat, semper levis est; diætâ hacce, quiete & animi placidâ tranquillitate plurimi sanantur, teste Galeno. Medicamenta porrò quævis adversùs Melancholiam, non ipso excepto Veratro, solventia sunt, quibus si ea addas quæ acidum retundere valent, omnem paginam impleveris. His pro re natâ, ipsâ Naturâ duce, varias virtutes incli-

nante in hoc illudve vitium corpore adjunxeris. Fragrans & penetrans aromaticorum odor plerumque ſtomachum juvat. Salina ſpicula alvum movent, urinas conciliant. Volatilis ſpiritus rector, ſæpè ad ſudores, modò corpus vias offerat patentiores, diſponit. Has facultates tibi præ aliis Cartheuſerus indicabit, ſed præcipua primaria & ſpectanda antè alias, eſt exquiſita illa ſolvens ſaponacea virtus, quam Veteres etſi incognitam, adeò coluere, & quam Boerhaavius adeò luculenter per univerſum vegetabile regnum demonſtravit, immortali de Chymiâ Opere non tantùm Chymicis commendabili, quantùm Medicis auro contrà & theſauris comparando.

De his verò cùm ad morbi cautelam egerimus, hîc rursùs agere inutile eſt; Melancholia enim univerſalis ſuſcipiente oneris partem unoquoque viſcere, ad curationem magis apta videtur & remediis faciliùs cedere. Si tamen & ſeſe rebellem indiciis certioribus & vix ſolvendam demonſtraverit, tunc præceptorum Hippocraticorum memores, corpora ad purgationem præparanda habebimus. Quæ quidem præparatio in eo conſiſtit ut, ſi verbis Dureti uti fas eſt, *Laxentur meatus, humoris feritas mitificetur, ita ut ex humoribus fiat is qui exundando nocet ad exeundum aptiſſimus.* Quod quidem ipſa per ſe in Melancholiâ levi methodus efficit, ex humectantibus, diluentibus, ſaponaceis prorsùs conflata, teſte, quem jam ea proferentem dogmata toties laudandum habemus, Galeno.

Huc etiam tam ob ſanationem, quàm ob præparationem ad catharſim plurimùm conducunt

balnea, & ea quidem ſimplicia, tepida, ſi præſertim ſpaſmi metus reddat in adhibendâ catharſi cautos & timidiores. Fomenta in abdomen, inunctiones, omnia denique laxantium genera, efficient ut molliùs ac mitiùs Catharticum in inteſtina, per quæ neceſſaria via fit, fluat, nec ea erodendo deſtruat acerrimus, vi Cathartici acri elicitus acor.

Verùm ingens hic delectus cathartici habendus. Fruſtrà enim hanc illi ſolam competere actionem, quâ humores eliciat, credideris. Hîc loci non eſt expendere quâ ratione actionem ſuam exerant cathartica quævis, ſeu potiùs quid ſit catharſis ipſa, quam contrà ſentiente veterum omnium Medicorum choro, ad vellicationem glandularum inteſtinalium reduxit Williſius, quâ titillatæ illæ contentum humorem exprimunt ſpaſmodicâ contractione. Hac expreſſione vacuatæ illæ, rursùs affluente humore per vim circuitûs & ſummam vaſorum plenitudinem, quâ omnia premunt atque premuntur, truduntur & trudunt, forſan & ob ſtricturam vaſorum vicinorum per vim irritantis cathartici, implentur vacuandæ, ſicque quamdiù adeſt nondum diluta, nondum torrente liquidi abrepta vis Cathartici, fit illa expreſſio, atque vacuatio quæ in longiſſimo tractu enormis eſſe debet; adeòque omnia vel potentiſſimorum catharticorum phœnomina ſub hac Theoriâ Williſianâ dilucidantur.

Et certè rem ſe ſic habere ut plurimùm, & maximam phœnomenorum quæ ſub purgantium exhibitione accidunt, indè partìm enodari non negaverim; docet rem admittendam quotidianus

Tabaci nares hoc mechanismo purgantis usus. Docet etiam illud observatum, quo scitur ea quæ stricturâ vehementiori, irritationeque potentiori agunt cathartica, dum partes inflammant, tormina quidem concitare, sed alvum contrà stringere, nec ullam materiem elicere; quæ tunc solo lenientium, mollium, oleosorum, fomentorum laxantium usu prorumpit, sanatione simul mali factâ. Undè nulla forsan est in medicinali Physicâ theoria quæ cum phœnomenis magis quadret & aptetur. Hinc porrò exolevit penitùs apud Recentiores Cholagogorum, Melanagogorum usus, remanente tantùm Hydragogorum nomine, quod iis concessum est medicamentis quæ irritante vi summâ donata, potentissimâ vacuandi virtute hydropicos sublevant, & aquam quæ in iis superexundat, ipsâ suâ copiâ præparatam ad exitum, vacuant.

Quousque tamen hæc theoria exceptiones patiatur, & non omninò rejicienda esse è foro Medico corpora quæ bilem præcipuè vacuent ut & atram bilem, experimentis tentavit demonstrare D. Martine, qui ex aperturâ animalium viventium post varii generis Cathartica sumpta, ipsâ sub eorum operatione mactatorum, varios vidit prodire & exilire humores, seu, si mavis, irritationem in hanc illamve partem specificâ horum corporum vi determinari. Verùm quid ipsa experientia Medica doceat, liceat Clinicos omnes interrogare.

Hi porrò omnes consentient in illâ propositione confirmandâ, non ex præjudicatâ opinione, sed ex ipsâ rerum naturâ & experientiâ, fieri

variorum in diversis morbis purgantium delectum. Nec vi solùm catharticâ, sed etiam facultatibus inter se differre purgantes substantias. Sua cuique dum humores elicit, facultas inest, sua phœnomena sunt. Nec est quòd Rhabarbarum flavedine fæces inficiens, idcircò negetur bilem extrahere, cùm & odor ipse & consistentia humorem illum detegat, licèt ipse color non proderet latentem. Aloës verò nonne constanti observatione venas ani aperire atque solvere deprehenditur; & ab hisce vasis sanguinem educere, non eâ certè proportione quâ irritationem ciet. Hinc dum Antiqui à Veratro varios prorsùs multiformesque colores educi narrant repetuntque mille locis, non certè receptæ Theoriæ subserviebant, quæ nigra tantummodò per medicamenti efficaciam educi postulabat. Hinc ergò ad Melancholiam educendam ea medicamenta Cathartica quærenda sunt, quæ virtute solvendi & tenuandi donentur efficacissimâ. Hinc pro solvendi ratione duplex purgandi modus exurgit.

Ubi enim Melancholia recens est, nec in ipsâ corporis structurâ altiùs radicata, atque non omnem humorum molem invasit atque occupavit, tunc si solventibus jam multotiès memoratis medicamentis stimulos laxantes addideris, ipsâ ejus particularum solutione factâ per lenem diarrhæam è corpore, diluta auferetur Melancholia; atque versâ in melius naturâ vacuabitur alvus. Et hac methodo non levem,non sine atrocibus symptomatibus sævientem dierum viginti spatio sanatam vidi. Cùm scilicèt viro evidenter melancholico, cujus luridus atque niger vultus, anxie-

tas intolerabilis, ſurarum atque crurarum tumefactio durior, maculæ atræ morbum non obſcurè demonſtrabant, à Medico clariſſimo infuſum unciarum quatuor Tamarindorum in aquæ communis lib. iij. unà cum ſyrupo Rubi idæi, ita quotidiè plures per dies propinaretur, eo effectu ut initio levis, poſteà copioſior efflueret diarrhæa, quâ jam miſero nec mora, nec requies daretur, ſed ſæpiùs ipſi deponenda foret alvus. Quæ diarrhæa per plures dies tamen fluens, & tumores, & maculas, & morbum ipſum brevi intervallo ſuſtulit.

Idem prorsùs me conſulente eveniſſe vidi ſimplici ſeri lactis clarificati potui ad plures quidem libras quotidiè per bimeſtre ſpatium, ſed eâ efficaciâ, ut ſanctiſſimè teſtari poſſim ſolâ indè natâ perpetuâ noctu diùque diarrhæâ, incipientem jam prorsùs ſublatam fuiſſe inſaniam. Alterâ vice non minùs bellè ſuccedebat illud. Datis Hellebori nigri in extractum redacti granis 15. quotidiè, veterum Medicorum fidem implorante me atque obteſtante, deſæviit pariter humor melancholicus.

Patet ergò ex his in Melancholiâ ſæpè ſoli Naturæ medicatrices manus porrigendas eſſe. Sed quandò ſic agendum ſit paucis in memoriam revocare arduum non eſt. Si ſcilicèt Melancholia recens ſit, ſi ſolida, tenſa & activa, phlogoſeos metum incutiant. Hinc mox ſeſe movendam fore minitanti, nulla alia Medicina competit.

Mirum fortaſſe videbitur quòd in morbo acorem minitanti, adeòque omnibus acidis per ſe infenſo, acida tamen laxantia ſuadeamus; nihili-

ingenitam labem facientes. Verùm duplex fiat obſervatio. Primùm acor ille maturorum vegetantium, non debet cum ſtagnantis liquoris animalis acore confundi. Activum enim acidum illud & merè ſaponaceum acidas virtutes non exercet, niſi fermenteſcat, tuncque adhiberi nefas. Poſteà verò in univerſali illâ Melancholiâ diſpoſitio quidem ad acorem ineſt. Sed cùm vera atræ bilis auſteritas nonniſi ſtagnatione evolvatur, nullaque hîc ſupponatur ſtagnatio, nulla poteſt adeſſe, quæ efficaciſſimorum remediorum impediat ſucceſſum aciditas. Hinc porrò intelligitur cur plurima aliquandò ſucceſſerint in uno caſu medicamenta, quæ nocuere in alio, ut primo vere herbarum recentium Eſculentarum decocta, aut foliorum Lactucæ, Sonchi, Graminis, Taraxaci, Betæ, Endiviæ, Acetoſæ, aliarumque omnium quæ ſapone recenti atque facilè ſolubili divites nondùm æſtivam reſinam concepere, vixque colorantem oleoſam terreſtremque partem acceperunt. Cur Ptiſanæ quædam ex hiſce herbis addito tantillo Epithymi, Hellebori nigri, adeò famoſæ; quarum una ſub nomine *Tiſane de la Portugaiſe*, aliquos ad ſanitatem revocavit. Cur Antiquis adeò celebre oxymel, & Geſnero aliiſque oxymel helleboratum?

Verùm ubi jam collabitur ſolidorum tonus, nec jam ullum erethiſmi periculum imminet, ſed contrà frigus illud antiquorum ſeſe ſuis prodit ſignis, fruſtrà aliquam à ſimplici illâ methodo expectaveris efficaciam. Jam ſolventibus opus eſt potentiſſimis, quæ maſſas ipſaſmet moleculàrum infringant & quaſi penetrando reſolvant.

Qualia ſunt actuoſa illa medicamina quæ partìm Medicinæ Ars Chemica ſuppeditavit, partìm etiam ſubminiſtravit Natura. Huc Helleborus albus Specifici nomine gaudet. Huc ſaltem minor, ſed continuanda magis Hellebori nigri efficacia, quem cùm inter mites in agendo ſubſtantias recenſuerint Veteres, metus tamen fecit ut derelinqueremus. Utrumque medicamen vacuando agit, nec tamen, Theophraſto teſte, etſi non ageret, minùs efficax foret. Hîc ἁδροτερῶς purgandum, ut cum Galeno loquar. Nec unâ tantùm vice, ſed diarrhæa artificioſa omni ope atque operâ molienda, eaque & ultrà mediocritatem perpetuanda. Nihil hîc ſudoribus fidendum qui tenui rore, & maximè ſpiritu rectore animalis fœto, corpus defraudant, nec poſſunt craſſiora amandare. Nihil hîc cum urinis quæ cùm ſalia ſubtiliora rapiant, craſſius oleum vix attingunt. Tenûandus terreſtris oleoſus humor, ita ut cum affini ſuo, bile flavâ per proprios bili ductus rapiatur, ſicque è corpore eliminetur; ita tamen ut dum motum concipit, acredinem ſimul non concipiat : undè quâ vacuatur proportione, Medica Ars humectantia, diluentia, antiputrida reſtituit. Uno verbo, cum tenaci, piceo, effero humore res eſt. Ubi autem in acutis indomabilis humoris feritas per alvum ruere incipit, adeſt Medicus per laxantes & ſolventes ptiſanas, ei quaſi viam ſternens, undè receptum hodiè eſt, ut grano uno aut altero tartari ſtibiati inſigni liquoris copiâ diluti proluatur æger, & ad ſeceſſum alvi concitetur. Sic in chronicis melancholicis, ſtimulus ſolvens ad alvum humores mitificatos deter-

minans, poteſt & debet curationem quæ in humoris morbifici vacuatione tota conſtat, abſolvere. Nec ulla alia eſt ſanationis ratio. Nunquàm enim ut ex ejus generatione hariolari facile eſt, verti in inquilinum poteſt humor melancholicus. Satìs erit ſi adeò mitior fuerit factus ut exeat, & bilioſos canales non laceret. Undè nonniſi ſummâ cum cautelâ & laxatis ſufficienter viis, debet methodus hæc noſtra purgans adhiberi. Semper verò antè oculos verſari debent omnia quæ ſapiens Antiquitas de corporum purgandorum præparatione ſtatuit immortalia præcepta. Undè etiam & ad hæc reſpondere facile erit. An omne punctum tollere poſſint Antimonialia? Solventem ſimul atque purgantem vim cùm poſſint obtinere, certè prodeſſe nata ſunt. Id eorum ſcelus eſt quòd facilè in ſudores diffluere cogant corpus. An aliquandò ad ſanandam Melancholiam conferre poſſunt mercurialia præparata? Hanc ipſis efficaciam tribuiſſe videntur non refellenda obſervata. Verùm in eâ quam cum ſalivâ contrahunt, conjunctione, metus idem eſt, ne ſcilicèt particulis tenuioribus corpus exhauriant? Aliundè ſæpè à Mercurio remanſiſſe corpus melancholicum notum eſt. Melancholiam quidem è nervearum genere potiùs quàm noſtram videtur inducere Mercurius, cùm vi ſubtiliſſimâ in ultimos vaſorum nerveorum meandros agere videatur. Sed hæc in illam facilè vertitur. Certè ea omnia non faciunt, quin à foro medico exulem Helleborum non querar & revocari poſtulem. Viderint Sapientiores.

Nec defuere Medici qui ſcorbutum cum Me-

lancholiâ confundentes, ipsam Antiscorbuticis tollere tentaverunt. Ea porrò aliquandò medicamenta si mitia fuerint & cautiùs adhibita, successu non caruere. Quòd scilicèt hinc virtutem acidis dispositionibus oppositam obtineant, illinc verò saponaceam vim succi recentes plantarum semper præ se ferant; sed cùm nullum hîc extet præter ipsius sanguinis, partisque ejus crassioris vitium, cautè omninò cum volatili illâ antiscorbuticâ vi agendum est, ne motum immodicum intrà sanguinem concitet, sicque hinc tenuiora ex vasis per aperta semper spiracula cogat exhalare, illinc verò crassius residuum in motum concitet pessimo Melancholiæ exitu, ut alibi jam demonstratum est. Hinc igitur tota morbi nostri quantacumque sit curatio, in saponaceâ diluente, vegetantium præsertim recentium, imò & juniorum facultate reposita est, & aptâ purgantium atque methodicâ administratione, quæ purgandi docta methodus præsertim in præparatione laxante simul vasorum & humorum mitificante reponitur. Nec nisi longa catharticorum solventium repetitio, aut assidua humectatio conferre possunt, cùm humorum conditionem immutare non sit unius horulæ opus, sed diuturna requirat tum ægri, tum medicantis fastidia.

Verùm in mutandâ perversâ illâ liquidorum corpori inquilinorum diathesi non omninò, non semper nimis actuosæ medicamentorum efficaciæ confidendum est; imò si renuat morbus noster modò propositis cedere, unica spes nec vana illa quidem, in eo reponetur, ut quoniam pravus ha-

bitus vitium induxit, mutetur prorsùs habitus ille in alium, sicque institutum vitæ funditùs subvertatur etiam si attentioribus oculis inculpatum videatur. Sic enim, vitatâ tamen nimis subitâ mutatione, fluxilis illa sanguinei laticis substantia prorsùs mutabitur, adeòque sine ullo alio medicamento sanatio continget. Non hîc operosa veterum Methodicorum Metasyncrisis appellanda est, aut superstitiosa recorporatio. Sæpè morbus gravissimus est, symptomata vel vehementissima accersit; si tamen nondùm feralem in aliquâ parte sedem fixit sola causæ artificiosa remotio, ipsum prorsùs sustulit. Sic multis profuit Nabuchodonosoris ad exemplar, urbes & civium officia deserere, aëri aperto, campestri sese concredere, sectari apros, venatui indulgere, malorumque causas vivaces fugere, seque præsertim ipsum, atque Bellerophontæas animi sollicitudines. Rustica illa Naturæ prorsùs consentiens occupatio animi retundit affectus, ipsum leviter distinet; & ab ærumnis, labori pariter atque otio æquè adversa, avocat. Quos ingluvies atque luxuries fecit ægrotantes, præsertim si ex omni genere animantium conferta fuerit opipara mensa, herbis aut crudis, aut coctis uti fuit salutare, nec alium cibum intùs admisisse; quam salutarem pœnam superbo Babylonis Regi ad corporis ut & animæ salutem Deus videtur imposuisse. Nec unus fuit ille quem secundis in rebus suî impotentem fecit ipsa, quam frustrà speravere, felicitas melancholicum, res contrà adversæ, sobriaque ex paupertate vita, rursùs in pristinam sanitatem restituit. Cùm scilicèt languorem & atoniam quamdam inducat suî fidu-

cia, quam frangit & conterit rerum diffidentia activitatem persuadens. Nec minùs ipsi Melancholiæ medicinam præbuit lis exorta; bellum, quod militibus languida in pace desidia facit necessarium. Imò otiosi milites in navibus plus scorbuto afficiuntur, quàm navem agentes nautæ. Notandum est in hac vitæ subversione fieri debere, à graviori cibo in leviorem diætam transitum, ab otio in activitatem & exercitia, quæ semper & ubique prosunt, modò non illa violenta fuerint, aut eo tempore instituta quo motum bili nigræ addere parat errabunda Naturæ efficacia.

Lactis usus aliquandò curationem effecit, teste Galeno, & quidem Asinini, aut cui cætera postponit, Fœminei à corpore in corpus traducti. Nullam quidem à fœmineo lacte sic exsucto curationem ipse testis vidi. Sed qui indè sanatum omninò se dixerit, à mœrore diuturno confectum, & sceleti instar emaciatum probè novi fidei integræ virum & illibatâ fruentem sanitate. Hinc quòd dixerit in Aphorismis Hippocrates lac dare Melancholicis malum, de Vaccino quidem primùm lacte intelligendum est, posteà verò de iis quibus aut hypochondria, aut caput, quod sæpè, ut diximus, συμπαθεία laborat, ab humore melancholico impetuntur. Nam quibus viæ primæ liberæ sunt, illi tenuiora hujusmodi lactis genera bene ferunt & ab iis sublevantur, imò & patientiâ adhibitâ possunt omninò sanari.

Quæcumque autem fuerit, quam tibi sequendam indicaverit Natura curationis methodum, notare debet Medicus, sæpè interrumpendam esse

illam, & quasi à medicamentis quiescendum, ut scilicèt eorum actioni non assuescant prorsùs fibræ, ut aliquid Naturæ concedatur, indè illa sui juris facta propriis viribus in hostem agat. Nec tamen etsi omnia tranquillâ pace composita videantur, ea continuò removenda sunt; cùm sæpè redivivum malum ex suis resurgat ruderibus. Imò Melancholiæ ferax autumnus ingenti plures per annos diluentium, humectantium, saponaceorum remediorum agmine prævertendus, ne veteris memorem notam noxæ imprimat. Etsi enim animi affectus malum nostrum producere potuerint, mechanica labes etiam semel altè signata, animi affectus posset arcessere.

§. II.

De Melancholiæ Humoralis Hypochondriacæ Methodo curativâ.

Sævior est & in feralem exitum abire aptior quæ hanc illamve partem obsidet Melancholia humoralis, sed nullibi infeliciùs angit, quàm si in hypochondriis locatâ sede, hepar, lienem, ventriculi confinia occupaverit; patriam quidem, ut Veteribus visum fuerat originem, at certè vel recentioribus frequentissimam. Indè scilicèt toti corpori imperitat, & universalia concitat symptomata quæ à præpedito per venam-portarum circuitu pendentia, universam afficiunt machinam. Hinc licèt methodus curativa eadem sit, aliquas tamen sortitur differentias ex ipsâ sede occupatâ desumptas.

Primò enim abdomen directiùs patitur, & ut

in eo præcipua mali ſcena luditur, ſic ad eum directiùs medicamenta debent applicari.

Secundò, nervea ſentiens pars crudeli magis modo afficitur, undè complexio atque combinatio Melancholiæ nerveæ cum iſtâ humorali major, antiſpaſmodica efficaciora requirit.

Tertiò, obſtructionum atque infarctuum nunc ad phlogoſim, nunc ad ſcirrhum vergentium periculum majus eſt; undè & promptior & efficacior medela requiritur ne in peſſimum cancrum vergat malum, aut maſſam induratam vix poſteà reſolvendam.

Hinc ergò canones illi ſanciuntur; primò, vacuandum & ſanguine antè omnia ſublevandum abdomen, ut circuitus & liberior & facilior fiat per vaſa ampliſſima venoſa arterioſam ſortita dignitatem, & ipsâ ſtructuræ neceſſitate hærentiæ facillimè cedentia. Plus minùs tamen adhibenda ſanguinis imminutio pro ratione cauſæ, ægri ipſius, regionis, ætatis, ſexûs.

Secundò, longiori ad purgantium uſum opus eſt præparatione, ne ſcilicèt moles indurata tenuiori detracto evadat adhuc ſolidior, & ferè ſcirrhoſam firmitatem adipiſcatur. Mobilis ergò reddenda illa antequàm ad vacuationem nos accingamus. Sivè quod mobilitatis nomine Medici intelligunt, cæteris omnibus humoribus ad exitum promptior efficiendus & purganti vi ita auſcultans, ut primus exeat humor quem extra corpus abigere animus eſt. Hinc rarò in affectibus hypochondriacis ſtatim purgandum eſt, niſi tamen malum jam motu novo raptum, & mox in hanc illamve partem ſeſe deponere ſatagens, ὀργᾷν di-

cebant Veteres, Medicina occupet & abripiat, in patentes alvi vias: quæ quidem Naturæ agentis tempora ex præviis symptomatibus, ex perturbatione præsenti aliis meliùs divinasse videtur Hippocrates, & ad practicos usus revocasse. Statim enim, ut ex *Lib. III. de Morbis* patet, suadet Hellebori usum in morbis quos ipsa ejus descriptio ad hypochondriacos videtur revocare, sed mobiles, sed exitum molientes solos huic methodo subjicit. Nec aliter rem intellexit unquàm Galenus, ut ex fine Libri ejus *de atrâ Bile* patet, nec ipsa ratio aliter sensisse Medicinæ proceres hosce, tum ex locis citatis, tum ex universis eorum operibus indicat.

Tertiò, verò in hac Melancholiæ præsertim specie locum obtinent aperientia illa, quæ propriè sic dicta vasis stimulum aliquem impertiunt, dum simul fluidiores efficiunt partes concretas, undè vulgò solventia vocantur. Malo enim universali jungitur hîc malum peculiare, obstructio promptè in scirrhum abitura, undè summa est visceris hîc habenda cura. Nec mirum si inter hujusce morbi remedia, Resinosa gummi, amara aperientia à Veteribus commendentur, ut passìm ex modò enarratis eorum curationibus concluditur.

Quartò, ipso malo edomito atque profligato, rursùs ad roborantia recurrendum est. Nam quod semel viscus infarctum expertum est, in recidivas ipsâ acquisitâ debilitate pronum est, nisi robur ipsi addatur, undè infirmitas illa ferax malorum profligetur. Nec certè minùs profuit aliquandò, etiamsi nulla mali indicia sese aperta faciant,

curativam

curativam methodum iterare ingruente Melancholiæ patre Autumno, præsertim si non eam quæ jam sanata est, aliqua invexerit ab externis repetita causa, sed aut ætas, aut intemperies, in ipsam fecerit proclives, eòque magis remediis insistendum, quò graviorem faciunt recidivæ metum prævia symptomata.

His igitur semel positis nemini, ut speramus, mirum videbitur, si Veterum vestigiis insistentes, morbum à venæ-sectione auspicandum putemus. Hanc ex brachio plerique suadent, Hirudinum applicationem Cælius Aurelianus & Methodici, à Methodicis verò Stahlius & à Stahlio omnes aliis omnibus anteponunt. Utrique certè sua laus servanda est.

E brachio quidem in omnibus affectibus qui abdomen occupant, sanguinem esse detrahendum communis est praxis, à revulsionis quidem legibus exposita & explanata; sed à verâ experientiâ Hippocraticâ priùs deducta quàm intellecta. Hac quidem paucis minutis temporis ea affatim sanguinis copia educitur, quæ laxationem subitam inducat, compressionem fluidarum partium minuat, totamque molem quâ proportione è venis sanguineis salit cruor, crassioribus partibus minùs gravem, adeòque fluxiliorem efficit & humidiorem. Id aiebant Antiqui, sanguinem ventilare. Hinc ejus efficaciâ laxior aditus remediis patet, & corpus ad curationem disponitur.

Hirudinibus verò ad ani marginem applicatis, sanguis è directo educitur, & per venam-portarum hæsitanti ea conciliantur commoda, quæ à venæ-sectione pendent, & quam quærimus

libertatem, præcipuè sentiunt hepar, lienque. Verùm cùm rapido circuitu gaudeat sanguis, ut non facilè refellendis calculis demonstravere Physiologi, lenta hæc eductio non tantam toti corpori mutationem inducit, non tantam omni vasorum systemati laxationem conciliat. Non ergò tantùm de viribus detrahit; adeòque multis in casibus altera præcellit alteri. Hirudines scilicèt venæ-sectioni præferendæ sunt, quoties cum ægro infirmo atque debili res est, quoties hepar atque viscera abdominalia directiùs laborant, reliquæ verò corporis partes intactæ sunt atque vix affectæ, præcipuè verò sæpè morbum prodigii ad instar tollunt, quoties sese in hanc viam determinans Natura, viribus tamen deficit, quominùs tentatam vacuationem perficiat; undè irritis conatibus malum malo addit. Vel etiam sanationem perficiunt, si morbo huic nostro suppressæ hæmorrhoides locum dederint. Quam non rarò admittendam esse causam alibi probavimus.

Verùm nunquàm feliciùs, nunquàm in salutem efficaciùs concurrunt Hirudines, quàm ubi prægressa fuerit è brachio venæ-sectio, quæ dum in humores omnes egit æqualiter, jamque liberiorem effecit circuitum, viam aperit revulsioni quam ex abdomine efficiunt Hirudines. Verùm non licèt semper utramque simul adhibere. Tunc Naturæ auscultandum, quâ invitâ, nil recti in Arte efficitur. Sanctè enim obtestor omnes dogmaticos Medicos & interrogare auserim, an unquàm aliquid promissis dignum effecerint Hirudines, quoties in iis applicatæ fuerint subjectis quæ nihil cum hæmorrhoidibus, aut menstruis re-

tentis commune habuerint. In eo porrò earum virtus reposita est ut sanguinem è directo trahant, hæmorrhoidesque Arte procurent quas Natura concitare amaret.

Institutâ semel venæ-sectione, jam primum sibi locum postulant diluentia illa quæ simul vim leniter solventem obtinent, nec tamen aut stimulare, aut concutere machinam apta sunt, de quibus jam pluries actum, imò & ut in tanto rerum tumultu impossibile est ut concoctiones ritè & ex ordine peragantur, utile erit aliquod ex eccoproticis & laxantibus alvum medicamentis quæ sine irritatione agant, seligere,& frequentiùs usurpare, ut sunt Manna, Cassia, Tamarindi, imò & ex antacidis aliqua, ut sunt Magnesia alba recentiorum. Hoc titulo possunt etiam, sub magni Hoffmanni autoritate, in usum revocari Terrea Absorbentia, quæ vir celeberrimus in hypochondriaco morbo, usu frequenti commendat. Hæc enim tantùm prodesse possunt, quoties cum stomachali, aut intestinali vitio acido maritata, in seleniticum salem vertuntur, tuncque alvum movent. Hæc omnia diluentibus intermixta, aperiente saponaceâ solvente vi agunt, nec possunt dici purgantia cùm in intestinali tantùm canali contenta vacuent. Huc etiam duplici titulo conducunt aquæ minerales quædam, quæ bitumine & sale simul unitis, saponaceam, volatilem, penetrantem facultatem obtinent; ut sunt apud nos Vicienses, Plumberianæ, quarum priores dum solvendo humectant, alvum sæpè subluunt.

His verò dum prima curationis scena peragitur, mollescit hepar, mitificatur humor, laxantur

vasa. Adde simul si omne punctum tollere velis, frictiones lentas, tardas, in abdomen jejunum; manè oleorum mollissimorum ex Arabum præceptis applicationes; tum solventium resinosorum gummosorum, ut emplastrorum, saponacei, de Gummi Ammoniaco, Diachylum gummeum, imò & emplastrum de Cicutâ, de Meliloto, & alia plura hujusmodi. Asseveranter testatur Galenus se scirrhos viscerum sanasse, solâ vaporum è Gummi Ammoniaco in aceto soluto erumpentium frequenti suffumigio. Hæc omnia tentare quid vetat? Indè certè tutiùs atque faciliùs ad purgationem pervenies.

Hæc, corpore benè præparato & mobili reddito, tandem instituenda venit. Non ea verò per vomitûs violentos nixus operari sinenda est. Ne laboranti & tacitâ forsan inflammatione confecto hepati, aut rupturæ, aut suppurationis metus incidat. Præsertim si non alia vomitui suadendo concurrant. Hinc ergò vulgò ad Helleborum nigrum confugiam. Huncque in decocto exhibens pro re natâ libebit ei varia adjungere, quibus crescat aut regatur ejus efficacia. Sic ubi infarctus ingens & evidentia obstructionis indicia reperiuntur, purgantia in ptisanâ, aut jusculo aperiente miscebis cum reliquis classium modò recensitarum aperientibus. Huc rectè tum solventium, tum ad purgationem adjuvantium titula adeò jurè commendantur, salia illa neutra aperientia, quæ bilis efficaciam aut supplent, aut intendunt. Talia sunt Arcanum duplicatum, solvens efficax, & ipsâ suâ unione tenax: Sal Glauberianum multò diluendum faciliùs, salia

vegetabilia, aut ſelenetica quædam quæ è pluribus aquis educuntur. Si ſtomacho ſuppetiæ ferendæ ſint, edocebit te Aretæus cum Thymo Attico purgantia miſcere ; Abſynthio Helleborum junxere aliqui apud Veteres. Alias alii methodos adhibuere quæ omnes ut neutiquam ſingulis accommodatæ ſunt, ſic aliquandò quibuſdam conferunt. Balneis intermiſcere Helleborum, alterniſque hoc medicamentum offerre, alternis per balnea laxare, Tralliani methodus fuit non contemnenda, cùm ſic omnibus fiat ſatìs indicationibus. Redit ſensìm ſub hoc medicamento alacritas, ſicque morbus biliſque meraco Helleboro expellitur.

Generatìm verò in Antiquorum formulis quantùm cumulentur purgantibus draſticis aromatica miramur. Hæc ſub emendantium titulo in pharmacopoliis jactantur. Verùm duplici nomine illa ab his prædicabantur. Primò, ſcilicèt quòd ſi aliquandò aliquid minarum intentent draſtica illa medicamina, pendent illæ ab anxii ventriculi moleſtiâ, quæ tutò ab aromaticis ita mitigatur, ut certò aſſeverare poſſim, vix ullum eſſe purgans, cujus nauſeoſa, ructuoſaque indoles, à ſolo uſu, ſub ipsâ ejus exhibitione, unciæ ſemi aquæ ſtillatitiæ de Menthâ, piperitide præſertim, non conticeſcat.

Secundò, verò aromatica ut tonum æqualem inteſtinorum fibris conciliant, ipſis ſentiendi vim addunt, ſicque virtutem purgantem medicamentorum adaugent & extollunt, tormina verò præcavent, ut ſemel expertis manifeſtum erit. Sicque non adeò rejicienda ſunt ; niſi tamen obſtet

aliquid sivè à causâ repetitum, sivè à symptomate.

Emenso illo periculosiori purgationis stadio rursùs ipsa hepatis fabrica nos edocet, fortioribus utendum esse aperientibus; quibus ipsa bilis natura ad nativam crasim revocetur, & ejus stimuletur secretio; talia sunt amara illa salina quæ ex radicibus eliciuntur, ut Lapathi acuti, Chelidonii majoris, Acetosæ, Rusci, Ononidos; Cortex Capparidos, aliaque hujus generis plurima, quibus Libri Medicorum scatent. Salia neutra, texturæ præsertim levioris, qualia sunt, Sal vegetale, Sal Glauberianum, Terra foliata tartari. Ipsa alcalia, acido hostili infensa, si præsertim parcâ olei additione vim saponaceam acquisierint, ut Salia illa Tacheniana à Boerhaavio adeò decantata solventem hîc vim exercent. Nam notandum est hîc non omnia promiscuè esse usurpanda, quæ solventium titulo gaudent, sed ea sola quæ amaris oleoso terreo salinis particulis conflata sunt, adeòque extricandæ bili præcipuè dicantur, experientiâ rerum Medicarum magistrâ teste. Horum verò usus sæpiùs catharticis solventibus helleboratis intermiscendus est. Quæ dum alvum solvunt, intereà & meatus liberos præstant & humores mobiles, adeòque fortiorem aliquandò expulsionem efficiunt. Cùm autem plurimæ sint quæ utramque indicationem, sivè solæ, sivè addito aliquo è salibus neutris stimulo adimpleant aquæ minerales, frigidæ præsertim, nil mirum est si plurimi sint Practici qui eas cæteris quibusve medicamentis anteponant, ubi præsertim delicatioribus medicina adhibetur.

gustum enim multò minùs quàm reliqua quævis medicamenta offendunt illæ, diarrhæamque artificiosam aperiendo simul concitant, quâ fit ut humoris morbosi ne guttula una intrà corpus remaneat, sed totus everratur perpetuâ nec hæsitanti vacuatione. Tales sunt Vicienses, Vallenses, Cransaceæ, aliæque hujusmodi plures, pro regionis varietate variæ.

In harum tamen aquarum mineralium usu notandum est, eas vix unquàm aliquem obtinere successum, quoties morbo crudo & integro adhibentur. Tum enim cum sanguine vix ullam admittunt miscelam, sed per vasa raptæ, si urinæ vias citò non subeant, in angustiis thoracis hærent, ad bronchia, glandulasque salivales deflectunt, non sine summâ suffocatione; & pituitæ nomine vasa gravant, necnisi cum tussi atque nixibus vacuantur. At jam resoluto per laxantia, venæ-sectiones & cathartica, morbo, aperientium præsertim titulo gaudent, & corpus à reliquiis humoris & saburrâ melancholicâ liberant, summique medicamenti titulo gaudent.

Superest ut liberato per efficacem medicinam & diù protractam viscere, expulsâque Melancholiâ, arceatur mali reditus; sive, quod idem est, corroboretur viscus, fabricaque ejus minùs facilè cedat causarum externarum impulsibus. Ea autem summi momenti indicatio duplici ratione adimpletur. Diætâ scilicèt seu victûs regimine bene temperato & appropriatis medicamentis.

Præcipuum enim est rectè sex res naturales administrasse, ne noxa incidat; ut externæ vitentur insidiæ, aut quoniam vitari non possunt illæ,

ita tamen adversùs illas præmuniatur corpus; ne adeò acutè ſentiantur. Tum decubitus in hepar aut hypochondriaca viſcera præpeditur nunc præcaventis venæ-ſectionis prudenti adminiſtratione, nunc Hirudinum applicatione legitimâ, ſervatâ alvo liberiori, ne duritie ejus abdominales venæ conſtringantur, adeòque moræ ſanguini offerantur. Hinc alimenta levia laxantia ex herbis mollibus, fructibus horæis, tum crudis quàm coctis, hinc frequens Eccoproticorum uſus ad eum finem conducunt.

Medicamenta verò ex iis conflantur, quæ tonum ſolidis ſine irritatione conciliare poſſunt. Ea ne criſpationem inducant, multâ aquâ diluta offeruntur, ut ſunt infuſa Croci, Abſynthii, Salviæ, baccarum Juniperi, Chamædryos, Chamæpityos, aliarumque ſimilium plantarum, quæ levem vim aromaticam in vaſa exercent, inſignique amarore bilem diluunt, ei ſupplent, dum aquâ additâ humectant & tenſionem nimiam præcavent.

Huc antiſpaſmodica ferè omnia vegetantia locum obtinent. Sed præcipuam in ſe operis partem ſuſcipit Ferrum & varia ejus præparata quæ ſummâ ſuâ diviſibilitate id habent, ut quâ ratione, quâ doſi ea exhibere velis, penès te ſit. Tonus verò Martialis in ejus ſulphure, ut cum Chemicis loquar, repoſitus eſt, quod quò majori phlogiſti portione gaudet, quò plus terreſtri defraudatur craſſiori reſiduo, eò magis tonicum, eò minùs ſtypticum eſt. Hinc roborando viſceri, non verò aperiendo, aut laxando atque ſolvendo infarctui, quotidianus aquarum Martialium uſus

conducit, quod quidem medicamentum ita quotidianis usibus accommodatum est, ut nullam eo regionem caruere voluerit omnipotens. Hæ verò accuratè seligendæ sunt. Aliæ enim volatilem, summè mobilem & summè moventem habent particulam, aëream quasi, de quâ alibi jam egimus, quâ atoni quantùm exsuscitentur nervi mirum est. Hæ, melancholico existente humore, nocere plurimùm, imò & adaugere infarctus posse videntur, quibus sublatis juvant; si à causâ tamen solida constringente & alligante, qualis est importunus mœror, semper redivivus, semper edens fœcunda malis viscera, malum non debeatur. Aliæ ferrum sali solventi unitum possident, quæ possunt etiam aperientium titulo imò & laxantium maturiùs adhiberi, morbo jam ad finem inclinante, nec absoluto tamen. In tertio demùm genere, styptico terreoque principio devincitur ferrum. Hinc adstringentes atque stypticæ fiunt, & indè nullum hîc usum invenire possunt. Priorum exemplum Spadanæ, solventium simul Passianæ suppeditant, quo in vico etiam stypticæ, seu tertii generis reperiuntur.

§. III.

De Melancholiæ Caput occupantis Curatione.

Si vasa in cerebro & medullæ oblongatæ principiis mollia, facilè impulsui cedentia, nec ullâ donata vi elasticâ, ac minimè partium vicinarum adminiculo suffulta facilem stagnationi locum præbere notaveris, diversitatem aliquam in curatione sibi vindicare humorem melancholicum

qui capitis interiora occupaverit facilè sentiet. Locus verò solus, non verò morbi natura variatam medendi methodum postulat. Crassities semper debellanda, & ad aciditatem atrabilariam proclivitas arcenda. Verùm antè omnia operæ pretium est revulsionem à capite instituere. Hinc cùm morbi species venæ-sectionem postulet, educendus sanguis ab inferioribus partibus, aut ex poplite, ut aliquandò voluere Veteres, duce Aretæo, aut ex pede & saphænâ quæ hunc alluit, ut ex receptâ hodiè praxi commune est. Docuit enim experientia indè caput maximè sublevari. Hæc constans, uniformis à Veterum ævo ad usque nostra tempora, plus apud me valet, quàm pravis fulta talis doctrina revulsionum theoretica. Cùm autem præcipua venæ-sectionis efficacia indè pendeat, ut imminutâ resistentiâ sanguis faciliùs & liberiùs fluat, repulsusque fiat à ramis ad truncos, subitò magnâ quantitate simul educatur necesse est, ita ut faciei pallor depleri etiam interiora vasorum cerebralium arguat. Et si repetendam aut causa morbi, aut vires suadeant, eam minimis intervallis esse iterandam ratio suadet, modò ea admoveatur cautio, ne vires fatiscant atque vasa laxiora evadant; metus enim tunc est, ne non satìs ad se invicem appressæ partes globosam amittant figuram, novâque coagulatione coalescant.

Hæc verò nunquàm non instituenda, aut si occasio suadeat, repetenda est, ad præcautionem scilicèt quæ hîc in maximâ adhibendorum medicamentorum necessitate, summi facienda est. Etenim licèt eædem subsistant diluentium adhiben-

dorum indicationes, tamen elaterii in viſcere defectus, & præſentis ſtagnationis metus, faciunt ut hîc tardare malum ſit, moraque periculoſa fiat. Hinc Hippocraticis freti præceptis, ſi viſcera abdominalia ſana ſint, ſi homo aliundè integer, ad ea quæ corpus concutere poſſunt medicamenta, ſtagnantique per cerebri vaſa cruori ſtimulum inducere, convertimur. Verus hic locus datur vomitoriis vel potentioribus ipſique Veratro, præſertim ſi rebellis atque pervicax cauſa fuerit quæ caput affligit.

Enimverò concuti à vomitu cerebrum potenteſque ſuccuſſus in eum ab expiratorio nixu qui ſummam vomitûs partem conſtituit, ſi non probarent, & faciei rubor, & aurium bombus, & oculis affulgentes ſcintillæ, μαρμαρύγας vocant, demonſtrarent experimenta quæ olim circà hanc rem uniformia inſtituere Schligtingius, Hallerus, Lamurius, & ego poſt Schligtingium primus, tantis viris quantumvis impar. Quibus evincitur, vel leviſſimis reſpirationis nixibus parem conatum exerere partes omnes in calvariâ contentas. Hinc ergò diſcutiendæ intrà cerebrum ſtagnationi confert vomitus, ut & ſternutatio, imò & oſcitatio, & quæcumque actiones nixum expiratorium ſupponunt. Hinc in iis omnibus Melancholicis quibus cerebrum afficitur, modò abſit rupturæ metus, vòmere confert, nec unâ vice tantùm, ſed quò pluries repetetur actio illa emetica, nixibus atque ingenti ſtipata molimine, eò etiam præclariùs cum cerebri infarctu agetur. Servatis tamen ſemper Hippocraticis de vomitu

& vomendi modo præceptis, nullâ tenuandis exceptione.

Nec minùs exanthlato vomendi negotio catharticis locus est. Non jam de eccoproticis agitur, aut alvum subluentibus. Fortiora adhibenda sunt & ea quæ solvunt maximè, ita ut in ipsâ purgatione quædam quasi reperiatur revulsio quæ si fortis sit, experientiâ teste, & pallorem imò & maciem insignem & quasi subitam inducit.

Notandum etiam hîc est quòd nusquam alibi magìs manifestè quàm in vultu prodit vacuationis alvinæ exundantis effectus; etenim sub evacuante fortiter alvum medicamento, faciei lineamenta fatiscunt, oculorum nitor evertitur, & priusquàm in aliis partibus vel levissimus exoriatur effectus, macilenta faciesapparet, & ita penitùs mutata, ut hominem vix agnosci sinat.

Nec metuenda est potentissima catharticorum solventium efficacia, qualis est eorum quæ à Veteribus commendantur. Nam ea usque ad spasmos, ut ex descriptionibus modò memoratis deducere est, ab iis adhibita sunt. Præterea notandum est quòd, exerente in caput dominationem humore melancholico, quantumvis majora sint & vehementiora mobilitatis phænomena, tamen adsit minùs sensilitatis illius regularis quæ externis responsat irritationibus. Adest contrà ἀπαθεία quædam & torpor mœrori quidem, sed interiori conjunctus. Minùs ergò metuendum est à repetito succussu quem hinc vomitoria repetita, illinc cathartica nimis assidua possunt inducere.

Præter hæcce remedia in quorum uſu præcipua Melancholiæ in caput decumbentis curatio conſiſtit, alia etiam cumulanda ſunt. Nuſquàm enim pervicacius malum quàm in vaſis mollibus & omni cedentibus impetui. In hac præcipuè Melancholiæ ſpecie prodeſt ex præcepto Cælii Aureliani, ægrum in loco lucido collocare, oculos variis oblectamentis diſtinere & divertere, fibras variis oſcillationibus quaſi perpetuò arrigere. Nocet his ſomnus protractior, Opio præſertim atque narcoticis concitatus, cùm ea ex Veterum doctrinâ caput impleant, faveantque ſtagnationi ſanguinis per vaſa tumentia. Cùm porrò narcotica in Melancholiâ humorali etiam nerveis ſtipatâ ſymptomatibus rarò locum inveniant, tum verò nunquàm uſurpanda ſunt, cum humore melancholico caput oppletur; morbum enim potiùs procreare poſſint quàm arcere. Hinc ab Opio in hoc caſu aut ſopor nullus, aut turbata chimæris atque monſtroſis figmentis inſomnia, undè quovis pretio vigilias redimere velint. Nec minùs verò remanent tremor, vacillatio artuum, morbique evidens augmentum. Frictione leni uniformi in caput raſum ſomnus ſi advocari poſſit, advocetur; cùm hîc rarefactio noceat, imò & intùs repulſi ſanguinis noxæ, poſſint ſtatim aliqua ſymptomata producere. Cautè mercandum eſt cum balneis, tepidis præſertim. Frigidis uti tutius eſt, quanquam virtus illorum condenſans atque ſanguineas partes cogens, minùs ad capitis vaſa pertingat quàm alia corporis quæcumque. Motu majori inducto, ſanguine condenſato, vaſis roboratis magìs proſunt, quæ ex

alto in caput ipſum fiunt embrocationes frigidæ, in hac noſtrâ Melancholiâ famoſæ. Quæ ſi quid externi prodeſſe poteſt, palmam hîc cæteris præcipiunt. Illæ tamen ſummâ cum cautelâ adhibendæ. Si enim vividior earum fuerit actio, nec tono vaſorum proportionalis, ea rumpere poſſunt & fiſſuras in iis facere lethales. Ingenti igitur arte opus eſt in frigidioribus illis adhibendis balneis, quæ nimioperè celebrantur, in immerſionibus capitis, in embrocationibus, ne dum roborare conſilium eſt, rumpere vaſa tibi contingat, dum ſanguis ad interiora calida confugit. Hinc mors inopina ſuccedit, ut bis accidiſſe vidi. Primò quidem in puellâ viginti annorum, quæ ſi caput exceperis, cæterùm ſana erat. Hæc à menſtruorum defectu in inſaniam verſa erat. Dum autem gelidâ aquâ immergitur per medium hyemale frigus primâ die gelu per omnem diem perfuſa eſt, & quanquam nihil in pulſu mutatum erat, tamen cutis ad tactum frigida erat. Noctu dormit: primo mane evigilata rursùs in balneum præceps agitur. In ipſo balneo ſummè debilitata eſt, & vultu nigricante & livido deformis. Statim à balneo perempta. Cadaver recens, rigidum à me inventum eſt. Aliquid ſeri effuſi intrà calvariam repertum. Alterum ſimilem ferè caſum in viro inſano non ipſe vidi, ſed narraverunt fide digni adſtantes. An ergò balnea frigida adeò decantata, ideò ex Melancholiæ cerebralis curatione repudianda ſunt? Certè cùm ſuperficiem corporis vaſaque per illam diffuſa ſummoperè arctent, adeòque ad interiora calidiora humores remeare cogant, pulmones gra-

vare debent, circuitumque inhibere per illorum ambitum; adeòque reditus ſanguinis per venas capitis, quas aquâ immergere impoſſibile eſt, obſtant. Hinc caput implent ſaltem pro tempore, ut ipſe teſtatur faciei livor. Nec quanquam à concuſſis nervis furor ingens ſæpè in Melancholiâ hac noſtrâ exoriatur, viderim quid ad hunc compeſcendum poſſint illa, cùm raro pendeat furor ab humorum rarefactione, ſæpèque contrà debeatur nerveæ debilitati & corporis exhauſtioni.

Idem ferè dicere licet de methodo illâ quâ aqua ex alto in caput profunditur frigidior. Nam quanquam non ſit animus negaſſe, quòd aqua illa ſubitâ vi immiſſa ex alto, reſolutioni faveat, ſæpèque ſtagnationi medeatur, certè efficacior eſt ad hanc adimplendam indicationem quæ aliquo calore perfunditur, cùm calor ipſe ad reſolvenda quæcumque tumefacta conducat plurimùm.

Nec eſt quòd dicant ſubitâ illâ & inexpectatâ ſenſatione ægrotantes ad ſe revocari, & quaſi ex ſomno expergiſcere. Nam mente ſuî non compote, nova ſenſatio errorem errori addit; nec vividâ impreſſione omnes fortiter moviſſe juvat; ſunt quos contrà dulcibus illecebris allicere oporteat. Quibus ergò quidquid vividum nimis eſt, officit. Raro ergò frigida illa balnea tale in corpus exercent imperium, ut mentem attingat, nec eſt quod ab iis ſæpiùs peractam curationem quivis allegare poſſit, ferè enim nunquàm profuiſſe vidi, niſi inſania à merâ ſanguinis rarefactione & humorum orgaſmo, brevis illa atque fugax pendere viſa ſit.

Multis etiam ſpes illa illuxit, ut humor me-

lancholicus à capite revelli possit & solvi, vesicantium emplastrorum ad suras applicatione. Cui quidem methodo manus dabimus, quoties causa ab iis remediis attingi potest.

Scilicèt ubi ab humore quolibet retropulso melancholica labes sanguini indita est, seu impetigo, seu intertrigo, seu scabies intrà sanguineum laticem admissa, vitium effecerit; profuit sæpè ulcera arte comparare quibus causa mali à partibus nobilioribus ad ignobiles amandetur. Imò & has humor ater aliquandò occupare visus est. Tunc verò vicinia omnis emplastro subditæ partis ultrà modum turgescit, & ferè scirrhi in modum induratur, inflammationemque concipit. Sub epidermide in bullas elevatâ eschara reperitur spissa, tenax, assiduò renovata. Margines duriores & quasi-callosi assurgunt. Sæpèque ingenti partis per humorem rodentem depastu liberatur totum corpus à Melancholiâ.

Verùm solvente etiam vi cantharides agere possunt, quâ sanguinis partes evidenter tenuant & solvunt; simul etiam languidioribus vasis stimulum addunt, undè etiam nervis oscillationem nata sunt conciliare, quòd ut aliquandò nocivum, aliquandò etiam utile esse potest, adeòque artificiosâ Medici prudentiâ egent ut adhibeantur Dropaces, Phænigmi, Vesicantia.

Fatendum tamen est rarò in Melancholiâ confirmatâ prodesse illa posse, quæ in incipiente maximi esse præsidii possunt. Quid enim præstare illa queant in varicosis cerebri vasis, in immeabili sanguinis crassitie, cùm acor totam invasit massam, aut ita visceris cujuscumque penetravit

netravit ſubſtantiam ut quaſi jus civitatis adeptus ſit.

Tunc enim nihil aliud ſupereſt niſi ut ſpecificis ſolventibus res paragatur, ſimulque totius corporis mutatione ita universâ, ut nihil omninò priſtini habitûs remaneat. Solum vertere aiebant Veteres, id eſt, aërem, victum, mores prorsùs mutare. Tunc enim principia ſanguinis immutari funditùs neceſſe eſt, quæ quoniam in pejus abire non poſſunt, meliorari conſequens eſt. Nec mirum eſt melancholicos aliquos, dum per delirium homines peroſi, in montes atque ſylvas fugiunt, aëre aperto pernoctant, frondibus & ſimplicis herbæ victu utuntur, pocula præbentibus fontibus liquidis, ad priſtinam omninò ſanitatem fuiſſe deductos, ut Nabuchodonoſori contigit, & iis qui ex divitiis atque luxu dejecti ad feliciorem inopiam, laborumque anguſtias deducti, indè ſanitatem adepti ſunt, quam ſine iſtis conditionibus vel efficaciſſima reſarcire non potuiſſet medicina. In hiſce porrò vitæ mutationibus non ſemper lentè curatio procedit, ſed ubi jam dimidium virium recepit Natura, tunc ſui juris facta criſim accerſit, vel ad cutem, vel fluente atrâ materiâ per alvum. Sic quotannis aliqua criſeos ſpecies fit poſt hyemem primo vere, dum laxatis per calorem, ſolidorum habenis, ſimulque tenuatâ liquorum mole, herbæ recentes vi ſaponaceâ bilem penetrant, eamque cum ingenti corporis levamine foràs amandant.

§. IV.

De curatione Humoris Melancholici in varias partes decumbentis.

Humor melancholicus alias quoque partes præter memoratas occupare poteſt, imò ferè nulla eſt in quam deſævire non poſſit. Optimum quidem erit, & inter ingentia indulgentis Naturæ beneficia numerandum, ſi quandò ipſe ſibi viam per alvum atque inteſtina cudat humor niger, & ex corpore, facto impete prorumpat. Quantumcumque enim veneni vis ſæpè dum molitur exitum, ipſas per quas fertur partes, rodat & exulceret; tamen poſt tormina crudelia, poſt cruciatus enormes, dulcem pariet exacto certamine victoriam. Tunc verò nihil Arti ſupereſt, niſi ut gratuletur ægro, Naturæque vires admiretur. Simul verò vias & lubricantibus mucaginibus demulcebit, inviſcabit & quaſi vernicem obtendet eroſæ intimiori inteſtinali tunicæ, & quem mucum natura hîc locorum affudit, imitando æmulabitur; ſed ſive fræna Naturæ injicere præpoſterâ ſedulitate tentaverit, certam intentabit perniciem, felix ſi ingentibus auſis excidat: ſive morantem impellere Ars ambitioſa tentaverit, periculum ingens imminet, ne ſana cum ægris ſimul abripiat, & ordinem Naturæ ſuſdèque vertat. Stabit ergò ſpeculator Medicus, & in omne paratus ſubſidium, nec audax, nec negligens, & nunc fatiſcenti Naturæ vires, nunc irritationi lenimen afferet. Certamine autem pacato, fugatâque procellâ, corroborandis vaſis

atque cavendæ recidivæ, ex modò allatâ theoriâ totus intendet. Cùm autem viſcus aliquod invaſit humor niger, vel impetu facto & veluti criticè, aut ab unâ parte priùs affectâ, aut ab univerſo corpore in illam amandatur, vel in ipsâ poteſt naſci, foveri, enutriri.

Prioris exemplum tam in acutis morbis quàm in chronicis ſuppeditant, hinc anthrax, atque ſphaceli & ſyderationes partium in acutis ſubitò enaſcentes, indè verò cancri poſt longa melancholica ſymptomata producti, eruptiones, Elephantiaſeos ad morem poſt Melancholiam invadentes, partium indurationes, puſtulæque morbum ſolventes, quarum deſcriptio alibi fusè expoſita eſt.

Poſteriorem ſeu in ipsâ parte natam comprehendunt cancri ſcirrhis ſuccedentes, qui in ſanis hominibus quotidiè reperiuntur, & quibus avulſis peſſima illa atræ bilis ſpecies ſuccedit, quæ aciditate & acredine notabili vel ipſammet oſſium ſubſtantiam peredit, ſive in cute, ſive in glandulis quibuſcumque hæſerit illa. Undè duplex nobis curationis argumentum exſurgit.

Priori enim curandæ prima fuit indicatio, melancholicum ipſum humorem curare, cujus curationem jam expoſuimus. Et dum operoſam molimur ſanationem, intereà omni ope & operâ allaborandum eſt, ut ſi partibus nobilioribus impendet funeſta criſis, ab iis avertatur & transferatur in ignobiliores. Undè matura hìc cauteriorum & veſicantium applicatio requiritur, quæ ſi protinùs inuſta fuerint, ſummam ſæpè utilitatem attulêre. At diverſa eſt curandi methodus

ſi melancholicus humor, ſeu potiùs atra bilis in anthracis aut ſphaceli formam decumbat. Utut enim metuenda ſit criſis illa, tamen ſola illa ſupererat in atræ bilis motæ ſanandæ ſpem. Et ſi ſemel in partem tota ſimul depoſita fuerit, roborando partium afflictarum tono & reſarciendæ fluidorum craſi, maximè efficacem demonſtravit experientia Corticem Peruvianum. Non tamen ſpecificâ ullâ vi donatur ille quâ melancholicum humorem profligare atque debellare poſſit, ſed adverſùs ejus inſultus firmiorem reddit vaſorum compagem. Hinc prima ejus actio eſt mortuum à vivo ſeparare atque ſejungere, dum jura Naturæ reſtituit. Ars verò ita illius virtutem dirigere edocet, ut ejus tinctura quaſi perpetuò intrà ſanguinem infundatur, nec hujus virtute vel unico temporis puncto vitale fluidum careat. Undè drachmam ejus ſæpè ſingulis tribus quibuſque horis cum ſucceſſu exhibent. Sed de illius virtute adeò fusè alii ut illi diutiùs immorari vix neceſſarium ſit.

Huc verò poſt Kinakinam cætera quæcumque antiſeptica locum inveniunt. Imò & virtutem Kinakinæ intendere queunt, ut ſunt Camphora, Balſama quæcumque quibus ipſa etiam cadavera à putredine præſervantur, Aromatica volatiliſſima, imò & præcipuè ſalia illa quæ tum volatili ſubtiliſſimâ parte juvant, tum etiam alcalicâ quâ acidi humoris melancholici vim infringunt. Tale eſt famoſum illud ſal volatile oleoſum Sylvii, exacto proximè ſæculo adeò decantatum.

Nec tamen omnibus antiſepticis ita promiſ-

etiam impertiit virtutem Natura, ut non illi hanc, hi alteram eminentiùs obtineant. Sic vigente inflammationis vehementiâ omnia urente, ex solis humectantibus, diluentibus, imò & ex ipsis acidis reperitur præsidium. Nitrum, Sal sedativus, Liquor anodynus Hoffmanni, sola sunt quæ ex salinis hîc paginam implent.

Proximo loco Camphora usurpabitur. Hæc enim licèt penetrabili vigeat fragrantiâ, nullatenùs tamen inflammat. Sed crisi jam factâ locum invenit Kinakina, dum exteriùs gangrænam condientibus, balsamis imò & causticis partem ita adurentibus ne serpat, in ipsâ suâ sede adorimur.

Portus salutis affulget ubi limbus rubellus roseus apparet, vique Naturæ ex profundo ad exteriora pus emergit. Hîc Amaris, Stypticis, adstringentibus ad interiora locus patet. Tuncque vera evadunt Antiseptica, sæpè Cardiacis miscenda, quæ scatent partibus volatilibus, fragrantibus, spirituosisque subtilissimis, cùm impurum virus in parte stagnans, vires totius corporis vulgò opprimat, atque prorsùs destruat halitu putidissimo.

Verùm si à chronicâ Melancholiâ crisis facta fuerit, vel partem unicam scirrhi formâ occupat, vel per partes disseminatur crustarum vel pustularum formâ.

Scirrhi resolutio impossibilis est. Verùm si resolvi se sineret, tunc sæpè magno machinæ malo resolutio illa tentaretur. Cùm humor noster tenuatus quidem, sed pristinæ nondùm oblitus ferociæ ferretur huc & illuc. Occupatam sic resolventibus glandulam nascentem vidisse memini. Hac

apparente corpus quod Hystericis, ut videbatur, jamdudùm convulsionibus laborabat, ab iis liberum & sanatum fuerat. Glandulam post quatuor integros menses remedia exegere. Rediviva eodem pede quo tollebatur glandula, symptomata jam gravissima, jam certam minitantia perniciem, seram tentatæ curationis incussere pœnitentiam. Hinc quo gradu sanantur hujusmodi glandulæ, roborandum est corpus, aut saltem adversùs vehementiores humoris melancholici insultus Cauterio præmuniendum est. Aliundè verò nullam aliam illæ sibi postulant curationem, quam quæ simplicibus glandulis competit. Vidi felicem unius exitum, dum enim remediis illa plures per annos firma & stabilis præter spem auscultat, innumeris fœdis & durioribus pustulis cutis externa fuit infecta, quæ tamen tædioso apparatu post quindecim integros menses, tandem curatæ sunt, nullis jam existentibus glandulæ vestigiis; nec casum hunc pustularum sævissimarum sanatis supervenientem obstructionibus adeò rarum esse practici omnes Medici uno ore testantur.

Felicior scilicèt est exitus ille cùm non in interiora decumbit humor, sed universa, aut saltem maxima cutis pars in se malum suscipit. Onera enim divisa minùs gravant. Importunus quidem angit pruritus, vexant vigiliæ, scabrities deformis cutis, vultum & artus dehonestat. Longa toleranda sunt curationis fastidia, sed mors abest. His methodus curativa competit, qualem in Melancholicis descripsimus simplicibus.

Fugienda sunt quæcumque irritare & inflam-

mare poſſunt in primo medelæ ſtadio. Balnea & tepida quidem cuti rugoſæ, fiſſæ & in cruſtas lymphaticas abeunti proſunt, longa illa & ſudore, ſi locus patet, excepta. Tum frictiones leves, quibus motus hærenti liquori & ad perſpirationem apto reddendo conciliatur, ſuadendæ. Aliquandò etiam mollibus oleis ungi profuit, modò non diutiùs cuti applicata relinquantur. Tum ſtrigili illa leniter abradantur. Laudantur interiori medicinâ carnes Teſtudineæ in juſculi morem decoctæ; his lenis mucago ineſt, & principia adſunt molliora, quibus mitigetur humorum acrior craſis. Sanguinem vulgari vocabulo *purificare* dicuntur. Emolliunt certè & humectando proſunt, verùm nunquàm aut Hellebori efficaciam, aut medicamentorum aliorum corpus vacuantium vim ſupplere valent. Idem eſto judicium de carnis Viperinæ eſu, quem ſuſtuliſſe elephantiaſim autor eſt Aretæus, ſed obſervatione nimiùm infidâ. Juſcula ex illâ confecta ſumant ægri, per me licet. Modò non illis obrepat error à Veteribus receptus, ſale ſuo volatili Viperas agere, quem nullum niſi concrematæ habent, ut cætera omnia animalia. Sed cum Virorum clariſſimorum ſuffragio fulta ſit hæc mea opinio, plus illis famæ quàm virtutis ineſſe, hanc fidentiùs proponam.

His tamen in caſibus melancholicis ad cutem liberato corpore prorumpentibus, ſine nullâ luis Venereæ ſuſpicione, curam inſigni ſucceſſu peregiſſe vidi ſemel, fruſtrà tamen in aliis caſibus tentatas frictiones mercuriales, lentè atque ſenſim adhibitas. Nullum aderat nerveæ Melancho-

liæ veſtigium. Sanitas poſt eruptionem modò memoratam illibata perſtabat. Sola cutis deturpata. Inter utramque frictionem quies longa intercedebat. Longa fuit curatio, ſed malum penitùs abactum ſine ullâ aut Melancholiæ præcedentis, aut ſecuti morbi recidivâ.

Verùm ubi in parte ipsâ Melancholia naſcitur, longam ibi & jam à diuturno tempore contractam labem indicat. Imò ſi jam intùs radicatum concipi poteſt virus illud; indomabilis adeſſe debuit obſtructio, quæ remediorum reſpuat actionem, & ipsâ ſuâ corruptelâ ſine ullâ Naturæ vi colliqueſcit. Hinc eſt quòd Hippocrates dicat cancros illos occultos, medicamentis attingere nefas eſſe, ſed ſinendos eſſe. Nulla enim hîc *organiſatio*, ſed in parte verè ſcirrhosâ prorsùs illa deſtructa fuit; nulla hîc vaſorum oſcillatio. Et ferociſſima eſſe debet indè exorta materies, cùm craſſa per ſe & ſtagnando tenuata, jam per univerſum ſanguinem diſpergitur. De quo quidem conſentientes habebimus, quoſcumque horrore & formidine impleverit talium malorum aſpectus. Hic eſt ille quem ſine triſtiſſimo animi affectu nominare non poſſumus, uteri cancer mulieribus adeò deteſtatus. Hepatis, ventriculi, aliorumque viſcerum interiora ſi occupaverit, mortem facit maximè optandam, tardamque infelicium votis. His aſſidere, ille eſt Medici labor, de quo jure dicere poſſit Hippocrates ex alienis miſeriis proprias lucratur calamitates.

Hi ergò ſcirrhi jam corruptelam minitantes, quantociùs, ſi fieri poſſit, excidendi; antequàm veneni portio vel minima intrà ſanguinem irrep-

ſerit. Secùs ferro parcendum, ne occiſi ſpeciem ſubeat quem ſua ſors interemit. Si non poſſint excidi, quid poſſunt Artis ſollicitudines vaſorum organiſmo penitùs ſilente? Adſunt tamen quotidiè Ardeliones, qui quæſtum ex humanâ deſperatione quærentes, falſo nomine ſpecifica venditant, quibus fidem adhibere Medico indignum eſt, qui falsâ ſpe ægros lactare non debet. Si tamen molem hanc concretam reſolvendi ſpes aliqua affulgeret, quærenda certè foret ex alcalicis medicina. Sed cùm hac de re plures doctiſſimi Viri fuſiùs egerint, nihil hîc ampliùs addemus. Cùm jam tractata ſub noſtris obſervationibus miteſcere poſſe deſperemus.

Nec ſpero apud verè dogmaticos Medicos, nobis deerit excuſationi locus, ſi hac in exponendâ curativâ methodo, nullatenùs in tot ſpecificis inſudemus quæ ad varias hujus morbi noſtri ſpecies ab Autoribus etiam Medicis propoſitæ fuêre. Hæc enim & à rationali methodo quam ſolam ſectamur, aliena ſunt & experientiæ teſſeram non obtinent. Repudianda igitur & à foro Medico in perpetuum exilium abigenda ſunt.

CAPUT IV.

De Curatione Morborum melancholicorum, novo nomine distinctorum.

Ubi semel humor melancholicus ita veterascendo invaluit, ut jam fixam firmamque sedem obtinuerit, nullâ ratione ejus natura mutatur, sed tunc varia sortitur nomina, nunc à sede quam occupat desumpta, nunc à præcipuo quo distinguitur symptomate. Sic si uterum occupaverit, affectionem infert hystericam. Si rationem penitùs conturbet, Mania vocatur; si corpus languidum marcessat, Phtisis aderit melancholica. Demùm si regressu per venas præpedito, aqua exundet undequâque, fit Hydrops. Duplex ergò indè apparet constituenda morborum horumce classis. Alii scilicèt ab eâ nullatenùs diversi sunt, alii ab eâ pendent tanquàm causâ, sed ab ipsâ reverâ differunt. Undè curationem eorum satagentibus instituere alii ab aliis summè distinguendi sunt. Priores enim vix aliquid à Melancholiâ diversum sibi vindicant. Posteriores verò sibi methodum peculiarem destinatam tum causæ, tum effectui postulant. Hinc nobis articuli duo nascuntur, paragraphi plures.

ARTICULUS PRIMUS.

De Curatione eorum Morborum qui nomine tantùm à Melancholiâ abludunt.

§. I.

De Curatione Affectionis Hystericæ Humoralis.

QUAMVIS hujus affectionis ſymptomata ferè eadem ſint atque ea quæ Affectionem hypochondriacam comitantur, tamen ut cauſâ ſic aliquibus effectibus differt. Cauſa enim ſemper eſt uteri muliebris gravamen. Effectus, coxarum atque lumborum dolor aſſiduus, conſentiente hypogaſtrio, in quo pondus ad inceſſum adeſt, non ſine cruciatu per intervalla apparente.

His nigrorum exitus levamen affert, imò & aliquandò ſolutionem, quæ ſi non fiat, meritò timetur miſeris cancer uteri.

Hippocrates qui hoc morbi genus deſcripſit, mixta antiſpaſmodicis fœtidioribus quæ vulgò antihyſterica vocantur, purgantia valentiora præſcripſit, ut Cyclamen & Peplion, quæ certè exprimendo utero, & ei vacuando apta haberi poſſunt.

Nos verò timidiores & præſertim mulierum noſtrarum infirmitatem meritò exhorrentes, laxationem vaſorum & humoris mitificationem antè omnia magno apparatu molimur. Nec niſi jam fluente materiâ reliquias ejus à tergo per

Cathartica ſectamur. Hinc balnea, ſemicupia; exteriùs; interiùs verò laxantia ſaponacea maximam curationis partem implent. Adjungi tamen his antiſpaſmodicum ſæpè poſtulant horrenda nerveæ Affectionis aut complexæ, aut à noſtrâ naſcentis ſymptomata; hoc ex fœtidis & volatilibus petitur, & ſi ſymptomata illa nervea ceſſent, utilitatem jam nullam habet. Cautè verò admodùm ſuſpensâ manu, nec niſi cum timore purgantia uſurpantur, & balneis tantùm adminicula præbentibus.

Verùm cùm niſi ſolutionem ſumat per nigrorum excretionem morbus noſter, ſoleat in infandum atque miſerrimum morbum, Cancrum uteri vocant, abire, efferato ſcilicèt atque ipſam uteri ſubſtantiam & indurante & deſtruente malo, longâ ſæpè pernicie, miſeriſque cruciatibus, quibus compeſcendis vel ipſum opium inefficax ſit, familiare eſt omnibus ferè Practicis ut ſimul atque, præcipuè versùs finem ætatis quâ menſtrua deſinunt, eminet uteri gravamen aſſiduum, coxarum atque lumborum dolor, ad ſuras, imò & talos uſque protenſus, mœſtitiæque atque animi terror; tunc inurant cauterium unum aut alterum, quibus revellatur humor ab utero, & ad ignobiliores partes amandetur, Veterum inſtituta ſecuti, qui vel in ipsâ phtiſi ſimilia inurebant cauteria. Verùm in imminente morbo quæ proſunt illa, nocent ſi jam conſtitutus ſit. De viribus enim non de malo demunt, quod omnibus cauteriis multò potentius eſt.

§. II.

De Curatione Maniæ Melancholicæ Humoralis.

ANTIQUISSIMIS Autoribus Mania pro Melancholiâ habita fuit. Undè etiam Cicero, L. III. *Tusc. Quæstionum*, Latinos ait eam affectionem Furorem appellare, quam Græci Melancholiam. Quamvis verò rem nimis extensè Orator sumpserit, tamen ipsi Tralliano nihil aliud est Mania quàm extensio Melancholiæ ad majorem feritatem. Hinc si rem autoritate dirimendam suscepissemus, inutile foret de Maniâ melancholicâ vel verbum agere. Qui unam exegit, alteram videtur exegisse. Verùm & non omnes Maniæ ab humore atro pendent, ut alibi diximus, & non omnis Melancholia furoris nomen habere potest (*a*). Hinc ergò licèt Tractatio nostra de Melancholiæ curatione curationem etiam Maniæ hujus, de quâ agimus, comprehendat, spectanda supersunt quæ competunt ipsi soli. Non enim semper à gradu mali, sed à specie fit homo Maniacus; cujus ergò desinentiæ causa ab ipso corpore repetenda; quod ubi signa dederit, sive hæreditatis jure, sive præviis symptomatibus, se pronum in Maniam abire, præmuniendum est. Ubi miserrimè ægrotaverit, compescendum atque sedandum est. Ubi verò in sanitatem revocatum fuerit, à metu recidivæ si fieri potest,

(*a*) Legatur hîc illustr. Morgagni Epistola *de Maniacis, Melancholicis* Operis nuperrimi Octava Lib. I. Quod Opus venerandi Viri eximium nondùm erat advectum apud nos cùm hæc scriberemus.

liberandum. Tria enim hæc pessimæ huic Melancholiæ conveniunt præter ea quæ reliquis ejusdem mali speciebus conferunt.

Præmunire corpus adversùs insaniam imminentem sæpè admodùm difficile est. Cum prædispositio illa corporea, præsertim si hæreditatis infortunio connata, ipsis nativis staminibus altè infixa sit. Tunc omnis in eo cura reponitur ut avertantur causæ quæ humorem melancholicum possunt corporis conditioni superaddere. His præsertim sacrum est axioma illud, *Ne quid nimis.* Hos aut negotiis implicare quæ affectus animi moveant, aut nimis magnis motibus exercere nefas. Roboranda sunt stamina præsertim aëris mutatione, exercitio levi, non agitante. Aër purus, non nebulosus, montanus iis præcipuè conducit. Flecti facilis indulgentia ratione tamen moderante ne in absurda præcipites ruant, adhibenda; præcipuè verò præceptoris hæc esto cura, ut studeat quâ parte ad furorem inclinet animus illi commissus, hancque præcipuè temperare studeat, non minas aut verbera intentando, sed oppositarum virtutum laudibus, sed avertendo ab iis quæ possunt propensioni pondus addere. In hoc verò ars consistit ut vis illata non sentiatur, ne indocilis animus negata occulto ardore concupiscat. Præcipuè verò ipsi de insaniæ metu, sedulò vitandum est ne aliquis imprudentiùs loquatur, cùm nihil plus animos possit prosternere, quàm sese invisum atque suspectum reputare.

Cùm verò tristes animi affectūs huic insaniæ speciei procreandæ aptiores cæteris sint, si præ-

ſertim inexpectati & percellentes, hos ſemper arcendos ſuadet prudentia. Sed nulla ſæpè cura poteſt humanas præcavere calamitates. Effectus ſaltem compeſcere poſſumus diſpoſitioni corporeæ contraria adhibentes, nunc venæ-ſectionem, nunc laxandis fibris idonea, nunc anantiſpaſmodica; rarò verò narcotica, quæ ſimul inebriantem vim atque rarefacientem fluidorum præ ſe ferunt.

Generatim omnibus iis quos ad inſaniam pronos noveris, alvus libera ſervanda, ne concipiat acredinem intùs cumulata bilis, ne turgeſcat acri materie abdomen, aut circuitus per venam-portarum ſanguinis præpediatur. Menſtrua fluant debito tempore & ritè in fœminis. Verùm tum ad alvum movendam, tum ad menſtrua provocanda, ab irritantibus ſummâ curâ abſtinendum. Balnea contrà, ſemicupia, fomenta hìc maximi ſunt usûs, oleorum etiam molliſſimorum apud Antiquos, & præſertim Arabes, teſte Avicennâ, maximus fuit uſus.

In genere verò, quoniam ad Maniam ipſammet ab humorali causâ pendentem, ut plurimùm requiritur diſpoſitio in nerveâ atque ſentiente parte, omnia proſunt mitiùs adhibita antiſpaſmodica ex eorum genere quæ roborando agunt. Nec non & proderit fibras maturè roboraſſe equitatione, natatione, ſine tamen ullo metûs concuſſu, tum & frequentibus aëris mutationibus & delectante variorum objectorum mutatione, qualis per itinera conciliatur ſanitatis causâ ſuſcepta, modò pericula devitentur, tum quæ vera ſunt nec efficta, tum quæ ſibi nimiùm vivida

fingit imaginatio. Nec in ipsis Litterarum studiis abstrusiùs immorandum aut inquirendum. Cùm ea quæ fortiùs animum occupant atque distinent, ad fanatismum & enthusiasmum devehant, nec raró evenit ut nimiâ Poëticorum Operum admiratione aliqui insaniam contraxerint. Sæpè lenimen ingens mali attulit Musices studium (*a*); quæ nervis amicam sonat homotoniam, & regit errantes, modò compescendo animo idonea, modò apta discutiendo torpori. Præcipuè verò semper iis recta ratio antè oculos cum aliquâ alacritate ita ponenda, ut eam quoquoversùm se vertant, semper objectam reperiant, nec ab eâ discedere fas sit. Inhumanum verò foret & cordato viro indignum, miseros contemptu prosequi, illisque opprobrium infligere, nec aliquid magis ipsos ad insaniam adigit, quàm sensus ille qui eos de propriâ existentiâ verecundos facit & erubescentes.

Hæc autem agendi norma non solùm in prædispositione ad morbum servanda est, sed etiam in imminente morbo & per universum ejus decursum tenenda est. Quod enim mihi aliquis fide dignus, si qui in talibus præter Medicos fide dignus foret, narravit vidisse se Rectorem agrestis Parœchiæ, (Curatum vocant) solitum insanos quoscumque ad sanitatem revocare fustibus, verberibus atque jejuniis, ut pueros instituebant Persæ, teste Xenophonte, certò asseverare possum nullâ tamen experientiâ fretus, quòd ille hac

(*a*) Ἀρισὸς εὐφροσύνα
Πόνων κεκριμενῶν
Ἰατρός. αἱδὲ σοφαὶ
Μοισᾶν θυγατέρες ἀοιδαὶ
Θέλξαν νιν ἁπ]όμεναι.
Pindar. Nem. 4.

ratione

ratione non omnes perduxerit ad ſanitatem, imò & ſimpliciter Maniacos hac methodo acutiùs ægrotaſſe, teſtantur etiam ii qui incluſis per vim & vincla recuſantibus aſſidere coguntur.

Sed jam morbus imminet, jam non obſcura ſuî dedit indicia. Plures tamen inſani delirio corripiuntur protinùs. Una omnium vox eſt tum Methodicorum, tum Dogmaticorum, tum Empyricorum pertundendam eſſe venam. De ejus delectu differunt inter ſe; pro ſede morbi tamen varianda eſt. Generatìm eam quæ in fronte patet, plures poſt Aretæum ſelegere. Hanc Mediam Veteres vocavere. Recepta ſuo tempore praxis fecit ut Juvenalis exclamaret : *Mediam, Medici, pertundite venam.* Hanc etiam Trallianus commendat & Arabes. Haly-Abbas tamen Arteriotomiam quâ temporalis arteria ſecatur prætulit, ita etiam ſentiente, ut videtur, Galeno. Res tamen multùm differt, nam ſanguis paucus, ſed affatim ex arteriâ prorumpit. Stillare poteſt multus, ſed paulatim ex venâ frontali.

Hac venæ-ſectione peractâ, cucurbitas, nunc omoplatis, nunc cervici, nunc ad hepar aut lienem affigebant. Nos verò niſi cauſa aliter ſuadeat, ſanguinem è ſaphænâ pedis, aquæ præſidio calentis, ubere copiâ educimus. Non ſemel, ſed bis & ter, & ad libras integras extrahimus affatim. Nec multa viribus tribuimus: præclarè cum ægris agi autumantes, præſertim ferocibus, ſi debilitate inductâ vires importunas fregerimus. Verùm ſi dicere fas eſt quod mihi ſedulum hujus nimiùm repetitæ examen extorſit, nec contradicendi ſtudio natum, nec ullius præ-

conceptæ opinionis favore obſcuratum, nunquàm has juvare vidi venæ-ſectiones, niſi pro causâ evidenti plethora fuerit. Imò nocuiſſe aliquandò crediderim. Fruſtrantur enim viribus ad toleranda remedia neceſſariis ægri. In nerveâ Melancholiâ quid poſſit venæ-ſectio, alibi dictum. In Melancholiâ humorali, mutanda ſanguinis compages, venæ-ſectione mediocri laxanda vaſorum ſtrictura, ventilare ſanguinem aiebant Veteres, non exhauriendæ venæ.

Admiſsâ igitur in ipſo morbi initio venæ-ſectione, tum ne plethora aliqua lateat, tum ad revellendum, ab iis quas impetit partibus, humorem, imò & quia laxatis vaſis, minùs ingruit à vehementi medicamentorum concuſſu periculi; nec eâ per morbi decurſum repudiatâ, ſi videtur eam requirere remediorum adhibendorum vis, ab eâ pro tempore ſaltem ceſſandum puto; præparat enim ad alia, non curat. Si revellentibus opus eſt, fomenta ad partes oppoſitas, hirudines ad cutem dum ſanguinem lentè avehunt, balnea pedum, frictiones, & neglectæ nimis hodiè cucurbitæ, adeò vel ab ipſo Hippocrate decantatæ, adhibendæ, repetendæ & quotidiano uſu applicandæ, ut morem mos vincat, novaque inducta conſuetudo priſtinam deſtruat.

Laxato per venæ-ſectionem vaſorum ſyſtemate, cauſæ rationem habebant Veteres, ſeu potiùs ſedis quam invaſerat humor melancholicus; generatim tamen ex laxantibus & humectantibus, tum victu, tum medicamentis præparatio ad majora conſtabat. Hinc decocta Borraginis, Bugloſſi, Endiviæ, Sonchi, Taraxaci, Cichorii, Cetherac,

additis floribus Violæ, Nympheæ, methodum implebant. Aliquandò si hepar aut lien humori sedem aptam præberent, addebant amara fortiora quibus pluries in die uterentur ægri. Potus erat ptisana simplex, nec vino utebantur. Carnes juniorum animalium si vires ita suaderent, permittebant. At cessabat carnium omnis esus triduo antè purgationem.

Balnea adhibebantur mollia, quies ingens, aër purus, cameris retinebatur æger vastis, ab omni immunditie & sordibus securus, quam munditiem præcipuè commendat ad cautelam Cælius Aurelianus, qui etiam parietes dealbatos vult oculis objici. Tum concentibus Musicis, blandis amicisque colloquiis, & quæ iis maximè placuissent dum sani vegetique fuerant, ægros præcipit delectari. Imò & pluribus deambulatio lenis concessa fuit per amœna, opaca, humidiora viridéta. Aërem locorum quos habitabant floribus & frondibus, Salicis, Sambuci, Viticis seu Agni casti, purum servare edocuerant, imò & frondibus ornare cubilia, quæ omnia ex veteribus Medicis passìm deduces.

Addidêre Recentiores plurima non contemnenda; serum lactis, verno præsertim tempore quo sale plantarum turget recenti, nitrum quo non aliud præstantius medicamentum, sedare, compescere, & humorum moli refrigerium inducere. Addidit Hoffmannus præstantissimum illud Guttarum anodynarum munus, cujus maxima est ad sedandum efficacia, & ad motus irregulares machinæ compescendos, si debitâ dosi usurpetur. Antè illum gratâ aciditate acidi vitrio-

lici utebantur, teste Sennerto, quem non libenter in acida morbo adhiberem. Nec toto hoc tempore, nisi turgeret ad exitum maturus humor, purgante corpus vexabatur. Testes hîc appello Hollerium, Duretumque Scholæ Parisiensis magna illa lumina, nisi forsan aliquandò Epithymi drachmæ tres, secundùm Trallianum, ex sero lactis, aut lacte ebutyrato propinarentur.

Hinc certè si naturam morbi lustremus attentiùs, patebit non semper è ratione esse, ut statim à venæ-sectionibus, antimonialia vomitoria propinentur. Verumtamen consentientibus Hippocrate & Galeno, circà Helleborum, imò & Aretæo atque Tralliano in morbo subito erumpente; aliquandò methodus hæc possit & morbum & causam morbi avellere & jugulare, credebant enim Antiqui, atram bilem subitò efferatam protinùs posse sanari. Licèt etiam minor requiratur præparatio ad purgationem in inveterascente Maniâ, ut notavit Trallianus, tamen exigua est utilitas Catharticorum maturiùs adhibitorum, imò, ut notat Autor Libri *de Veratri usu*, metus est ne per hanc praxim nil de malo detrahatur, colliquescant verò sana, undè morbo nova vis, vitæ verò debilitas nova inspiratur.

Nec verò magis à naturâ & causis mali sentitur, cur & undè gelida illa balnea, quæ vulgò insanis post venæ-sectiones atque vomitorii purgantis usum, non sine ingenti reluctantis ægri concussu administrantur. Jam quid de illis atque embrocatione in caput censeremus, alibi dictum. Hîc autem Medicos omnes interrogare licuerit, quot ab illis sanatos viderint? Casum verò sa-

natorum perpendi velim. Sed procul esto nimis universalis medicamentis tum rejiciendis, tùm admittendis regula. Saltem nullus erit qui methodum hanc frigidorum balneorum omnibus insanis applicandam contendat, & qui non in tenso atque spasmodeo homine, humoribus crassioribus, infarctumque minitantibus per molles viscerum meandros, tepida balnea frigidis, semicupia integris non prætulerit.

Sed jam ingens remanet, ad quod cætera omnia collineabant, purgationis negotium. Jam verò de eo aliundè actum, ubi de Melancholiâ agebamus, verba igitur addere inutile est. Repetere purgationes non ex Helleboro nigro tantùm, sed etiam ex Veratro artis est. Vires ponderandæ. Inflammationis metus venæ-sectione arcendus. Sed is in catharsi scopus proponitur, ut à nervorum origine excutiatur hærens acrimonia, ut totum penitùs mutetur corpus, & quod valentibus illis purgantibus proprium est, universa humorum moles colliquescat.

Tria tamen stadia purgationis distinxit in hoc morbo Sennertus, quorum alterum singulis diebus in alvo liberâ servandâ occuparetur, alterum fortius eam aliquâ vi singulis hebdomadis subduceret, vehementissimum verò cum vi mochlicâ singulis adhiberetur mensibus. Verùm ab uno ad alterum mensem nulla existit proportio, nulla correlatio. Undè ut celeriùs atque vividiùs egisse videntur Veteres, iis etiam adstipulamur. Nec ulla nobis alia ratio habenda videtur, præter virium atque præparationis, quam è laxantibus balneis & antispasmodicis totam conflari, jam

ſatis ſuperque indicavimus. Generatìm verò nulla univerſalis regula ægri temperie & malo incognitis ſtatui poteſt, ut & non ſine ſummo erroris diſcrimine formulas exſcribere licet. Nunc enim purgantia cardiacis, Veterum in morem, ad vires ſuſtentandas maritanda ſunt, nunc ad Hippocratis & uberiùs Galeni exemplum, antiſpaſmodicis mitiganda eſt vis eorum in nervos. Nunc deſerendus eorum uſus, ut poſteà ad illa acriùs redeamus. Nunc pulveris, nunc boli formâ, ſecundùm Aetii & Pauli methodum, ſumuntur illa, nunc pomis incoquitur Helleborus, aut radiculis ſeu rapis Galeno jubente. Uno verbo, nulla eſt quæ exceptiones non patiatur methodus.

In univerſum tamen nihil nos prudentiores atque magìs cautos in uſu purgantium ſervare poteſt, quàm complicatio inſaniæ nerveæ cum humorali. Ab unâ ad aliam ſapiens Medicus deflectet, ne hanc aut illam negligat, aut dum uni prodeſt, alteri noceat: ſimulque ita activitatem Hellebori moderabitur, ne motum humor efferus concipiat, & ſalutare conamen in atram dyſenteriam deſinat. Nec minùs cauſæ quæ humores ad atram bilem deflectere coëgerit invigilabit. Nunc hæmorrhoides per hirudinum applicationem vacuando, nunc per aloëm ſollicitando. Nunc verò veſicantibus, aut rubefacientibus emplaſtris applicatis retropulſos Herpetes, eryſipelata ſuppreſſa, aliaque hujuſmodi quæ in cutem effloreſcere nata forent, ad nativas & innocuas ſedes revocabit. Profuit etiam in ſuppreſsâ ſcabie eam per inſitionem revocare: imò & videtur

illa pro remedio habita fuisse, quæ anteà non extiterat.

Verùm si ea te non incessit audacia, ut Veterum vestigiis insistens, Veratri jura restituere non reformides; adhibendi Epithymi, Aloës, Scammonii, Lapidis Lazuli; Armeni tibi exempla præbebunt Aëtius, Paulus Ægineta, Trallianus, aliique ex Græcarum Scholarum ruderibus redivivi Medici; Arabes præcipuè qui dum purgationi insistunt, suspensâ tantùm manu Veratrum ad medicos usus vocavêre. Scammonium, Aloës, Cyclamen ἐνιάυσιον, Hippocratis si adhibueris, si ex antimonialibus mochlica, iis eadem esto regula, eadem competant præcepta.

Duo tibi tantùm antè oculos obversentur. Corpus sæpiùs concutere & humorum molem liquefacere. Hinc factum ut in hodierno usu cætera omnia remedia eviluerint; nullumque aliud remedium propinetur ægris, præter Tartarum illum stibiatum, qui vomitus parcâ dosi concitat, parciori verò alvum movet, indèque solvens optimum nuncupatur, quòd urinas simul, sudores simul provocet. Et certè nisi in Helleboro specifica vis ad Melancholiam solvendam lateat, medicamentum illud cæteris omnibus anteponam.

Sed in eo deficit methodus, quòd parcâ & suspensâ nimis dosi, nec satìs repetitâ, offeratur. Eandem crediderim methodum insaniæ competere, quam quæ colico dolori Pictonum; hac observatione fretus, quòd viderim suppressos illos colicos dolores in insaniam semel abivisse, nec liceat ipsa illius doloris tenax atque pervicax natura ipsum à melancholicis morbis eximere,

teste Huxhamo, nunquàm sine laude vocando.

Ut autem audaciùs atque fortiùs medicamenta insanis propinemus suadet ipse eorum corporis status, quod quasi sentiente parte avocatâ ferreum est, & vix ad alia mobile. Ferinum factum est illud, & ea & perpetrant & patiuntur insani, quæ vix per se innocuè pati possit illorum natura, frigus, famem, verbera, lora tolerant. Vociferantur sine ullo intervallo & ejulant sine ullâ intermissione per menses integros. Dupla, triplaque dosis vix in eos agit, quæ alios ad extremas ageret angustias. Hinc investigando ea invenienda est dosis quæ unumquemque eorum commoveat & solvat funditùs.

Prætereà verò rationi & experientiæ concors est veterum Medicorum autoritas, præsertim verò Hippocratis atque Galeni, qui nunquàm hæsitanter, nunquàm timidè in iis se gesserunt, sed vehementiùs ἁδροτερῶς melancholicos quoscumque vacuandos præscripsere. Unica tantùm Medico cautela incumbit, ut diagnosim morbi rectè instituat. Noxium enim foret eos qui insaniâ tantùm nerveâ laborant, ab humore qui non existit melancholico liberare velle: aut eos ita vexare, quos atomi paucæ pestiferæ, ut herpetum, scabiei, luis Venereæ intrà humorum molem in viscus aliquod depositæ ad insaniam adegere. Sed viro prudenti & singula ponderanti, erroris ille metus nunquàm poterit obrepere.

Nec obest methodus illa quin symptomatibus à morbo diversis obviàm eatur si quæ emerserint: quanquàm à causarum externarum impulsu sua insanos faciat immunes ab omnibus alienatio,

ita ut insani, teste Diemerbroeckio, vix grassantis luis pestiferæ & per dirum serpentis contagium pericula subeant, nec aliundè mania vetat, quin alia quævis remedia cum propositis concurrant.

Sed ubi jam salutari methodo prostrata, ablata, vacuata est morbi materies, dimidium tantùm facti habemus. Remanet ad insaniam dispositio, quæ tollenda, si enim non removetur illa, frustrà recidivam præcavere tentaveris.

Huc autem lyncæis oculis, seu potiùs exquisito utendum est judicio, ut causis jamdudùm in caput desævientibus occurratur. Jam enim non agitur de insaniâ, sed de causâ hujus prædisponente. Hinc de eâ tollendâ satagentibus revocandus huc foret universus Medicinæ ambitus. Artem jam callentibus loquor, undè saltem liceat ad Autores qui de causis morborum fugandis egerunt, præcipuè magnum Boerhaavium amandare.

Verùm ad omnes æquè casus pertinet attentio quâ expulso malo fibris atque fluidis ab insaniæ insultu fatigatis opitulamur. Illis ut roboratæ tonum proprium recuperent, his verò ut fluidum Naturæ tenorem servent.

Prioribus ergò eadem conveniunt, quæ roborandis à Melancholiâ nerveâ resurgentibus conducunt, cautè tamen in usum revocanda, & depulsâ prorsùs Melancholiâ. Secùs timendum est ne humor efferus fiat & in Melancholiam motam abeat. Huc referuntur Mars & Martialia omnia præparata, cæteraque quæ roborantium & tonicorum titulo celebrantur antispasmodica.

Nec verò eodem in ſtatu, ſcilicèt victo atque debellato humore melancholico, ſua etiam medicina fluidis non competit. Undè diuturnus aquarum levium acidularum Martialium uſus pro potu ſæpè omnem recidivæ metum ſuſtulit. Has verò præferendas crediderim Thermalibus quibuſcumque, quas tamen Antiqui roborantium titulo videntur ſub finem morbi commendaſſe. Hæ enim dum activitatem nimiam exerunt, oſcillationeſque nimias inducunt, dum liquida rarefactione inſigni turgere faciunt, ſæpè, ut Veterum more loquar, caput implent, fatuitatemque inſaniæ ſuccedere cogunt. Saltem ſi uſurpandæ ſunt illæ, maxima habenda eſt attentio, ne aliquid intrà corpus lateat priſtinæ labis reſidui. Nocere enim tunc debere ex ipsâ expoſitâ theoriâ patet.

Uno verbo demùm, recidivæ metus eaſdem omninò cautiones indicat, quas ad præcavendam diximus eſſe invocandas. Hinc vitæ animique tranquillitas, hinc ab affectibus vacatio, hinc medicamentorum quorumcunque actuoſorum fuga, balnea, nec gelida, nec calentiora, vere præprimis, quo tempore ſæpè reviviſcit furor, omnem cautelarum nimis ſæpiùs inutilium circulum comprehendunt.

ARTICULUS SECUNDUS.

De Morbis ab Humore melancholico degenere pendentibus.

UBI melancholicus humor per crisim ad externas partes vi Naturæ abactus est, fortior certè illa fuit quæ tantum hostem debellavit natura, debilius verò venenum, quod dominatum in corpus non obtinuit; hinc licèt sæpè ex ipsâ sui exilii sede perniciem corpori minitentur, Elephantiasis, Scirrhi, Sphacelus, tamen eos vinci aliquandò & profligari præcedentes paginæ probaverunt. Verùm angusta spes est posse in pristinam revocari integritatem corpus, quod ita ab humore melancholico pessumdatum est & quasi prostratum, ut functiones ad vitam maximè necessariæ labefactentur. Quid enim? Factos jam & altè impactos infarctus vel in abdominalibus, vel in thoracis visceribus latere demonstrat hydrops Melancholiæ humorali succrescens; jam verò omnia prorsùs actione naturali destitui phtisis indicat. Undè vix possit deficiente Naturâ Ars nova ministrare adminicula. Liceat tamen præcepta quædam de hydrope & phtisi melancholicâ sanandis ponere. Dein per ea quæ motus & efferus morbus noster indicat, opus propositum absolvemus.

§. I.

De Hydropis Melancholiæ humorali supervenientis curatione.

Licet aquâ omnia exundent & quasi submergantur, remanet tamen causa morbi intùs, magma crassum, terreum, vasa infarciens, & ipsâ suâ duritie quâ velut è crasso caseo serum exprimitur, fit indomabile. Et certè non video si Helleborum forsanque & Scammonium, & alia excipias, quæ simul purgant atque solvunt, quid Arti supersit peragendum. Quæcumque enim siccant, liquoresque exhauriunt, crassitiem melancholicam adaugere nata sunt. Ex alia verò parte si quæ tenacitati melancholicæ resolvendæ apta sunt, admoveantur, metus est ne corpus totum diffluat in aquosam colluviem, aut stimulante horum acrimoniâ, nec deficiente acri nativo, rodantur atque rumpantur vasa. Hinc in præcipiti positam sortem suam lugere debet Medicus; cui tamen ex ægri temperie, ex vetustate morbi, ex viribus præsentibus augurandum est ad quam partem deflectat, nunc exundantem aquam vacuaturus, nunc ad crassitiem melancholicam debellandam se vertens. Utramque tamen virtutem aliquo modo obtinere valent succi plantarum recentes, ex earum præcipuè genere quæ diureticæ vocantur, ut sunt Taraxacum, Sonchus, Becabunga, Nasturtium, Trifolium fibrinum, Rapæ, Cærefolium, radices Dauci, Pastinacæ, Petroselini, Apii, radices quinque sic dictæ aperientes, quibus purgantia leviora in-

termiſcentur, ſalina præſertim ex ſalibus neutris, aut ſaponaceis conflata; ut ſunt Tartarus vitriolatus, Sal vegetabile aut Senietanum, Sal Glauberi admirabile, Sal Febrifugum Sylvio dictum, aliaque hujuſmodi, quibus ſaponaceâ virtute aliquibus in caſibus, præſtant, Terra foliata Tartari & eminentiùs Salia fixa præſertim more Tacheniano parata, inter quæ præter alios commendantur, ſivè præjudicatâ opinione, ſivè experientiâ ſuffragante, Sal quod è Geniſtâ comburitur, aut illud quod cineres ſtipitum Fabarum ſuppeditant.

Ubi minor eſt metus ne phlogoſi infarctus augeatur, uſum felicem præſtant Salia volatilia oleoſa parcâ doſi & ſuſpensâ manu propinata, quæ dum virtutem diureticam & ſolventem habent, ſimul antiſpaſmodica ſunt & acidum debellare nata. Minoris eſt efficaciæ niſi quòd urinas magis eliciat Sal ammoniacus & Spiritus volatilis Mindereri. His porrò tota cura conſtituitur; in quâ ſi inter ipſa medicamenta ab eorum efficaciâ aliqua naſcatur phlogoſis oxymel vulgò pro medelâ, hydropem ſimul & inflammatorium ardorem retundente adhibetur. Hinc præparata illa aliquandò maximi uſûs ſunt oxymel Scilliticum, oxymel Helleboratum adeò decantatum Geſnero.

Verùm aquis jam mobilioribus factis & ad exitum diſpoſitis, quid vetat ſolventia draſtica adhibere? Inter quæ ſpecificâ ſuâ virtute eminet Helleborus albus etiam multotiès ut in vulgari Melancholiâ locum inveniens. Hoc ſcilicèt aqua ſimul educitur, ſimul tenuatur humor in unâ

parte fixus melancholicus. Adeòque si possibilem vires vitæ curationem præbeant, ille eam potest absolvere.

Verùm sacrum est & ineluctabile post felicem horumce medicamentum successum, tonicis, quæ vires fibrarum, quas & aquea moles & sub ipsâ extensio prodigialiter aucta, omnimodò relaxavit, restituant in integrum, longo tempore immorari; nec ea jam aquis mineralibus mixta adhibenda sunt. Nocet hìc quidquid ab elementari aquâ suas mutuatur virtutes. Crocus Martis, tinctura Martis, Æthiops Martis, limatura ipsa purioris ferri scenam implent. Tum verò tonica cum aperientibus ut radice Enulæ campanæ, aliorumque similium jungantur, ita ut simul binæ adimpleantur indicationes; imò in ipso reconvalescentiæ initio, vix unquàm tonica sine aperientibus offerri nefas esto. Quæ praxis apud omnes Medicos dogmaticos obtinet; nec semper successibus destituitur.

§. II.

De curatione Phtiseos quæ Melancholiam humoralem excipit.

Curationem recipere vix potest quæ humori melancholico supervenit phtisis. Etenim antequàm incœperit illa, jamdudùm invaluit malum, jamque imparia evasere solida ad nutritionem suscipiendam, ut ad eam præbendam fluida. Massa scilicèt iners humorum atque picea miscelam recentioris chyli respuit, adeòque ad subactionem alimentaris succi ejusque coctionem concurrere

impar eſt. Solida verò dura, rugoſa, criſpata & penitùs exſucca ei jam non hiant. Fit phtiſis, quam pro ſymptomatibus emicantibus aut ſiccam, aut humidam vocamus.

Incipienti tamen occurrere ſi quandò datum fuerit, nihil addere poſſumus methodo illi exquiſitæ, quam nobis Galenus, *Methodo medendi Lib. X.* indicavit. Humectandum tam foris quàm intùs. Huc conferunt vapores lenes, ſed altè penetrantes, aquæ tepidioris, ita in aëre ſubfrigido corpori applicatæ, ne ſudoribus diffluat. Aëris puri, ſed humidioris uſura. In Scaphâ frequens per placidos fluminum alveos navigatio, quies & ſomni per anodyna non narcotica, per frictiones lenes provocatio. Cibus humidus, ſimplex, facilè concoquendus, non gravans, ſed parcâ doſi admittatur. E vegetalibus præſertim ſaponaceis, oleribus conſtet diæta, aut ſucco leni fructuum horæorum. Abſint dura quæcumque tenacem indivulſam mucaginem præ ſe ferunt, adeòque ſolidiori nutrimento materiem præbent. Iis etiam attendendum eſt, quæ ſpontè fermenteſcendo poſſunt acorem illum volatilem contrahere, qui nervos nimiùm vellicet, & ſi hanc proprietatem tollas, optima ſunt tum alimenta, tum medicamenta adversùs melancholicam craſſitiem. Id ſaltem habet hæc facultas commodi, quòd à coctione per ignem tollatur, aut ſaltem minuatur multùm, intactâ ſaponaceâ virtute.

Verùm tota ex his conflatur atque conſtituitur cautelis potiùs quàm medicaminibus curatio; quis enim in tenore adeò infirmato, viribuſque fatiſcentibus medicamina audeat proponere. Jam

non hîc Helleboro, aut purgantibus agendum; incertum eſt quid detrahas, quid poſteà addere poſſis incertum. Alterantia aperientia plus de bono quod ſupereſt, quàm de malo detrahunt. Solus rerum non naturalium uſus mali progreſſum tardare poteſt, ſi humectantibus, diluentibus, ſaponaceis, ingenti animi atque corporis quiete conflatus fuerit. Ubi verò jam incœperit per anxiam ſedulitatem quaſi irrorari atque reviviſcere flexilitas humidior vaſorum, tunc per communia Melancholiæ medicamina res poterit reſarciri.

Somni verò ad phtiſin melancholicam ſanandam maxima eſt efficacia. Is omni ope atque operâ conciliandus. Tempore enim ſomni laxantur vaſa & aridiora humectantur, ita ut facies dormientis multò plus vigilante turgeat, & laxato vaſorum tono, ipſa de ſuâ denſitate remittit ſanguinis craſſities. Hinc Mandragoræ radicem pro ſomnifero ſuadebat Hippocrates, aliaque ex narticorum genere. Recentiores verò plurimi Opium & varia ejus præparata eumdem in ſcopum ſuadent.

Opium verò in phtiſi melancholicâ adhiberi non vetem, licèt in illis Melancholiæ ſpeciebus quæ functiones animales adoriuntur, eum ſemper peſſimo ſucceſſu adhibitum viderim, ut & ipſe Trallianus aliique videre, quibuſcum hac de re colloqui contigit Collegæ. Furentibus enim, inebriantis ad inſtar, furorem auget, nedum conciliet ſomnos. Imò & convulſivos in facie motus inducit, ut non raro obſervavi. Eadem de Mandragorâ Hyoſciamoque non auſim pronuntiare inexpertus;

inexpertus ; verùm suadet analogia, eadem ab ipsis timenda esse symptomata, cùm præsertim hujusdem classis plantæ venenatæ, delirium soporosum, unà cum convulsionibus inducant, teste Wepfero.

Satius erit somnum conciliare lenibus anodynis refrigerantibus, ut sunt Nymphea, Salicis folia, Sambuci flores, Camphora, Sal sedativum, Nitrum, aliæque hujus generis substantiæ. Tum proderit animi affectus antè somnum blandimentis, hortationibus compescere, repellere terrores, animum instaurare, nec nisi raró confugere ad narcotica.

Nihil verò potentiùs, nihil efficaciùs somnum advocat usu lactis tenuissimi, Asinini scilicèt aut Fœminei, cujus effectibus etsi Melancholia repugnet acido infecta tabo, tamen aliquandò re in phtisim vergente successu non destitutum est.

Et certè ubi jam ad summam ariditatem omnia pervenere, nec acrimoniæ prævalent effectus, potest tenuitate suâ prodesse fluidum altè se insinuans, spiritibus fætum, animali analogum, & ferè sine ullo labore vires instaurare natum. Superet modò ventriculi & intestinorum fermenta, quæ retundere, imò & corrigere non negatum est. Absorbentia alcalina huc conferunt. Verùm quantâ cautelâ opus est ut malum præpostero ejus usu non increscat ?

Primò, quodcumque tenuius est lac, cæteris præferendum. Hinc fœmineum cætera antecellit. Ab eo asininum, aut equinum, posteà caprinum aut ovillum, nunquàm verò conducere potest quod à vaccarum uberibus emulgetur.

Secundò, antè omnia perpendendum eſt an aliquid emicet, aut emineat acidi, in melancholico corpore ad phtiſim vergente. Tunc enim coloſtrum verè melancholicum à lacte enaſci poterit, cui vitando omnem curam impendimus.

Tertiò verò ſuſpensâ manu & parcâ doſi ſensìm inſinuari debet intrà corpus, ne vires obruat, & concotrice vi defraudatum corpuſculum in perniciem ſubvertatur, quod ſi viribus fuiſſet accommodata doſis, non eveniſſet.

His ſemel poſitis attentionibus, ſi intrà corpus ſubigi ſe poſſe lac demonſtraverit primis mediocribus ſuſpenſiſque doſibus, audaciùs ingrediemur diætam lacteam; Hippocratis dogma reveriti lac Melancholicis nocere, ſed ipsâ exceptione ejus firmantes regulam.

Certè Galenus aridâ phtiſi laborantes in quibus & ſpiſſior humorum compages, & aduſta atque exſiccata fibrarum textura noſtram mentiuntur Melancholiam, ægros ad Tabias deduci volebat, in aëre aprico & humidiore, lacteque veſci volebat, undè & priſtinum vigorem & debitam contrahebant illi corporis molem.

Verùm ut ſpiritibus fætum eſt lac, partibuſque illis ſubtiliſſimis quæ puriſſimum vigoris fontem conſtituunt, forſan ingens ejus perit utilitas, dum liber illi conceditur aëris ingreſſus; quem negavit Natura quæ à mammis in os infantis, nullo intermedio aëre exſugi voluit. Id ergò præſcribit Galenus, ut ore ex ubere ducatur, quod certè optimum. Sed fatendum eſt non obvium, aut facilè cuique eſſe ut lac ſic poſſit educere. Sudantes præ labore videre eſt ægros, dum

nixibus validis tentant lac exſugere incaſsùm. Sicque perit ab hac ſuctione pendens beneficium. Quod maximum fuiſſe aliquandò plures demonſtrant Practicorum obſervationes. At ſaltem quoniam id licet, cavendum ut lac recentiſſimè emulſum ſit, ut minùs quàm fieri poſſit, aëri expoſitum fuerit, ut demùm tepiditati debitâ tantùm exhibeatur, nec ultrà incaleſcat, ne proportio ſubſtantiarum illud componentium infracta, virtutes ejus retundat.

§. IV.

De Melancholiæ motæ curatione.

Pessimus eſt Melancholiæ exitus quandò efferа illa, & motu circulatorio ſanguinis abrepta non tantùm infarcit & indurat, ſed etiam inflammat partes longè latèque, nec inflammat tantùm, ſed erodit, avellit, perrumpit; nihil Arti ſupereſt, niſi ut per efficaciſſima promptiſſimaque remedia ferocienti ſeſe incaſſum opponat. Huc venæſectiones repetitæ, huc antiphlogiſtica, diluentia, refrigerantia, quæ tamen etſi ſola convenire poſſunt, vix aliquod ſolamen afferunt. Niſi tamen criſi violentâ in partem aliquam decumbat humor efferus. In ſphacelo ſpes tota reponitur, qui ſi impete facto unam in partem deſæviat, reliquas à labe immunes relinquet. Liberatur ſic corpus, ſed truncum ut plurimùm remanet. Criſi factâ vix aliud ſupereſt Arti, niſi ut omnes in unam partem mali reliquias, ſi fieri poſſit, pellat. Ars verò cardiacis titubans corpus firmet, limites ſphacelo aſſignet. Antiſeptica omnia hìc

ſibi locum vindicant, præcipuè verò Cortex Peruvianus qui ſpecifici titulo agit, ſed methodo hodiè adeò vulgatâ, ut illi diutiùs inſiſtere ſupervacuum ſit omninò.

FINIS.

INDEX RERUM

QUÆ IN DUOBUS VOLUMINIBUS CONTINENTUR.

Mandragoræ

R

T

V

Explicit Index Rerum.

APPROBATIO.

JUſſu VICE-CANCELLARII legi Manuſcriptum *de Melancholiâ & Morbis melancholicis*, &c. Datum die 15. Junii anni 1764.

MALOUIN.

PRIVILÉGE DU ROI.

LOUIS, PAR LA GRACE DE DIEU, ROI DE FRANCE ET DE NAVARRE: A nos amés & féaux Conſeillers les Gens tenant nos Cours de Parlement, Maîtres des Requêtes ordinaires de notre Hôtel, Grand-Conſeil, Prevôt de Paris, Baillifs, Sénéchaux, leurs Lieutenans Civils, & autres nos Juſticiers qu'il appartiendra; SALUT. Notre amé le Sieur CAVELIER, Libraire à Paris, Nous a fait expoſer qu'il deſireroit faire imprimer & donner au Public un Ouvrage qui a pour titre, *de Melancholiâ & Morbis melancholicis*, s'il Nous plaiſoit lui accorder nos Lettres de Privilége pour ce néceſſaires: A CES CAUSES, voulant favorablement traiter l'Expoſant, Nous lui avons permis & permettons par ces Préſentes, de faire imprimer

ledit Ouvrage autant de fois que bon lui ſemblera, de le vendre, faire vendre & débiter par tout notre Royaume, pendant le tems de douze années conſécutives, à compter du jour de la date des Préſentes. Faiſons défenſes à tous Imprimeurs-Libraires & autres perſonnes de quelque qualité & condition qu'elles ſoient, d'en introduire d'impreſſion étrangère dans aucun lieu de notre obéiſſance; comme auſſi d'imprimer, ou faire imprimer, vendre, faire vendre, débiter, ni contrefaire ledit Ouvrage, ni d'en faire aucun Extrait, ſous quelque prétexte que ce puiſſe être, ſans la permiſſion expreſſe & par écrit dudit Expoſant ou de ceux qui auront droit de lui, à peine de confiſcation des exemplaires contrefaits, de trois mille livres d'amende contre chacun des contrevenans, dont un tiers à Nous, un tiers à l'Hôtel-Dieu de Paris, & l'autre tiers audit Expoſant, ou à celui qui aura droit de lui, & de tous dépens, dommages & intérêts. A la charge que ces Préſentes ſeront enregiſtrées tout au long ſur le Regiſtre de la Communauté des Imprimeurs & Libraires de Paris, dans trois mois de la datte d'icelles; que l'impreſſion dudit Ouvrage ſera faite dans notre Royaume, & non ailleurs, en bon papier & beaux caractères, conformément à la feuille imprimée, attachée pour modele ſous le contreſcel des Préſentes, que l'Impétrant ſe conformera en tout aux Réglemens de la Librairie, & notamment à celui du dix Avril 1725, qu'avant de l'expoſer en vente, le Manuſcrit qui aura ſervi de Copie à l'impreſſion dudit Ouvrage, ſera remis dans le même état où l'Approbation y aura été donnée, ès mains de notre très-cher & féal Chevalier Chancelier de France le Sieur DE LAMOIGNON, & qu'il en ſera enſuite remis deux Exemplaires dans notre Bibliothéque publique, un dans celle de notre Château du Louvre, un dans celle dudit Sieur DE LAMOIGNON, & un dans celle de notre très-cher & féal Chevalier, Vice-Chancelier & Garde des Sceaux de France le Sieur DE MAUPEOU; le tout à peine de nullité des Préſentes: du contenu deſquelles vous mandons & enjoignons, de faire jouir ledit Expoſant ou ſes ayant cauſes pleinement & paiſiblement, ſans ſouffrir qu'il leur ſoit fait aucun trouble ou empêchement. Voulons que la copie des Préſentes, qui ſera imprimée tout au long au commencement ou à la fin dudit

Ouvrage ſoit tenue pour duement ſignifiée, & qu'aux Copies collationnées par l'un de nos amés & feaux Conſeillers & Secrétaires, foi ſoit ajoûtée comme à l'Original. Commandons au premier notre Huiſſier ou Sergent, ſur ce requis, de faire pour l'exécution d'icelles tous actes requis & néceſſaires, ſans demander autre permiſſion, & nonobſtant Clameur de Haro, Charte Normande, & Lettres à ce contraires; Car tel eſt notre plaiſir. Donné à Paris le vingt-ſeptieme jour du mois de Février, l'an de grace mil ſept cens ſoixante-cinq, & de notre Regne le cinquantieme. Par le Roi en ſon Conſeil.

LE BEGUE.

Regiſtré ſur le Regiſtre XVI. de la Chambre Royale & Syndicale des Libraires & Imprimeurs de Paris, N°. 148. *fol.* 266. *conformément au Réglement de* 1723. *A Paris ce* 6. *Mars* 1765. Le Breton, Syndic.